Marina Nemat

Prizonieră în Teheran

Cum am supraviețuit într-o închisoare iraniană

Bestseller internațional

POLIROM

Marina Nemat

Prizonieră în Teheran

Cum am supraviețuit într-o închisoare iraniană

Traducere de Mădălina Sofron și Cristina Popescu

POLIROM
2016

Marina Nemat, *Prisoner of Tehran: A Memoir*
Copyright © 2007 by Marina Nemat
All rights reserved

© 2016 by Editura POLIROM, pentru ediția în limba română

www.*polirom.ro*
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-6542-6
ISBN PDF: 978-973-46-6543-3
ISBN print: 978-973-46-6222-7

Coperta: Carmen Parii
Foto copertă: © iStockphoto.com/1001 nights

Contribuţia traducătoarelor:
Cristina Popescu: nota preliminară a autoarei, capitolele 1-6
Mădălina Sofron: capitolele 7-18, epilog, nota finală a autoarei, mulţumiri

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

MARINA NEMAT s-a născut în 1965 în Iran, ţară pe care a părăsit-o în 1991 împreună cu soţul şi copilul ei pentru a trăi în Canada. A mai scris volumul de amintiri *After Tehran: A Life Reclaimed*. În 2007 i s-a decernat Premiul Demnităţii Umane de către Parlamentul European şi asociaţia culturală Europa 2004.

Lui Andre, Michael şi Thomas, tuturor prizonierilor politici din Iran, în special lui Sh.F.M., M.D., A.Sh. şi K.M. şi Zahrei Kazemi

De-am să mă rog, numai o rugă
Îmi freamătă în şoapte
„Ia lasă-mi inima zvârlugă
Şi libertate-n fapte!”
Cum scurte zilele-mi diger
Mai am numai o vrere
În viaţă-ori moarte suflet liber
Şi să îndur putere.

Emily Bronte

Nota autoarei

Deşi această carte nu este una de ficţiune, am schimbat numele ca să le protejez identitatea colegelor mele de celulă şi am adăugat la poveştile lor detalii din poveştile altor prizoniere, unindu-le vieţile şi dându-le o nouă formă. Astfel, am reuşit să povestesc despre viaţa şi moartea în interiorul zidurilor Evinului şi să nu mă depărtez de ceea ce s-a întâmplat, fără să pun în pericol pe nimeni sau să încalc intimitatea cuiva. Însă colegelor mele de celulă nu le va fi greu să se regăsească aici, sunt sigură.

Am scris această carte bazându-mă pe memorie, care, aşa cum ni se întâmplă tuturor, tinde să se prăfuiască şi să ne joace feste. Îmi amintesc foarte clar unele lucruri, de parcă s-ar fi petrecut acum o săptămână. Altele, în schimb, îmi revin în minte fragmentat şi ca prin ceaţă. La urma urmei, au trecut mai bine de douăzeci de ani.

În viaţa de zi cu zi, dialogul este principalul nostru mijloc de comunicare şi am convingerea că nu putem da viaţă amintirilor în absenţa lui. În această carte am reconstituit dialogul cum am putut eu mai bine şi pe cât de aproape de adevăr este omeneşte posibil.

Unu

Potrivit unui vechi proverb persan, „oriunde ai merge, cerul are aceeaşi culoare”. Însă cerul canadian era foarte diferit de cel pe care mi-l aminteam din Iran. Era de un albastru mai închis şi părea nesfârşit, de parcă ar fi sfidat orizontul.

Am sosit la aeroportul Pearson din Toronto pe 28 august 1991, într-o zi frumoasă, cu soare. Fratele meu ne aştepta. Soţul meu, băieţelul nostru de doi ani şi jumătate şi cu mine urma să locuim la el până când ne găseam un apartament. În ciuda faptului că nu-mi văzusem fratele de doisprezece ani – aveam paisprezece ani când a plecat în Canada –, l-am reperat imediat. Avea părul sur şi ceva mai rar, dar era înalt de doi metri şi capul i se legăna deasupra freamătului entuziast al mulţimii de oameni care aşteptau.

Pe drumul de la aeroport, mă uitam pe geamul maşinii şi eram uimită de peisajul nesfârşit. Trecutul era depăşit şi era în interesul tuturor să-l las în urmă. Trebuia să ne facem o viaţă nouă în ţara asta străină care ne oferise adăpost când nu aveam unde să ne ducem. Trebuia să mă concentrez cu toate forţele pe supravieţuire. Trebuia să o fac pentru soţul şi băieţelul meu.

Şi chiar ne-am făcut o viaţă nouă. Soţul meu şi-a găsit un loc de muncă bun, ni s-a născut şi al doilea băiat, iar eu mi-am luat carnet de conducere. În iulie 2000, la nouă ani după ce ne mutaserăm în Canada, ne-am cumpărat în sfârşit o casă cu cinci camere în afara oraşului Toronto şi am devenit mândri canadieni din clasa de mijloc. Aveam grijă de curtea din spatele casei, îi duceam pe băieţi la înot, la fotbal şi la lecţii de pian şi organizam grătare cu prietenii la noi acasă.

Atunci am început să nu mai pot dormi.

Totul a început cu frânturi de amintiri care mi se iveau în minte imediat ce mă culcam. Încercam să le îndepărtez, dar mă copleşeau, invadându-mi deopotrivă ceasurile din zi şi din noapte. Trecutul mă ajungea din urmă şi nu reuşeam să-l ţin la distanţă. Trebuia să-l înfrunt, altfel mi-aş fi pierdut minţile de tot. Din moment ce nu puteam să uit, poate că soluţia era să-mi amintesc. Am început să scriu despre perioada petrecută la Evin – bine-cunoscuta închisoare politică din Teheran –, despre tortură,

durere, moarte şi despre toată suferinţa despre care nu fusesem în stare să vorbesc niciodată. Amintirile mi s-au transformat în cuvinte şi s-au eliberat din hibernarea indusă. Mă gândeam că, odată aşternute pe hârtie, aveam să mă simt mai bine. Dar nu a fost aşa. Aveam nevoie de mai mult. Nu puteam să păstrez manuscrisul ascuns într-un sertar din dormitor. Fusesem martoră la ceva şi trebuia să-mi spun povestea.

Primul cititor a fost soţul meu. Nici el nu cunoştea amănuntele perioadei pe care am petrecut-o în închisoare. După ce i-am dat manuscrisul, l-a băgat sub pat, în partea lui, unde a rămas neatins timp de trei zile. Nu-mi găseam liniştea. Oare când o să-l citească? Oare o să înţeleagă? Oare o să mă ierte că nu i-am spus asemenea secrete?

— De ce nu mi-ai spus mai devreme? m-a întrebat când l-a citit în cele din urmă.

Eram căsătoriţi de şaptesprezece ani.

— Am încercat, dar nu am putut… mă ierţi? i-am răspuns.

— Nu am pentru ce să te iert. Mă ierţi tu pe mine?

— Pentru ce?

— Pentru că nu te-am întrebat nimic.

Dacă am avut vreodată îndoieli cu privire la faptul că am povestit ce s-a întâmplat, acestea s-au spulberat în vara anului 2005, când am cunoscut un cuplu de iranieni în vizită la cineva. Ne-am simţit bine în prezenţa lor şi am discutat despre lucruri obişnuite: serviciu, piaţa imobiliară, educarea copiilor… Când, pe seară, s-a lăsat prea rece ca să mai stăm afară, am intrat în casă pentru desert. În timp ce ne servea cafeaua, gazda m-a întrebat cum mai mergea cartea şi femeia iraniană, Parisa, a vrut să ştie despre ce era vorba.

— Când aveam 16 ani, am fost arestată şi am fost prizonier politic la Evin timp de doi ani. Despre asta scriu, i-am răspuns.

Parisa a pălit.

— Te simţi bine? am întrebat-o.

A ezitat o clipă, apoi mi-a spus că şi ea fusese închisă câteva luni la Evin.

Toţi cei care erau de faţă au tăcut, uitându-se la noi.

Parisa şi cu mine am descoperit că fuseserăm închise în acelaşi timp, în zone diferite din aceeaşi clădire. I-am pomenit numele câtorva dintre colegele mele de celulă, dar nu le cunoştea, iar ea mi-a povestit despre prietenele ei din închisoare, pe care eu nu le ştiam. Cu toate acestea, împărtăşeam amintiri cu privire la anumite evenimente care erau bine cunoscute majorităţii prizonierilor de la Evin. Mi-a mărturisit că era prima dată când vorbea cu cineva despre experienţele din închisoare.

— Nimeni nu vorbeşte despre asta, mi-a spus.

Exact aceeaşi tăcere mă ţinuse şi pe mine captivă mai bine de douăzeci de ani.

Când am fost eliberată de la Evin, familia mea s-a purtat de parcă totul ar fi fost în

regulă. Nimeni nu pomenea de închisoare. Nu m-a întrebat nimeni „Ce-ai păţit?”. Tânjeam să le povestesc cum fusese viaţa mea acolo, dar nu ştiam de unde să încep. Am aşteptat să mă întrebe cineva ceva, orice mi-ar fi dat un punct de unde să încep, dar viaţa a mers mai departe ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic ieşit din comun. Am bănuit că familia mea îşi dorea să fiu fata inocentă care fusesem înainte de închisoare. Durerea şi groaza trecutului meu o înfricoşau, aşa că l-a ignorat.

Am îndemnat-o pe Parisa să mă sune şi am vorbit de câteva ori. Mereu îi tremura vocea când împărtăşeam amintiri despre colegele noastre de celulă, când pomeneam prietenii care ne ajutaseră să supravieţuim.

Câteva săptămâni mai târziu mi-a spus că nu mai voia să vorbim. Nu mai voia să-şi amintească.

— Nu pot. E prea greu. E prea dureros, mi-a spus, cu glasul înecat de lacrimi.

Am înţeles şi nu am încercat să o conving. Făcuse o alegere – şi eu la fel.

Doi

Am fost arestată pe 15 ianuarie 1982, pe la nouă seara. Aveam şaisprezece ani.

În dimineaţa acelei zile m-am trezit înainte de răsărit şi n-am reuşit să mai adorm la loc. Mi se părea că în camera mea e mai întuneric şi mai frig ca de obicei, aşa că am rămas sub pilota din păr de cămilă şi am aşteptat răsăritul, dar părea că întunericul nu avea să se risipească prea curând. În zilele reci ca aceea, îmi doream ca apartamentul nostru să fie mai bine încălzit – cele două boilere cu kerosen nu făceau faţă –, dar ai mei îmi spuneau mereu că numai mie mi se părea că e prea frig în casă iarna.

Dormitorul părinţilor mei era lângă camera mea, iar bucătăria era vizavi, de cealaltă parte a holului îngust care străbătea apartamentul nostru cu patru camere. Îl auzeam pe tata pregătindu-se pentru serviciu. Deşi păşea uşor, în linişte, mi-am dat seama după zgomotele înfundate că s-a dus în baie şi apoi în bucătărie. Ceainicul a şuierat. Uşa frigiderului s-a deschis şi s-a închis. Probabil că tata mânca pâine cu unt şi cu dulceaţă.

În cele din urmă, o lumină difuză a început să se strecoare pe fereastra mea. Tata plecase deja la serviciu, iar mama încă dormea. De obicei nu se dădea jos din pat înainte de ora nouă. M-am întors când pe o parte, când pe alta şi am aşteptat. Unde era soarele? Am încercat să-mi fac planuri pentru ziua care urma, dar nu avea niciun rost. Mă simţeam de parcă aş fi ieşit din curgerea firească a timpului. M-am dat jos din pat. Podeaua acoperită cu linoleum era şi mai rece decât aerul, iar în bucătărie era mai întuneric decât în camera mea. Mi se părea că n-am să mă mai încălzesc niciodată. Poate că soarele nu mai avea să răsară. După ce am băut o cană cu ceai, singurul lucru la care m-am putut gândi a fost să mă duc la biserică. M-am îmbrăcat cu haina lungă de lână maro pe care mi-o împletise mama, mi-am pus pe cap un şal mare bej şi am coborât cele 24 de trepte cenuşii de piatră ce duceau spre uşa de la intrare, care despărţea apartamentul nostru de strada aglomerată din centrul oraşului. Magazinele încă erau închise şi pe stradă nu erau prea multe maşini. Am mers spre biserică fără să ridic privirea. Nu era nimic de văzut. Pe majoritatea zidurilor erau doar imagini cu ayatollahul Khomeini şi sloganuri pline de ură precum „Moarte Americii”, „Moarte

Israelului”, „Moarte comuniştilor şi tuturor duşmanilor Islamului” şi „Moarte antirevoluţionarilor”.

Am ajuns la biserică în cinci minute. Când am atins uşa grea de lemn, pe mână mi s-a aşezat un fulg de nea. Teheranul a avut întotdeauna o frumuseţe inocentă sub straturile înşelătoare de zăpadă şi, deşi regimul islamic interzisese majoritatea lucrurilor frumoase, nu reuşise să împiedice ninsoarea. Guvernul le impusese femeilor să-şi acopere părul şi emisese edicte împotriva muzicii, a machiajului, a tablourilor reprezentând femei fără văl şi a cărţilor occidentale, toate acestea fiind declarate satanice şi, prin urmare, ilegale. Am intrat în biserică, am închis uşa în urma mea şi m-am aşezat într-un colţ, uitându-mă la imaginea lui Iisus pe cruce. Biserica era goală. Am încercat să mă rog, dar cuvintele îmi rătăceau fără sens prin minte. După vreo jumătate de oră, m-am dus să-i salut pe preoţi în biroul lor şi m-am trezit faţă în faţă cu Andre, organistul cel frumos. Făcuserăm cunoştinţă cu câteva luni înainte şi îl vedeam adeseori la biserică. Toată lumea ştia că ne simpatizăm, dar noi eram prea timizi ca să recunoaştem, poate pentru că Andre era cu şapte ani mai mare decât mine. Roşind, l-am întrebat ce făcea acolo atât de devreme şi el mi-a spus că venise să repare un aspirator stricat.

— Nu te-am mai văzut de câteva zile, mi-a spus. Pe unde ai umblat? Te-am sunat acasă de câteva ori şi mama ta mi-a spus că nu te simţi bine. Mă gândeam să trec pe la tine azi.

— Mi-a fost rău. Doar o răceală, cred.

A zis că eram palidă şi că ar fi trebuit să mai stau în pat vreo două zile. I-am dat dreptate. S-a oferit să mă ducă acasă cu maşina, dar simţeam nevoia să iau aer şi am mers pe jos. Dacă nu aş fi fost atât de îngrijorată şi deprimată, mi-ar fi plăcut la nebunie să stau puţin cu el, dar nu mai eram bună de nimic de când Sarah şi Gita, prietenele mele de la şcoală, şi Sirus, fratele lui Sarah, fuseseră arestaţi şi duşi la închisoarea Evin. Sarah era cea mai bună prietenă a mea din clasa întâi, iar Gita şi cu mine eram prietene bune de mai bine de trei ani. Gita fusese arestată la jumătatea lunii noiembrie, iar Sarah şi Sirus pe 2 ianuarie. Parcă o vedeam pe Gita cu părul ei şaten, lung şi mătăsos şi cu zâmbetul ca al Mona Lisei, şezând pe o bancă lângă terenul de baschet. Mă întrebam ce se întâmplase cu Ramin, băiatul de care-i plăcea. Nu mai ştia nimic de el din vara anului 1978, ultima vară dinainte de revoluţie, dinainte să se schimbe lumea. Acum era la Evin de mai bine de două luni, iar părinţilor ei nu li se permisese să o viziteze. Îi sunam o dată pe săptămână şi mama ei plângea de fiecare dată la telefon. Mama Gitei stătea zi de zi ore întregi în uşa casei şi se uita la trecători, aşteptând-o pe Gita să se întoarcă. Părinţii lui Sarah se duseseră de multe ori la închisoare şi ceruseră să-şi viziteze copiii, dar fuseseră refuzaţi.

Evin fusese închisoare politică încă de pe vremea şahului. Numele său provoca frică

în sufletul oricui: era sinonim cu tortura şi moartea. Nenumăratele sale clădiri erau răsfirate pe o zonă întinsă din nordul Teheranului, la poalele munţilor Alborz. Lumea nu vorbea niciodată despre Evin. Inspirând atâta teamă, locul era învăluit în tăcere.

În seara în care au fost arestaţi Sarah şi Sirus, stăteam întinsă în pat şi citeam dintr-un volum de poezii de Forough Farrokhzad, când uşa de la camera mea s-a trântit de perete şi mama a apărut în prag.

— Tocmai a sunat mama lui Sarah… a spus ea.

Parcă aş fi tras în piept ace de gheaţă, nu aer.

— Gărzile Revoluţionare i-au arestat şi pe Sarah, şi pe Sirus acum vreo oră şi i-au dus la Evin.

Amorţisem toată.

— Ce-au făcut? a întrebat mama.

Bieţii Sarah şi Sirus! Cred că erau îngroziţi. Dar totul avea să se termine cu bine. Trebuia să se termine cu bine.

— Marina, răspunde-mi. Ce-au făcut?

Mama a închis uşa în urma ei şi s-a rezemat de ea.

— Nimic. Mă rog, Sarah n-a făcut nimic, dar Sirus e mujahedin.

Mi se părea că glasul mi-e stins şi distant. Organizaţia Mujahedin-e Khalgh era un grup de musulmani de stânga care luptaseră contra şahului încă din anii ’60. După reuşita Revoluţiei Islamice, membrii grupării se opuseseră puterii nelimitate a ayatollahului Khomeini în calitate de conducător suprem al Iranului şi îl numiseră dictator. Drept urmare, guvernul islamic le-a scos partidul în afara legii.

— Înţeleg. Atunci poate că pe Sarah au arestat-o din cauza lui Sirus.

— Poate.

— Mi-e aşa milă de mama lor… Era distrusă.

— Gărzile le-au spus ceva?

— Le-au spus părinţilor să nu-şi facă griji, fiindcă voiau doar să le pună câteva întrebări.

— Deci s-ar putea să le dea drumul în curând?

— Din câte-mi spui, sunt sigură că lui Sarah au să-i dea drumul în curând. Cât despre Sirus… aşa-i trebuie. Nu avem motive de îngrijorare.

Apoi mama a plecat, iar eu am încercat să reflectez, dar nu am fost în stare. Epuizată, am închis ochii şi am căzut într-un somn fără vise.

După asta, timp de douăsprezece zile, am dormit aproape încontinuu. Chiar şi gândul de a duce la capăt cele mai simple sarcini mi se părea obositor şi imposibil. Nu-mi venea să mănânc nimic şi nici să beau. Nu aveam chef să citesc, să mă duc nicăieri şi nici să vorbesc cu nimeni. În fiecare seară, mama îmi spunea că nu apăruse nicio veste despre Sarah şi Sirus. De când fuseseră arestaţi, ştiam că eu aveam să urmez. Numele

meu se afla pe o listă cu nume şi adrese pe care profesoara mea de chimie, *Khanoom* Bahman, o zărise în biroul directoarei, iar directoarea noastră, *Khanoom* Mahmoodi, făcea parte din Gărzile Revoluţionare. *Khanoom* Bahman era o femeie de treabă şi mă avertizase că lista era destinată Tribunalului Revoluţiei Islamice. Cu toate acestea, nu puteam să fac altceva decât să aştept. Nu puteam să mă ascund. Unde să mă duc? Gărzile Revoluţionare erau neîndurătoare. Dacă se duceau la cineva acasă să-l aresteze şi nu-l găseau, arestau pe cine era acasă. Nu puteam să le pun în pericol vieţile părinţilor mei ca să scap eu. În ultimele câteva luni, sute de oameni fuseseră arestaţi, acuzaţi fiind că s-au opus guvernului într-un fel sau altul.

La ora nouă seara, m-am dus să fac o baie. Imediat ce am dat drumul la robinet şi apa a început să aburească, soneria a răsunat în casă. Mi s-au tăiat picioarele. Nimeni nu suna la uşa noastră la ora asta.

Am închis robinetul şi m-am aşezat pe marginea căzii. Am auzit cum părinţii mei deschideau uşa şi, după câteva clipe, mama m-a strigat. Am descuiat uşa de la baie şi am deschis-o. Pe hol stăteau doi bărbaţi înarmaţi, cu barbă, membri ai Gărzilor Revoluţionare, purtând uniforme militare de culoare verde-închis. Unul dintre ei m-a ameninţat cu arma. Mă simţeam de parcă ieşisem din propriul trup şi mă uitam la un film. Nu mie mi se întâmpla asta, ci altcuiva, unei persoane pe care nu o cunoşteam.

— Rămâi aici cu ei cât percheziţionez eu apartamentul, i-a spus cel de-al doilea amicului său, după care s-a întors către mine şi m-a întrebat: Care e camera ta?

Îi mirosea gura a ceapă şi mi s-a întors stomacul pe dos.

— Tot înainte, prima uşă pe dreapta.

Mama tremura ca varga şi pălise. Îşi ţinea mâna la gură, de parcă ar fi vrut să înăbuşe un ţipăt nesfârşit. Tata se uita fix la mine. Arăta de parcă aş fi fost pe moarte din cauza unei boli incurabile declanşate brusc, iar el nu mă putea ajuta cu nimic. Lacrimile îi curgeau şiroaie. Nu-l mai văzusem plângând de la moartea bunicii mele.

La scurt timp, celălalt membru al Gărzilor s-a întors cu câteva cărţi de-ale mele, toate romane occidentale.

— Astea sunt ale tale?

— Da.

— Vom lua câteva ca probe.

— Ce fel de probe?

— Probe ale activităţii tale împotriva guvernului islamic.

— Nu sunt de acord cu guvernul, dar n-am făcut nimic împotriva lui.

— N-am venit aici să hotărăsc dacă eşti vinovată sau nu. Am venit să te arestezi. Pune-ţi un *chador*[1].

— Sunt creştină. Nu am niciun *chador*.

Erau surprinşi.

— Nu-i nimic, a spus unul dintre ei. Pune-ţi o eşarfă şi hai!

— Unde o duceţi? a întrebat mama.

— La Evin, i-au răspuns.

Cu una dintre gărzi după mine, m-am dus în camera mea, mi-am luat şalul de caşmir bej şi mi l-am pus pe cap. Era o noapte tare friguroasă şi m-am gândit că şalul avea să-mi ţină cald. Când să ieşim din cameră, mi-au picat ochii pe rozariul de pe birou. L-am luat cu mine.

— Stai puţin! Ce-i aia? m-a întrebat bărbatul.

— Sunt mătăniile mele. Pot să le iau la mine?

— Ia să văd.

I-am dat rozariul. L-a întors pe toate părţile, analizând atent mărgelele bleu şi crucea de argint.

— Poţi să le iei. Exact asta trebuie să şi faci la Evin: să te rogi.

Am pus rozariul în buzunar.

Gărzile m-au condus spre un Mercedes negru parcat în faţa intrării. Au deschis portiera din spate şi am urcat. Maşina a pornit. Am privit în urmă şi am zărit ferestrele luminate ale apartamentului nostru în întuneric şi umbrele părinţilor mei în prag. Ştiam că trebuia să fiu îngrozită, dar nu eram. Mă învăluise un gol rece.

— Am un sfat pentru tine, mi-a spus unul dintre cei doi. E în interesul tău să spui adevărul la fiecare întrebare care ţi se pune, altfel ai să plăteşti. Probabil ai auzit că la Evin au metode să te facă să vorbeşti. Poţi să scapi de suferinţă dacă spui adevărul.

Maşina se îndrepta cu viteză către nord, în direcţia munţilor Alborz. La ora aceea nu era mai nimeni pe străzi. Nu se zărea niciun pieton şi erau doar câteva maşini. Se vedea de departe cum semafoarele se făceau verzi şi apoi roşii din nou. După vreo jumătate de oră, în lumina palidă a lunii, am văzut zidurile închisorii Evin şerpuind peste dealuri. Unul dintre cei doi îi povestea celuilalt că sora lui se pregătea de nuntă. Era tare încântat că mirele era un membru sus-pus al Gărzilor Revoluţionare şi făcea parte dintr-o familie cu stare, de viţă veche. Mi-am amintit de Andre. Am simţit un gol în stomac şi senzaţia mi-a ajuns până la oase, dar era ca şi cum ar fi păţit el ceva îngrozitor, nu eu.

Am intrat pe o străduţă îngustă şi întortocheată şi zidurile înalte de cărămidă roşie ale închisorii au apărut în dreapta. La fiecare câţiva metri, din turnurile de observaţie, nişte reflectoare îşi vărsau lumina strălucitoare în noapte. Ne-am apropiat de o poartă metalică mare şi ne-am oprit în faţa ei. Peste tot erau membri ai Gărzilor Revoluţionare, bărboşi şi înarmaţi. Sârma ghimpată care acoperea partea de sus a zidului făcea o umbră încâlcită pe asfalt. Şoferul a coborât din maşină, iar cel care stătea în dreapta mi-a dat o bucată groasă de pânză şi mi-a spus să mă leg la ochi.

— Ai grijă să ţi-o legi cum trebuie, altfel o încurci! mi-a spus răstit.

După ce m-am legat la ochi, maşina a trecut de porţi şi a mers timp de două-trei minute înainte să se oprească din nou. S-au deschis portierele şi mi s-a spus să cobor. Cineva mi-a legat încheieturile mâinilor cu sfoară şi m-a tras după el. M-am împiedicat de ceva şi am căzut.

— Eşti chioară? a întrebat o voce şi apoi s-au auzit râsete.

În scurt timp a început să fie mai cald şi mi-am dat seama că intraserăm într-o clădire. Am zărit o fâşie îngustă de lumină pe sub eşarfa de la ochi şi am înţeles că mergeam de-a lungul unui coridor. Aerul mirosea a sudoare şi vomă. Mi s-a ordonat să mă aşez pe podea şi să aştept. Simţeam că mai şedeau şi alţii pe lângă mine, dar nu-i vedeam. Toată lumea tăcea, dar se auzeau înfundat nişte voci furioase din spatele unor uşi. Din când în când, mai prindeam câte un cuvânt-două:

— Mincinosule! Spune-mi! Să-mi dai nume! Scrie!

Iar uneori auzeam pe cineva urlând de durere. Inima a început să-mi bată de-mi spărgea pieptul şi îmi dădea dureri, aşa că am pus mâna în dreptul ei şi am apăsat. După o vreme, o voce aspră i-a spus cuiva să se aşeze lângă mine. Era o fată care plângea.

— De ce plângi? am întrebat în şoaptă.

— Mi-e frică, mi-a spus. Vreau să plec acasă.

— Ştiu, şi eu, dar nu plânge. Nu ajută la nimic. Sunt sigură că au să ne lase să plecăm în curând, am minţit eu.

— Ba nu! a strigat ea. O să mor aici! O să murim cu toţii aici!

— Fii curajoasă, i-am spus şi am regretat imediat.

Poate că fusese torturată. Cu ce drept îi spuneam eu să fie curajoasă?

— Foarte interesant, s-a auzit o voce de bărbat. Marina, tu vii cu mine. Ridică-te şi fă zece paşi înainte. Apoi întoarce-te spre dreapta.

Fata plângea în hohote acum. Am făcut ce mi s-a spus. Vocea mi-a ordonat apoi să fac patru paşi în faţă. S-a închis o uşă în urma mea şi mi s-a spus să mă aşez pe un scaun.

— Ai fost foarte curajoasă. Curajul e o calitate rară la Evin. Am văzut mulţi bărbaţi puternici cedând aici. Deci eşti armeancă?

— Nu.

— Dar le-ai spus gărzilor că eşti creştină.

— Păi chiar sunt.

— Atunci eşti asiriană?

— Nu.

— Nu înţeleg nimic. Creştinii sunt fie armeni, fie asirieni.

— Majoritatea creştinilor iranieni, da, dar nu toţi. Amândouă bunicile mele au imigrat în Iran din Rusia după Revoluţia Rusă.

Bunicile mele se căsătoriseră cu bărbaţi iranieni care lucraseră în Rusia înainte de Revoluţia comunistă din 1917, dar, după Revoluţie, soţii lor au fost obligaţi să plece din Uniunea Sovietică, nefiind cetăţeni ruşi. Iar bunicile mele s-au hotărât să vină cu ei în Iran.

— Deci sunt comuniste.

— Dacă ar fi fost comuniste, de ce şi-ar fi părăsit ţara? Au plecat fiindcă urau comunismul. Erau amândouă creştine convinse.

Bărbatul mi-a spus că în Sfântul Coran se vorbeşte despre Maria, mama lui Iisus. Mi-a spus că musulmanii consideră că Iisus era un mare profet şi că au un mare respect pentru Maria. S-a oferit să-mi citească respectivul pasaj din Coran. L-am ascultat în timp ce-mi citea textul în arabă. Avea o voce gravă şi blândă.

— Cum ţi se pare? m-a întrebat când a terminat de citit.

Aş fi vrut să continue, ştiind că, atâta vreme cât citea, eram în siguranţă. Însă ştiam şi că nu pot să am încredere în el. Probabil făcea parte din Gărzile Revoluţionare şi era un tip violent, care tortura şi ucidea fără scrupule oameni nevinovaţi.

— E foarte frumos. Am studiat Coranul şi am mai citit fragmentul acela, i-am spus.

Am rostit cuvintele cu oarecare asprime.

— Ai studiat Sfântul Coran? Asta e şi mai interesant! O creştină curajoasă care ne-a studiat cartea! Şi totuşi eşti în continuare creştină, deşi ai aflat despre profetul nostru şi învăţăturile lui?

— Aşa este.

Mama îmi spusese întotdeauna că vorbesc fără să gândesc. Îmi spunea asta atunci când răspundeam cu sinceritate la întrebări, atunci când făceam tot posibilul să nu fiu greşit înţeleasă.

— Interesant, spuse râzând cel care citise din Coran. Aş vrea să continuăm discuţia asta într-un moment mai potrivit, căci acum Fratele Hamehd aşteaptă să-ţi pună câteva întrebări.

Chiar părea că-l făcusem să râdă. Poate că eram singura creştină pe care o văzuse vreodată la Evin. Probabil se aştepta să fiu asemenea majorităţii fetelor musulmane din familiile tradiţionale: tăcută, timidă şi supusă, însă eu nu aveam niciuna dintre aceste calităţi.

L-am auzit ridicându-se de pe scaun şi plecând din încăpere. Eram amorţită. Poate că eram într-un loc ce transcendea frica, un loc în care toate emoţiile umane normale se sufocau în absenţa luxului de a lupta măcar.

Am aşteptat, gândindu-mă că nu aveau motive să mă tortureze. De obicei apelau la tortură ca să scoată informaţii. Iar eu nu ştiam nimic care să le poată fi de folos. Nu făceam parte din nicio grupare politică.

Uşa s-a deschis şi s-a închis, iar eu am tresărit. Se întorsese cel care îmi citise din

Coran. S-a prezentat drept Ali şi mi-a spus că Hamehd interoga pe altcineva. Ali mi-a explicat că lucra pentru secţia a şasea a Tribunalului Revoluţiei Islamice, secţie care ancheta cazul meu. Vorbea calm şi cu răbdare, dar m-a avertizat că trebuie să spun adevărul. Era foarte ciudat să vorbeşti cu cineva fără să-l vezi. Nu aveam nicio idee cum arăta, câţi ani avea sau în ce fel de încăpere ne aflam.

Mi-a spus că ştie că-mi expusesem la şcoală ideile antirevoluţionare şi că scrisesem în ziarul şcolii articole împotriva guvernului. Nu am negat. Nu era un secret sau o crimă. M-a întrebat dacă eram în legătură cu vreo grupare comunistă şi i-am spus că nu. Ştia despre greva pe care o iniţiasem la şcoală şi era de părere că este imposibil ca o persoană fără legături cu partide politice ilegale să organizeze o grevă. I-am explicat că nu organizasem nimic, ceea ce era adevărat. Pur şi simplu îi cerusem profesoarei de analiză matematică să ne predea analiză, şi nu politică. Ea m-a dat afară din clasă. Am ieşit, iar colegii mei au venit după mine. În scurt timp, majoritatea elevilor auziseră ce se întâmplase şi refuzau să mai meargă la ore. Nu-i venea să creadă că fusese atât de simplu. Mi-a spus că informaţiile primite de el sugerau că aveam legături puternice cu grupări comuniste.

— Nu ştiu de unde vă luaţi informaţiile, i-am spus, dar sunt complet greşite. Am studiat comunismul la fel cum am studiat şi islamul şi nu am devenit comunistă la fel cum nu am devenit nici musulmană.

— Chiar mă distrez! mi-a spus râzând. Dă-mi numele tuturor comuniştilor sau oricăror altor antirevoluţionari de la tine din şcoală şi atunci am să te cred.

De ce îmi cerea numele colegilor mei? Ştia despre grevă şi despre ziarul şcolii, prin urmare *Khanoom* Mahmoodi vorbise sigur cu el şi îi dăduse lista ei. Dar nu puteam să risc şi să-i spun ceva, fiindcă nu ştiam ce alte nume în afară de al meu erau pe lista respectivă.

— Nu vă dau niciun nume, i-am spus.

— Eram sigur că eşti de partea lor.

— Nu sunt de partea nimănui. Dacă vă dau nume, o să-i arestaţi. Şi nu vreau să se întâmple asta.

— Aşa este, o să-i arestăm ca să ne asigurăm că nu fac nimic împotriva guvernului şi, în caz că nu fac nimic, le vom da drumul. În schimb, dacă fac ceva, vom fi nevoiţi să-i oprim. Singurii vinovaţi vor fi ei.

— Nu vă dau niciun nume.

— Ce zici de Shahrzad? Vrei să spui că nu o cunoşti?

O clipă, n-am ştiut la cine se referea. Cine era Shahrzad? Dar mi-am amintit imediat. Era prietenă cu Gita şi făcea parte dintr-o grupare comunistă intitulată Fadayian-e Khalgh. Cu vreo două săptămâni înainte de vacanţa de vară, Gita mă rugase să mă întâlnesc cu ea, sperând că Shahrzad va putea să mă convingă să mă alătur grupării lor.

M-am întâlnit cu ea o singură dată şi i-am explicat că sunt creştină practicantă şi că nu mă interesa să mă alătur niciunei grupări comuniste.

Ali mi-a spus că o supraveghează pe Shahrzad, dar că ea îşi dăduse seama că este supravegheată şi se ascunsese. O căutau de ceva vreme şi credeau că era posibil să se fi întâlnit iar cu mine. Ali mi-a spus că Shahrzad avea cu siguranţă un motiv mai bun să se vadă cu mine decât acela de a mă convinge să mă alătur grupării Fadayian. Era prea importantă ca să-şi irosească timpul astfel. Oricât de mult aş fi încercat să-i explic că nu aveam nicio legătură cu ea, refuza să mă creadă.

— Trebuie să ştim unde se află, mi-a spus.

— Nu vă pot ajuta, fiindcă nu ştiu unde este.

Îşi păstrase calmul pe parcursul interogatoriului şi nu ridicase deloc tonul.

— Marina, ascultă-mă cu atenţie. Văd că eşti o fată curajoasă şi respect acest lucru, dar trebuie să-mi spui ce ştii. Dacă nu vrei să-mi spui, Fratele Hamehd se va înfuria rău. Nu e un tip prea răbdător. Şi nu vreau să te văd suferind.

— Îmi pare rău, dar nu am nimic să vă spun.

— Şi mie-mi pare rău, mi-a spus şi m-a condus afară din încăpere, după care am străbătut trei sau patru coridoare.

Se auzea un bărbat urlând. Mi s-a spus să mă aşez pe podea. Ali mi-a spus că, la fel ca mine, bărbatul care urla nu voia să le dea informaţii, dar că avea să se răzgândească în curând.

În jurul meu se înălţau urlete de durere. Grele, profunde şi disperate, îmi pătrundeau în piele şi se răspândeau în fiecare părticică a corpului meu. Bietul om era sfâşiat. Lumea s-a transformat într-o placă de plumb care-mi apăsa pieptul.

Impactul zgomotos şi crunt al biciului. Urletul bărbatului. O fracţiune de secundă de linişte. Şi ciclul reîncepea.

După câteva minute, cineva l-a întrebat dacă are de gând să vorbească. Bărbatul a spus că nu. Au început iar să-l biciuiască. Deşi aveam braţele legate, am încercat să-mi acopăr urechile cu mâinile, ca să nu-i mai aud urletele, dar n-a folosit la nimic. Nu se mai opreau: lovitură după lovitură, urlet după urlet.

— Opriţi-vă… vă rog… am să vorbesc!… a urlat în cele din urmă cel torturat.

S-au oprit.

Nimic nu conta în afara faptului că mă hotărâsem să nu le dau nume. Nu eram neajutorată. Nu aveam de gând să mă las aşa uşor.

— Marina, ce faci? m-a întrebat glasul care îl interogase pe cel torturat. Mi-a povestit Ali despre tine. L-ai impresionat. Nu vrea să ai de suferit, însă trebuie să-şi facă treaba. L-ai auzit pe bărbatul acela? La început nu voia să-mi spună nimic, dar până la urmă mi-a spus. Ar fi fost mult mai inspirat dacă mi-ar fi spus de la bun început ce voiam să ştiu. Ei bine, eşti gata să vorbeşti?

Am inspirat adânc.

— Nu.

— Păcat. Ridică-te.

M-a apucat de sfoara care-mi lega mâinile, m-a tras după el câţiva paşi şi apoi m-a aruncat la pământ. Cineva mi-a scos eşarfa de la ochi. Un bărbat scund şi uscăţiv, cu mustaţă şi cu părul şaten, tuns scurt, stătea aplecat deasupra mea, ţinând în mână eşarfa pe care o avusesem la ochi. Avea puţin peste 40 de ani şi purta nişte pantaloni maro comozi şi o cămaşă albă. În încăpere nu se afla nimic în afară de un pat gol de lemn, cu o tăblie metalică. Bărbatul mi-a dezlegat mâinile.

— Sfoara nu e de-ajuns. Avem nevoie de ceva mai dur şi mai rezistent, spuse el.

A scos din buzunar o pereche de cătuşe şi mi le-a pus la mâini.

Atunci a mai intrat un bărbat. Avea cam 1,85 metri şi 90 de kilograme, purta barbă şi părul negru îi era tuns foarte scurt; avea până în 30 de ani.

— Hamehd, a vorbit? întrebă el.

— Nu, e destul de încăpăţânată, dar nu-ţi face griji. O să vorbească în curând.

— Marina, e ultima şansă, spuse bărbatul care abia intrase.

I-am recunoscut vocea. Ali. Avea nasul puţin cam mare, ochi căprui, expresivi, şi gene lungi şi dese.

— Oricum ai să vorbeşti până la urmă, aşa că mai bine vorbeşti acum. Ne dai nume?

— Nu.

— Aş vrea să-mi spui mai ales unde e Shahrzad.

— Nu ştiu unde e.

— Uite, Ali. Are încheieturile foarte subţiri. Au să-i alunece cătuşele, spuse Hamehd.

Mi-a îndesat ambele încheieturi într-o singură cătuşă şi m-a târât până la pat. Cătuşa metalică îmi apăsa pe oase. Mi-a scăpat un strigăt, dar nu m-am opus, ştiind că eram într-o situaţie disperată şi că dacă mă împotriveam nu făceam decât să-mi înrăutăţesc situaţia. A prins cătuşa liberă de tăblia metalică. Apoi, după ce mi-a scos pantofii, mi-a legat gleznele de pat.

— Am să te biciuiesc la tălpi cu bucata asta de cablu, spuse Hamehd, învârtindu-mi în faţă o bucată de cablu negru, gros de vreo 2,5 centimetri.

— Ali, de câte crezi că va fi nevoie ca să vorbească?

— Nu prea multe.

— Eu zic că zece.

Şfichiuitul ascuţit şi ameninţător al cablului străpunse aerul şi se înfipse în tălpile mele.

Durere. Nu mai simţisem niciodată aşa ceva. Nici nu mi-aş fi putut-o imagina. A explodat în interiorul meu asemenea unui trăsnet.

A doua lovitură: mi s-a oprit respiraţia în gâtlej. Cum era posibil să doară ceva atât de

tare? Am încercat să mă gândesc la o metodă care să mă ajute să o suport. Nu puteam să urlu, fiindcă nu mai aveam suficient aer în plămâni.

A treia lovitură: zvâcnetul cablului şi durerea orbitoare care i-a urmat. În minte îmi suna doar „Ave Maria”.

Loviturile veneau una după alta, iar eu mă rugam, luptându-mă cu durerea. Îmi doream să leşin, dar nu s-a întâmplat asta. Fiecare lovitură mă ţinea perfect trează pentru următoarea.

A zecea lovitură: mă rugam la Dumnezeu să-mi aline durerea.

A unsprezecea lovitură: mă durea mai mult decât toate celelalte dinainte.

Te rog, Doamne, nu mă lăsa singură. Nu mai pot.

Nu se mai termina. Durere crâncenă, fără sfârşit.

Au să se oprească dacă le dau câteva nume… Ba nu, n-au să se oprească. Vor să afle despre Shahrzad. Oricum nu ştiu nimic despre ea. Doar n-au să mă lovească la nesfârşit. Am să suport totul, lovitură cu lovitură.

După şaisprezece lovituri, nu am mai numărat.

Durere.

— Unde se află Shahrzad?

Le-aş fi spus dacă aş fi ştiut. Aş fi făcut orice, numai să înceteze.

Lovitură.

Înainte simţisem diferite tipuri de durere. Mi-am rupt mâna odată. Dar acum era mai rău. Mult mai rău.

— Unde se află Shahrzad?

— Chiar nu ştiu!

Agonie.

Glasuri.

Când Hamehd s-a oprit, am mai avut putere doar să întorc capul şi să-l văd ieşind din încăpere. Ali mi-a scos cătuşele şi mi-a dezlegat gleznele. Mă dureau picioarele, dar durerea insuportabilă dispăruse, fiind înlocuită de un gol liniştitor, care mi se răspândea prin vene. O clipă mai târziu, abia îmi mai simţeam trupul şi pleoapele începeau să mi se îngreuneze. Am simţit şiroaie reci pe faţă. Apă. Am scuturat din cap.

— Leşini, Marina. Hai, ridică-te în fund! mi-a spus Ali.

M-a tras de braţe şi m-am ridicat în capul oaselor. Mă simţeam de parcă m-ar fi înţepat o sută de albine în picioare. Mi le-am privit. Aveam labele picioarelor roşii-vineţii şi foarte umflate. Eram surprinsă că nu-mi crăpase pielea.

— Acum ai ceva să-mi spui? m-a întrebat Ali.

— Nu.

— Să ştii că nu merită!

M-a privit furios.

— Vrei să te mai batem o dată? Picioarele tale vor arăta mult mai rău dacă nu vorbeşti.

— Nu ştiu nimic.

— Ăsta nu mai e curaj! E prostie! Ai putea foarte uşor să fii executată fiindcă refuzi să colaborezi cu guvernul. Nu-ţi face una ca asta!

— Nu-mi faceţi voi una ca asta! l-am corectat.

M-a privit pentru prima dată drept în ochi şi mi-a spus că aveau toate numele de la şcoala mea. *Khanoom* Mahmoodi le dăduse lista. Mi-a spus că, dacă am să cooperez, nu se va schimba nimic pentru niciunul dintre prietenii mei, însă eu am să scap de tortură. Mi-a spus că prietenii mei aveau să fie arestaţi indiferent dacă acceptam să colaborez sau nu. Însă, dacă le dădeam numele lor, nu mai trebuia să sufăr.

— Cred că-mi spui adevărul în ceea ce o priveşte pe Shahrzad, mi-a spus. Nu face pe eroina: s-ar putea să-ţi pierzi viaţa. Hamehd e sigur că faci parte din Fadayian, dar eu nu sunt de aceeaşi părere. O membră Fadayian nu s-ar ruga la Fecioara Maria în timp ce e torturată.

Nu-mi dădusem seama că mă rugam cu voce tare.

L-am întrebat dacă-mi dă voie să mă duc la toaletă, iar el m-a luat de braţ şi m-a ajutat să mă ridic. Eram ameţită. A pus o pereche de şlapi pe podea, în faţa patului. Îmi erau cu cel puţin patru numere mai mari, dar, din cauza picioarelor umflate, mă strângeau. M-a durut când i-am încălţat. M-a ajutat să traversez încăperea. Nu-mi era uşor să-mi menţin echilibrul. Odată ajunşi la uşă, mi-a lăsat braţul, mi-a dat eşarfa şi mi-a spus să mă leg la ochi. M-am conformat. Mi-a pus o bucată de sfoară în mână şi m-a îndrumat până la uşa băii. Am intrat, am răsucit robinetul şi m-am spălat pe faţă cu apă rece. Brusc m-a năpădit un val de greaţă, mi s-a contractat stomacul şi am vomitat. Mă simţeam de parcă aş fi fost tăiată în două cu un cuţit. Urechile îmi ţiuiau foarte tare şi m-am cufundat în beznă.

Când am deschis ochii, nu ştiam unde sunt. Pe măsură ce mintea mi se limpezea treptat, mi-am dat seama că nu mai eram în baie, ci eram întinsă pe patul de lemn pe care mă torturaseră. Ali stătea pe un scaun şi se uita la mine. Mă durea capul foarte tare şi, când am pus mâna, am dat de un cucui mare în partea dreaptă a frunţii. L-am întrebat pe Ali ce se întâmplase şi el mi-a spus că, la baie, căzusem şi mă lovisem la cap. Mi-a mai spus că medicul mă examinase şi nu aveam nimic grav. Apoi m-a ajutat să mă aşez într-un scaun cu rotile, mi-a pus din nou eşarfa la ochi şi m-a scos din încăpere. Când mi-a scos eşarfa de la ochi, ne aflam într-o încăpere foarte mică, fără ferestre, cu o toaletă şi o chiuvetă în colţ. Pe podea se aflau două pături gri, de armată. M-a ajutat să mă întind şi m-a acoperit cu o pătură. Era aspră, ţeapănă şi mirosea a mucegai, dar nu-mi păsa. Muream de frig. M-a întrebat dacă mă doare ceva şi am dat din cap în semn că da, întrebându-mă de ce era aşa amabil. A plecat, dar s-a întors după câteva minute,

însoţit de un bărbat între două vârste, îmbrăcat în uniformă militară, pe care l-a prezentat drept doctorul Sheikh.

Medicul mi-a făcut o injecţie în braţ, apoi el şi Ali au plecat din celulă. Am închis ochii şi m-am gândit la casa noastră. Îmi doream să mă pot cuibări în patul bunicii, aşa cum făceam când eram copil, ca să-mi spună că nu aveam de ce să mă tem, că fusese doar un vis urât.

1. *Chador* – şal de pânză tipic iranian, care lasă la vedere doar chipul (n.t.).

Trei

Când eram mică, îmi plăceau la nebunie tăcerea somnoroasă şi culorile visătoare ale zorilor la Teheran: mă făceau să mă simt uşoară şi liberă, aproape invizibilă. Era singurul moment din zi în care puteam să mă plimb prin salonul de coafură al mamei. Puteam să mă plimb printre scaunele de coafat şi căştile de uscat fără să o înfurii. Într-o dimineaţă, în august 1972, pe când aveam şapte ani, am pus mâna pe scrumiera ei preferată de cristal. Era aproape cât o farfurie. Îmi spusese de un milion de ori să nu pun mâna pe ea, dar era frumoasă şi voiam să-mi trec degetele peste modelele delicate. Înţelegeam de ce îi plăcea atât de mult. Într-un fel, arăta ca un fulg de zăpadă uriaş care nu se topea niciodată. De când mă ştiam, scrumiera asta stătea în centrul măsuţei de sticlă, iar clientele mamei, femei cu unghii lungi şi roşii, stăteau şi aşteptau pe scaunele acoperite cu un material alb pufos şi scrumau în ea. Uneori mai ratau şi scrumul ajungea pe masă. Mamei nu-i plăcea deloc când se murdărea masa. De fiecare dată când făceam mizerie, ţipa la mine şi mă obliga să curăţ. Dar ce rost avea să faci curat? Lucrurile se murdăreau mereu.

Am ridicat scrumiera. O lumină aurie difuză pătrundea în încăpere prin fereastra care ocupa mai mult de jumătate din peretele dinspre sud. Lumina se reflecta de pe tavanul alb şi se răspândea în interiorul strălucitor şi transparent al scrumierei. Când am înclinat-o să o privesc din alt unghi, mi-a alunecat printre degete. Am încercat să o prind, dar era prea târziu: a căzut pe podea şi s-a făcut ţăndări.

— Marina! a strigat mama din dormitorul alor mei, care avea perete comun cu salonul.

Am luat-o la fugă spre stânga, pe uşa care dădea spre coridorul întunecos şi îngust, m-am grăbit să ajung la mine în cameră şi m-am ghemuit sub pat. Mirosea a praf şi mă mânca nasul, aşa că mi-am ţinut respiraţia ca să nu strănut. Nu o vedeam pe mama, dar îi auzeam şlapii pe podeaua de linoleum. Ritmul furios al paşilor ei m-a făcut să mă strâng mai aproape de perete.

M-a strigat în repetate rânduri, dar am rămas neclintită. A intrat la mine în cameră,

s-a oprit lângă pat şi atunci am auzit-o pe bunica întrebând-o ce se întâmplase. Mama i-a spus că spărsesem scrumiera, iar bunica i-a spus că nu o spărsesem eu, ci o scăpase ea din mână când făcea curat. Nu-mi venea să-mi cred urechilor. Bunica mă învăţase că mincinoşii ajung în iad.

— *Tu* ai spart-o? a întrebat mama.

— Da. Ştergeam masa de praf. A fost un accident. Am să strâng cioburile imediat, i-a răspuns bunica.

După puţin timp, patul meu a scârţâit când cineva s-a aşezat pe el. Am ridicat puţin cuvertura veche de culoare bej care ajungea până la podea şi am văzut papucii de casă maronii ai bunicii şi gleznele ei subţiri. Am ieşit de sub pat şi m-am aşezat lângă ea. Ca întotdeauna, avea părul sur strâns în coc, la ceafă. Purta o fustă neagră şi o bluză albă călcată impecabil şi se uita fix spre perete. Nu părea supărată.

— *Bahboo,* ai minţit, i-am spus.

— Am minţit.

— Dumnezeu n-o să se supere pe tine.

— De ce nu? m-a întrebat, ridicând o sprânceană.

— Fiindcă m-ai salvat.

A zâmbit. Bunica zâmbea rareori. Era o femeie serioasă, care ştia cum trebuie făcute lucrurile. Avea întotdeauna răspuns la întrebările cele mai dificile şi nu dădea niciodată greş când venea vorba să vindece o durere de burtă.

Bunica era mama tatei şi locuia cu noi. Se ducea la cumpărături pe la ora opt în fiecare dimineaţă şi de obicei mergeam şi eu cu ea. În ziua aceea, ca în multe altele, şi-a luat poşeta şi eu am coborât după ea. Imediat ce a deschis uşa roz de lemn de la parter, zgomotele amestecate ale maşinilor, pietonilor şi vânzătorilor stradali au invadat holul.

Primul lucru pe care l-am văzut a fost zâmbetul ştirb al lui Akbar *Agha*, care avea pe puţin 80 de ani şi vindea banane dintr-un cărucior rupt.

— Azi vreţi banane? ne-a întrebat.

Bunica s-a uitat la banane. Erau de un galben sănătos şi nu aveau pete. A dat din cap în semn că da şi a ridicat opt degete, iar Akbar *Agha* ne-a dat opt banane.

Am luat-o la stânga pe strada Rahzi, o stradă îngustă, cu sens unic şi cu trotuare prăfuite. Spre nord se vedeau munţii Alborz gri-albăstrui, pe fundalul cerului. Era sfârşitul verii şi peticele de zăpadă de pe culmi se topiseră de mult. Doar vârful Damavand, vulcanul stins, mai avea un strop de alb. Am traversat strada şi am trecut printr-un nor de abur ce mirosea puternic a in curat, călcat, nor ce ieşea pe uşa deschisă a spălătoriei chimice.

— *Bahboo,* de ce n-ai spus „opt” în persană? Doar ştii cum se spune.

— Ştii foarte bine că nu-mi place să vorbesc în persană. Rusa este o limbă mult mai bună.

— Mie-mi place persana.

— Noi vorbim doar rusa.

— La toamnă, când am să merg la şcoală, am să învăţ să scriu şi să citesc în persană şi am să te învăţ şi pe tine.

Bunica a oftat.

Am luat-o înainte în pasul ştrengarului. Strada era liniştită şi nu trecea aproape nicio maşină. Două femei o străbăteau, legănându-şi sacoşele de cumpărături. Când am intrat în micul magazin, proprietarul, *Agha-yeh* Rostami, care avea o mustaţă neagră deasă ce arăta ciudat pe chipul lui uscăţiv şi binevoitor, vorbea cu o femeie care purta un *chador* negru ce o acoperea din cap până în picioare, astfel încât i se mai vedea doar chipul. O altă femeie, îmbrăcată cu fustă mini şi un tricou strâmt, aştepta la rând. Era pe vremea şahului şi femeile nu erau obligate să se îmbrace după regulile islamice.

Deşi era un magazin mic, rafturile erau pline de mărfuri diverse: orez cu bobul lung, mirodenii, ierburi uscate, unt, lapte, brânză Tabriz, dulciuri, coarde de sărit şi mingi de fotbal din plastic. În timp ce îmi dădea mie o cutie de lapte cu cacao şi femeii cu *chador* o pungă maro de hârtie, *Agha-yeh* Rostami mi-a zâmbit din spatele tejghelei. În timp ce beam laptele cu înghiţituri mari, bucurându-mă de răcoarea lui mătăsoasă, bunica a venit şi a început să indice exact ce-i trebuia. În drum spre casă l-am văzut pe *Agha* Taghi, bătrânul care, în fiecare an în perioada asta, umbla pe străzi şi striga: „Scarmăn bumbac şi păr de cămilă!”. Femeile deschideau fereastra şi îl chemau să le pregătească plăpumile pentru iarnă scărmănând părul sau firele de bumbac din interior.

Când ne-am întors de la magazin, m-am dus în bucătărie după bunica. Plita noastră pe kerosen cu două ochiuri se afla în stânga, frigiderul alb în dreapta, iar dulapul cu farfurii pe peretele uşii. Când în bucătărie eram şi bunica, şi eu, nu prea aveam loc să ne mişcăm. Fereastra mică de la bucătărie se afla aproape de tavan, prea sus ca să ajung la ea, şi dădea spre curtea unei şcoli de băieţi. Bunica a pus ceainicul vechi din inox pe plită, ca să facă ceai, după care a deschis dulapul.

— Iar a fost mama ta pe-aici şi nu mai găsesc nimic! Unde e tigaia?

De pe cealaltă parte a dulapului, căzură pe jos o mulţime de cratiţe şi tigăi. M-am repezit să o ajut pe bunica să le pună la loc. Bucătăria era domeniul bunicii; ea era cea care avea grijă de mine şi se ocupa de toate treburile casei. Mama petrecea în jur de zece ore pe zi la salon şi nu-i plăcea deloc să gătească.

— Nu-ţi face grij, *Bahboo*. Te ajut eu.

— De câte ori i-am spus să nu se mai bage?

— De multe ori.

Curând, toate erau la locul lor.

— Colya! l-a strigat bunica pe tata, care se afla probabil în sala lui de dans.

Dar nu i-a răspuns nimeni.

— Marina, du-te şi întreabă-l pe tata dacă vrea ceai, mi-a spus bunica, punând în frigider o parte dintre alimente.

Am parcurs holul întunecos din faţa salonului mamei şi m-am apropiat de sala de dans a tatei, care era o încăpere mare, în formă de L, cu podele acoperite de linoleum maro. Pe pereţi atârnau fotografii cu perechi de dansatori îmbrăcaţi elegant. În centrul zonei de aşteptare – latura mai mică a L-ului – se afla o măsuţă de cafea acoperită cu reviste şi înconjurată de patru scaune negre de piele. Tata stătea pe unul dintre ele şi citea ziarul. Avea 1,73 metri înălţime şi era atletic, cu părul sur; era întotdeauna bine bărbierit şi avea ochii precum chihlimbarul.

— Bună dimineaţa, tati. *Bahboo* întreabă dacă vrei ceai.

— Nu, mi-a răspuns tata răstit, fără să se uite la mine, iar eu am făcut cale întoarsă.

Uneori, când mă trezeam dimineaţa devreme şi toată lumea dormea, mă duceam în sala de dans a tatei. Îmi imaginam muzica, de obicei un vals, fiindcă asta era preferinţa mea, şi mă învârteam şi dansam prin sală, închipuindu-mi-l pe tata în colţ, bătând din palme şi spunându-mi: „Bravo, Marina! Chiar dansezi bine!”.

Când am intrat în bucătărie, bunica tăia ceapă şi lacrimile îi şiroiau pe obraji. Au început să mă usture ochii.

— Nu-mi place deloc ceapa crudă, i-am spus.

— Îţi va plăcea când ai să creşti. Când vei simţi nevoia să plângi şi nu vei vrea să ştie nimeni, vei putea să tai ceapă.

— Dar tu nu plângi de-adevăratelea acum, nu?

— Sigur că nu.

Când s-au căsătorit părinţii mei, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, au închiriat un apartament modest la colţul dinspre nord-vest al intersecţiei dintre străzile Shah şi Rahzi din centrul Teheranului, capitala Iranului şi cel mai mare oraş din ţară. Acolo, deasupra unui mic magazin de mobilă şi a unui mic restaurant, tata şi-a deschis sala de dans. Din moment ce prin Iran au trecut mulţi soldaţi americani şi britanici în timpul războiului, cultura occidentală a devenit populară în rândurile clasei de sus, astfel încât tata şi-a găsit mulţi cursanţi fideli care voiau să înveţe să danseze precum occidentalii.

Mama l-a născut pe fratele meu în 1951. Când el avea vreo doi ani, mama a plecat în Germania la un curs de coafură, deşi nu vorbea germană. După şase luni, când s-a întors, avea nevoie de un loc unde să-şi deschidă un salon de coafură. Lângă apartamentul părinţilor mei se mai afla unul identic, aşa că l-au închiriat şi pe acela şi le-au unit.

Eu m-am născut pe 22 aprilie 1965. Din 1941, autocratul prooccidental Mohammad Reza Shah-eh Pahlavi fusese regele Iranului. Cu patru luni înainte să mă nasc,

premierul iranian Hassan Ali-eh Mansur a fost asasinat de presupuşi adepţi ai ayatollahului Khomeini, liderul fundamentalist şiit care urmărea instaurarea teocraţiei în Iran. În 1971, Amir Abbas-eh Hoveida, premier la acea vreme, a organizat un eveniment de proporţii la vechile ruine ale Persepolisului, pentru comemorarea a 2.500 de ani de la înfiinţarea Imperiului Persan. La eveniment au participat 25.000 de invitaţi din întreaga lume, printre care regi şi regine, preşedinţi, prim-miniştri şi diplomaţi, iar costurile s-au ridicat la 300 de milioane de dolari. Şahul a anunţat că scopul acestui eveniment era să arate lumii cât de mult progresase Iranul în ultimii ani.

Când am împlinit patru ani, fratele meu a plecat la Universitatea Pahlavi, în oraşul Shiraz din centrul Iranului. Eram tare mândră de fratele meu cel înalt şi frumos, dar el nu prea mai venea pe acasă şi niciodată nu stătea mult. În rarele ocazii când ne vizita, se oprea în uşa camerei mele, îmi zâmbea şi mă întreba: „Ce mai face surioara mea?”. Îmi plăcea la nebunie cum mirosul nemaipomenit al parfumului său se răspândea peste tot. El şi bunica erau singurii care mi-au dat vreodată cadouri de Crăciun. Părinţii considerau Crăciunul o mare risipă de timp şi de bani.

Bunica mă ducea la biserică în fiecare duminică. Singura biserică ortodoxă rusă din Teheran se afla la două ore de mers pe jos de apartamentul nostru. Drumul spre biserică ne purta pe străzile din centrul Teheranului, care erau pline de magazine, vânzători stradali şi arţari bătrâni. În aer plutea aroma îmbietoare a seminţelor prăjite de floarea-soarelui şi de dovleac. Strada Nahderi, plină de magazine de jucării şi brutării, era zona care-mi plăcea cel mai mult. Mirosul de prăjituri calde, vanilie, scorţişoară şi ciocolată era îmbătător. Şi se auzeau tot felul de zgomote, care se amestecau şi pluteau deasupra străzii: claxoane, vânzători care-şi făceau reclamă ori se tocmeau cu clienţii, muzică tradiţională dată la maximum... Bunica nu era adepta jucăriilor, dar îmi cumpăra de fiecare dată ceva bun.

Într-o duminică, am plecat suficient de devreme ca să o vizităm pe o prietenă de-a bunicii care stătea într-un apartament mic. Era o rusoaică bătrână şi capricioasă, cu părul scurt, blond şi cârlionţat, care era întotdeauna dată cu ruj roşu şi cu fard de pleoape albastru şi mirosea a flori. Apartamentul ei era plin de mobilă veche şi o mulţime de nimicuri şi rusoaica avea cea mai frumoasă colecţie de figurine de porţelan. Le vedeai peste tot: pe măsuţe, pe rafturi, pe pervazuri şi chiar pe blatul de la bucătărie. Îmi plăceau în mod deosebit îngeraşii, cu aripile lor delicate.

Ne-a servit ceaiul în cele mai frumoase ceşti de porţelan pe care le văzusem vreodată. Erau albe şi strălucitoare, pictate cu trandafiri roz. Ne-a pus şi linguriţe aurite lângă fiecare ceaşcă. Îmi plăcea la nebunie să-mi pun cuburi de zahăr în ceai şi să mă uit cum ies bule în timp ce amestec.

Am întrebat-o de ce avea atât de mulţi îngeri şi mi-a spus că îi ţin de urât. M-a întrebat dacă ştiam că avem cu toţii un înger păzitor şi i-am spus că-mi povestise

bunica. Privindu-mă cu ochii ei de un albastru deschis, care păreau ciudat de mari în spatele lentilelor groase, mi-a explicat că toţi ne-am văzut îngerul păzitor, dar am uitat cum arată.

— Spune-mi, mi-a zis, ţi s-a întâmplat vreodată ca, atunci când erai pe cale să faci ceva nu tocmai bun, să simţi un fel de strângere de inimă şi ceva să-ţi spună să te opreşti?

— Da… cred că da.

Mi-am amintit de scrumieră.

— Ei bine, îţi vorbea îngerul păzitor. Cu cât îl vei asculta mai mult, cu atât vei începe să-l auzi mai bine.

Îmi doream să mi-l pot aminti pe îngerul meu. Prietena bunicii mi-a recomandat să-mi arunc privirea peste toate figurinele ei şi m-a asigurat că îngerul meu arăta exact ca figurina care avea să-mi placă cel mai mult. Am analizat figurinele ceva vreme şi, în cele din urmă, mi-am găsit preferatul: un tânăr frumos, care purta o robă lungă şi albă. M-am dus să i-l arăt bunicii şi mi-a spus că nu prea arată a înger fiindcă nu are aripi, dar eu i-am spus că are aripi invizibile.

— Poţi să-l păstrezi, draga mea, mi-a spus prietena bunicii, iar eu am fost foarte încântată.

Mergeam în fiecare zi cu bunica în parc. Era un parc mare, Park-eh Valiahd, la vreo douăzeci de minute de mers pe jos de casa noastră. Petreceam ore întregi explorându-l, admirându-i copacii bătrâni şi florile înmiresmate. Ca să ne răcorim în zilele călduroase de vară, ne aşezam pe o bancă şi mâncam îngheţată la cornet. În centrul parcului se afla un bazin puţin adânc, cu un havuz în mijloc, din care ţâşnea apă la mare înălţime, iar în jur bolboroseau mai multe fântâni mici. Mereu mă aşezam pe marginea bazinului şi lăsam vântul să mă stropească. În jurul bazinului se aflau statui de bronz reprezentând tineri. Niciunul nu semăna cu celălalt. Unul stătea drept şi privea către cer, altul stătea în genunchi pe margine, privind spre apă, ca şi cum ar fi pierdut ceva de preţ, iar următorul ţinea un băţ de alamă îndreptat spre apă, pe când un altul ţinea un picior ridicat, de parcă s-ar fi pregătit să sară în apă. Statuile aveau un aer cumplit de trist şi singuratic. Tinerii păreau reali, dar erau pe vecie îngheţaţi într-o stare sumbră şi solidă, incapabili să se elibereze.

Cel mai bine mă distram în leagăn. Bunica ştia că-mi place să mă dau foarte tare şi mă împingea de fiecare dată cât putea. Îmi plăcea la nebunie cum îmi sufla vântul prin păr şi cum dispărea lumea atunci când mă înălţam. În mica mea lume de copil de şapte ani, viaţa avea să fie aşa mereu.

Într-o după-amiază, pe când alergam în parc, bunica m-a strigat de departe să-mi spună că trebuie să mergem acasă, dar mi-a greşit numele. Mi-a spus Tamara. Am

alergat spre ea nelămurită şi am întrebat-o cine era Tamara. Şi-a cerut scuze şi mi-a spus că ar fi mai bine să mergem acasă fiindcă era prea cald pentru ea, aşa că am plecat. Părea obosită, lucru ciudat, căci nu o mai văzusem niciodată bolnavă sau obosită.

— Cine e Tamara? am întrebat-o din nou.

— Tamara este fata mea.

— Dar tu nu ai nicio fată. Mă ai doar pe mine, *Bahboo*, nepoata ta.

Mi-a povestit că avusese o fiică pe nume Tamara, care era cu patru ani mai mare decât tata şi semăna leit cu mine, de parcă am fi fost gemene. La 16 ani, Tamara se căsătorise cu un rus şi se întorsese în Rusia cu el. Am întrebat-o de ce nu venea niciodată pe la noi şi bunica mi-a spus că Tamara nu avea voie să plece din Rusia: guvernul sovietic nu le permitea cetăţenilor să călătorească liber în alte ţări. Bunica îi trimitea Tamarei haine frumoase, săpun şi pastă de dinţi, fiindcă acolo se găseau greu. Asta până când a primit o scrisoare de la SAVAK, poliţia secretă a şahului, în care i se transmitea că nu era permisă niciun fel de comunicare cu cineva din Uniunea Sovietică.

— De ce? am întrebat.

— Poliţia de aici e de părere că Rusia este o ţară rea, aşa că ni s-a spus că nu aveam voie să-i scriem Tamarei şi nici să-i trimitem nimic.

Pe când eu încercam să pricep noile informaţii despre o mătuşă pe care nu o cunoscusem niciodată, bunica a continuat de parcă ar fi vorbit singură. Nu înţelegeam mare lucru din ce spunea. A pomenit nume ale unor oameni şi locuri de care nu auzisem niciodată şi a folosit cuvinte ciudate, pe care nu le cunoşteam, aşa că nu am înţeles decât fragmente din frazele ei. Mi-a spus că, atunci când avea 18 ani, s-a îndrăgostit de un tânăr care a fost ucis ulterior în Revoluţia Rusă. A vorbit despre o casă cu o uşă verde situată pe o străduţă îngustă, despre un râu mare şi un pod impunător, apoi despre soldaţi călare ce trăgeau în mulţime.

— …când m-am întors, căzuse, mi-a povestit. Îl împuşcaseră. Era sânge peste tot. L-am îmbrăţişat. Mi-a murit în braţe…

Nu mai voiam să o ascult, dar nu se mai oprea. Nu puteam să-mi acopăr urechile. Era nepoliticos şi bunica s-ar fi supărat. Poate că aş fi putut să merg mai repede şi să las o oarecare distanţă între noi, dar ceva nu era în regulă. Bunica nu se simţea bine şi trebuia să am grijă de ea. În cele din urmă, am început să fredonez şi aşa nu am mai auzit ce zicea. Îmi spusese dintotdeauna poveşti când mă duceam la culcare, dar acelea aveau toate finaluri fericite şi în ele nu murea nimeni niciodată. Ştiam că oamenii buni ajung în rai când mor, prin urmare moartea nu putea să fie chiar atât de rea, dar tot mă speria îngrozitor. Era ca şi cum ai fi intrat într-un întuneric absolut, unde ţi se putea întâmpla orice grozăvie. Nu-mi plăcea deloc întunericul.

Ne îndreptam spre casă. La un moment dat, a tăcut şi a început să se uite în jur, cu o

expresie pierdută şi confuză. Deşi aproape ajunseserăm, a trebuit să o iau de mână şi să o conduc până acasă. Femeia puternică pe care o cunoscusem toată viaţa, însoţitorul pe care mă bazam, cea care fusese întotdeauna alături de mine era dintr-odată vulnerabilă. Era ca un copil, exact ca mine. Ea, care asculta mereu şi care rareori rostise mai mult de câteva cuvinte legate, îmi spusese acum povestea vieţii ei. Mă şocase ce-mi povestise despre sânge, violenţă şi moarte. Lumea mea fusese întotdeauna sigură alături de ea, dar tocmai îmi spusese că nimic nu era permanent. Cumva, simţeam că bunica mea se pregăteşte să moară. Văzusem asta în ochii ei, de parcă cineva îmi şoptise în secret.

Acasă, am ajutat-o să se urce în pat. Nu a venit la cină şi nici a doua zi dimineaţă nu s-a dat jos din pat. Părinţii mei au dus-o la medic şi, când s-au întors, bunica s-a băgat direct în pat. Ai mei nu mi-au răspuns la nicio întrebare legată de boala ei.

M-am dus în camera ei. Dormea, aşa că m-am aşezat pe un scaun lângă ea şi am aşteptat mult până când s-a mişcat în sfârşit. Abia atunci mi-am dat seama cât de slăbuţă şi fragilă devenise.

— Ce s-a întâmplat, *Bahboo*? am întrebat-o.

— Sunt pe moarte, Marina, mi-a spus, ca şi cum ar fi fost un lucru banal.

Am întrebat-o ce se întâmplă cu noi atunci când murim. Mi-a spus să mă uit cu atenţie la un tablou pe care-l avea dintotdeauna atârnat în dormitor. M-a rugat să-i spun tot ce văd în tablou. I-am spus că reprezintă o bătrână cu părul cărunt şi cu baston. Mergea pe o cărare într-o pădure întunecoasă şi, la capătul cărării, se vedea o lumină puternică.

Bunica mi-a explicat că ea era asemenea bătrânei. Mersese mulţi ani prin viaţă şi era obosită. Mi-a spus că viaţa ei fusese întunecată şi grea şi că avusese multe obstacole în cale, dar nu renunţase niciodată.

— Acum, mi-a spus, a venit pur şi simplu momentul să plec şi să văd chipul Domnului.

— Dar, *Bahboo*, am protestat eu, de ce nu poţi să vezi chipul Domnului stând aici, cu mine? Promit că am să te las să te odihneşti şi atunci nu va mai trebui să pleci nicăieri.

A zâmbit.

— Copilă, nu putem să vedem chipul Domnului cu ochii ăştia, mi-a spus atingându-mi genele cu degetele tremurânde, ci cu sufletul. Trebuie să ştii că moartea este doar o etapă prin care trebuie să trecem ca să ajungem pe lumea cealaltă, unde trăim în cu totul alt fel.

— Nu vreau să se schimbe nimic. Îmi plac lucrurile aşa cum sunt.

— Trebuie să fii curajoasă, Marina.

Nu voiam să fiu curajoasă. Îmi era frică şi eram tristă. Mi se părea că a fi curajoasă însemna să fiu mincinoasă şi să mă prefac că totul era în ordine. Dar nimic nu era în

ordine.

A inspirat sacadat şi mi-a spus să mă duc la comodă şi să deschid sertarul din stânga, sus. În interior se afla o cutie aurie. I-am adus-o. Apoi mi-a spus să mă bag sub pat şi să-i scot o pereche de pantofi negri. În pantoful stâng se afla o cheiţă aurie.

Cu lacrimile şiroindu-i pe chip, mi-a dat cutia şi cheiţa.

— Marina, mi-am scris povestea vieţii şi am pus-o în cutia asta. Acum e a ta. Vreau să ţi-o dau ţie, ca să mă pomeneşti. Vrei să ai grijă de ea pentru *Bahboo*?

Am dat din cap în semn că da.

— Pune cutia la loc sigur. Acum du-te şi nu-ţi face griji. Trebuie să mă odihnesc puţin.

Am plecat de lângă ea şi m-am dus la mine în cameră, unde m-am simţit mai singură ca niciodată. Am ascuns cutia sub pat, am deschis uşa spre balcon şi am ieşit. Aerul era cald şi încărcat, iar strada aglomerată era la fel ca întotdeauna. Nu se schimbase nimic, dar totul părea diferit.

Bunica nu s-a mai trezit niciodată. Suferea de cancer la ficat. Mi-a spus mama că era în comă. Bunica a rămas în comă aproape două săptămâni, iar tata mergea încolo şi încoace pe hol şi plângea. Stăteam lângă bunica măcar două ore în fiecare zi, ca să-i ţin companie şi să nu mă mai simt nici eu atât de singură. Avea chipul calm şi împăcat, dar era foarte palidă şi trasă la faţă. Zilele treceau şi eu îmi înghiţeam lacrimile, temându-mă că aveau să-i confirme moartea şi s-o grăbească.

Într-o dimineaţă, m-am trezit foarte devreme şi n-am mai putut să dorm, aşa că m-am dus în camera bunicii. Am aprins lumina şi am văzut-o. Avea chipul livid. Am atins-o pe mână. Era rece. Am rămas tăcută, conştientă că murise, dar neştiind ce să fac. Trebuia să-i spun ceva, dar nu eram sigură dacă mă aude, dacă bariera pe care moartea o ridicase între noi putea fi trecută în vreun fel.

— Adio, *Bahboo*. Sper să ai o viaţă frumoasă alături de Domnul, oriunde s-ar afla.

Am avut sentimentul straniu că se mai afla cineva în încăpere alături de noi. Am fugit în camera mea, m-am cuibărit în pat şi am spus toate rugăciunile pe care mi le-am amintit.

A doua zi, trupul bunicii a fost luat. Toată ziua îl auzisem pe tata plângând. Mi-am acoperit urechile cu mâinile şi m-am uitat în jur prin camera mea: nu aveam unde să plec. Când se întâmpla ceva rău, bunica era refugiul meu, dar acum dispăruse. În cele din urmă, mi-am luat de pe comodă figurina înger şi m-am ascuns sub pat. Am început să mă rog: „Bucură-te, Marie, cea plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată eşti tu între femei şi binecuvântat este rodul trupului tău, Iisus. Sfântă Marie, Maica lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi, păcătoşii, acum şi în ceasul morţii noastre”.

Capetele cuverturii erau ridicate de la podea şi un val de lumină se revărsa în întunericul ascunzătorii mele. Un chip necunoscut mă privea. Era chipul unui tânăr cu

părul negru şi creţ şi cu ochii negri, cei mai negri ochi pe care îi văzusem vreodată. Avea faţa extrem de albă în contrast cu părul şi avea un zâmbet cald şi omenos. Am vrut să-l întreb cine este, dar nu am fost în stare.

— Bună, mi-a spus.

Glasul lui blând şi suav mi-a dat curajul de care aveam nevoie. Am ieşit de sub pat. Era îmbrăcat cu o robă lungă, albă şi era desculţ. I-am atins degetele de la picioare. Erau calde. S-a aplecat, m-a ridicat, s-a aşezat pe patul meu şi m-a luat în braţe. O mireasmă uşoară mi-a umplut nările. Semăna cu mirosul de narcise într-o zi ploioasă.

— M-ai chemat, aşa că am venit, mi-a spus el şi a început să mă mângâie pe păr.

Am închis ochii. Îşi trecea degetele prin părul meu, amintindu-mi de o adiere de primăvară care împleteşte căldura soarelui printre ramurile copacilor ce se trezesc la viaţă. M-am lăsat pe pieptul lui ca şi cum l-aş fi cunoscut, de parcă ne-am mai fi întâlnit, dar nu ştiam unde sau când. Am ridicat privirea şi el mi-a zâmbit larg, cu căldură.

— De ce nu ai papuci în picioare? l-am întrebat.

— În locul de unde vin eu nu e nevoie de papuci.

— Eşti îngerul meu păzitor?

— Tu cine crezi că sunt?

L-am privit o clipă. Numai un înger putea să aibă ochi ca ai lui.

— Eşti îngerul meu păzitor.

— Ai dreptate.

— Cum te cheamă?

— Sunt Îngerul Morţii.

Aproape mi-a stat inima.

— Uneori moartea e grea, dar nu este rea sau înfricoşătoare. E ca o călătorie spre Dumnezeu şi, fiindcă de obicei oamenii mor o singură dată, nu ştiu drumul, aşa că eu îi îndrum şi îi ajut să treacă.

— Ai venit să mă iei cu tine?

— Nu, nu acum.

— Tu ai ajutat-o şi pe Bahboo?

— Da.

— E fericită?

— Da, este foarte fericită.

— Mai stai cu mine puţin?

— Da.

M-am cuibărit iar la pieptul lui şi am închis ochii. Dintotdeauna mă întrebasem cum se simţeau păsările când pluteau în vânt, îmbăiate de razele soarelui şi contopindu-se cu cerul. Acum ştiam.

Când m-am trezit a doua zi, eram la mine în pat şi nu mai era niciun înger.

Patru

M-am trezit dintr-un somn fără vise, cu o durere intensă în umărul drept. Cineva mă striga pe nume. Aveam privirea înceţoşată. Hamehd era aplecat deasupra mea şi mă lovea cu piciorul în umăr. Mi-am amintit că Ali mă lăsase într-o celulă, dar habar nu aveam cât stătusem acolo.

— Da, da! am spus.

— Ridică-te!

Îmi tremurau genunchii şi tălpile îmi ardeau.

— Vii cu mine să vezi cum îi arestăm pe amicii tăi, mi-a spus Hamehd, cei pe care ai încercat să-i protejezi. Aveam de la bun început numele şi adresele lor. Aveam doar nevoie să aflăm mai multe despre tine şi tu ne-ai demonstrat că eşti inamică a revoluţiei. Reprezinţi un pericol pentru societatea islamică.

M-au legat la ochi din nou. Hamehd mi-a legat încheieturile cu o bucată de sfoară şi m-a tras după el. M-a împins într-o maşină şi, după câteva minute, cineva mi-a scos eşarfa de la ochi. Plecaserăm din închisoare. Nu ştiam în ce zi eram sau cât era ora, dar părea că se lăsa seara. Cerul era cenuşiu şi acoperit de nori, dar nu se întunecase complet. Ne îndreptam spre sud, pe o străduţă îngustă şi şerpuitoare. Nu prea se zăreau maşini, nici pietoni. De o parte şi de alta a drumului erau ziduri vechi din argilă şi cărămidă ce înconjurau proprietăţi mari, făcând strada să semene cu o albie secată. Copaci golaşi se înălţau către cer, tremurând în vânt. În scurt timp am intrat pe Autostrada Iordan şi am continuat să mergem către sud. Am ajuns într-un cartier mai nou, cu pretenţii. Un bloc înalt de apartamente se ridica pe unul dintre dealuri, înconjurat de case cu două etaje şi case mari fără etaj. M-am uitat la şofer. Avea o barbă neagră deasă şi purta uniforma verde în stil militar a Gărzilor Revoluţionare. Hamehd stătea pe locul din dreapta şoferului. Amândoi erau tăcuţi şi priveau înainte. La un semafor, de pe bancheta din spate a unei maşini albe care oprise alături de noi, o fetiţă ce avea probabil trei sau patru ani mi-a zâmbit. Pe locurile din faţă se aflau un bărbat şi o femeie, care vorbeau. Mă întrebam ce fac părinţii mei. Oare încercau să mă ajute

cumva sau îşi pierduseră speranţa? Ştiam foarte bine că nu puteau să facă nimic. Dar Andre? Oare el se gândea la mine?

Am ajuns în centru. Circulaţia era destul de aglomerată aici, iar trotuarele şi magazinele erau pline de oameni. Absolut orice zid era acoperit cu sloganuri ale guvernului islamic şi cu citate din Khomeini. Unul dintre ele mi-a atras atenţia: „Dacă îi permiţi unui necredincios să-şi îndeplinească în continuare rolul de corupător al pământului, suferinţa morală a necredinciosului va fi cu atât mai rea. Dacă îl omori pe necredincios, curmându-i astfel şirul de fapte rele, moartea sa va fi o binecuvântare pentru el". Da, în lumea lui Khomeini, crima putea fi considerată o faptă bună, o „binecuvântare". Prin urmare, Hamehd putea să-mi pună arma la tâmplă, să apese pe trăgaci şi să creadă că-mi făcuse o favoare şi că avea să ajungă în rai pentru asta.

Pietonii se strecurau printre maşini ca să traverseze strada. La o intersecţie, un tânăr s-a uitat în maşina noastră şi, observându-l pe membrul Gărzilor Revoluţionare de la volan, a făcut un pas înapoi şi m-a privit fix. Începuse să ningă.

Maşina s-a oprit. Ajunseserăm acasă la Minoo, o prietenă de-a mea de la şcoală. Un alt Mercedes negru a parcat lângă al nostru. Doi bărbaţi au coborât, s-au dus la uşa lui Minoo şi au sunat. Cineva a deschis uşa. Mama ei. Gărzile au intrat în casă. Hamehd s-a întors şi mi-a dat o foaie de hârtie. M-am uitat la ea. Era o listă cu vreo 30 de nume. Îi cunoşteam pe toţi: erau colegi de şcoală. Am recunoscut semnătura directoarei noastre dedesubt. Foaia pe care o ţineam în mână era lista urmăriţilor din şcoala noastră.

— Nu vom putea să-i arestăm pe toţi astă-seară, dar în vreo trei zile cred că reuşim, mi-a spus Hamehd zâmbind.

Bărbaţii au ieşit după vreo jumătate de oră. O luaseră pe Minoo. Hamehd a coborât din maşină, a deschis una dintre portierele din spate şi i-a spus să se aşeze lângă mine. O vedeam pe mama ei plângând şi vorbind cu un membru al Gărzilor. Hamehd i-a spus lui Minoo că pe mine mă arestaseră cu câteva zile înainte. Mi-a spus să o sfătuiesc pe Minoo să coopereze dacă nu voiam să sufere.

Minoo se uita fix la mine, cu o privire îngrozită.

— Spune-le ce vor să ştie, i-am spus, arătându-i picioarele mele. Mi-au...

— De-ajuns, m-a întrerupt Hamehd.

Minoo s-a uitat la picioarele mele, şi-a acoperit faţa cu mâinile şi a început să plângă.

— De ce plângi? a întrebat-o Hamehd, însă ea nu a răspuns.

Părea că suntem în maşină de ore întregi. Am mers de la o casă la alta. Patru colegi de-ai mei au fost arestaţi în seara aceea. Am încercat să-i spun lui Minoo că ar trebui să le dea celor din Gărzile Revoluţionare câteva nume în timpul interogatoriului. Am încercat să-i spun că deja aveau o listă şi ştiau totul, dar nu am fost sigură că m-a înţeles.

Am fost legate la ochi imediat ce am ajuns la poarta închisorii. Când s-a oprit maşina, portiera de pe partea mea s-a deschis şi Hamehd mi-a spus să cobor. L-am urmat

şchiopătând într-o clădire şi mi-a spus să mă aşez pe podea, pe coridor. Am stat acolo multă vreme, ascultând urletele şi ţipetele prizonierilor. Îmi zvâcnea capul şi mi se făcuse greaţă.

— Ridică-te, Marina.

Vocea lui Hamehd m-a făcut să tresar. Aţipisem.

Am reuşit să-mi găsesc echilibrul, sprijinindu-mă de perete. Mi-a spus să mă ţin de *chador*-ul unei fete care stătea în faţa mea. M-am ţinut, ea a început să meargă şi eu am mers şchiopătând după ea. Tălpile îmi ardeau de parcă aş fi mers pe sticlă spartă. Am ajuns curând afară şi am continuat să mergem; vântul rece mă biciuia. Fata din faţa mea a început să tuşească. Zăpada mi-a intrat în şlapi, mi-a amorţit picioarele şi mi-a mai alinat durerea, dar începeam încet-încet să nu-mi mai simt picioarele şi fiecare pas era mai greu decât cel dinainte. M-am împiedicat de o piatră şi am căzut. Cu capul pe pământul îngheţat, am lins zăpada, disperată să scap de gustul amar din gură. Nu-mi mai fusese niciodată atât de frig sau de sete. Trupul îmi tremura din toate încheieturile şi auzeam doar cum îmi clănţăneau dinţii. Nişte mâini aspre m-au ridicat de jos şi m-au silit să stau iar în picioare.

Unde m-or fi ducând?

— Mergi cum trebuie, altfel te împuşc pe loc! a lătrat Hamehd.

M-am chinuit. În cele din urmă ni s-a spus să ne oprim şi cineva mi-a scos eşarfa de la ochi. O lumină puternică mi-a strălucit în faţă, m-a orbit şi mi-a provocat o durere ascuţită, care mi-a explodat în cap. După câteva secunde, am privit în jur. Un reflector spinteca noaptea ca un râu alb, strălucitor. De jur-împrejurul nostru erau dealuri negre, estompate în umbre fantomatice. Părea că suntem în pustiu. Nu era nicio clădire prin apropiere. Pe cerul nopţii erau nori ici şi colo şi câţiva fulgi de zăpadă pluteau uşor în aer, străduindu-se să-şi prelungească zborul cristalin înainte să aibă parte de o moarte timpurie. Cu mine mai erau patru prizonieri: două fete şi doi tineri. Patru membri ai Gărzilor Revoluţionare îşi ţineau armele îndreptate către noi, fără nicio expresie pe chipuri, de parcă ar fi fost sculptaţi în întuneric.

— Treceţi lângă stâlpi! a strigat Hamehd, iar dealurile au trimis înapoi ecoul vocii lui.

La vreo şase metri distanţă ieşeau din pământ câţiva stâlpi de lemn cam de înălţimea mea. Urma să fim executaţi. Răceala din piept m-a paralizat.

Asta e clipa în care am să mor. Nimeni nu merită aşa o moarte.

Unul dintre cei doi prizonieri a început să recite în arabă o parte din Coran în care i se cerea iertare lui Dumnezeu. Avea o voce gravă şi puternică. Celălalt se uita fix la stâlpi. Avea un ochi atât de umflat, încât nu-l putea deschide şi pe cămaşă avea pete de sânge.

— Treceţi imediat lângă stâlpi! a repetat Hamehd, iar noi ne-am supus în tăcere.

Tristeţea îmi umplea inima şi plămânii ca un lichid gros, sufocant.

Doamne Iisuse, ajută-mă. Să nu-mi rătăcească sufletul în întuneric. „Chiar dacă ar fi să umblu prin valea umbrei morţii, nu mă tem de niciun rău, căci Tu eşti cu mine.”

Una dintre fete a luat-o la fugă. Cineva a strigat „Stai!”, dar ea nu s-a oprit. S-a auzit o împuşcătură în noapte şi fata a căzut secerată. Am făcut un pas înainte, dar picioarele m-au lăsat. Fata s-a întors pe o parte şi şi-a arcuit spatele de durere.

— Vă rog… vă rog, nu mă omorâţi, a gemut ea.

Zăpada de pe *chador*-ul ei strălucea în lumina albă şi curată. Hamehd stătea deasupra fetei, cu arma îndreptată spre capul ei. Ea şi-a acoperit capul cu braţele.

Fata de lângă mine a început să plângă. Ţipetele profunde păreau să-i sfâşie pieptul. A căzut în genunchi.

— Legaţi-i pe ceilalţi de stâlpi! a strigat Hamehd.

Unul dintre membrii Gărzilor m-a ridicat de la pământ şi altul m-a legat de stâlp. Frânghia strânsă mi-a intrat în carne.

Eram atât de obosită…

Oare să mori doare la fel de mult cum doare să fii biciuit?

Hamehd stătea în continuare cu puşca îndreptată spre fata rănită.

— Gărzi! Pregătiţi!

Moartea este doar un loc unde n-am fost niciodată. Şi îngerul o să mă ajute să nu mă rătăcesc. Trebuie să o facă. Dincolo de întunericul ăsta groaznic e lumină. Undeva, dincolo de stele, răsare soarele.

Şi-au îndreptat armele către noi şi eu am închis ochii.

Sper că Andre ştie că-l iubesc. Bucură-te, Marie, cea plină de har, Domnul este cu tine…

Am auzit o maşină venind cu viteză către noi şi am deschis ochii. O clipă, m-am gândit că avea să ne calce. S-a auzit un zgomot ascuţit de frâne şi un Mercedes negru s-a oprit chiar în faţa gărzilor. Din maşină a coborât Ali. S-a dus direct la Hamehd şi i-a dat un document. Au vorbit puţin. Hamehd a încuviinţat din cap. Uitându-se drept în ochii mei, Ali a venit spre mine. Îmi venea s-o iau la fugă. Îmi doream să mă împuşte Hamehd şi să-mi curme viaţa. Ali m-a dezlegat de stâlp. M-am prăbuşit. El m-a prins, m-a ridicat şi s-a îndreptat spre maşină. Îi simţeam bătăile inimii. Am încercat în zadar să scap din braţele lui.

— Unde mă duci?

— Stai liniştită, nu-ţi fac nimic, mi-a şoptit.

Mi-am încrucişat privirea cu cea a fetei legate de stâlpul de lângă mine.

— Doamne!… a ţipat ea şi a închis ochii.

Ali mi-a dat drumul pe locul din dreapta şoferului şi a trântit portiera. Am încercat să o deschid, dar era blocată. El a sărit pe locul şoferului. Cu ultimele puteri, am început să-l lovesc cu pumnii, dar el m-a ţinut cu o singură mână. În timp ce ne îndepărtam cu

viteză, am auzit împuşcături.

Când am deschis ochii, un bec ardea deasupra mea. Am văzut un tavan cenuşiu. Am încercat să mă mişc, dar eram amorţită toată. Ali stătea într-un colţ, privindu-mă fix. Ne aflam într-o celulă mică şi eu eram întinsă pe podea.

Am închis ochii şi mi-am dorit să dispară, dar, când i-am deschis din nou după câteva minute, era tot acolo. Dădea din cap dezaprobator şi spunea că eu singură provocasem totul fiindcă mă încăpăţânasem. Mi-a spus că apelase la ayatollahul Khomeini, prieten bun cu tatăl lui, şi-l rugase să-mi reducă sentinţa de la pedeapsa cu moartea la închisoare pe viaţă. Ayatollahul dăduse ordinul să fiu cruţată.

Nu voiam să mă salveze ayatollahul. Nu voiam să mă salveze nimeni. Voiam să mor.

— Am să-ţi aduc ceva de mâncare. Nu ai mai mâncat de mult, mi-a spus fără să-şi ia ochii de la mine.

Dar nu s-a clintit. Simţeam cum mă furnica privirea lui şi ţineam atât de strâns pătura cu care eram învelită, încât au început să mă doară degetele. În cele din urmă s-a ridicat. Mi s-a încordat fiecare părticică din corp.

— Ţi-e frică de mine? m-a întrebat.

— Nu, i-am spus, înghiţind în sec.

— Nici nu ai de ce.

Dorinţa din ochii lui era profundă şi autentică. M-a luat durerea de stomac. Simţeam cum mi se adună un strigăt în gâtlej, dar atunci s-a întors pe călcâie şi a plecat din celulă. Mi se zdruncina tot corpul cu fiecare lacrimă care-mi şiroia pe chip. Îl uram.

Ali s-a întors cu un castron cu supă şi s-a aşezat lângă mine.

— Nu plânge, te rog.

Nu mă puteam abţine.

— Vrei să plec?

Am dat din cap în semn că da.

— Plec doar dacă promiţi să mănânci toată supa. Promiţi?

Am dat din cap încă o dată.

S-a oprit la intrare, s-a întors şi mi-a spus cu o voce obosită şi gravă:

— Vin să te văd mai târziu.

De ce mă salvase de plutonul de execuţie? Ce avea să mi se întâmple?

Chiar înainte să adorm mi-am amintit de Sarah. Speram că nu păţise nimic. Singurul lucru pe care puteam să-l fac era să mă rog pentru noi două, pentru Sirus şi Gita şi pentru toţi prietenii mei care fuseseră arestaţi.

Nu cu mult timp în urmă eram cu toţii la şcoală şi ne jucam de-a prinselea sau de-a v-aţi ascunselea în pauze. Şi acum eram prizonieri politici.

Cinci

Am învăţat la o şcoală primară cu ziduri roşii de cărămidă, acoperite cu iederă. Asta se întâmpla pe vremea şahului. Şcoala se afla la zece minute de mers pe jos de casă, aşa că mă duceam şi mă întorceam singură. Clădirea veche a şcolii fusese iniţial o vilă cu două niveluri şi prietenii mei mi-au spus că directoarea, *Khanoom* Mortazavi, care studiase în străinătate, a transformat-o în şcoală când s-a întors în Iran. Fiecare sală de clasă avea ferestre înalte, dar, din cauza arţarilor bătrâni ce creşteau în curte, înăuntru era mereu întuneric şi de obicei trebuia să aprindem lumina ca să vedem ce scria pe tablă. În fiecare zi, când se suna de ieşire după ultima oră, Sarah şi cu mine ieşeam de la şcoală şi traversam împreună strada, după care ea o lua spre stânga, iar eu spre dreapta. Mergeam în continuare spre sud, pe bulevardul Rahzi, şi treceam pe lângă zidurile înalte de cărămidă care înconjurau ambasada Vaticanului, pe lângă restaurantul Ashna, unde aerul era invadat de mirosul de orez aromatic şi carne de vită la grătar, şi apoi pe lângă un mic magazin de lenjerie, cu o vitrină în care erau expuse cămăşi de noapte fine şi dantelate. În lipsa mamei care să mă tragă după ea şi să-mi spună să merg cum trebuie, mă prefăceam uneori că sunt un mic nor alb care pluteşte pe cerul albastru, o balerină care dansează în faţa unui public numeros sau o barcă ce pluteşte la vale pe un râu fermecat.

Atâta vreme cât nu întârziam prea mult acasă, nu era cazul să mă grăbesc, dar trebuia să am de fiecare dată grijă să nu o supăr pe mama. Dacă avea cliente, trebuia să nu mă apropii de salon, iar dacă nu avea, trebuia să fac linişte, fiindcă de obicei o durea capul. Eram neîndemânatică şi trebuia să am grijă să nu sparg nimic şi să nu fac mizerie când îmi pregăteam sendvişul. Iar când îmi puneam ceai cu gheaţă sau Pepsi în cană, trebuia să am grijă să nu vărs pe jos. Mama era irascibilă şi frumoasă. Avea ochii căprui, un nas perfect, buze cărnoase şi picioare lungi şi îi plăcea să poarte rochii decoltate care să-i pună în valoare pielea albă şi netedă. Fiecare fir din părul ei scurt şi negru stătea întotdeauna cuminte la locul lui. Dacă o înfuriam, mă închidea pe balconul de la camera mea. Balconul meu era înconjurat de storuri de bambus montate pe doi

stâlpi metalici orizontali şi câţiva verticali. Din balcon, mă uitam la maşinile şi la pietonii care mişunau pe stradă, la vânzătorii stradali care-şi lăudau marfa şi la cerşetorii care cereau de pomană. Strada pavată cu patru benzi era foarte aglomerată la orele de vârf şi aerul mirosea a gaze de eşapament. Pe celălalt trotuar, Hassan *Agha*, vânzătorul stradal care avea un singur braţ, vindea prune verzi acre primăvara, piersici şi caise vara, sfeclă roşie coaptă toamna şi felurite prăjiturele iarna. Îmi plăcea nespus sfecla coaptă. Sfârâia încet într-o tigaie mare, puţin adâncă, pe flacăra unei butelii portabile şi sucul lipicios bolborosea şi scotea aburi, îndulcind aerul. La celălalt colţ al intersecţiei, un bătrân orb îmbrăcat cu un costum rupt şi ponosit îşi întindea mâinile noduroase către trecători şi striga de dimineaţă până seara „Ajutaţi-mă, în numele Domnului". În faţa apartamentului nostru se înălţa o clădire de birouri cu cincisprezece etaje, cu ferestre mari, reflectorizante, care străluceau în soare şi oglindeau trecerea norilor. Seara, neoanele luminoase de deasupra magazinelor se aprindeau şi colorau întunericul.

Într-o zi, am decis că orice pedeapsă era mai bună decât să fiu încuiată pe balcon. M-am uitat în jos. Să sar era imposibil. Aş fi putut să ţip, dar nu voiam să fac o scenă şi să afle tot cartierul cum mă încuiase mama pe balcon. Uitându-mă în jur, privirea mi-a căzut pe punga mică de plastic în care mama îşi ţinea cleştii din lemn pentru rufe. M-am uitat din nou la trotuarul aglomerat. Dacă aruncam cu cleşti de rufe în trecători, nu le făceam rău, dar îi determinam să-şi dorească să afle ce le cădea în cap de sus. Aşa puteam să le spun despre cleştii de rufe şi să-i implor să sune la uşă şi să o roage pe mama să-mi dea drumul înăuntru. Ştiam că mama avea să se înfurie, dar nu-mi păsa. Nu mai suportam să stau la carceră. Era iarnă şi începuse să bată un vânt rece. Curând, soarele a dispărut după nori şi fulgi de zăpadă au început să mi se aşeze pe faţă. Mi-am făcut curaj, am apucat un cleşte şi, aplecându-mă peste storurile de bambus care înconjurau balconul, l-am ţinut deasupra trotuarului, am inspirat adânc şi i-am dat drumul. Dar nu a căzut pe nimeni, ci direct pe trotuar. Am încercat din nou şi am reuşit. O femeie între două vârste, cu părul castaniu, lung, s-a oprit, a dus mâna la cap şi s-a uitat în jur. Apoi s-a aplecat în faţă, a ridicat cleştele şi s-a uitat la el. În cele din urmă, ridicând privirea, s-a uitat direct în ochii mei.

— Ce faci, fetiţo? m-a întrebat, roşie ca racul.

— Îmi pare rău, nu am vrut să vă lovesc, dar m-a închis mama pe balcon şi vreau să intru în casă. E frig. Vă rog, sunaţi la uşă şi rugaţi-o pe mama să-mi dea drumul în casă.

— Nici pomeneală! Nu e treaba mea cum te pedepseşte mama ta. Din câte văd, probabil o meriţi, mi-a spus şi şi-a văzut de drum.

Dar nu aveam de gând să mă dau bătută.

A doua oară, cleştele a nimerit o femeie mai în vârstă, care purta un *chador* negru şi care a ridicat privirea imediat.

— Ce faci? m-a întrebat şi i-am spus povestea mea.

A sunat la uşă. În scurt timp, mama a apărut la celălalt balcon, aflat la doar vreun metru de cel în care eram eu, s-a uitat în jos şi a întrebat:

— Cine e?

Pe măsură ce femeia îi povestea mamei ce făcusem şi de ce, am văzut cum privirea mamei se întunecă de furie. Un minut mai târziu, uşa de la balconul meu s-a deschis. Am şovăit.

— Treci înăuntru imediat, mi-a spus mama printre dinţi.

Am intrat în camera mea.

— Eşti un copil îngrozitor! mi-a spus.

Am început să tremur. Mă aşteptam să mă pălmuiască, dar ea s-a întors pe călcâie şi a plecat.

— Plec. M-am săturat. Nu mai suport viaţa asta. Nu vreau să te mai văd niciodată!

Mi s-a strâns stomacul. Doar nu avea cum să plece, nu? Părea că vorbeşte serios. Ce mă făceam eu fără mamă? Am fugit după ea şi am apucat-o de fustă. Nu s-a oprit.

— Te rog, nu pleca! Îmi pare rău! am implorat-o. Mă duc înapoi pe balcon şi rămân acolo fără să-ţi mai fac probleme. Promit.

Ignorându-mă, s-a dus în bucătărie, şi-a luat poşeta şi s-a îndreptat spre scări. Speriată, am început să plâng, dar ea nu s-a oprit. Am apucat-o de un picior, dar a continuat să coboare scările, târându-mă după ea. Simţeam treptele tari şi reci pe piele. Am implorat-o să nu plece. În cele din urmă, s-a oprit la uşă.

— Dacă vrei să rămân, du-te la tine în cameră, rămâi acolo şi nu scoate un sunet.

O priveam fix.

— Imediat! a strigat şi eu am fugit la mine în cameră.

O vreme după aceea, de fiecare dată când mama ieşea din casă să meargă la magazin sau să facă un comision, eu rămâneam la fereastră şi tremuram de frică. Dacă nu se mai întorcea?

M-am hotărât să nu-i mai dau bătăi de cap mamei, iar cea mai bună modalitate era să rămân cât mai mult timp la mine în cameră. În fiecare zi, imediat ce mă întorceam de la şcoală, mergeam pe vârfuri până în bucătărie să văd dacă mama era acolo. Dacă nu era, îmi făceam un sendviş cu salam, iar dacă era, o salutam rapid, mă duceam la mine în cameră şi aşteptam să plece din bucătărie. După ce mâncam, rămâneam în camera mea, îmi făceam temele şi citeam din cărţile pe care le împrumutasem de la biblioteca şcolii. Majoritatea cărţilor erau traduceri: *Peter Pan*, *Alice în Ţara Minunilor*, *Mica sirenă*, *Crăiasa zăpezii*, *Soldăţelul de plumb*, *Cenuşăreasea*, *Frumoasa din pădurea adormită*, *Hansel şi Gretel* şi *Rapunzel.* Biblioteca şcolii era mică şi în scurt timp citisem toate cărţile nu doar o dată, ci de trei sau patru ori. De vreo două ori în fiecare seară,

mama deschidea uşa de la cameră să vadă ce fac şi zâmbea când mă găsea citind. Într-un fel, cărţile ne-au salvat pe amândouă.

Într-o zi mi-am făcut curaj şi am întrebat-o pe mama dacă îmi cumpără cărţi. Mi-a spus că poate să-mi cumpere doar câte o carte pe lună, fiindcă sunt scumpe şi nu ne permitem să cheltuim atât de mulţi bani pe ele. Dar o carte pe lună nu era suficient. După câteva zile, când mă întorceam cu mama acasă după ce-l vizitaserăm pe tatăl ei, am remarcat o librărie mică. Pe pancartă scria: „Cărţi la mâna a doua". Ştiam că „la mâna a doua" înseamnă „ieftin", dar nu am îndrăznit să o rog pe mama să intrăm.

După o săptămână, când mama mi-a spus că trebuie să mergem în vizită la bunicul, i-am zis că nu mă simt bine şi m-a lăsat să stau acasă. Tata lucra. La scurt timp după moartea bunicii, îşi închisese sala de dans şi îşi găsise o slujbă la un departament din cadrul Ministerului Artei şi Culturii. Lucra cu ansambluri de dansuri populare. Îi plăcea noul lui loc de muncă şi uneori pleca în străinătate cu dansatorii, tineri şi tinere care reprezentau Iranul la diverse evenimente internaţionale. Imediat ce a plecat mama, am dat fuga în dormitorul părinţilor şi am luat cheile de rezervă de la casă, pe care mama le ţinea într-un sertar din dulapul de haine. Strânsesem banii pentru lapte cu cacao pe o săptămână şi speram că sunt suficienţi să cumpăr o carte.

M-am dus repede la librăria cu cărţi la mâna a doua. Toată ziua, pe asfaltul negru bătuse soarele de primăvară târzie, formând valuri tremurânde de căldură care se ridicau şi mă învăluiau. Când am ajuns la librărie, sudoarea îmi şiroia pe frunte şi îmi intra în ochi, care mă usturau. Mi-am şters faţa cu tricoul, am împins uşa de sticlă a librăriei şi am intrat. După ce ochii mi s-au obişnuit cu lumina difuză, nu mi-a venit să cred ce vedeam. Peste tot în jurul meu se aflau teancuri de cărţi puse pe rafturi, de jos până în tavan, lăsând libere doar câteva tuneluri înguste, ce dispăreau în întuneric. Eram înconjurată de mii de cărţi. Aerul era încărcat de mireasma de hârtie, poveşti şi visuri care trăiau prin cuvintele scrise.

— E cineva? am întrebat.

Nu mi-a răspuns nimeni.

— E cineva? am întrebat din nou, de data asta ceva mai tare.

Din adâncurile unuia dintre tunelurile de cărţi s-a auzit o voce de bărbat, cu un puternic accent armenesc:

— Cu ce te pot ajuta?

Am făcut un pas înapoi şi am întrebat:

— Unde sunteţi?

Chiar în faţa mea a apărut o umbră cenuşie. Am tresărit.

Umbra a început să râdă.

— Iartă-mă, fetiţo. N-am vrut să te sperii. Ce doreşti?

Uitasem să mai respir.

— Eu… vreau să cumpăr o carte.

— Ce carte?

Am scos toţi banii pe care-i aveam în buzunar şi i-am arătat monedele bătrânului uscăţiv din faţa mea.

— Ăştia sunt toţi banii pe care-i am. Nu contează ce carte, numai să fie bună.

A zâmbit şi şi-a trecut degetele prin părul cărunt.

— Nu mai bine te duci tu la patiseria de alături şi-ţi cumperi câteva gogoşi?

— Dar eu vreau o carte. Nu ajung banii ăştia?

— Draga mea, problema este că toate cărţile pe care le am sunt scrise în limba engleză. Tu vorbeşti engleza?

— Sunt foarte bună la engleză. La şcoală, studiem limba engleză o oră în fiecare zi. Sunt în clasa a treia.

— Bine, să vedem ce-ţi găsesc, mi-a spus oftând şi a dispărut în spatele munţilor de cărţi.

Am aşteptat, întrebându-mă cum reuşea să găsească ceva în harababura aceea, dar, în mod miraculos, a apărut cu o carte din acel talmeş-balmeş întunecat.

— Poftim, mi-a spus, dându-mi-o. *Leul, vrăjitoarea şi dulapul*. E o carte minunată şi prima dintr-o serie.

Am cercetat-o. Avea o copertă albastră-cenuşie, iar în mijlocul ei se afla o imagine cu un leu care ducea în spate un băiat şi o fată. Leul sărise în gol. Cartea părea veche, dar arăta destul de bine.

— Cât costă?

— Cinci *toman*-i.

— Dar nu am decât patru! i-am spus, aproape în lacrimi.

— Ajung şi patru.

I-am mulţumit entuziasmată şi am fugit acasă.

Trei zile mai târziu, citisem deja de două ori *Leul, vrăjitoarea şi dulapul* şi mă îndrăgostisem de carte. Mai voiam şi altele. Dar, cum nu economisisem decât doi *toman*-i, nu eram sigură dacă bărbatul de la librărie avea să fie din nou generos şi îmi era frică să-i cer mamei bani, aşa că m-am hotărât să-i vând penarul meu prietenei mele Sarah. La începutul anului şcolar, Sarah mă întrebase de unde îl cumpărasem şi i-am spus că mi-l cumpărase mama de la magazinul universal cel mare de la intersecţia bulevardelor Shah şi Pahlavi. Dar, când mama lui Sarah s-a dus şi ea să-i cumpere unul la fel, nu mai aveau şi Sarah a fost foarte dezamăgită. Era un penar albastru de plastic, cu o încuietoare magnetică ce făcea „clic” când închideai capacul. A doua zi, am prins-o din urmă pe Sarah în drum spre şcoală. Sarah avea ochi mari, căprui-închis, un păr des, negru şi cârlionţat care îi cădea pe umeri şi mai avea şi un ceas şmecher, pe cadranul

căruia era o imagine cu Cenuşăreasa şi cu prinţul care-i punea condurul de sticlă. Cenuşăreasa stătea pe un scăunel, picior peste picior, iar piciorul de deasupra se mişca înainte şi înapoi la fiecare secundă. Mama lui Sarah îi cumpărase ceasul când fuseseră în vacanţă în Anglia. Am întrebat-o dacă mai voia penarul meu şi mi-a spus că da. I-am spus că sunt dispusă să i-l vând. M-a întrebat de ce, pe un ton destul de bănuitor. Aşa că i-am povestit despre librărie. A acceptat să-mi dea cinci *toman*-i dacă îi dădeam şi radiera mea parfumată. I-am acceptat condiţiile.

După şcoală, mie şi lui Sarah ne-a luat mai puţin de cinci minute să fugim până la casa ei, care se afla pe o semilună rezidenţială îngustă, unde toate casele aveau curţi mici şi erau înconjurate de ziduri înalte de cărămidă, ca să le ofere intimitate locatarilor. Îmi plăcea la nebunie strada ei, deoarece, nefiind invadată de maşini, magazine, vânzători ambulanţi şi cerşetori, era linişte. Aerul era încărcat de aroma îmbietoare a cepei şi usturoiului sotate. Probabil că vreo vecină pregătea cina. Sarah avea o cheie de la casă, fiindcă amândoi părinţii ei erau la lucru şi nu se întorceau acasă până târziu. A deschis uşa şi am intrat în curte. În dreapta, dintr-un strat mic de flori se revărsau nuanţele de roşu, verde şi violet ale muşcatelor şi panseluţelor.

În secret, îmi doream să stau şi eu într-o casă ca a lui Sarah. Mama ei, care lucra la bancă şi se îmbrăca întotdeauna cu taioare elegante şi pantofi negri lucioşi, cu tocuri foarte înalte, era o femeie scundă, îndesată, cu părul negru, scurt. Mă îmbrăţişa de fiecare dată când mergeam la ei în vizită şi îmi spunea că se bucură foarte mult că am venit. Tatăl lui Sarah era inginer. Era un bărbat solid, care făcea mereu glume amuzante, râdea tare şi recita poezii vechi şi frumoase. Fratele lui Sarah, Sirus, avea 12 ani. Era cu trei ani mai mare decât mine şi Sarah şi, spre deosebire de restul familiei, era foarte timid. Casa lui Sarah era întotdeauna plină de zgomote şi râsete.

I-am dat lui Sarah penarul, iar ea mi-a dat banii. Apoi am sunat-o pe mama şi i-am spus că sunt la Sarah şi o ajut la teme. Mama nu s-a supărat. I-am mulţumit lui Sarah şi m-am dus repede la librărie, pe care am găsit-o la fel de întunecoasă, prăfuită şi misterioasă ca şi la prima vizită. Din nou bătrânul a apărut de undeva din întuneric.

— Lasă-mă să ghicesc. N-ai înţeles o iotă şi îţi vrei banii înapoi, mi-a spus, mijind ochii.

— Nu. Am citit-o de două ori şi mi-a plăcut la nebunie! N-am înţeles câteva cuvinte, dar am folosit dicţionarul tatei. Am venit să cumpăr a doua carte din serie. O aveţi? Mi-am vândut penarul şi radiera parfumată unei prietene, Sarah, aşa că de data asta am destui bani.

Bătrânul se uita fix la mine şi nu făcea nicio mişcare. M-am descurajat complet. Poate că nu avea a doua carte.

— Aşadar, o aveţi?

— Da. Dar… nu e nevoie s-o plăteşti. Pot să ţi-o dau cu împrumut dacă promiţi să ai

grijă de ea şi s-o aduci înapoi după ce o citeşti. De două ori.

Mi-am amintit de îngerul meu. Poate că se deghizase în bătrân. M-am uitat în ochii bătrânului şi mi s-au părut aproape la fel de întunecaţi, adânci şi buni precum ochii îngerului. M-am uitat la carte. Se numea *Prinţul Caspian*.

— Cum te cheamă? m-a întrebat.

— Marina. Pe dumneavoastră cum vă cheamă?

— Albert, mi-a răspuns.

Hmm. Un înger pe nume Albert.

Din ziua aceea, l-am vizitat pe Albert şi am împrumutat cărţi de la el cel puţin o dată pe săptămână.

Am început gimnaziul la vârsta de 11 ani. Pe vremea aceea, toate şcolile şi universităţile din Iran erau subvenţionate de stat, dar unele şcoli s-au dovedit a fi mai bune decât altele şi Anooshiravan-eh Dadgar, gimnaziu şi liceu zoroastrian pentru fete, se număra printre ele. Părinţii mei nu au ales şcoala aceasta pentru mine fiindcă era una dintre cele mai bune, ci pur şi simplu fiindcă era aproape de casă.

Zoroastrienii urmează învăţăturile profetului Zarathustra. Născut în Persia cu aproape 3.000 de ani în urmă, el îi îndemna pe oameni să creadă în singurul Dumnezeu: Ahura Mazda. Când eram la şcoală, majoritatea elevilor erau fie zoroastrieni, fie musulmani, dar mai erau şi adepţi bahai, evrei şi doar trei sau patru creştini.

Tavanele înalte şi nenumăratele ferestre ale clădirii principale, veche de patruzeci de ani, a şcolii o făceau să pară foarte spaţioasă. Coridoarele lungi păreau nesfârşite şi două scări largi legau parterul de etaj. Stâlpi înalţi cât două niveluri se aflau de o parte şi de alta a intrării principale, iar deasupra lor scria cu litere mari: „Gânduri bune, vorbe bune, fapte bune”, principalul motto al credinţei zoroastriene. Sala de sport era o clădire de sine stătătoare, cu terenuri de baschet şi de volei, şi ziduri înalte de cărămidă înconjurau curtea pavată.

Timp de trei ani, vizitele mele la librăria lui Albert au reprezentat cea mai plăcută parte a vieţii mele. Albert citise sutele de cărţi adunate în mormane în librăria lui, ştia exact unde se afla fiecare şi îi plăcea la nebunie să discute despre ele. Era căsătorit, avea un fiu şi mi-a povestit că fiul lui, care era şi el căsătorit şi avea doi băieţi, se mutase în America de doi ani. Cu ocazia primului Crăciun de când ne cunoşteam, Albert mi-a dat un pachet învelit în hârtie roşie. L-am deschis şi am dat de *Colecţia Cronicile din Narnia* şi de un minunat penar albastru, plin de creioane colorate şi radiere care miroseau a gumă de mestecat.

Ultima dată l-am văzut pe Albert la câteva zile după ce am împlinit 12 ani, într-o zi frumoasă de primăvară, plină de triluri de păsări şi raze călduţe de soare. Zâmbind, am

deschis uşa grea de sticlă a librăriei lui Albert, ţinând la piept *Micuţele doamne*.

— Bună, Al…

Firele de praf pluteau în razele de lumină care ajungeau pe podeaua de linoleum. Librăria goală se întindea în faţa mea. Mă simţeam de parcă m-aş fi aflat la marginea unui deşert. Ca şi cum m-ar fi lovit o rafală puternică şi violentă de vânt, am tresărit şi am încercat să respir. Albert şedea pe o cutie mare de carton în mijlocul golului îngrozitor şi mă privea cu un zâmbet trist pe chip.

— Unde sunt cărţile? l-am întrebat.

Mi-a spus că pe cele mai multe le vânduse unei alte librării, dar că păstrase toate cărţile mele preferate. Erau în cutia pe care stătea. Mi-a promis că mi le aduce acasă mai târziu. Intenţionase să-mi spună mai devreme, dar nu fusese în stare. El şi soţia lui aveau să plece în curând din Iran la băiatul lor, în America. Albert nu voia să plece, dar soţia lui avea probleme de sănătate şi voia să-şi petreacă alături de băiat şi nepoţi timpul care-i mai rămăsese. Nu putea să o refuze. Erau căsătoriţi de 51 de ani şi asta era ultima ei dorinţă.

A scos o batistă mare din buzunarul de la cămaşă şi şi-a suflat nasul. Mi s-au înmuiat braţele şi picioarele. S-a ridicat, s-a apropiat de mine şi mi-a pus mâinile pe umeri.

— Te-am urmărit crescând. Mi-ai adus bucurie şi fericire în viaţă. O să-mi fie dor de tine. Îmi eşti ca o fiică.

L-am luat în braţe şi l-am ţinut strâns. Plecarea în America mi se părea la fel de sfâşietoare şi eternă ca moartea.

Şase

M-am trezit cu gust de supă de pui în gură. Stăteam în capul oaselor. Lumea părea acoperită de o ceaţă groasă şi se învârtea în jurul meu. Nu distingeam linii sau forme clare, ci doar culori vagi. Cineva mă striga pe nume. Din nou supă de pui. Am tuşit.

— Înghite-o. Îţi face bine.

Zeama caldă mi-a alunecat pe gât. Era gustoasă. Am înghiţit din nou. Vedeam un pătrat alb, strălucitor în faţa mea. Am încercat să focalizez. Era o fereastră mică cu gratii. Mă dureau toate şi aveam febră.

— Aşa e mai bine, a zis vocea.

Se auzea din spatele meu. Am încercat să mă mişc.

— Nu te mişca, înghite.

Mă durea când încercam să mă mişc. Am înghiţit. Îmi curgea puţină supă pe bărbie.

Încet, am început să văd mai clar celula.

— Acum am să te las să te întinzi, a spus vocea.

Era a lui Ali.

Acesta şedea pe podea la vreun metru de mine şi spunea că mă va trimite la un pavilion de femei de la Evin, pavilionul 246, unde aveam să mă întâlnesc cu nişte prietene de-ale mele şi să mă simt mai bine. Mi-a spus că o cunoştea pe o gardiană de la pavilionul 246 şi că o va ruga să aibă grijă de mine. Se numea Sora Maryam.

— Eu am să plec o vreme… mi-a spus şi m-a privit în tăcere, ca şi cum ar fi aşteptat să spun şi eu ceva.

Nu aveam idee ce fel de loc era pavilionul 246. Oare chiar îmi spusese că sunt condamnată pe viaţă sau visasem eu?

— Chiar sunt condamnată pe viaţă? am întrebat.

A dat din cap că da, cu umbra unui zâmbet trist pe chip.

Am încercat să nu plâng, dar nu m-am putut abţine. Voiam să-l întreb de ce mă salvase de la execuţie. Voiam să-i spun că moartea era mai bună decât închisoarea pe viaţă. Voiam să ştie că nu avea niciun drept să facă ce făcuse. Dar nu eram în stare.

S-a ridicat şi mi-a spus:

— Domnul să te aibă în pază.

Apoi a plecat. Eu am dormit.

După câteva ore, s-a întors şi m-a condus până la uşa unei încăperi mici, în care vreo douăzeci de fete dormeau una lângă alta pe podea.

— Va trebui să aştepţi aici până vor veni să te ducă în pavilionul 246. Ai grijă de tine! O să fie mai bine. Leagă-ţi eşarfa la ochi după ce te aşezi.

Am reperat un mic loc gol într-un colţ îndepărtat al încăperii. Încă eram ameţită şi mă dureau picioarele, aşa că a trebuit să fac un mare efort ca să ajung acolo fără să calc pe cineva. Nimeni nu reacţionase în vreun fel la sosirea mea. Nu aveam suficient spaţiu ca să mă întind, aşa că m-am aşezat în fund, cu genunchii la piept, m-am sprijinit de perete şi am început să plâng.

După o vreme, un bărbat a strigat vreo zece nume, printre care şi al meu.

— Cele care aţi fost strigate, ridicaţi-vă puţin eşarfele de la ochi, doar cât să vedeţi pe unde mergeţi, şi aliniaţi-vă aici, în faţa uşii. Fiecare trebuie să se ţină de *chador*-ul celei din faţă. Nu uitaţi! Ridicaţi-vă eşarfele doar puţin. Dacă văd că vă zgâiţi prea mult în jur, o să vă pară rău. După ce vă aliniaţi, puneţi-vă eşarfele la loc şi legaţi-le strâns.

Am apucat *chador*-ul fetei din faţa mea, iar fata din spate m-a apucat de şal. Am străbătut câteva coridoare şi în scurt timp am ajuns afară. Era frig. M-am rugat să ajungem repede la destinaţie, fiindcă mai aveam puţin şi mă prăbuşeam. Nu mai vedeam decât asfaltul cenuşiu şi *chador*-ul fetei din faţă. Ea nu avea picioarele umflate, însă era încălţată cu nişte şlapi asemănători cu ai mei şi cu cel puţin două numere prea mari. M-am întrebat ce se întâmplase cu pantofii mei. Am intrat într-o clădire, am străbătut un coridor şi am urcat vreo două etaje. Apoi, cel care ne păzea ne-a spus să ne oprim, m-a strigat pe nume şi mi-a zis să ies din rând.

— Ţine-te de sfoara asta şi urmează-mă, mi-a spus.

Am apucat sfoara şi am intrat după el.

— *Salam aleikum*, Soră. Bună dimineaţa. Ţi-am adus una nouă: Marina Moradi-Bakht. Poftim documentele.

— Bună dimineaţa şi ţie, Frate. Mulţumesc, a spus femeia.

Uşa s-a închis cu un clinchet uşor. În încăpere plutea un miros de ceai abia infuzat. Mi-am dat seama că nu mai pot de foame.

— Marina, scoate-ţi eşarfa de la ochi, mi-a spus femeia pe un ton poruncitor, iar eu m-am conformat.

Avea în jur de 25 de ani şi era cu vreo 25 de centimetri mai înaltă decât mine. Avea ochii mari şi negri, nasul mare şi buzele subţiri, trăsături care, laolaltă, alcătuiau o figură foarte severă. Purta un *chador* negru. M-am întrebat dacă zâmbise vreodată în viaţa ei.

Încăperea în care ne aflam era un fel de birou. Avea în jur de trei metri şi jumătate pe patru, cu un birou, patru scaune metalice şi un birou simplu metalic acoperit cu teancuri de hârtie. Prin fereastra cu zăbrele, lumina gălbuie a soarelui de dimineaţă se revărsa pe podea.

— Marina, sunt Sora Maryam, mi-a spus femeia. Fratele Ali mi-a povestit despre tine.

Mi-a explicat că pavilionul 246, în care ne aflam, era o clădire cu două niveluri, cu şase încăperi la parter şi încă şapte la etaj. Eu avem să stau în celula 7 de la etaj. Apoi a chemat pe cineva prin difuzor. După câteva minute, în birou a intrat o fată cam de vârsta mea. Sora Maryam a prezentat-o drept Soheila. Era şi ea prizonieră şi reprezentantă a celulei 7. Soheila avea părul castaniu scurt, purta un pulover albastru şi pantaloni negri şi nu avea capul acoperit. M-am gândit că, din moment ce în pavilionul 246 erau doar femei, nu eram obligate să purtăm permanent *hijab*-ul. Uşile de la birou dădeau către o sală goală, lungă de vreo opt metri şi lată de vreo trei. Când am traversat-o, am observat scările care duceau la etajul inferior. Am mers şchiopătând după Soheila şi am rămas în urmă. Ea s-a oprit, s-a întors spre mine şi s-a uitat lung la picioarele mele.

— Îmi pare rău… Nu mi-am dat seama… Pune-ţi braţul pe după umerii mei. Am să te ajut, mi-a spus.

Am ajuns la o uşă cu zăbrele metalice, Soheila a deschis-o şi am intrat pe un coridor îngust. Erau fete peste tot. Am trecut pe lângă trei uşi şi am mers în continuare pe coridorul care cotea la 90 de grade. Am mai trecut de trei uşi şi am ajuns în sfârşit în încăperea de la capăt: celula 7. M-am uitat în jur. Era o sală de vreo cinci metri pe opt şi podeaua era acoperită cu o mochetă maronie uzată. Puţin mai sus de nivelul ochilor mei, pe toată lungimea peretelui, se întindea un raft metalic: pe el erau aşezate pungi de plastic pline cu haine şi dedesubt erau pungi mai mici, atârnate de cârlige. Vopseaua bej de pe pereţi şi de pe uşile metalice era subţire şi murdară. Într-un colţ se aflau două paturi supraetajate. Pe primul se aflau borcane şi recipiente de diferite forme şi mărimi, iar pe al doilea, pungi de plastic pline cu haine. În alt colţ, lângă o fereastră cu zăbrele, era un teanc de pături cenuşii, militare, care ajungea aproape până în tavan. Încăperea era surprinzător de curată şi ordonată. În grupuri mici de câte trei sau patru, vreo cincizeci de fete şedeau pe podea şi stăteau de vorbă. Erau toate cam de vârsta mea şi m-au privit curioase când am intrat în încăpere. Nemaiputând să mă ţin pe picioare, m-am lăsat pe podea.

— Fetelor, pregătiţi-i un loc să se odihnească! a strigat Soheila îngenunchind lângă mine. Ştiu cât de tare te dor picioarele, dar o să-ţi treacă. Nu-ţi face griji.

Am dat din cap, cu ochii în lacrimi.

— Marina! a strigat o voce cunoscută.

Am ridicat privirea şi, preţ de o clipă, nu am recunoscut-o pe fata care se apleca

deasupra mea.

— …Sarah! Slavă Domnului! Eram aşa de îngrijorată pentru tine!

Sarah se ofilise. Pielea ei odinioară albă şi strălucitoare ajunsese ternă şi avea cearcăne negre în jurul ochilor. Ne-am îmbrăţişat până am obosit.

— E totul în regulă? m-a întrebat Sarah, uitându-se la picioarele mele.

— N-am nimic. Putea să fie şi mai rău.

Mi-am tras şalul de pe cap şi mi-am trecut degetele prin păr, care se răsfira în smocuri lipicioase. În viaţa mea nu fusesem atât de murdară.

— De ce ai numele scris pe frunte? m-a întrebat Sarah.

— Poftim?

— Ai numele scris pe frunte cu un marker negru.

Mi-am atins fruntea şi am cerut o oglindă, dar Sarah mi-a spus că acolo nu erau oglinzi. Mi-a spus că, de când era la Evin, nu mai văzuse pe nimeni care să aibă numele scris pe frunte. Nu-mi aminteam cum se întâmplase asta. Apoi m-a întrebat despre vânătaia de la cap şi i-am povestit cum leşinasem la baie.

— Marina, ce fac părinţii mei? Când i-ai văzut ultima dată?

Ochii lui Sarah mă fixau cu o intensitate pe care nu o mai văzusem niciodată, ca şi cum ar fi rătăcit fără apă prin deşert zile întregi, iar eu aş fi fost un izvor abundent.

I-am spus cât de îngrijoraţi fuseseră părinţii ei şi i-am povestit despre eforturile pe care le făcuseră să-i vadă pe ea şi pe Sirus. Am întrebat-o dacă ştie unde se află Sirus şi dacă era în regulă. Nu ştia. Apoi am întrebat-o dacă fusese biciuită.

În seara în care fuseseră arestaţi, membrii Gărzilor Revoluţionare o obligaseră pe Sarah să se uite cum îl biciuiau pe Sirus. Voiau ca el să le dea numele prietenilor lui, dar a refuzat. Sarah a închis ochii, ca să nu vadă ce-i făceau fratelui său, însă ei au lovit-o cu mâinile şi picioarele şi au obligat-o să privească. Apoi l-au dezlegat pe el şi au legat-o pe ea de pat. I-au spus lui Sirus că, dacă le dă numele, nu au s-o biciuiască pe Sarah, dar el nu a spus nimic şi Sarah a fost torturată. Au întrebat-o dacă îi cunoştea pe prietenii lui, dar ea nu îi cunoştea. Apoi au întrebat-o despre prietenii ei.

— Le-am dat numele tău, Marina… Îmi pare rău… dar nu mai suportam, mi-a spus.

Nu o învinovăţeam. Şi eu i-aş fi dat lui Hamehd toate numele pe care le voia dacă m-ar mai fi biciuit.

I-am povestit despre listă. Îi venea greu să creadă că gărzile ne torturaseră pentru ceva ce ştiau deja. M-a întrebat de ce nu-i spusesem mai devreme despre listă şi i-am explicat că nu ştiam cine mai era pe ea şi nu voiam să-şi facă nimeni griji.

— Pe Gita ai văzut-o? am întrebat-o.

— Înainte să mă tortureze, Fratele Hamehd mi-a spus că Gita le dăduse numele şi adresa mea. L-am crezut şi m-am înfuriat pe ea. M-am gândit că e vina ei că am fost arestată. Apoi, Hamehd m-a biciuit şi până la urmă i-am spus tot ce ştiam. Mi-a fost silă

de mine pentru că am urât-o pe Gita.

Sarah şi-a dus mâna la gură ca să nu dea glas durerii care i se revărsa din piept. Am luat-o în braţe şi ea a ţipat la pieptul meu.

În cele din urmă a ridicat privirea.

— Chiar înainte să mă trimită aici, Hamehd mi-a spus că Gita fusese executată în seara precedentă. Mi-a spus că, dacă nu cooperează, şi Sirus va avea aceeaşi soartă. Aşa mi-am dat seama că Hamehd m-a minţit când mi-a spus că Gita îi dăduse numele şi adresa mea. Dacă ar fi vorbit, Gita ar fi încă în viaţă. Nu a vorbit şi de aceea au ucis-o. Nu a fost vina ei.

— Gita a murit?

Sarah a dat din cap că da.

Nu putea fi adevărat.

O voce din mintea mea îmi spunea: „Eşti în viaţă şi nu meriţi să fii”.

Îmi aminteam foarte clar ziua în care m-am împrietenit cu Gita. Asta se întâmpla cu trei ani şi jumătate înainte, în vara anului 1978, în nord, la cabana familiei mele, aceeaşi vară în care l-am cunoscut pe Arash.

Şapte

În anul în care m-am născut, părinţii mei au cumpărat o casă de vacanţă în micul oraş Ghazian – cum treci podul dinspre Bandar-eh Pahlavi – de la malul Mării Caspice, unde viaţa curgea lent şi totul era verde. Chiar dacă o casă la Marea Caspică era semn de avuţie la acea vreme, familia mea nu era bogată. Tatăl meu iubea atât de mult liniştea şi frumuseţea din nordul Iranului, încât, în loc să cumpere o locuinţă în Teheran, a decis să achiziţioneze o casă de vacanţă. Cu toate acestea, nu a avut bani suficienţi şi a cumpărat-o împreună cu un prieten de-al său, Partef, un ruso-armean gălăgios şi vesel care avea o fabrică de produse din inox în Teheran. Unchiul Partef, cum îi spuneam eu, nu avea soţie, era mai tot timpul ocupat şi venea rar pe acolo, aşa că de cele mai multe ori aveam toată casa la dispoziţie.

Casa era aşezată în mijlocul unui teren împădurit întins, în spatele portului, pe o stradă liniştită ce ducea către plajă. Primul proprietar fusese un medic rus, prieten apropiat al părinţilor mei, care o construise el însuşi din lemn masiv rusesc. Avea patru dormitoare, o sufragerie, o bucătărie mică şi o baie. Pereţii exteriori erau vopsiţi în verde-deschis şi douăsprezece trepte de piatră duceau către uşa de la intrare.

Călătoria de la Teheran la casa de vacanţă dura în jur de cinci ore cu maşina. Ieşind din Teheran spre vest, continuam prin zona de câmpie până ajungeam la Ghazvin. De aici, drumul o lua spre nord, către munţii Alborz, care aduceau cu un impozant zid vertical ce separa deşertul din centrul Iranului de Marea Caspică. Prin tunele, suişuri şi coborâşuri abrupte, curbe şi cotituri sălbatice, drumul îşi urma calea cu îndărătnicie peste lanţul muntos. Continua apoi pe valea Râului Alb, până unde pădurile dese acopereau dealurile, iar vântul răspândea mireasma câmpurilor de orez.

Un gard metalic prin care se putea vedea, vopsit într-un albastru ca al cerului şi mai înalt chiar decât fratele meu, ne împrejmuia proprietatea. Când ajungeam, tata oprea Oldsmobile-ul nostru albastru în faţa porţilor, iar eu mă dădeam jos şi le deschideam, ca să intre maşina. Aleea lungă şi nepavată se îndrepta către casă, dispărând pe după arţari, pini, plopi şi duzi. Sub picioarele mele, pietricele multicolore se iveau din

praf şi străluceau în lumina soarelui ce reuşea să străpungă bolta groasă a frunzişului. Aleea ducea către un spaţiu deschis care, pe moment, părea prea luminos. Apoi, pe neaşteptate, apăreau scările albe de piatră ce conduceau spre casă.

Casa ne întâmpina întotdeauna cu un miros familiar de igrasie, care satura aerul stătut în lunile în care lipseam de acolo. Un covor de un verde închis acoperea podelele. Înainte de a intra în casă, mama ne punea să ne descălţăm şi să ne curăţăm picioarele, ca să nu aducem nisip înăuntru. Părinţii mei amenajaseră mica sufragerie cu mobilier de exterior din fontă, pe care îl cumpăraseră de la un târg de vechituri; era vopsit în alb şi avea pernuţe catifelate de culoare violet şi o masă cu blat din sticlă. Dormitoarele erau foarte simple, cu paturi obişnuite şi comode vechi de lemn, iar draperiile de la geamuri erau făcute din materiale cu flori în culori vii. Noaptea, când mergeam la culcare, obişnuiam să las deschise cele trei ferestre ale camerei mele, pentru a auzi cântatul cocoşilor dimineaţa. Atunci când ploua, raţele măcăneau şi se bălăceau prin bălţoace, iar mireasma lămâilor sălbatici picura de pe frunzele lor groase.

Aveam un loc special pe proprietate unde, aşa cum mă învăţase bunica, mergeam să spun „Tatăl nostru” în fiecare dimineaţă. De la distanţă părea o stâncă mare, acoperită de muşchi, dar pe măsură ce te apropiai puteai vedea că era alcătuită din multe pietre mici. Era înaltă cam de un metru şi lată de doi, iar dintr-un colţ ieşea o bară metalică ruginită. Era acolo din timpuri străvechi, când marea acoperea cea mai mare parte a uscatului. Pescarii o folosiseră odinioară pentru a-şi lega de ea bărcile, iar atunci când am descoperit-o, într-un colţ uitat al proprietăţii, părea bizară şi nelalocul ei. Îmi plăcea mult să stau acolo în picioare, să-mi deschid braţele în bătaia blândă a brizei, să închid ochii şi să-mi imaginez cum mă învăluia marea, suprafaţa ei sticloasă mişcându-se şi prinzând viaţă, transformând lumina soarelui într-un fluid auriu care aluneca spre ţărm, unde dunele de nisip păreau pustule pe pielea fierbinte a pământului. Acestui monument ciudat îi spuneam „Stânca Rugăciunii”.

Obişnuiam să mă trezesc la răsărit şi să rătăcesc pe-afară. Un râu de ceaţă plutea printre copaci, se ridica peste iarba înaltă şi îmi acoperea picioarele. Când ajungeam la Stânca Rugăciunii, părea că soarele suflase peste ceaţă, inundând-o cu o lumină rozalie. Partea superioară a stâncii era o insulă odihnindu-se pe o mare strălucitoare. Mă întindeam pe ea şi lăsam soarele să-mi acopere pielea, simţindu-mă uşoară, ca şi cum aş fi fost zămislită din ceaţă şi lumină.

În fiecare vară, mama şi cu mine petreceam aproape două luni la casa de vacanţă, dar tata nu putea lipsi atât de mult de la muncă şi stătea cu noi doar vreo două săptămâni. Apoi venea cam din două în două weekenduri. Ani la rând, mi-am petrecut timpul mergând cu bicicleta, construind castele de nisip, înotând, fugărind raţele şi jucându-mă cu copiii din zonă. Fiind liberă să fac ce voiam toată ziua, dădeam pe acasă doar ca să iau cina sau să dorm. Pe măsură ce anii au trecut şi am crescut, zilele de vară

au rămas la fel, doar că aventurile mele zilnice au devenit mai complexe, ducându-mă tot mai departe de casă. La doisprezece ani, eram în stare să explorez oraşul pe bicicletă în jumătate de zi. Obişnuiam să mă duc la piaţă luând-o pe străzile vechi şi înguste, cu căsuţe albe de o parte şi de alta. De la brutărie îmi cumpăram prăjituri cu orez şi *koloocheh* – fursecuri umplute cu nucă măcinată şi zahăr –, care îmi ţineau de foame în nenumăratele zile când săream peste masa de prânz. Pescăriile erau inundate de vocile zgomotoase ale vânzătorilor, de mirosul puternic de peşte şi de miresmele ierburilor aromatice proaspete.

Unul din locurile mele preferate era un pod care unea cele două părţi ale portului. Stăteam pe el şi priveam bărcile şi vasele trecând. Apele albastre se întindeau până la linia orizontului, vasele greoaie despicau suprafaţa mării, transformând-o în spumă albă, iar aerul sărat îmi umplea plămânii. Iubeam mai cu seamă ceaţa, căci făcea portul să pară feeric, ireal. Neputând să văd mare lucru prin ea, auzeam vâslele tăind apa, ca mai apoi să se ivească o barcă ce părea să vină dintr-o altă lume.

Când aveam vreo 10 ani, sora mai mare a mamei, Zenia, şi-a cumpărat o casă de vacanţă la şase kilometri de Ghazian, într-o zonă rezidenţială recent dezvoltată, cu terenuri de tenis şi de baschet, restaurante şi piscine. Aici, casele scumpe, înconjurate de gazon impecabil şi de garduri metalice albe, înalte până la brâu, străluceau, proaspăt vopsite, iar copiii mergeau cu bicicletele pe străzi curate.

Mătuşa Zenia nu semăna cu restul familiei. Avea părul blond şi ochii albaştri şi totul la ea era supradimensionat. Avea o casă foarte mare în Teheran, o maşină mare şi chiar şi un şofer mare. Soţul ei, care murise într-un accident de maşină la doi ani după moartea bunicii, avusese o fabrică de prelucrare a cărnii în oraşul Rasht, la vreo 35 de kilometri de casa noastră de vacanţă. După moartea sa, mătuşa mea preluase afacerea şi se descurcase destul de bine. Fiica ei, pe care o chema tot Marina, dar căreia toată lumea îi spunea Marie, era preferata mamei mele. Cu douăzeci de ani mai mare ca mine, Marie era o femeie minionă care întotdeauna părea încordată în prezenţa mamei sale. Erau amândouă încăpăţânate şi îndărătnice şi se certau mereu din orice.

În 1978, pe când aveam 13 ani, Marie şi soţul ei au stat toată vara la casa de vacanţă a mătuşii mele, iar mama şi cu mine îi vizitam aproape zilnic. Mătuşa Zenia venea rar pe-acolo, petrecându-şi mai tot timpul la fabrică, unde avea un apartament mic, dar confortabil, sau la casa ei din Teheran.

În timpul excursiilor mele cu bicicleta, am observat că adolescenţii se adunau pe unul dintre terenurile de baschet. În fiecare zi, apăreau cam pe la ora cinci după-amiaza. Băieţii jucau baschet, iar fetele stăteau la umbră, pălăvrăgind şi făcându-le galerie. În cele din urmă, într-una din zile, am decis să mă apropii de ei. În grupuri de două sau trei, vreo cincisprezece fete stăteau aşezate pe iarbă. Mi-am lăsat bicicleta lângă un copac şi m-am îndreptat către ele. Nimeni nu a părut să mă observe. Am zărit

o fată care stătea singură pe o masă de picnic şi m-am aşezat lângă ea. S-a uitat la mine şi a zâmbit. Părul şaten-deschis îi ajungea până la brâu; purta pantaloni scurţi albi şi un tricou de aceeaşi culoare. Faţa ei îmi era cunoscută. M-am prezentat, iar ea a făcut ochii mari, părând că mă recunoaşte. Ne-am dat seama că mergeam la aceeaşi şcoală, dar ea era cu vreo doi ani mai mare ca mine şi nu vorbiserăm niciodată. Ca şi noi, mătuşa ei avea o casă de vacanţă în apropiere, iar ea şi familia ei stăteau acolo pentru o vreme. O chema Gita.

Unul dintre băieţi a înscris, iar fetele au început să aplaude şi să ovaţioneze. Băiatul s-a întors şi s-a adresat unei fete care stătea lângă noi:

— Neda, poţi să-mi aduci o Cola? Mor de sete.

Băiatul avea cam 1,75 m înălţime, ochi mari şi întunecaţi şi pomeţi puternici. Părul negru şi drept îi sălta în timp ce alerga. Neda s-a ridicat fără tragere de inimă şi şi-a scuturat iarba de pe pantalonii scurţi albi. Părul ei castaniu, tuns până la umeri, era dat pe după urechi.

— Cine vine cu mine? a strigat către fete şi câteva i s-au alăturat.

S-au îndreptat către un restaurant fast-food, numit *Moby Dick*, de pe partea cealaltă a străzii înguste.

Vorbindu-mi în şoaptă, Gita mi-a arătat un tânăr care stătea de cealaltă parte a terenului. Avea aproape 1,90 m, vreo 90 de kilograme şi părea de cel puţin 20 de ani. Blonda minionă de lângă el nu îi ajungea nici măcar până la umăr. Gita mi-a mărturisit că îl chema Ramin şi că era cel mai chipeş bărbat pe care îl văzuse vreodată.

— O să pun mâna pe el într-o zi; e al meu! mi-a spus.

Prietenele mele de până atunci fuseseră toate de aceeaşi vârstă cu mine şi experienţa mea cu băieţii era destul de limitată. Nu mă gândisem niciodată să „pun mâna” pe un băiat.

— Bună! ne-a salutat cineva din spatele nostru. Gita, cine e noua ta prietenă?

Era Neda. Gita ne-a făcut cunoştinţă. Am descoperit că Neda avea o verişoară care învăţa la aceeaşi şcoală cu noi şi pe care eu o cunoşteam destul de bine. La sfârşitul conversaţiei, Neda m-a invitat la petrecerea de ziua ei, de a doua zi.

Aveam rochia perfectă pentru petrecerea Nedei. Cu câteva luni înainte, mama se hotărâse să-şi comande câteva haine dintr-un catalog german şi se oferise să-mi cumpere şi mie ceva. Alesesem o rochie albă. Nu costa foarte mult, dar era frumoasă. Avea un decolteu amplu, iar materialul era dantelat şi uşor. Pentru petrecerea Nedei, planul era să mergem mai întâi să înotăm, iar apoi să luăm cina şi să dansăm la ea acasă. Gita îmi spusese să-mi iau costumul de baie sub hainele mele obişnuite şi să aduc rochia cu mine.

În ziua petrecerii, m-am trezit chiar mai devreme decât de obicei şi am petrecut ore

întregi în baie. Am probat toate costumele mele de baie şi, de fiecare dată, mi-am analizat insistent reflexia din oglindă, devastată de fiecare defect pe care-l observam: aveam braţele prea subţiri, şoldurile prea mari, sânii prea mici. În cele din urmă, am decis să port costumul de baie alb pe care mi-l oferise Marie. Călătorise recent în Europa, îşi cumpărase costume de baie noi şi mi le dăruise mie pe cele vechi. Mi-am împachetat sandalele albe într-o pungă de plastic, mi-am împăturit rochia şi am pus totul într-o geantă de plajă din pânză. Era zece dimineaţa. De cele mai multe ori, plecam la Marie pe la ora zece şi jumătate. Mama nu conducea, aşa că luam întotdeauna un taxi când tata nu era cu noi. Am auzit-o pe mama făcând zgomot prin bucătărie, ceea ce era ciudat, pentru că nu obişnuia să fie acolo la ora aceea.

— *Maman*, sunt gata! i-am spus, stând în cadrul uşii de la bucătărie, cu geanta de plajă în mână.

Aerul mirosea a peşte. Mama spăla un tocător mare de bucătărie şi se uita la mine cu coada ochiului.

— Gata pentru ce? Nu mergem nicăieri azi.

Blaturile din bucătărie erau acoperite de castroane de toate mărimile, de oale şi tigăi.

— Dar ...

— Niciun dar! Unchiul Ismael şi soţia lui au venit de la Teheran să o viziteze pe Marie. Mătuşa Zenia e şi ea aici. Vin la noi să luăm prânzul şi cina împreună şi să jucăm cărţi. Probabil că vor rămâne peste noapte.

— Dar sunt invitată la o aniversare în seara asta!

— Ei bine, nu poţi merge!

— Dar...

S-a întors cu faţa la mine. Simţeam cum furia ei invada bucătăria.

— Înţelegi sensul cuvântului „nu”?

M-am întors în camera mea şi m-am trântit pe pat. Aş fi putut lua singură un taxi, aveam suficienţi bani. Dar mama nu m-ar fi lăsat. Poate ar fi fost posibil să plec pe furiş. Dar atunci ar fi trebuit să mă întorc înainte de lăsarea întunericului, când trebuia să fiu acasă, cu excepţia zilelor în care îi spuneam mamei unde mă duceam. Am auzit o maşină trăgând pe alee, cu roţile scrâşnind pe nisipul ud. Uitându-mă pe fereastră, l-am zărit pe şoferul mătuşii Zenia, Mortezah, un bărbat politicos ce se apropia de 30 de ani, deschizând portiera din spate a Chevroletului ei nou-nouţ. Mama a ţâşnit afară pe uşa din faţă şi a coborât scările, îmbrăţişându-şi sora. Mortezah a deschis portbagajul şi a scos o valiză mică. Apoi au intrat cu toţii în casă. Eu am rămas la fereastră, cu inima zbătându-mi-se de frustrare.

— Roohi, adu-mi un pahar cu apă rece! am auzit-o pe mătuşa Zenia strigând-o pe mama cu vocea ei ascuţită şi exigentă. Marie s-a dus cu Ismael şi Kahmi în oraş cu treabă. Vor sosi curând. Unde e Marina? Am ceva pentru ea.

— E pe-aici. Probabil stă îmbufnată în camera ei.

Uşa camerei mele s-a deschis cu putere.

— Ce faci, Marina? Nu-ţi mai saluţi mătuşa?

M-am îndreptat către ea, îmbrăţişând-o şi sărutând-o pe obraji. Deşi avea pielea umedă de transpiraţie, mirosea a *Chanel No. 5*. M-a strâns în braţe şi m-am trezit îngropată în pieptul ei mare. În cele din urmă, mi-a dat drumul, a scos o brăţară delicată din geantă şi mi-a pus-o la mână. Era minunată! Mătuşa Zenia îmi dăruia mereu lucruri frumoase. Mi-am şters lacrimile cu dosul palmei.

— De ce ai plâns?

— Sunt invitată la o petrecere şi nu pot să merg.

A râs.

— Şi de ce nu poţi să mergi?

— Păi…

— Pentru că sunt eu aici?

— Da.

Am lăsat privirea în jos.

— Oi fi bătrână acum, dar am fost şi eu tânără odată. Tânără şi frumoasă. Şi, crezi sau nu, îmi amintesc cum era.

Mi-am ţinut răsuflarea.

— Mortezah te va duce la petrecere şi te va lua acasă.

— Serios?

— Da, Cenuşăreaso! Poţi să mergi! Dar să fii acasă la miezul nopţii!

I-am mulţumit lui Mortezah când m-a lăsat în faţa casei Nedei, promiţându-i că îl voi aştepta tot acolo la miezul nopţii, şi i-am făcut cu mâna în timp ce se îndepărta. Am luat-o pe cărarea de pietre cenuşii ce se iţeau prin iarba din curtea Nedei. Am găsit-o pe veranda care înconjura casa cu un singur cat, stând de vorbă cu două fete. Casa era orientată cu spatele către mare şi puteam auzi valurile spărgându-se de malul nisipos. Nu după mult timp, a ajuns toată lumea. Toate fetele şi-au lăsat lucrurile în dormitorul Nedei, iar băieţii în camera fratelui ei, şi am pornit către plajă. Am jucat leapşa şi polo pe apă până când ni s-a făcut tuturor foame, apoi ne-am întors în casă. Când am ajuns în camera Nedei şi am deschis geanta de plajă să îmi scot rochia, mi-am dat seama că uitasem să iau cu mine lenjeria intimă. Drept urmare, a trebuit să rămân cu costumul de baie, ceea ce era în regulă; deşi puţin ud, era alb şi nu avea să se observe.

După cină, care a constat în mezeluri, pâine proaspătă şi diferite tipuri de salată, am dat la o parte toată mobila din sufragerie, iar muzica celor de la Bee Gees a început să răsune în toată casa. Neda dansa cu Aram, baschetbalistul chipeş care o rugase să-i aducă o Cola în ziua în care am cunoscut-o. Trupul perfect bronzat al Nedei arăta

minunat în rochia albă şi l-am observat pe Aram şoptindu-i la ureche ceva ce a făcut-o să râdă. În scurt timp, mai toată lumea avea pereche, iar eu m-am trezit stând singură într-un colţ şi sorbind dintr-o sticlă de Cola. Când am terminat-o, am deschis altă sticlă şi mi-am umplut o farfurie cu chipsuri, ca să alung plictiseala. Cântecele treceau unul după altul şi am mâncat atâtea chipsuri, de mă durea stomacul, dar nimeni nu m-a invitat la dans. Gita dansa cu Ramin, tipul solid de pe terenul de baschet. Mâinile lui se plimbau de-a lungul spatelui ei, iar ea era toată îmbujorată. M-am uitat la ceas: ora zece. Stăteam acolo de o oră şi în tot acest timp nimeni nu-mi adresase niciun cuvânt. Simţindu-mă nelalocul meu, stânjenită, încurcată şi tristă în acelaşi timp, nu-mi doream decât să ies din încăpere.

Uşa către terasa din spate era doar la un pas de mine. Am deschis-o şi am mai aruncat o privire în cameră – nimeni nu a schiţat niciun gest. Am ieşit afară. Semiluna îşi aşternuse lumina argintie peste mare, iar văzduhul era liniştit. Trebuia să fac ceva. Poate o baie. Întotdeauna mă simţeam bine când înotam şi nu ar fi fost prima dată când aş fi făcut baie în mare noaptea. În lumina lunii, marea devenise una cu cerul şi se transformase într-o materie întunecată, caldă şi argintie. Am coborât cele câteva trepte care duceau în curte şi am început să deschid fermoarul rochiei, dar când am lăsat-o să alunece în jos, o voce m-a făcut să tresar:

— Ce faci?

Într-un colţ al curţii, lângă un şezlong, stătea un tânăr cu palmele la ochi.

— M-ai speriat! i-am spus, în timp ce inima mea se chinuia să-şi recapete ritmul normal. De ce te ascunzi aici?

— Nu mă ascund! Stăteam aşezat pe şezlong, la aer curat. Şi dintr-odată vine o fată care se dezbracă fix în faţa mea.

Arăta mai speriat decât mine, ceea ce mi s-a părut amuzant. Nu părea să aibă mai mult de 16 ani şi încă îşi ţinea palmele la ochi.

— Ţi-ai pus rochia înapoi?

— Ce-i cu tine? Nu sunt dezbrăcată. Am costumul de baie pe mine. Vreau să fac o baie.

— Eşti nebună? m-a întrebat, luându-şi mâinile de la ochi. Vrei să înoţi în toiul nopţii în apele astea întunecate?

— Nu e chiar atât de întuneric, a răsărit luna.

— Nu, nu! Ai să te îneci şi nu mi-o voi ierta niciodată!

— N-o să mă înec.

— Nu te las să pleci!

S-a apropiat la jumătate de metru de mine.

— Bine, bine, renunţ, nu mai merg, am spus, trăgându-mi rochia pe mine.

Ochii lui mari şi negri mă priveau de deasupra pometţilor uşor ridicaţi. Gura lui mică

şi cumva copilăroasă contrasta cu trăsăturile puternice ale feţei. Era cu vreo cinci centimetri mai înalt decât mine şi avea părul şaten, tuns foarte scurt. Ceea ce m-a luat prin surprindere a fost felul în care mă privea, făcându-mă să mă simt unică, specială, frumoasă. Numele lui era Arash.

Acum că nu mai puteam merge să înot, am decis să rămân afară. M-am aşezat pe un şezlong comod, dar eram prea conştientă de prezenţa lui Arash. Îi puteam auzi respiraţia. După vreo zece minute s-a ridicat, iar eu am tresărit.

— Îţi face plăcere să mă sperii?

— Scuză-mă, n-am vrut! Trebuie să plec. Să nu te bagi în mare, bine?

— Bine.

L-am privit cum s-a îndepărtat şi a intrat în casă. Un minut mai târziu, Neda a ieşit afară, m-a strigat şi m-a rugat să intru; urma să taie tortul.

La câteva zile după petrecere, mă duceam cu bicicleta la plajă să mă întâlnesc cu Gita. Pe şosea era nisip din cauza unor lucrări de construcţie, iar eu am luat curba prea repede. Bicicleta a alunecat într-o parte şi am căzut. Am reuşit să mă ridic, dar sângeram la un genunchi şi la un cot. Era cam ora două după-amiaza, într-o zi toridă, aşa că strada era pustie. Cel puţin nu mă văzuse nimeni căzând. În timp ce încercam să-mi iau bicicleta din drum, am simţit pe cineva în spatele meu şi m-am întors. Era Arash, care arăta la fel de surprins ca şi mine.

— Întotdeauna apari de nicăieri? l-am întrebat.

— Eşti amatoare de aventuri riscante?

A râs şi mi-a examinat zgârieturile.

— Trebuie să te curăţăm. Acolo stă mătuşa mea, a spus, arătând spre casa din colţ.

Mi-a luat bicicleta, iar eu l-am urmat. Zgârieturile mă usturau. Aveam lacrimi în ochi, dar am tras adânc aer în piept şi nu m-am plâns. Nu voiam să creadă că sunt o fetiţă neajutorată.

— Stăteam pe verandă, privind strada, şi dintr-odată ai apărut tu, cu o sută cincizeci de kilometri la oră, şi te-ai prăbuşit. Ai noroc că nu ţi-ai rupt gâtul, mi-a spus.

Pereţii albi ai casei aproape că nu se mai vedeau de după tufele de hortensii albastre şi trandafiri roz, iar ramurile verzi-argintii ale unei sălcii uriaşe mângâiau ţiglele roşii ale acoperişului.

Arash mi-a ţinut uşa să intru. Mirosul de fursecuri proaspăt scoase din cuptor plutea în aer.

— Bunico, am un musafir! a strigat el.

O bătrână frumoasă, cu părul gri-argintiu, a venit dinspre bucătărie. Purta o rochie albastră şi îşi ştergea mâinile ude de un şorţ alb. Semăna foarte tare cu bunica.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat în ruseşte, uitându-se la mine şi văzând sângele.

Nu îmi venea să cred; vorbea exact ca bunica. Luându-mă de braţ, m-a condus la bucătărie, în timp ce Arash îi povestea ce se întâmplase. Ba chiar se şi agita ca bunica şi, până să mă dumiresc, eram curăţată, dezinfectată şi bandajată. Nu după mult timp, o cană de ceai şi un fursec de casă şi-au făcut apariţia în faţa mea, pe masă.

— Te rog, serveşte-te! mi-a spus în persană, dar cu un puternic accent rusesc.

— Mulţumesc, am răspuns în limba rusă.

Ochii ei străluciră de surprindere.

— O rusoaică! a spus ea, zâmbind larg. Ce drăguţ! Acum ai o prietenă! Şi nu orice fel de prietenă, ci o rusoaică simpatică!

Lui Arash i-a venit să intre în pământ de ruşine.

— Termină, bunico! Nu e prietena mea!

Am râs.

— Poţi să spui ce vrei, dar e aşa de bine! Mă bucur pentru voi! Vă las în pace, tinereilor! a spus bunica lui şi a ieşit din bucătărie, repetând întruna „Ce minunat!”.

— Trebuie s-o ierţi pe bunica, s-a scuzat Arash. E foarte bătrână şi uneori e confuză.

— I-ai arătat fetei flautul tău? a strigat bunica lui din altă cameră.

Arash s-a schimbat din nou la faţă.

— Ce flaut? am întrebat.

— Nu are importanţă. Cânt la flaut de plăcere. Nu e mare lucru.

— Nu cunosc pe nimeni care ştie să cânte la flaut. Vrei să-mi cânţi ceva?

— Sigur, a răspuns, fără prea mult entuziasm.

L-am urmat în camera lui; a scos un flaut argintiu dintr-o cutie neagră şi lungă şi şi-a plimbat degetele de-a lungul instrumentului bine lustruit. După puţin timp, un cântec trist a răsunat în cameră. M-am aşezat pe pat, sprijinindu-mă de perete. El stătea în picioare în faţa mea, cu corpul mişcându-se în ritmul muzicii, ca şi cum aceasta ar fi fost o parte din el şi i-ar fi dat viaţă. Ochii lui priveau drept înainte, de parcă ar fi visat sau ar fi văzut ceva ce nimeni altcineva nu putea vedea. Perdeaua albă de bumbac dansa în faţa geamului deschis, prinzând vârtejuri de lumină şi umbră. Nu ştiusem până atunci că muzica poate fi atât de frumoasă. Când a terminat de cântat, ochii lui mi-au căutat privirea, dar eu rămăsesem fără grai. Am aflat că el însuşi compusese piesa, dar avea o atitudine foarte modestă în privinţa asta. M-a întrebat dacă ştiam să cânt la vreun instrument muzical şi am răspuns că nu. Apoi m-a întrebat ce vârstă am şi a rămas foarte surprins când i-am spus că aveam 13 ani; îmi dădea cel puţin 16. Iar eu am fost uimită să aflu că împlinise 18 ani.

Îmi plăcea felul în care mă privea când îi vorbeam. S-a aşezat confortabil, rezemându-şi cotul pe braţul scaunului şi bărbia în palmă, şi mi-a zâmbit, ochii lui acordându-mi toată atenţia. Felul cum se oprea câteva secunde înainte de a-mi răspunde la întrebări mă făcea să simt că îl interesa cu adevărat conversaţia noastră.

Am vrut să aflu dacă ar dori să ne plimbăm împreună a doua zi dimineaţă şi mi-a răspuns afirmativ.

În dimineaţa următoare, bunica lui ne-a făcut cu mâna de pe veranda casei.

— Mă scoate din minţi! Crede în continuare că eşti prietena mea şi vrea să vii astăzi să iei prânzul la noi.

— Mi-ar face plăcere să vin, dacă nu ai nimic împotrivă.

S-a uitat la mine cu ochi întrebători.

— Vreau să spun că, dacă invitaţia a fost ideea bunicii tale şi tu nu vrei să vin, poţi să-mi zici.

— Bineînţeles că vreau să vii.

— Asta e bine, pentru că vreau să te ascult din nou cântând la flaut.

Ne-am îndreptat către o zonă liniştită şi retrasă a plajei. În depărtare, câţiva oameni stăteau întinşi la soare, iar alţii înotau. Valurile albe şi înspumate se arcuiau, coborau şi se spărgeau de ţărm. Mi-am scos sandalele şi am lăsat apa să mi se strecoare printre degetele de la picioare. Apa era delicată şi rece. L-am rugat să-mi vorbească despre familia lui. Mi-a povestit că tatăl lui era om de afaceri, iar mama casnică. Părinţii lui călătoreau în Europa în fiecare vară, iar el, împreună cu fratele lui şi cu bunica, venea să locuiască în casa mătuşii. Mi-a spus că pe fratele lui îl chema Aram şi era cu doi ani mai mic decât el.

— Glumeşti? Aram e fratele tău? l-am întrebat surprinsă.

— Da, îl ştii?

— Păi, l-am cunoscut. Pare foarte prietenos. Mereu iese cu ceilalţi puşti, dar pe tine nu te-am văzut niciodată înainte de petrecerea Nedei. Unde te ascundeai?

Mi-a mărturisit că el nu era la fel de sociabil ca fratele lui şi că prefera să citească o carte sau să cânte la flaut. Fusese la petrecerea Nedei doar pentru că erau vecini la Teheran şi pentru că era prietena fratelui său.

Arash fusese un elev foarte bun în liceu şi tocmai terminase primul an de medicină la Universitatea din Teheran. I-am spus că şi eu eram o elevă silitoare şi că, la fel ca dânsul, doream să studiez medicina. L-am invitat să facem o baie, dar mi-a spus că preferă să rămână pe plajă să citească.

Bunica lui, Irena, pregătise un adevărat festin pentru prânz. Era o zi frumoasă, aşa că pusese masa în curte, sub salcia plângătoare. Masa era acoperită cu o faţă de masă călcată impecabil. O priveam în timp ce îmi turna limonadă în pahar, iar şuviţe din părul ei argintiu se unduiau în bătaia brizei. În ciuda protestelor mele, mi-a umplut farfuria cu orez cu bob lung, peşte la grătar şi salată.

— Ar trebui să mănânci mai mult, Marina, eşti prea slabă. Mama ta nu te hrăneşte cum trebuie.

Din momentul în care Irena a descoperit că vorbeam ruseşte, nu mi s-a mai adresat niciodată în persană. La fel ca bunica mea, era o femeie mândră care, deşi ştia persană, refuza să o utilizeze atunci când nu era absolut necesar. Începusem să cam uit rusa. Părinţii mei vorbeau acasă în ruseşte, dar de când murise bunica refuzasem să o mai folosesc pentru că mi se părea că era ceva special între bunica şi mine, ceva ce nu mai voiam să împart cu nimeni. Abilităţile lingvistice ale lui Arash nu erau cu mult mai bune decât ale mele, aşa că nu mă simţeam prea stânjenită. Îmi făcea bine să vorbesc din nou în ruseşte cu Irena, care îmi aducea aminte de zilele copilăriei.

După prânz, Irena s-a dus să se întindă, iar Arash şi cu mine am mers la bucătărie să strângem masa. Am umplut chiuveta cu vase murdare, în timp ce Arash punea ce mai rămăsese din mâncare în caserole de plastic, pe care le aşeza în frigider. Se simţea în largul lui în bucătărie. Când a terminat, a venit lângă mine cu un prosop de bucătărie, i-am întins prima farfurie spălată şi privirile ni s-au întâlnit, iar eu m-am chinuit să rezist impulsului copleşitor de a mă întinde spre el şi de a-i atinge faţa.

— Trebuie să-mi spun rugăciunile înainte de asfinţit, mi-a spus Arash în seara aceea, în timp ce stăteam în curte.

— Pot să te privesc?

— Ai idei ciudate, mi-a spus.

Dar a fost de acord, iar eu l-am privit fără să scot un sunet. Stătea cu faţa spre Mecca, trecând prin toate etapele *namaz*-ului. A închis ochii, şoptind rugăciuni în arabă, a îngenuncheat, s-a ridicat şi şi-a atins piatra de rugăciune cu fruntea.

— De ce eşti musulman? l-am întrebat după ce a terminat.

— Eşti cea mai ciudată persoană pe care am întâlnit-o vreodată, mi-a spus râzând, dar apoi mi-a explicat că era musulman deoarece credea că Islamul poate salva lumea.

— Dar cum rămâne cu sufletul tău? l-am întrebat.

Întrebarea mea l-a surprins.

— Sunt sigur că îmi va salva şi sufletul. Eşti creştină?

— Da.

— De ce? Pentru că părinţii tăi sunt creştini?

I-am explicat că părinţii mei nu erau creştini practicanţi.

— Atunci de ce? a insistat.

Am realizat că nu ştiam exact de ce. I-am spus că studiasem Islamul şi nu era pentru mine şi că nu ştiam de ce simt aşa. Probabil că ştiam mai multe despre Mahomed decât despre Iisus. Citisem din Coran mai mult decât din Biblie, dar Iisus era cumva mult mai aproape de inima mea; El era „acasă” pentru mine. Arash îmi zâmbea. Am presupus că aşteptase un argument puternic, iar eu nu aveam unul pe care să i-l ofer. Pentru mine era o chestiune legată de inimă.

L-am întrebat dacă părinţii lui erau religioşi şi mi-a răspuns că tatăl său provenea dintr-o familie musulmană şi credea în Dumnezeu, dar nu şi în Mahomed, Iisus sau alţi profeţi. Bunica sa, Irena, era dintr-o familie creştină, dar nu era deloc religioasă, iar soţul ei, tatăl mamei lui, care murise cu câţiva ani în urmă, nu crezuse niciodată în Dumnezeu. Mama lui Arash era creştină şi, chiar dacă nu mergea niciodată la biserică, se ruga acasă. Am vrut să aflu ce părere avea familia sa despre credinţele lui religioase şi mi-a răspuns că, de când împlinise 13 ani, nu sărise niciodată peste vreuna dintre rugăciunile zilnice, dar ai lui încă mai credeau că era vorba de o fază trecătoare.

În seara următoare, stăteam pe treptele de piatră de la intrarea casei noastre şi priveam asfinţitul. Norii de pe linia orizontului au căpătat o nuanţă de un roşu sălbatic, mângâiaţi de lumina soarelui. Apoi, pe măsură ce noaptea se apropia, roşul s-a transformat într-un purpuriu minunat. Nu puteam să îmi iau gândul de la Arash. Pur şi simplu eram fericită când se afla în preajmă – o stare de fericire exaltantă, duioasă, care întrecea orice altceva şi care făcea ca restul lumii să pară mic şi lipsit de importanţă. Am închis ochii, ascultând sunetele nopţii. Puteam auzi liliecii bătând din aripi în căutarea cinei şi sirena unui vas în port. Arash îmi citise câteva poezii. Vocea lui profundă şi blândă făcea ca operele lui Hafez, Saadi şi Rumi să-şi sporească magia pe care o aveau când le citeam singură. Le rostea cu autoritate, de parcă i-ar fi aparţinut, de parcă ar fi compus fiecare cuvânt ca pe o melodie desăvârşită. Poate că asta era iubirea; poate că îl iubeam.

Îmi doream ca Arash să-mi vadă Stânca Rugăciunii, aşa că, într-o dimineaţă, l-am invitat la noi acasă.

— De ce îi spui Stânca Rugăciunii? m-a întrebat, în timp ce ne îndreptam dinspre porţi către ea.

— M-am rugat acolo odată, când eram mică, şi am simţit ceva extraordinar, aşa că m-am tot întors. A devenit locul meu special.

Am ajuns repede. Nu o mai arătasem nimănui. Pentru un moment, nu am fost sigură că făcusem bine aducându-l acolo. Până la urmă, era doar o grămadă ciudată de pietre acoperite de muşchi.

— Crezi că sunt nebună? am întrebat.

— Nu, probabil cauţi cu aceeaşi disperare ca şi mine un mod de a te apropia mai mult de Dumnezeu. Eu am flautul, iar tu, stânca asta unde te rogi.

— Hai să ne rugăm împreună, i-am propus, şi poate vei simţi şi tu la fel. E ca şi cum ai deschide o fereastră către cer.

Ne-am căţărat amândoi pe stâncă, ne-am ridicat mâinile către cer, iar eu am recitat o parte din Psalmul 22 al lui David: „Domnul mă paşte şi nimic nu-mi va lipsi. La loc de păşune, acolo m-a sălăşluit; la apa odihnei m-a hrănit. Sufletul meu l-a întors, povăţuitu-m-a pe căile dreptăţii, pentru numele Lui. Că de voi şi umbla în mijlocul

morţii, nu mă voi teme de rele; că Tu cu mine eşti. Toiagul Tău şi varga Ta, acestea m-au mângâiat”.

— Frumos! a spus când am terminat. Ce-i asta?

I-am explicat că Psalmii lui David fac parte din Biblie. Nu auzise niciodată de ei. I-am spus că bunica obişnuia să mi-i citească şi că acesta era preferatul meu.

Ne-am aşezat amândoi pe stâncă. El privea în depărtare.

— Te-ai gândit vreodată la ce se întâmplă cu noi după ce murim? m-a întrebat.

I-am răspuns că da. După părerea lui, moartea era un mister imposibil de elucidat; era singurul loc despre care, dacă l-am vizita vreodată, nu am fi în stare să povestim. Şi nimeni nu putea fugi de ea.

— Urăsc momentele în care oamenii pe care îi iubeşti se sting. Suferinţa este eternă, i-am spus.

— Nu am pierdut pe nimeni cu adevărat. Bunicul meu a murit când eram mic, dar nu îmi amintesc nimic.

— Eu îmi aduc aminte de moartea bunicii.

Avea ochii înlăcrimaţi. Încă o dată am vrut să-i ating faţa şi să-i urmăresc fiecare linie cu degetele. Îmi doream să îl sărut. Copleşită, m-am ridicat. El a sărit în picioare, cu faţa către mine, şi, pentru un scurt moment, buzele lui le-au atins pe ale mele. Ne-am îndepărtat unul de altul ca loviţi de fulger.

— Îmi pare rău! a zis el.

— De ce îţi pare rău?

— E împotriva legilor lui Dumnezeu ca un bărbat să atingă o femeie astfel dacă nu sunt căsătoriţi.

— E în regulă.

— Nu, nu este. Vreau să ştii că ţin la tine şi te respect. Nu ar fi trebuit să fac asta. Şi eşti atât de tânără faţă de mine. Trebuie să aşteptăm.

— Vrei să spui că mă iubeşti?

— Da, te iubesc.

Nu puteam să înţeleg exact de ce se simţea vinovat că mă sărutase, dar ştiam că avea legătură cu convingerile sale religioase. În vara aceea văzusem băieţi şi fete sărutându-se în locuri retrase şi mă întrebasem mereu cum e să fii sărutată. Dacă ar fi fost după mine, l-aş fi sărutat din nou, dar nu am vrut să fac vreo greşeală sau să-l supăr. Era mai mare, ştia mai bine şi aveam încredere în el.

În noaptea aceea, mama şi cu mine am dormit acasă la mătuşa Zenia. Dimineaţa, m-am trezit la şase şi m-am îndreptat pe vârfuri spre bucătărie ca să-mi fac un ceai. Cu cana în mână, m-am dus în sufragerie şi am rămas surprinsă să o găsesc pe mătuşa Zenia aşezată la masă, ascunsă aproape complet după nişte teancuri de hârtii. M-am

apropiat. Purta o cămaşă de noapte dantelată din bumbac roz, potrivită mai degrabă pentru o tânără decât pentru o femeie corpolentă de 60 de ani. Era ocupată, nota ceva într-un carneţel. M-am oprit, întrebându-mă dacă să-i spun sau nu „bună dimineaţa”, deoarece părea foarte prinsă de activitatea ei.

— De ce te-ai trezit atât de dimineaţă, Marina? Eşti cumva îndrăgostită? m-a întrebat cu o voce atât de puternică, încât aproape că mi-am vărsat ceaiul.

— Bună dimineaţa, mătuşă Zenia, am bâiguit.

— Poate o fi bună pentru *tine*.

Nu se oprise din scris.

— Ai de gând să ieşi? m-a întrebat.

— Da.

— Unde?

Mama mă întreba foarte rar unde mă duc.

— Pe aici.

— Mama ta ştie că ieşi atât de devreme?

— Nu ştiu.

S-a uitat la mine cu ochii ei de un albastru şters.

— E greu, dar eşti puternică.

Mă pierduse.

— Eşti isteaţă. Nu te uita aşa la mine! Ştii ce vreau să spun. Mama ta şi fiică-mea sunt amândouă plămădite din acelaşi aluat. Dumnezeu nu a fost prea atent când le-a creat pe astea două. Du-te şi adu-mi o cană cu ceai!

M-am întors pe călcâie şi am făcut ce-mi ceruse. Cu mâinile uşor tremurânde, am aşezat ceaiul pe masă în faţa ei.

— Stai jos! mi-a ordonat, în timp ce ochii ei mă examinau din cap până în picioare. Câţi ani ai acum?

— 13.

— Nu ţi-ai pierdut fecioria încă, nu?

— Poftim? am spus în şoaptă.

— Bine, zâmbi ea. Te cunosc mai bine decât maică-ta. Observ şi înţeleg ceea ce ea refuză să înţeleagă. Cred că azi e prima oară când te-am văzut fără o carte în mână. Vrei să ţi le înşir?

— Ce să-mi înşiri?

— Cărţile pe care le-ai citit.

Am început să transpir.

— *Hamlet*, *Romeo şi Julieta*, *Pe aripile vântului*, *Micuţele doamne*, *Marile speranţe*, *Doctor Jivago*, *Război şi pace* şi multe altele. Ce-ai învăţat din toate cărţile astea? m-a întrebat.

— O mulţime de lucruri.

— Să nu faci vreo prostie! Nu eşti implicată în revoluţia asta, nu?

— Mătuşă Zenia, despre ce vorbeşti? Ce revoluţie?

— Încerci să mă duci de nas?

Am dat din cap că nu. Nu aveam nici cea mai mică idee despre ce vorbea.

— Mă bucur că afli despre asta de la mine, pentru că ştiu o groază de lucruri despre revoluţii. Ascultă-mă bine! În ţara asta se întâmplă ceva groaznic; o simt în aer, miroase a sânge şi a dezastru. Au avut loc proteste şi manifestaţii împotriva şahului. Ayatollahul ăsta, mereu uit cum îi zice, s-a tot opus guvernului în ultimii ani şi îţi spun eu că nu are intenţii curate. Va dispărea o dictatură şi îi va lua locul alta şi mai rea, la fel ca în Rusia, doar că de data asta sub un alt nume; şi va fi mult mai periculoasă, pentru că revoluţia asta se ascunde în spatele numelui Domnului. Oameni educaţi îl urmează acum pe ayatollah. Chiar şi Marie cu soţul ei sunt simpatizanţi. Propria mea familie! Ayatollahul e în exil acum, dar asta nu l-a oprit. Să stai departe de el! Spune că şahul e prea bogat. Şahul este şahul, nu e perfect, dar cine e perfect? Ayatollahul zice că sunt prea mulţi săraci în Iran. Dar săraci sunt peste tot. Nu uita ce s-a întâmplat în Rusia! L-au ucis pe ţar şi acum crezi că o duc mai bine? Crezi că ruşii sunt toţi liberi, bogaţi şi fericiţi? Comunismul nu e răspunsul la problemele sociale, şi nici religia nu este. Mă înţelegi?

Am dat din cap că da, confuză şi extrem de surprinsă, iar ea a început din nou să scrie în carneţel.

Mai târziu, în cursul aceleiaşi dimineţi, în timp ce Arash şi cu mine ne pregăteam de plimbare, Aram ne-a strigat de pe verandă şi ne-a întrebat unde mergem.

— De ce vrei să ştii? l-a întrebat Arash.

Aram i-a răspuns că se plictisea şi că voia să vină cu noi. Arash i-a spus să se bage înapoi în pat, dar el a insistat să vină şi în cele din urmă am acceptat. În timp ce ne îndreptam spre plajă, Aram a vrut să ştie ce făceam eu şi Arash împreună toată ziua, în fiecare zi. Asta l-a supărat pe Arash şi a stârnit o ceartă între ei, ceea ce m-a făcut să râd.

La plajă, Aram a înotat cu mine, dar lui Arash nu îi plăcea apa şi mereu citea în timp ce eu făceam baie în mare. Privindu-l din apă, mi-am dat seama că nu prea era atent la cartea lui. Ne privea pe mine şi pe Aram.

Arash a rămas tăcut tot restul zilei. Seara ne-am dus în cameră la el şi l-am ascultat cântând la flaut. Am închis ochii. Pe neaşteptate, s-a oprit în mijlocul cântecului său preferat. Am deschis ochii şi l-am privit surprinsă.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat.

— Nimic.

S-a uitat în jos, evitându-mi privirea.

— Arash, spune-mi, ce este?

S-a aşezat lângă mine pe pat.

— Mă iubeşti cu adevărat?

— Da, te iubesc. Spune-mi, ce s-a întâmplat?

— Păreai atât de fericită cu fratele meu azi. Te simţeai bine şi m-am gândit că poate… nu ştiu…

— Ai crezut că simt ceva pentru el.

— Aşa e?

— Ar trebui să mă cunoşti deja mai bine. Aram e amuzant, dar nu e genul meu.

— Şi ce înţelegi prin „genul tău”?

— Tu eşti genul meu, iar el nu. Asta-i tot. Nu îl iubesc pe fratele tău, te iubesc pe tine.

— Iartă-mă, nu ştiu ce m-a apucat. Aram a fost întotdeauna foarte popular şi fetele îl plac. Nu vreau să te pierd.

— Nu mă vei pierde.

Tot nu arăta prea fericit.

— Nu mă crezi? l-am întrebat.

— Ba da.

S-a ridicat şi s-a dus la fereastră. Afară, vântul bătea destul de tare şi valurile vuiau, înăbuşind orice alt sunet. Dintr-odată, mi-a mărturisit că are ceva foarte important să-mi spună. Nu ştiam la ce să mă aştept. Mi-a zis că se pornise o mişcare puternică împotriva şahului, că o revoluţie era în plină desfăşurare şi că avuseseră loc numeroase proteste, mulţi oameni fiind arestaţi. I-am spus că mătuşa Zenia îmi povestise despre revoluţie chiar în acea dimineaţă.

L-am întrebat de la ce pornise revoluţia împotriva şahului şi mi-a explicat că şahul, familia lui şi guvernul erau cu toţii corupţi. Deveniseră din ce în ce mai bogaţi, în timp ce majoritatea iranienilor se zbăteau în sărăcie. I-am spus că mătuşa Zenia credea că soarta Iranului va fi asemănătoare cu cea a Rusiei.

— Revoluţia din Rusia nu a plecat de la un fundament potrivit. Comunismul a fost răspunsul greşit la problemele celor de acolo. Liderii lor nu credeau în Dumnezeu şi, nu după mult timp, au devenit şi ei corupţi, mi-a spus Arash.

— Şi cum poţi fi sigur că cel care va lua locul şahului va fi mai bun?

M-a întrebat dacă am auzit de ayatollahul Khomeini.

— Mătuşa mea mi-a zis ceva de un ayatollah, dar nu îşi amintea cum îl cheamă. Cine este Khomeini?

Mi-a spus că Khomeini era un om al lui Dumnezeu şi că fusese exilat de către şah. Ayatollahul dorea ca poporul iranian să trăiască după legile Islamului şi ca bogăţiile ţării să fie împărţite la toată lumea, nu să se bucure de ele doar un grup restrâns de oameni. Conducea mişcarea împotriva şahului de mulţi ani.

I-am mărturisit lui Arash că nu aveam un sentiment prea bun în legătură cu

revoluţia asta. Din ceea ce ştiam, nici familia mea şi nici a lui nu erau bogate. Părinţii noştri nu deţineau poziţii importante în guvern, dar duceam un trai confortabil. Primeam gratuit o educaţie bună, iar el urma o facultate pentru a deveni medic. De ce aveam nevoie de o revoluţie?

— Nu e vorba doar de noi, Marina, mi-a răspuns plin de entuziasm, ci de cei care trăiesc în sărăcie. Guvernul face o groază de bani din vânzarea de petrol, care aparţine tuturor iranienilor, şi o mare parte din aceşti bani ajung în conturile personale ale şahului şi ale oficialilor din guvern. Ştiai că, ani de zile, oamenii care au adus critici şahului şi guvernului său au fost arestaţi de SAVAK, poliţia secretă, şi au fost torturaţi şi chiar executaţi?

— Nu.

— Ei bine, ăsta e adevărul.

— De unde ştii toate lucrurile astea?

— I-am cunoscut pe câţiva dintre aceşti prizonieri politici. Se poartă îngrozitor cu ei în închisoare, numai când auzi şi ţi se face rău.

— E cumplit! Habar n-am avut.

— Uite că acum ai.

Am vrut să aflu dacă părinţii lui ştiau că e un susţinător al revoluţiei şi mi-a răspuns că nu le putea spune, deoarece ei nu ar fi fost în stare să înţeleagă.

— Mulţi oameni mor în timpul revoluţiilor, i-am spus.

— Nu o să păţesc nimic. Trebuie să fii curajoasă, Marina!

Eram îngrijorată; nu voiam să i se întâmple ceva rău. Am simţit un fior rece. El mi-a strâns mâinile într-ale lui.

— Marina, nu-ţi fie teamă! Nu mi se va întâmpla nimic, îţi promit!

Am încercat să-l cred şi să fiu curajoasă. Până la urmă, aveam 13 ani.

Nu am mai intrat în alte discuţii politice cu Arash tot restul verii. Îmi doream să uit de revoluţie; poate că astfel s-ar fi terminat. Arash îmi cânta la flaut în fiecare zi, făceam plimbări lungi pe plajă, pe jos sau cu bicicleta, şi citeam poezii în leagănul din curtea casei lui.

Arash a trebuit să plece la Teheran cu două săptămâni înaintea mea. De obicei, mama şi cu mine ne întorceam în oraş la începutul lui septembrie. În felul acesta, aveam suficient timp să mă pregătesc pentru şcoală, care începea pe 21 septembrie, în prima zi de toamnă. L-am privit pe Arash urcându-se la volanul maşinii tatălui său, un Paykan alb, şi îndepărtându-se de casa mătuşii sale, cu bunica alături, pe locul din dreapta, şi cu fratele său în spate. Mi-au făcut toţi cu mâna, iar eu le-am răspuns la fel, până când s-au pierdut în zare.

Am ajuns în Teheran într-o zi de joi, pe 7 septembrie, şi l-am sunat imediat pe Arash. Am hotărât să ne întâlnim într-o librărie pe 9, la zece dimineaţa.

Pe 9 septembrie m-am trezit înainte de ivirea zorilor. Aveam o stare de nelinişte, aşa că am ieşit pe balcon. Strada, de obicei aglomerată, era pustie la acele ore ale dimineţii, iar frunzele prăfuite ale arţarilor foşneau în bătaia uşoară a vântului. Voiam să-l sun pe Arash şi să-l rog să ne întâlnim mai devreme, dar era o nebunie. Trebuia să aştept. Apoi am auzit un zgomot ciudat, ca un şuierat. Mi-am încordat privirea, încercând să văd prin întuneric. Ceva s-a mişcat pe partea cealaltă a străzii. M-am uitat cu mai multă atenţie. O siluetă întunecată a apărut în lumina unui felinar şi a început să scrie ceva cu un tub de vopsea spray pe peretele de cărămidă al unui magazin. Cineva a strigat: „Stai!”, dar nu ştiam din ce parte, căci cuvântul a răsunat cu ecou printre clădiri. Silueta întunecată a luat-o la fugă, apoi am auzit un zgomot puternic, ca de tunet. Silueta a dispărut după colţ şi apoi au apărut umbrele a doi soldaţi înarmaţi. Am intrat repede în casă.

După ce a răsărit soarele, am ieşit din nou pe balcon. Peretele din cărămidă gri de vizavi era acoperit cu litere mari, roşii: „Jos şahul!”.

Am ajuns la librărie cu câteva minute mai devreme şi am început să mă plimb printre rafturi, răsfoind câteva cărţi. La zece şi un sfert m-am uitat împrejur; Arash nu întârzia niciodată. Mă uitam întruna la ceas. De fiecare dată când se deschidea uşa şi intra cineva, o licărire de speranţă îmi lumina inima – dar el nu a venit. Am aşteptat până la unsprezece, tot spunându-mi că nu s-a întâmplat nimic, că Arash era bine şi că probabil rămăsese blocat în trafic sau i se stricase maşina.

M-am îndreptat pe jos spre casă, m-am năpustit asupra telefonului şi am sunat acasă la Arash. Mi-a răspuns Aram şi, după felul în care a spus „alo”, mi-am dat seama că ceva nu era în regulă. I-am zis că trebuia să mă întâlnesc cu Arash la o librărie şi că nu a apărut.

— Aram, unde e? am întrebat cât am putut de calm.

Aram mi-a răspuns că nu ştia. Arash ieşise în dimineaţa zilei precedente, urmând să revină la cină, dar nu s-a mai întors. Părinţii lui au sunat pe toată lumea, dar nimeni nu ştia unde era. Avusese loc o demonstraţie de amploare împotriva şahului în acea zi. Fusese organizată în Piaţa Jaleh de către susţinătorii lui Khomeini. Armata deschisese focul asupra mulţimii şi mulţi fuseseră răniţi. Unul dintre prietenii lui Arash tocmai îi spusese tatălui acestuia că el şi Arash merseseră împreună în Piaţa Jaleh, dar se rătăciseră unul de altul. Părinţii lui Arash sunaseră la toate spitalele din Teheran. Tatăl său fusese chiar şi la Evin, dar nu îl găsise.

Se poartă îngrozitor cu prizonierii politici, numai când auzi şi ţi se face rău. Am refuzat să mă mai gândesc la asta şi l-am rugat pe Aram să-mi promită că mă va suna de îndată ce afla ceva.

Un gol rece s-a strecurat între mine şi camera în care mă aflam, ca şi cum viaţa însăşi m-ar fi respins. Huruitul înăbuşit al maşinilor de pe stradă a devenit bizar şi nefamiliar. Cunoşteam durerea asta, era jalea pricinuită de moarte.

A doua zi dimineaţă am sunat la uşa lui Arash şi am aşteptat. Mi-a deschis Aram. Ne-am îmbrăţişat, niciunul dintre noi nefiind în stare să se desprindă. Am deschis ochii şi am văzut-o pe Irena uitându-se lung la noi. Trebuia să fiu puternică. I-am dat drumul lui Aram şi am îmbrăţişat-o pe Irena. Apoi am ajutat-o să se îndrepte către sufragerie şi să se aşeze pe canapea. Tatăl lui Arash a intrat în cameră şi Aram ne-a făcut cunoştinţă. Arash îi semăna foarte bine.

— Îţi mulţumim că ai venit, a spus tatăl lui Arash. Fiul meu mi-a povestit totul despre tine. Mi-aş fi dorit să ne întâlnim în alte circumstanţe.

M-am aşezat lângă Irena şi am luat-o de mână. Plângea. Mama lui Arash a intrat în cameră; m-am ridicat şi am sărutat-o pe obraji. Faţa îi era rece şi avea ochii umflaţi. Peste tot erau poze de familie. Eu nu aveam nicio poză împreună cu Arash.

L-am rugat pe Aram să-mi arate camera fratelui său. Era foarte simplă, fără poze sau postere pe pereţi. Cutia neagră în care îşi ţinea flautul era pe birou, lângă o cutiuţă albă de bijuterii. Aram a ridicat-o şi mi-a întins-o.

— A cumpărat asta pentru tine în urmă cu câteva zile, mi-a spus.

Am deschis cutia. Înăuntru era un lănţişor de aur foarte frumos. Am închis-o şi am aşezat-o la loc pe masă.

— Am găsit o scrisoare într-unul din sertarele biroului său. Nu am avut intenţia să scotocesc printre lucrurile lui personale, dar trebuia să mă asigur că nu a lăsat vreun indiciu cu privire la locul unde se afla, a spus Aram, întinzându-mi o foaie de hârtie. Am recunoscut scrisul lui Arash. Scrisoarea era adresată părinţilor, bunicii, fratelui şi mie. Scria că avea convingerea că trebuia să apere ceea ce ştia că e drept. Trebuia să facă ceva împotriva a tot ce este rău. Spunea că sprijinise mişcarea islamică împotriva şahului cum ştiuse mai bine şi că era conştient că se băgase într-o chestiune periculoasă. Mai scria că nu fusese niciodată foarte curajos, dar că acum simţea că trebuia să lase frica deoparte şi înţelegea că şi-ar fi putut pierde viaţa din pricina convingerilor sale. La sfârşit, menţiona că dacă îi citeam scrisoarea însemna că probabil era deja mort şi ne ruga să-l iertăm pentru durerea pe care ne-a provocat-o.

M-am uitat la Aram.

— Părinţii mei nu ştiau cât de implicat era în revoluţia asta stupidă, dar eu ştiam, mi-a spus. Am încercat să-l opresc. Dar îl cunoşti, niciodată nu mă ascultă. Eu sunt fratele cel mic, care nu ştie nimic.

M-am aşezat pe patul lui Arash şi i-am înapoiat scrisoarea lui Aram. Pe pernă era un tricou albastru; l-am luat în mână. Era unul dintre tricourile lui preferate, cu care se

îmbrăcase de multe ori în acea vară. L-am mirosit; încă îi purta parfumul. Mă aşteptam să intre pe uşă, zâmbindu-mi cu căldură, şi să-mi rostească numele cu vocea lui prietenoasă şi blândă.

Mă uitasem la ştiri cu o seară în urmă şi nu se menţionase nimic despre protestul din Piaţa Jaleh. Oricum, toate posturile de televiziune erau controlate de stat şi ignoraseră majoritatea evenimentelor şi victimelor recente. Nu puteam să înţeleg de ce şahul ar fi ordonat armatei să tragă în oameni. De ce nu asculta doleanţele protestatarilor, de ce nu vorbea cu ei?

M-am îndreptat către fereastră, am privit afară şi m-am întrebat dacă Arash se gândise vreodată la mine în timp ce stătea la geam şi privea strada liniştită. Aram a venit lângă mine, uitându-se lung afară, şi suferinţa sa m-a îndurerat. El şi fratele lui erau foarte diferiţi şi totuşi atât de apropiaţi.

În sufragerie, o fotografie cu ei mi-a atras atenţia: doi băieţei, probabil de vreo şapte, respectiv nouă ani, ţinându-se pe după gât şi râzând.

Opt

„E rândul clădirii noastre la apă caldă în noaptea asta”, mi-a spus Sarah. Era prima mea noapte în pavilionul 246. Mi-a explicat că aveam apă caldă doar o dată la două sau trei săptămâni şi, de fiecare dată, numai pentru două-trei ore. Rândul camerei noastre la duşuri venea în jurul orei două dimineaţa. „Fiecare are dreptul să stea zece minute la duş. Te trezesc eu”, mi-a spus.

Era timpul să mergem la culcare. Luminile din cameră se stingeau la ora unsprezece în fiecare noapte, dar cele din hol rămâneau mereu aprinse. Sarah mi-a făcut cunoştinţă cu fata care răspundea de „paturi”. Fiecare dintre noi primea câte trei pături. Toate fetele dormeau pe jos, una lângă alta, fiecare având un loc prestabilit, care se schimba ocazional. Erau atât de multe fete acolo, încât se dormea şi pe holuri. Am primit un loc în cameră, lângă Sarah. Am îndoit una dintre pături în trei şi am folosit-o ca saltea, în timp ce pe a doua mi-am pus-o sub cap, iar cu a treia m-am învelit. Când toată lumea s-a întins pe jos, nu mai era loc nici să arunci un ac. Să mergi la toaletă în timpul nopţii era o provocare; era aproape imposibil să ajungi la baie fără să calci pe cineva. Pe timpul şahului, pavilionul 246 adăpostea vreo 50 de prizonieri în total, jos şi la etaj. Acum, numărul se ridica la aproape 650.

Sarah m-a trezit, aşa cum îmi promisese. La început am fost dezorientată, neştiind unde mă aflu. Apoi am realizat că nu eram în patul meu de acasă. Eram la Evin. Zgomotul duşurilor se amesteca cu glasurile fetelor. Sarah m-a ajutat să mă ridic şi m-am târât cu greu la baie. Camera duşurilor avea pereţii şi duşumelele din ciment şi era vopsită în verde-închis, iar plăci groase de plastic împărţeau spaţiul în şase compartimente separate. Două fete erau nevoite să împartă fiecare compartiment, timp de zece minute. Aerul era plin de abur şi mirosea a săpun ieftin. Mi-am frecat bine pielea şi am plâns.

Din momentul în care mă dezlegasem la ochi în noaptea execuţiei şi până atunci, viaţa mea se schimbase complet. Avusesem parte de multe experienţe profunde înainte de acea noapte, dar toate lăsaseră intactă esenţa existenţei mele. Pierdusem

persoane dragi, fusesem arestată şi torturată, dar în noaptea aceea călătorisem prea departe. Timpul meu pe acest pământ se scursese, dar eram încă vie. Poate că aceasta era linia care separa viaţa de moarte. Şi nu mai aparţineam nici uneia, nici alteia.

După duş, ne-am întors la locurile noastre de dormit. Era atât de puţin spaţiu, încât dacă stăteam întinsă pe spate îmi deranjam vecinele, aşa că m-am întors cu faţa spre Sarah şi mi-am ţinut picioarele cât de drept am putut. Sarah a deschis ochii şi a zâmbit.

— Marina, nu o spun cu răutate şi ştiu că poate părea ceva prostesc, dar sunt bucuroasă că eşti aici cu mine. Am fost atât de singură până să vii!

— Şi eu mă bucur că nu suntem singure.

A închis ochii şi eu am făcut la fel. Am vrut să-i povestesc despre noaptea execuţiei, dar nu am putut. Nu existau cuvinte care să poată descrie ce se întâmplase. Şi nu voiam să-i spun despre condamnarea mea la detenţie pe viaţă, deoarece i-aş fi provocat suferinţă. Oare aveau de gând să mă ţină la Evin pentru totdeauna? Asta ar fi însemnat să nu-mi mai îmbrăţişez mama, să nu-l mai văd pe Andre, să nu mai merg la biserică sau să nu mai privesc Marea Caspică niciodată. Nu, voiau doar să mă sperie, să mă aducă la disperare. Trebuia să mă rog mult şi din tot sufletul. Trebuia să-L implor pe Dumnezeu să mă salveze. Nu numai pe mine, ci şi pe Sarah. Aveam să plecăm de acolo în curând.

Parcă stătuserăm întinse doar preţ de câteva minute când glasul muezinului răsună din difuzoare: *„Allahu akbar. Allahu akbar…”*. Era momentul pentru *namaz*-ul de dimineaţă¸ rugăciunea care trebuia spusă înainte de ivirea zorilor. Sarah şi cele mai multe fete s-au ridicat şi s-au îndreptat spre baie pentru *vozoo*, ritualul care presupunea spălarea mâinilor, braţelor şi picioarelor şi care trebuia repetat înainte de fiecare *namaz*. În sfârşit puteam să mă întind pe spate. Cineva m-a bătut pe umăr şi am deschis ochii. Era Soheila.

— Nu vrei să te trezeşti pentru *namaz*? m-a întrebat.

— Sunt creştină, i-am răspuns zâmbind.

— Eşti prima creştină pe care o întâlnesc aici! Am avut… adică avem vecini creştini. Locuiesc chiar lângă noi. Numele lor de familie este Jalalian. Sunt prietenă cu fiica lor, Nancy. Odată ne-au invitat la ei acasă la o cafea turcească. Cunoşti familia Jalalian?

Am răspuns că nu. Şi-a cerut scuze că mă trezise şi m-a întrebat dacă creştinii se roagă. I-am explicat că ne rugăm, dar că nu trebuie să o facem la o anumită oră.

Trebuia să facem curat în cameră la şapte dimineaţa. Am rămas surprinsă văzând cu ce viteză se întâmpla totul şi cât de rapid s-a format turnul de pături strânse într-un colţ al încăperii. Cele două fete care se ocupau de masă au întins pe jos folii subţiri de plastic, numite *sofreh*, late de aproape jumătate de metru, şi au împărţit linguri metalice, farfurii şi pahare de plastic. Nu aveam furculiţe sau cuţite. Apoi, aceleaşi fete

au ieşit pe hol şi s-au întors cu un imens termos cilindric din metal, plin cu ceai. Termosul era foarte greu, iar fetele îl ţineau fiecare de câte un mâner şi răsuflau greu în timp ce îl cărau în cameră. Ne-au adus şi raţia de pâine şi brânză feta. Ne-am aliniat, am primit mâncarea, ne-am aşezat în jurul foliilor de plastic şi am început să mâncăm. Eram ruptă de foame şi mi-am înghiţit mâncarea în câteva secunde. Pâinea era destul de proaspătă. Mi s-a spus că închisoarea avea propria brutărie. Ceaiul era fierbinte, dar avea un miros foarte ciudat şi Sarah mi-a spus că gardienii adăugau întotdeauna camfor în el. Auzise despre camfor că oprea menstruaţia prizonierelor; majoritatea fetelor nu mai aveau ciclu deloc. Dar camforul avea efecte secundare – ţi se umfla corpul şi cădeai în depresie. Am întrebat de ce gardienii doreau să ne oprească menstruaţia, iar ea mi-a explicat că absorbantele costau mult. După masă, alte două fete, responsabile cu spălatul vaselor, au pus toate farfuriile şi tacâmurile murdare în coşuri de plastic, le-au dus în camera duşurilor şi le-au spălat cu apă rece.

Curând aveam să învăţ nenumăratele reguli. Nu ni se permitea să trecem dincolo de uşile cu grilaj de la capătul holului decât dacă surorile ne chemau prin megafon. De obicei, acest lucru se întâmpla doar dacă trebuia să mergem la o nouă rundă de interogatoriu sau dacă venea cineva să ne vadă. Drept la vizită aveam o dată pe lună, iar următoarea vizită avea să fie peste două săptămâni. Sarah nu avusese încă niciun vizitator, dar spera că părinţilor ei li se va permite să o vadă în curând. De asemenea, am aflat că numai rudele apropiate aveau voie să ne viziteze şi să ne aducă haine. În fiecare cameră era câte un televizor, dar emisiunile erau exclusiv religioase. Aveam acces la cărţi, dar toate erau despre Islam.

Prânzul însemna puţin orez sau supă, iar la cină primeam pâine şi curmale. Supa şi orezul ar fi trebuit să conţină şi pui, dar cea care găsea o bucată cât de mică de carne în mâncare era considerată foarte norocoasă şi se lăuda la toate prietenele. Reprezentanta fiecărei camere, care uneori era aleasă de fete, alteori de gardieni, organiza distribuirea hranei şi îndatoririle legate de curăţenie şi raporta orice boli sau probleme serioase surorilor.

La un moment dat, cam la zece zile după arestarea mea, eram aşezată într-un colţ al camerei şi le priveam pe fete spunându-şi rugăciunea de la amiază. Stăteau în picioare, ordonate în rânduri, cu faţa spre Mecca. Prima dată când mă uitasem la un musulman care se roagă fusese atunci când Arash îşi spusese *namaz*-ul la casa de vacanţă a mătuşii lui. Mi-a plăcut să-l privesc plecându-se, îngenunchind şi rostind în şoaptă toate lucrurile în care credea cu atâta tărie. Oare ar fi fost de acord cu acest nou guvern şi cu toate lucrurile groaznice pe care le înfăptuia în numele lui Dumnezeu? Nu. Arash era bun la suflet şi prietenos; nu ar fi acceptat niciodată o asemenea nedreptate. Poate că am fi sfârşit amândoi la Evin.

Una dintre colegele de cameră mi s-a adresat şi m-a făcut să tresar. Era Taraneh, o

tânără fragilă şi slăbuţă de vreo 20 de ani, cu ochii mari şi părul scurt, de culoarea ambrei. Cel mai adesea, stătea aşezată într-un colţ, citind din Coran. De câte ori se ridica pentru a se ruga, îşi trăgea *chador*-ul peste faţă. Apoi, când şi-l dădea la o parte, ochii îi erau roşii şi umflaţi, dar întotdeauna avea zâmbetul pe buze.

— Stai nemişcată ca o statuie de foarte mult timp, nici măcar nu clipeşti, mi-a spus.

— Mă gândeam.

— La cine?

— La un prieten.

Am întrebat-o de ce fusese arestată şi mi-a răspuns că era o poveste lungă.

— Ei bine, se pare că avem mult timp la dispoziţie, i-am spus.

— Eu nu am, mi-a răspuns.

M-a cuprins teama. Sarah îmi povestise despre două fete din cameră care erau condamnate la moarte, dar Taraneh nu era una dintre ele.

— Dar Sarah mi-a spus…

— Nu ştie nimeni, mi-a şoptit.

— De ce nu ai spus nimănui?

— Ce rost are? Oamenii se frământă şi te compătimesc. Urăsc lucrul ăsta. Te rog să nu spui la nimeni.

— Dar de ce mi-ai spus mie?

— Tu trebuia să fii executată, nu-i aşa?

Mi-a sărit inima din piept. Nu puteam să o mint. Mi-am adunat toate puterile şi i-am povestit despre noaptea execuţiilor şi cum Ali mă luase de acolo în ultimul moment. M-a întrebat de ce mă salvase Ali şi i-am spus că nu ştiam. Apoi a găsit o modalitate de a mă întreba ceea ce voia cu adevărat să afle.

— A pus vreodată mâna pe tine?

— Nu, ce vrei să spui?

— Ştii ce vreau să spun. Bărbaţii nu au voie să atingă femeile decât dacă acestea le sunt soţii.

— Nu!

— Asta e ciudat.

— Ce anume?

— Am auzit unele lucruri.

— Ce fel de lucruri?

— Câteva fete mi-au spus că au fost violate şi ameninţate cu execuţia dacă spun cuiva.

Nu ştiam foarte clar ce însemna să fii violată. Ştiam doar că era un lucru groaznic, ceva ce un bărbat îi putea face unei femei, un subiect despre care nu trebuia să se vorbească. Deşi voiam să aflu mai multe, nu am îndrăznit să întreb.

— Dar înainte de a te duce la execuţie? Nu te-au atins atunci? m-a întrebat Taraneh.

— Nu!

Şi-a cerut scuze că mă supărase. Am încercat să-mi ţin lacrimile. I-am povestit cât de dureros era să fiu în viaţă când ceilalţi erau morţi. Mi-a răspuns că chiar dacă aş fi murit eu soarta celorlalţi tot nu s-ar fi schimbat.

— Cum ai aflat despre condamnarea mea la moarte? am întrebat-o.

— Când ai intrat, aveai numele scris pe frunte.

Nu înţelegeam.

— După ce am fost arestată, m-au bătut în reprize timp de două zile, dar nu am vrut să cooperez, mi-a spus. Apoi cel care mă interoga m-a târât afară într-o noapte şi m-a dezlegat la ochi… Am văzut cadavre… pline de sânge. Fuseseră executaţi… zece sau doisprezece oameni. Am vomitat. Mi-a spus că acelaşi lucru mi se va întâmpla şi mie dacă nu vorbesc. Avea o lanternă pe care a îndreptat-o spre faţa unuia dintre cei morţi. Un tânăr. Numele îi era scris pe frunte. Mehran Kabiri.

Deşi ştiam că tot ceea ce se întâmplase în noaptea execuţiilor era foarte real, făcusem faţă amintirilor tratându-le ca pe un coşmar. Le ascunsesem cât de adânc putusem. Cu toate acestea, acum ieşeau din nou la suprafaţă. Am început să respir greu. Ceea ce văzusem în acea noapte i se putea întâmpla lui Taraneh. Şi nu puteam face nimic.

Taraneh mi-a spus că auzise că gărzile ar viola fetele înainte de a le executa, deoarece credeau că fecioarele mergeau în rai după moarte.

— Marina, pot să mă omoare dacă vor, mi-a spus, dar nu vreau să fiu violată.

Aveam în cameră o femeie însărcinată, pe care o chema Sheida. Avea în jur de 20 de ani şi fusese condamnată la moarte, dar execuţia ei fusese amânată deoarece era împotriva legilor Islamului să ucizi o femeie gravidă sau care alăptează. Avea părul lung, şaten-deschis şi ochii căprui. Soţul ei urma şi el să fie executat. Nu o lăsam niciodată singură, pentru a nu-i da ocazia să-şi facă prea multe griji. Cel puţin două fete îi ţineau companie mai tot timpul. Dar, deşi era o fire calmă, din când în când lacrimile îi scăldau în tăcere obrazul. Puteam doar să-mi imaginez cât de greu îi era să se gândească nu numai la soarta ei, ci şi la cea a soţului sau a copilului nenăscut.

Într-una din nopţi, ne-am trezit în zgomot de împuşcături. Toate fetele s-au ridicat din pat, uitându-se lung pe fereastră. Fiecare glonte însemna o viaţă pierdută, o ultimă suflare, o persoană dragă ucisă, în timp ce familia o aştepta, sperând că se va întoarce acasă. Cei executaţi aveau să fie îngropaţi în morminte nemarcate, fără ca numele să le fie gravat în piatră.

— Sirus…, şopti Sarah.

— Sirus e bine. Ştiu că e bine, am minţit-o.

Ochii ei negri erau ca un miraj în întuneric. Începu să suspine din ce în ce mai tare. Am strâns-o în braţe, dar ea m-a respins şi a început să ţipe.

— Şşşt… Sarah! Respiră adânc, i-au spus câteva fete, apropiindu-se şi încercând să o liniştească.

Sarah a început să se lovească cu pumnii în cap. Am încercat să o ţin de încheieturile mâinilor, dar era surprinzător de puternică. Am avut nevoie de ajutorul altor trei fete pentru a o opri, dar încă se împotrivea. Luminile s-au aprins, iar Sora Maryam împreună cu Sora Masoomeh, o altă membră a Gărzilor Revoluţionare, au dat buzna în cameră.

— Ce se întâmplă? a întrebat Sora Maryam.

— E Sarah, a spus Soheila. Plângea şi ţipa, apoi a început să se lovească tare cu pumnii.

— Cheamă asistenta! i-a spus Sora Maryam Sorei Masoomeh, care a ieşit repede din cameră.

Asistenta a ajuns în mai puţin de zece minute şi i-a făcut o injecţie în braţ, iar după puţin timp Sarah s-a liniştit, apoi şi-a pierdut cunoştinţa. Sora Maryam a spus că Sarah trebuia dusă la spitalul închisorii, ca să nu-şi facă rău. Surorile şi asistenta au pus-o pe Sarah pe o pătură şi au cărat-o afară din cameră. Mâna ei mică atârna la marginea păturii. L-am implorat pe Dumnezeu să nu o lase să moară. Familia ei o aştepta să vină acasă, la fel cum familia lui Arash aşteptase ca el să se întoarcă.

Nouă

Toţi îl aşteptam pe Arash să se întoarcă acasă, deşi ştiam că acest lucru nu avea să se întâmple.

Şahul a înlocuit un prim-ministru cu altul, în speranţa că va reuşi să menţină ţara sub control; a început să ţină discursuri, spunându-le oamenilor că le-a auzit dorinţa de a se face dreptate şi că avea să facă schimbări. Dar totul era în zadar. În fiecare zi erau din ce în ce mai multe demonstraţii şi proteste împotriva lui şi, pe măsură ce anul şcolar 1978/1979 îşi urma cursul, oamenii erau tot mai îngrijoraţi şi mai nesiguri în privinţa viitorului. Lumea în care crescusem şi regulile după care îmi trăisem viaţa şi pe care le credeam bătute în cuie se năruiau. Uram revoluţia, pentru că adusese cu ea violenţă şi vărsare de sânge, şi aveam ferma convingere că acesta era doar începutul. Nu după mult timp s-a instaurat starea de asediu, cu soldaţi şi camioane militare la fiecare colţ. Mă simţeam o străină în propria mea viaţă.

Într-una din zile, apartamentul nostru a fost zguduit de un zgomot puternic, care a început să se audă din ce în ce mai tare, pătrunzându-mi până în oase. M-am uitat pe fereastră şi am văzut un tanc circulând pe stradă. M-am înspăimântat – nu ştiam că tancurile sunt atât de zgomotoase şi monstruoase. După ce s-a îndepărtat, am observat că şenilele lui lăsaseră urme adânci pe pavaj.

Săptămânile treceau şi teama sporea. Mulţi dintre cei care deţinuseră poziţii guvernamentale sau militare importante plecaseră din ţară. În cele din urmă, şcolile au fost închise la sfârşitul toamnei anului 1978. Iarna a fost rece şi, din cauza grevelor de la rafinăriile de petrol, precum şi a incertitudinii politice şi economice, s-a înregistrat un deficit de combustibil, atât pentru maşini, cât şi pentru încălzire. Drept urmare, puteam să încălzim doar o singură cameră. La benzinării, cozile se întindeau pe kilometri întregi, iar oamenii erau nevoiţi să-şi petreacă noaptea în maşini, aşteptând să le vină rândul ca să facă plinul. Eu rămâneam acasă toată ziua şi nu aveam altceva de făcut decât să tremur, să mă uit pe fereastră şi să-mi fac griji. Strada noastră, Bulevardul Şahului, odinioară foarte aglomerată din cauza traficului, era acum pustie de cele mai

multe ori. Trotuarele, de obicei înţesate de oameni care se plimbau, se uitau la vitrine sau se tocmeau cu negustorii, erau goale. Până şi cerşetorii dispăruseră. Din când în când, apăreau grupuri de zece-douăzeci de oameni, care dădeau foc la cauciucuri şi scriau „Moarte şahului!” sau „Trăiască Khomeini!” pe pereţi, umplând aerul de fum gros şi de miros greu de cauciuc ars. De câteva ori, strada a fost invadată de protestatari furioşi; bărbaţii mergeau în faţă, iar femeile, purtând *chador*-uri negre, îi urmau. Ridicând pumnii strânşi, scandau sloganuri împotriva şahului şi a Statelor Unite şi duceau cu ei bannere cu fotografia ayatollahului Khomeini.

O dată pe săptămână, mergeam în vizită la Aram şi la familia lui. Lipindu-mă de clădiri pentru siguranţă – gloanţe rătăcite răniseră şi omorâseră mulţi oameni –, mergeam pe stradă cât de repede puteam, fiind atentă să nu dau peste protestatari sau soldaţi. De îndată ce urcam în autobuz, încercam să mă aşez într-un colţ sigur. Aram devenise paranoic că mergeam pe străzi; el abia dacă ieşea din casă şi mă implorase să fac la fel, dar îi explicasem că plictiseala izolării m-ar fi omorât înainte de orice altceva. Mi-a cerut ca măcar să-l sun înainte de a pleca de acasă.

— Ce sens are să te sun înainte să plec? l-am întrebat.

— Ca să pot face ceva în cazul în care nu apari la timp.

— Ce să faci?

S-a uitat lung la mine, cu o expresie confuză.

— Să vin să te caut.

— Unde?

I se citea suferinţa în ochi şi mi-am dat seama cât de crudă fusesem. Era îngrijorat pentru mine şi nu voia ca istoria să se repete.

I-am luat mâna într-a mea.

— Aram, îmi pare rău! Iartă-mă! Nu ştiu ce-i cu mine. Sunt atât de proastă! Nu ştiu ce-a fost în mintea mea. O să te sun, promit.

Mi-a zâmbit fără convingere.

Ca să o ţin pe Irena ocupată, am rugat-o să mă înveţe să tricotez. Când mergeam în vizită, stăteam toţi în sufragerie, beam ceai şi, deoarece posturile naţionale de televiziune şi radio erau cenzurate, ascultam Radio BBC ca să aflăm ce se petrece în ţară. Uneori auzeam împuşcături în depărtare, iar zgomotul ca de tunet ne făcea să ne oprim şi să ciulim urechile. Irena era foarte plăpândă, iar mama lui Aram părea tot mai slabă cu fiecare săptămână care trecea. Tatăl său, care avea 46 de ani, arăta mult mai bătrân. Părul îi albise şi riduri adânci îi brăzdau fruntea.

Vorbeam la telefon cu Sarah aproape zilnic şi uneori mergeam la ea acasă sau venea ea la mine. Spre deosebire de ai mei, părinţii ei vedeau cu ochi buni revoluţia şi participaseră la câteva proteste, dar nu îi luaseră cu ei pe Sarah şi pe Sirus. Sarah mi-a spus că mama ei purta un *chador* negru când mergea la demonstraţii. Îmi era foarte

greu să mi-o imaginez pe mama lui Sarah cu *chador*: era una dintre cele mai bine îmbrăcate femei pe care le ştiam. Sarah mi-a mărturisit că Sirus plănuia să se furişeze din casă şi să meargă la un protest într-una din zile. Îl rugase să o ia şi pe ea, dar el refuzase, spunându-i că era prea mică şi că putea fi periculos. Am implorat-o pe Sarah să nu meargă, amintindu-i de dispariţia lui Arash, dar mi-a răspuns că oamenilor nu ar trebui să le mai fie frică şi că era de datoria lor să-l înfrunte pe şah, care folosise banii obţinuţi din petrol ai ţării pentru a-şi spori averea personală, construindu-şi palate, organizând petreceri extravagante şi umflându-şi conturile din străinătate cu sume enorme de bani. În plus, îi încarcerase şi torturase pe cei care îl criticaseră.

— Ar trebui să vii şi tu, mi-a spus Sarah. Pentru Arash. Şahul este un hoţ şi un criminal şi trebuie să scăpăm de el.

Într-o zi, un grup de oameni ce scandau „Jos şahul!" au intrat cu forţa în micul restaurant de sub apartamentul nostru. Au spart toate ferestrele, au luat toate dozele de bere şi băuturile alcoolice pe care le-au găsit, le-au aşezat în mijlocul intersecţiei şi le-au dat foc. Dozele au explodat, zguduindu-ne geamurile. Îi cunoşteam foarte bine pe patronii restaurantului; era vorba de o familie armeană, cu care eram vecini de mulţi ani. Nu au fost răniţi în incident, dar s-au speriat foarte tare.

Uşor-uşor, prezenţa soldaţilor a devenit mai puţin vizibilă pe străzi. Toată lumea spunea că asta se întâmpla pentru că şahul înţelesese în sfârşit că recurgerea la forţă extremă nu făcea decât să alimenteze revoluţia. De asemenea, oamenii credeau că mulţi soldaţi începuseră să refuze ordinele de a deschide focul asupra protestatarilor. Deşi uneori treceau camioane militare pe stradă, nu mai vedeam soldaţi îndreptându-şi armele spre mulţime.

Părinţii mei nu păreau foarte preocupaţi de ceea ce se întâmpla în ţară. Nu luaseră mişcarea islamică prea în serios şi credeau că era vorba doar de o perioadă de agitaţie, nu de o revoluţie, şahul fiind, în opinia lor, prea puternic pentru a fi dat la o parte de un grup de mullahi şi clerici. Drept urmare, mama mă avertiza întotdeauna să fiu atentă când plecam de acasă, dar îmi spunea că norii negri vor trece în curând.

Şahul a fost forţat să plece în exil şi a părăsit Iranul pe 16 ianuarie 1979. Prizonierii politici au fost eliberaţi. Se sărbătorea la fiecare colţ de stradă. Priveam de la fereastră cum oamenii dansau în stradă şi claxonau din maşini. Apoi, pe 1 februarie, după lungul său exil în Turcia, Irak şi Franţa, Khomeini s-a întors în ţară. În timp ce avionul său se apropia de Teheran, un reporter l-a întrebat ce simţea în legătură cu întoarcerea sa. Răspunsul său a fost că nu simţea nimic. Cuvintele lui mi-au provocat repulsie. Mulţi oameni îşi pierduseră viaţa pentru a facilita întoarcerea sa, în speranţa că Iranul va fi un loc mai bun, iar el nu simţea nimic? Părea că prin vene nu-i curgea sânge cald, ci apă

rece.

Imediat după întoarcerea lui Khomeini, am auzit că armata continua să-i fie loială şahului. Tancuri şi camioane militare încă mai puteau fi văzute pe străzi. Timp de aproape o lună viitorul ţării a fost învăluit în incertitudine. Guvernele militare de urgenţă preluaseră majoritatea oraşelor şi era instaurată starea de asediu. Ayatollahul Khomeini le-a cerut oamenilor să se urce pe acoperişurile caselor în fiecare seară la ora nouă şi să strige încontinuu „*Allahu akbar*" timp de jumătate de oră, pentru a-şi arăta sprijinul faţă de revoluţie. Părinţii mei şi cu mine nu am luat parte la aceste sesiuni de strigat „*Allahu akbar*", dar majoritatea oamenilor o făceau, chiar şi cei care nu susţinuseră cu tărie revoluţia. Sentimentul solidarităţii cuprinsese ţara. Oamenii sperau la un viitor mai bun şi visau la democraţie.

Pe 10 februarie 1979, armata s-a înclinat în faţa voinţei poporului iranian, iar o zi mai târziu ayatollahul Khomeini a numit un guvern provizoriu, avându-l ca prim-ministru pe Mehdi Bazargan.

În scurt timp, Gărzile Revoluţionare armate şi membri ai comitetelor islamice erau peste tot, privind cu suspiciune pe toată lumea. Sute de oameni au fost arestaţi şi acuzaţi că făcuseră parte din SAVAK, poliţia secretă a şahului. Au fost încarceraţi, iar bunurile lor au fost confiscate; unii au fost executaţi, începând cu oficialii de prim rang ai regimului anterior care nu părăsiseră ţara. Ziarele publicau fotografii înspăimântătoare cu trupurile lor torturate şi însângerate. În acele zile am învăţat să trec pe lângă chioşcurile de ziare lăsând privirea în jos.

Nu la mult timp după revoluţie, dansul a fost declarat un păcat şi a fost scos în afara legii, iar tatăl meu şi-a pierdut slujba la Ministerul Artelor şi Culturii. Mai târziu, a început să lucreze ca traducător şi funcţionar la fabrica de produse din inox a unchiului Partef. Avea un program lung şi venea acasă obosit şi nefericit. Ca de obicei, îl vedeam rar, poate chiar mai puţin decât înainte, iar când era acasă, citea ziarul sau se uita la televizor cu o expresie serioasă, ce dădea impresia că nu dorea să fie deranjat. Abia dacă mai schimbam câteva cuvinte.

Şcolile s-au redeschis şi ne-am întors la ore. Directoarea noastră, o femeie cu o carieră profesională remarcabilă, dar care fusese în relaţii apropiate cu ultimul ministru al Educaţiei din timpul regimului şahului, nu mai era în funcţie. Am auzit că o executaseră. Reuşise să administreze şcoala cu pricepere mulţi ani, iar absenţa ei se resimţea. Se zvonea că cei mai mulţi profesori ai noştri urmau să fie înlocuiţi în curând de către susţinători ai guvernului. Ca şi cum toate astea nu erau de ajuns, noua noastră directoare, *Khanoom* Mahmoodi, era o tânără fanatică de 19 ani, membră a Gărzilor Revoluţionare, ce purta veşmântul islamic complet, numit *hijab*. Purtarea *hijab*-ului nu era încă obligatorie, dar se părea că lucrurile aveau să se schimbe. *Hijab* este un cuvânt

ce provine din limba arabă şi înseamnă „veşmântul corespunzător pentru corpul unei femei”. Poate avea diferite modele, unul dintre acestea fiind *chador*-ul. După ce *hijab*-ul a devenit obligatoriu, în marile oraşe şi mai ales în Teheran, în loc de *chador*, cele mai multe femei purtau un veşmânt lung şi lejer, numit *mantou* islamic, şi îşi acopereau părul cu eşarfe mari; dacă era purtat în mod corespunzător, acest obiect de îmbrăcăminte reprezenta o variantă acceptabilă a *hijab*-ului.

Câteva luni după revoluţie încă s-a putut vorbi despre libertatea de expresie. La şcoală, mai multe grupări cu orientare politică îşi vindeau nestingherite ziarele, iar în timpul pauzelor puteai auzi discuţii cu iz politic în curte. Nu mai întâlnisem marxişti până în acel moment, iar acum erau peste tot. Mai exista şi Organizaţia Mojahedin-e Kalgh, care înseamnă „Luptătorii lui Dumnezeu pentru Popor”. Toate aceste grupări politice fuseseră declarate ilegale pe timpul şahului, dar existau clandestin de mulţi ani. Nu ştiam nimic despre mujahedini, dar se pare că aveam multe de învăţat. Un prieten marxist mi-a spus că mujahedinii erau marxişti care se îndepărtaseră de această ideologie şi care credeau în Dumnezeu şi în Islam. Erau socialişti musulmani, care aveau convingerea că Islamul putea să ducă Iranul pe calea dreptăţii sociale şi să-l elibereze de occidentalizare. Gruparea s-a format în anii ’60 şi a dus o luptă armată pentru înlăturarea şahului. Cu toate acestea, mujahedinii nu erau susţinători ai lui Khomeini. Organizaseră deja numeroase proteste împotriva şahului cu câţiva ani înainte ca ayatollahul Khomeini să devină cunoscut, iar membrii lor, în mare parte studenţi, fuseseră torturaţi şi executaţi la Evin. Faptul că erau o grupare islamică era un motiv suficient ca să decid că locul meu nu era lângă ei.

Aram frecventa un liceu de băieţi numit Alborz, care se afla lângă şcoala mea. Într-o după-amiază, cam la o săptămână după începerea şcolii, mă îndreptam către casă când l-am auzit strigându-mi numele. Mi-a stat inima în loc; m-am gândit că avea veşti despre fratele lui, dar mi-a spus că voia doar să mă vadă şi s-a oferit să mă conducă acasă. Am răsuflat uşurată. Deşi eram sigură că Arash murise, eram înspăimântată de momentul în care cineva mi-ar fi putut confirma convingerea.

Aram m-a întrebat cum mergea şcoala şi i-am spus că noua noastră directoare făcea parte din Gărzile Revoluţionare şi că nu aş fi fost surprinsă dacă aş fi aflat că purta o armă în buzunar.

— Nu ai de gând să te implici în grupările astea politice, nu-i aşa? m-a întrebat.

De la dispariţia fratelui său, se maturizase într-un mod trist şi deprimant. Înainte de revoluţie, nu se gândea decât la baschet şi la petreceri, iar acum îşi făcea griji în legătură cu orice şi îmi dădea mereu sfaturi.

— Tata spune că trăim vremuri periculoase, mi-a zis el. E convins că noul guvern le permite tuturor grupărilor politice să facă şi să spună ce vor doar pentru ca membrii Gărzilor Revoluţionare să vadă care le sunt prietenii şi duşmanii. Apoi, mai devreme

sau mai târziu, îi vor aresta pe toţi cei care au acţionat împotriva guvernului.

Mătuşa Zenia mă sunase cu câteva zile înainte pentru a-mi spune exact acelaşi lucru şi mă avertizase să am grijă. Dar aveam multe curiozităţi legate de toate aceste ideologii diferite. În fiecare zi, în pauze, luam parte la întâlniri unde se citea şi se discuta despre asemenea aspecte, organizate de elevi din clasele a XI-a şi a XII-a care lucrau cu diferite grupări politice.

În afară de faptul că nu credeau în Dumnezeu, Marx şi Lenin aveau nişte idei foarte interesante. Doreau dreptate pentru toată lumea şi o societate în care bogăţiile să fie distribuite egal, dar metodele lor s-au dovedit a fi inaplicabile în lumea reală. Ştiam foarte bine ce se întâmplase în Uniunea Sovietică şi în alte ţări comuniste. Comunismul nu funcţiona. Pe de altă parte, acum vedeam cum era o societate islamică. Eram convinsă că religia şi politica reprezentau o combinaţie periculoasă. Oricine critica guvernul islamic era considerat un duşman al Islamului, fiind implicit şi împotriva lui Dumnezeu. Din câte înţelegeam, conform Islamului, asemenea oameni nu meritau să trăiască dacă nu îşi revizuiau poziţia.

Înainte de revoluţie, cel puţin după ce m-am născut eu, credinţa şi convingerile religioase ale oamenilor nu reprezentaseră o chestiune controversată. La şcoală aveam colege de diferite religii, dar ni se cerea să ne concentrăm pe educaţia noastră, să fim politicoase şi respectuoase una faţă de cealaltă şi faţă de profesori şi să ne comportăm ca nişte adevărate tinere doamne. Dar acum lumea părea împărţită în patru curente furioase: fundamentalismul islamic, comunismul, islamismul de stânga şi monarhismul. Iar eu nu eram de acord cu niciuna dintre ele. Aproape toată lumea făcea parte dintr-o grupare în afară de mine, iar asta mă făcea să mă simt pierdută şi singură.

Gita, acum în clasa a XI-a, era membră a unui partid comunist cunoscut sub numele de Fadayian-e Khalgh. Fratele lui Sarah, Sirus, făcea parte din organizaţia mujahedinilor, iar Sarah împărtăşea şi ea viziunile şi ideile acestora.

Într-o seară din luna mai a anului 1979, cam la trei luni după victoria revoluţiei islamice, eram singură acasă. Părinţii mei erau în vizită la nişte prieteni, iar eu trebuia să îmi termin temele. Pe la opt am deschis televizorul. La vremea aceea aveam doar două posturi de televiziune. De când se terminase revoluţia, rar găseai o emisiune interesantă, dar un documentar mi-a atras atenţia. Era despre protestul din Piaţa Jaleh, organizat pe 8 septembrie împotriva şahului. Deşi eram ferm convinsă că Arash murise, încă nu puteam să mă gândesc la acea zi ca la momentul morţii sale; pentru mine era ziua dispariţiei lui. Cu ochii în lacrimi, m-am apropiat de ecranul televizorului. Filmarea nu era de o calitate foarte bună; persoana care o făcuse alerga aproape tot timpul şi făcea mişcări bruşte, astfel încât filmul era greu de urmărit. Soldaţii aveau

armele îndreptate spre mulţime şi trăgeau. Oamenii fugeau şi am putut vedea cum câţiva dintre ei s-au prăbuşit la pământ. Soldaţii aruncau cadavrele într-un camion militar şi dintr-odată l-am zărit, preţ de o clipă. Unul dintre cadavre era al lui Arash. M-am ridicat în picioare, dezgustată şi îngrozită. Nu puteam să vorbesc şi nici să plâng. M-am dus în camera mea, m-am aşezat pe pat şi am încercat să reflectez. Mi-am spus că poate totul fusese numai în mintea mea. Oare ce puteam să fac? Trebuia să aflu adevărul. M-am dus direct la telefon şi l-am sunat pe Aram. El a simţit panica din vocea mea. Nu ştiam cum anume să-i spun.

— Marina, ce este?

Linişte.

— Spune ceva! Vrei să vin la tine?

— Nu, m-am auzit spunând.

— Te rog, spune-mi, ce s-a întâmplat?

— Au dat la televizor un documentar despre demonstraţia din 8 septembrie. Soldaţii aruncau cadavre într-un camion. Cred că unul dintre ele era al lui Arash.

Gata, o spusesem.

Linişte. Linişte îngrozitoare.

— Eşti sigură?

— Nu, cum aş putea fi? A fost vorba de o fracţiune de secundă, dar cum am putea afla?

Aram a sugerat să mergem la postul de televiziune a doua zi, după ore. Aş fi vrut să mergem dimineaţa, dar mi-a spus că dacă am fi chiulit de la şcoală părinţii noştri şi-ar fi făcut griji, iar el nu voia să le spună nimic alor lui până nu ştiam ceva sigur.

A doua zi, am luat autobuzul spre postul de televiziune şi niciunul dintre noi nu a scos o vorbă tot drumul. Mai întâi am vorbit cu recepţionera, o femeie de vârstă mijlocie, căreia i-am explicat situaţia noastră. A dat dovadă de multă compasiune şi ne-a spus că şi ea îşi pierduse un văr în timpul demonstraţiei din 8 septembrie. După ce a dat câteva telefoane, ne-a condus în micul birou al unui tânăr cu barbă. Acesta purta ochelari cu lentile groase şi nu m-a privit deloc în ochi cât timp am vorbit, dar a dat mereu din cap aprobator. Ne-a dus într-o încăpere mare, plină cu fel de fel de echipamente, unde am repetat povestea noastră unui bărbat de vreo 50 de ani pe care îl chema Agha-yeh Rezaii şi care ne-a promis că va găsi caseta. Şi aşa a fost.

Aram şi cu mine ne uitam cu atenţie la ecran când, brusc, am văzut ceea ce căutam. L-am rugat pe Agha-eh Rezaii să oprească imaginea. Nu exista niciun dubiu că era vorba de Arash. Avea ochii închişi şi gura uşor deschisă. Tricoul lui alb era plin de sânge.

M-am simţit ca şi cum o piatră mi-ar fi zdrobit pieptul. Îmi doream să fi fost cu el în momentul morţii, când era singur şi speriat.

Mult timp nu ne-am putut desprinde privirea de ecran. În cele din urmă m-am uitat la Aram. Privea în gol, absent, în timp ce încerca, la fel ca şi mine, să înţeleagă golul devastator de singurătate lăsat în urmă de moarte, teribila cădere din cunoscut spre necunoscut şi groaznica senzaţie când aştepţi să atingi pământul tare şi să te sfărâmi în bucăţi mici, insignifiante. I-am atins mâna, iar el s-a întors şi m-a privit. L-am luat în braţe. Agha-yeh Rezaii plângea cu noi.

— Trebuie să-mi sun părinţii. Trebuie să afle şi ei numaidecât, a spus Aram.

Au ajuns amândoi acolo în mai puţin de o oră, devastaţi, zdrobiţi. După opt luni de suferinţă, am fost nevoiţi să înfruntăm realitatea morţii lui Arash. Mi-au mulţumit că l-am găsit. Da, mi-au mulţumit. Mintea mea se blocase, nu mai puteam să gândesc. S-au oferit să mă ducă acasă cu maşina, dar am refuzat. Voiam să fiu singură.

M-am urcat în autobuz, am găsit un colţ liniştit şi am început să mă rog. Mai rămânea altceva de făcut? Aveam de gând să spun „Ave Maria” iar şi iar, până când ar fi fost de ajuns, până când m-aş fi putut revanşa pentru felul în care murise şi pentru că nu fusesem cu el în acel moment. Dar aveau rugăciunile mele să fie vreodată de ajuns? Durerea care îmi invadase sufletul s-a intensificat rapid, iar sentimentul de iertare s-a lăsat aşteptat. Am fost nevoită să-mi accept suferinţa, să o las să crească, să se reverse şi să ajungă unde trebuia să ajungă, altfel mi-ar fi distrus sufletul, transformându-l în nimicnicie.

Ajunsă la uşa casei noastre, cu mâinile tremurânde, m-am chinuit să nimeresc gaura cheii, dar nu am reuşit. Am apăsat butonul soneriei. Niciun răspuns. Aerul greu şi fierbinte, amestecat cu zgomotul traficului, mă copleşea. Am tras aer în piept şi am încercat din nou să descui. Uşa s-a deschis. Am închis-o după mine şi m-am sprijinit de ea. Aerul din hol era întunecat, răcoros şi liniştit. Epuizată, m-am îndreptat cu greu spre scări şi am început să le urc, dar m-am prăbuşit după prima treaptă. O vreme nu am fost conştientă decât de răceala scării de piatră pe pielea mea. Apoi am auzit o voce strigându-mi numele. Am simţit ceva cald pe obraz şi mi-am ridicat privirea. Mama mă privea lung şi a început să mă scuture.

— Marina, ridică-te!

M-a tras în sus de braţe şi în cele din urmă am reuşit să mă ridic în picioare, sprijinindu-mă de ea. M-a dus în camera mea. Îmi vorbea, dar nu puteam să o înţeleg. Cuvintele ei erau ca o ceaţă, ca fumul care se ridică în văzduh, dispărând în lumina soarelui care se strecura în camera mea prin fereastră. M-a ajutat să mă aşez pe pat. Aveam nevoie să înţeleg ce se întâmplase. Aveam nevoie să înţeleg de ce murise Arash. Mă uitam fix pe fereastră, la albastrul cerului.

Când, într-un final, am conştientizat unde sunt, mama stătea în picioare, ţinând în mână o farfurie cu felul meu de mâncare preferat – tocană de carne de vită cu ţelină şi garnitură de orez. Afară se lăsase întunericul, iar lumina din camera mea era aprinsă.

M-am uitat la ceas. Era trecut de ora nouă. Trecuseră două ore şi eu stăteam încă aşezată pe pat. Reuşisem cumva să alunec prin timp, ca şi cum durerea mea mă scosese în afara lumii, aşa cum tai cu foarfecele o formă simplă din hârtie şi o dai deoparte.

— E mort, am zis cu voce tare, sperând că dacă spun cu glas tare nenorocirea voi ajunge să înţeleg de ce se întâmplase.

— Cine?

Mama s-a aşezat pe marginea patului.

— Arash.

S-a uitat în altă parte.

— A fost omorât în timpul demonstraţiei din 8 septembrie. A fost împuşcat. E mort.

— E groaznic, a suspinat, clătinând din cap. Ştiu că îl plăceai. E greu, foarte greu, dar vei trece peste asta. Mâine te vei simţi mai bine. Mă duc să-ţi fac o cană de ceai.

A ieşit din cameră. Din când în când, mama îmi oferea scurte momente de afecţiune. Dar nu durau mult, străluceau puternic ca stelele căzătoare şi apoi dispăreau în întuneric.

Am adormit după ce am băut un ceai de muşeţel, dar m-am trezit în miez de noapte, cu o durere în piept. Îl visasem pe Arash. M-am dus repede la dulap, am scos figurina înger şi m-am târât sub pat. Strigăte profunde ţâşneau din gâtul meu şi, cu cât încercam să le înăbuş, cu atât deveneau mai puternice. Am tras jos perna de pe pat şi mi-am acoperit cu ea faţa. Îmi doream ca îngerul să vină şi să-mi spună de ce mureau oamenii. Aveam nevoie de el să-mi explice de ce Dumnezeu îi lua pe cei pe care îi iubeam. Dar l-am strigat în zadar.

Pe 6 septembrie 1979, Irena a suferit un atac de cord şi a murit. Pierdusem două persoane dragi înaintea ei, dar nu mersesem niciodată la o înmormântare; cea a Irenei a fost prima. Pe 9 septembrie, mi-am pus o fustă şi o bluză de culoare neagră şi m-am privit în oglindă. Nu-mi plăcea deloc cum îmi venea negrul: arătam slabă, palidă şi copleşită. Voiam să dau impresia că sunt puternică. Mi-am dat jos hainele negre şi m-am îmbrăcat cu fusta mea preferată, maro, şi cu o bluză crem. Irenei i-ar fi plăcut mai mult această ţinută.

În drum spre staţia de autobuz, am intrat într-o florărie şi am cumpărat un buchet de trandafiri roz. În autobuz am stat pe un scaun la fereastră, privind cum străzile rămâneau în urmă. Culoarea şi fericirea oraşului dispăruseră. Oamenii purtau doar haine în culori închise şi mergeau cu privirea în pământ, ca şi cum şi-ar fi dorit să se evite unii pe alţii sau să nu observe priveliştea. Aproape toate zidurile erau acoperite cu sloganuri dure, care instigau la ură.

Biserica ortodoxă rusă din Teheran nu avea preoţi, astfel că slujba a avut loc la biserica grecească, iar înmormântarea la cimitirul rusesc. Eram recunoscătoare că

aveam posibilitatea să fiu prezentă la înmormântarea Irenei. Ajunsesem să apreciez şansa de a-mi putea lua rămas-bun.

După înmormântare, l-am rugat pe Aram să mă ajute să caut mormântul bunicii mele, pentru că nu ştiam exact unde era. Părinţii mei nu mă luaseră la înmormântarea ei şi nici nu mă duseseră să o vizitez la cimitir. Voiam să-i găsesc mormântul şi să spun o rugăciune. Cimitirul nu era foarte mare, fiind împrejmuit de ziduri de cărămidă din argilă. Mormintele erau foarte apropiate unele de altele, iar buruienile crescuseră peste tot. Erau multe pietre funerare şi m-am gândit că avea să-mi fie greu să o găsesc pe cea a bunicii. Am mers pe vârfuri printre pietrele de mormânt, iar a cincea sau a şasea la care ne-am uitat a fost a ei. Părea că bunica mă găsise pe mine. Păstrasem un trandafir roz pentru ea.

Am privit în jurul meu. Fiecare piatră funerară semăna cu coperta unei cărţi pecetluite pe veci. M-am plimbat de la una la alta, încercând să citesc numele şi datele de naştere şi de deces. Unii muriseră bătrâni, alţii tineri. Îmi doream să-i cunosc pe toţi. Erau acolo multe poveşti ce nu aveau să fie spuse niciodată. Oare îngerul îi cunoştea pe toţi aceşti oameni? Fusese oare în stare să-i ajute şi să le asculte inima când îşi dădeau ultima suflare? Care or fi fost ultimele lor gânduri înainte de a-şi părăsi trupurile? Care erau cele mai mari regrete ale lor? Oare era posibil să nu existe regrete în momentul morţii? Oare eu ce aş fi regretat cel mai mult dacă aş fi murit în momentul ăla?

Prietenii şi familia lui Aram voiau să plece. I-am observat pe părinţii lui uitându-se în direcţia noastră şi am ştiut că se gândeau la Arash. Meritau să ştie unde fusese îngropat, iar el merita să aibă mormântul cuvenit. Îmi doream să plantez trandafiri pentru el, în jurul micii bucăţi de pământ care îi cuprindea trupul. Trandafiri de toate culorile. Şi nu aş fi lăsat niciodată buruienile să-i năpădească piatra de mormânt. Trecuse un an de la moartea sa. Patru anotimpuri lungi de pierdere şi durere.

Pe 1 noiembrie 1979, ayatollahul Khomeini a cerut poporului iranian să protesteze împotriva Statelor Unite, pe care le numea „marele Satan”. A spus că America era răspunzătoare pentru toată corupţia din lume şi că era cel mai mare duşman al Islamului, alături de Israel. Mii de oameni au luat cu asalt străzile şi au înconjurat ambasada SUA. Urmăream ştirile despre demonstraţii la televizor şi mă întrebam de unde apăruse acea mulţime furioasă. Nu participase nimeni dintre cunoscuţii mei. O mare de oameni a ocupat străzile din zona ambasadei, care era împrejmuită de ziduri de cărămidă.

Pe 4 noiembrie 1979 am auzit că un grup de studenţi care se autointitulau „Studenţii Musulmani Supuşi Liniei Imamului” au ocupat clădirea principală a ambasadei, luând ostatici 52 de cetăţeni americani. Doreau ca Statele Unite să-l extrădeze pe şah, care se afla pe teritoriul american şi urma un tratament împotriva cancerului, pentru ca acesta

să fie judecat în Iran. Mi se părea nebunie curată, la fel ca şi cunoscuţilor cu care am vorbit despre asta. Oamenii ştiau că şahul era foarte bolnav, iar luarea de ostatici nu avea nicio logică. Însă nimic nu prea mai avusese logică după revoluţie.

Zece

În ziua de vizită, toată lumea era nerăbdătoare şi, pentru prima dată de când fusesem arestată, le-am auzit pe fete râzând în hohote. Surorile strigau numele prizonierelor la megafon, în ordine alfabetică, de obicei câte cincisprezece. Cele strigate îşi puneau *chador*-ul şi se duceau în birou. Neştiind dacă părinţilor noştri li se permisese să ne vadă, Taraneh şi cu mine ne plimbam încolo şi încoace de-a lungul holului. Taraneh fusese arestată cu mai bine de două luni înaintea mea, dar încă nu avusese niciun vizitator. Numele ei de familie începea cu litera „B", aşa că rândul ei avea să vină înainte de al meu.

— Taraneh Behzadi…

Am început amândouă să sărim şi să ţipăm. Era atât de entuziasmată, încât a trebuit să mă duc eu să-i aduc *chador*-ul şi legătoarea pentru ochi. A dispărut după uşile cu grilaj, în timp ce eu am continuat să mă plimb pe hol. Majoritatea fetelor se întorceau de la vizită plângând. Taraneh a venit înapoi cam după jumătate de oră, stăpână pe sine şi calmă.

— Ţi-ai văzut părinţii? am întrebat-o.

— Da.

— Cum erau?

— Bine, cred. În camera de vizită e un perete gros de sticlă şi nu există telefoane. Nu se poate discuta. Dar am folosit un fel de limbaj al semnelor.

În sfârşit am fost şi eu strigată. În birou ni s-a spus să ne legăm la ochi. Am urmat şirul de fete, am coborât scările şi am ieşit afară. Ne-am îndreptat spre clădirea unde aveau loc vizitele şi, înainte de a intra, ni s-a spus să ne descoperim ochii. La fiecare colţ erau gărzi înarmate. Un perete gros de sticlă despărţea camera în două. Bărbaţi şi femei stăteau de partea cealaltă, câţiva dintre ei plângând, cu mâinile lipite de sticlă, cercetând atent fiecare chip şi încercând să-l găsească pe cel drag. Nu după mult timp, mi-am zărit părinţii. Au venit în grabă spre mine şi au început să plângă. Mama purta un *mantou* negru, care îi ajungea până la glezne, şi o eşarfă neagră foarte mare îi

acoperea părul şi umerii. Probabil că şi le cumpărase doar cu scopul de a veni la Evin. Toate *mantou*-urile pe care le avusese până să fiu arestată erau mai scurte, venindu-i cu vreo trei centimetri mai jos de genunchi, iar eşarfele erau mai mici.

— Eşti bine? am reuşit să citesc pe buzele mamei.

Am dat din cap că da, abţinându-mă cu greu să nu plâng.

Şi-a împreunat mâinile ca pentru rugăciune şi a spus ceva.

— Poftim? am zis privind-o cu atenţie, disperată să-i înţeleg fiecare cuvânt.

— Toată lumea se roagă pentru tine, a spus mai rar, exagerând mişcarea buzelor.

— Mulţumesc, am răspuns, plecând uşor capul.

— Când te vor lăsa să vii acasă? m-a întrebat, dar m-am făcut că nu înţeleg.

Nu puteam să le spun părinţilor mei că eram condamnată la moarte, asta i-ar fi răpus. Erau îngroziţi şi distruşi, dar cel puţin trăiau cu speranţa că aveam să mă întorc acasă într-o zi. Nu ştiam ce să le spun. Nu-mi doream decât să o iau în braţe pe mama şi să nu-i mai dau drumul.

— Sarah e bine, am spus într-un târziu, după ce i-am privit lung vreun minut.

— Poftim?

Am scris „Sarah” pe sticlă cu degetul, iar mama mi-a urmărit degetul cu al ei.

— Sarah? a întrebat.

— Da.

— E bine?

— Da.

— Timpul a expirat, a strigat un gardian.

— Fii curajoasă, Marina! mi-a spus mama.

În închisoare era întotdeauna linişte după zilele de vizită. Stând în colţurile noastre singuratice, încercam să nu ne gândim cum era viaţa noastră înainte de Evin, dar era în zadar, fiindcă amintirile erau tot ce aveam. Ne lipseau familiile şi vieţile noastre şi felul cum eram înainte. Nu aveam viitor, doar trecut.

În ziua de după vizite am primit mici pachete cu haine de acasă. L-am deschis pe al meu. Cămăşi, pantaloni, lenjerie intimă nouă şi un pulover. Mirosul pachetului mă ducea acasă, îmi dădea speranţă. Taraneh îşi plimba degetele peste un pulover de lână roşu şi decolorat şi mi-a mărturisit că era puloverul ei norocos. „Îmi va purta noroc”, mi-a spus şi mi-a povestit că mama ei îl făcuse cu câţiva ani înainte, când abia învăţase să tricoteze. Taraneh şi surorile ei s-au certat pentru el. Când mama a hotărât să i-l dea ei, celelalte surori s-au supărat, dar mama le-a explicat că nu putea să-l dea decât uneia şi că era corect să-l ofere celei mai mici. Le-a promis celor trei surori ale lui Taraneh că le va face şi lor câte un pulover identic, dar nu şi-a ţinut promisiunea. Taraneh era convinsă că i se întâmplau lucruri bune de câte ori se îmbrăca cu puloverul şi se întreba dacă încă mai avea puteri magice.

— Taraneh, ne vom întoarce acasă într-o zi, i-am spus.

— Ştiu.

— Vom face toate lucrurile pe care ne place să le facem.

— Vom face plimbări lungi, nu-i aşa?

— Da, şi vom merge la casa mea de vacanţă.

— Vom merge la cumpărături.

— Vom găti şi vom coace şi vom mânca totul!

Am izbucnit amândouă în râs.

În noaptea aceea nu am putut să dorm. M-am întrebat cum reuşise Ali să-mi schimbe sentinţa şi m-am gândit că ar putea face acelaşi lucru şi pentru Taraneh, că ar putea să o ajute şi pe Sarah. Dar îmi spusese că urma să plece şi adevărul era că nu mai doream să-l văd vreodată. Mă înspăimânta. Într-un fel, îmi era mai uşor să am de-a face cu Hamehd, deoarece ştiam la ce să mă aştept din partea lui. Cu Ali lucrurile stăteau altfel. Nu-mi făcuse niciodată rău, dar, cu toate acestea, în prezenţa lui mă cuprindea un sentiment de frică pură, adâncă. M-am gândit la noaptea execuţiilor. Până atunci încercasem să mi-o scot din minte. Creierul meu refuza să rememoreze acele imagini terifiante. Dar ştiam că sunt acolo, neatinse şi clare. Apoi mi-am amintit privirea lui Ali în momentul în care m-a condus în celulă. Dorinţa. Mă făcuse să mă simt ca şi cum aş fi fost prizonieră pe fundul unui ocean îngheţat. Dar trebuia să vorbesc cu el de dragul lui Taraneh.

A doua zi dimineaţă, m-am îndreptat către birou şi am bătut la uşă. Sora Maryam stătea în spatele mesei şi citea ceva. S-a uitat la mine cu ochi întrebători.

— Există vreo posibilitate să-l văd pe Fratele Ali? am întrebat.

M-a pătruns cu privirea.

— Ce treabă ai cu el?

I-am povestit cum îmi salvase viaţa şi că acum voiam să-l rog s-o ajute pe o prietenă a mea.

— Pe cine? m-a întrebat Sora Maryam.

Am ezitat să-i răspund.

— Pe Taraneh?

— Da.

— Fratele Ali nu e aici. Este pe front, luptă împotriva irakienilor.

Iranul era în război cu Irakul din septembrie 1980.

— Când se întoarce?

— Numai Dumnezeu ştie. Dar chiar dacă ar fi fost aici, nu ar fi putut face nimic. Tu ai fost foarte norocoasă. Când un tribunal islamic pronunţă o condamnare la moarte, doar graţierea imamului te mai poate salva. Dar imamul nu obişnuieşte să se implice în astfel de chestiuni. Are încredere în judecători şi în deciziile lor. Singura persoană care

ar putea să o ajute este propriul ei anchetator.

— Şi noi ce am putea să facem pentru ea?

— Să ne rugăm.

Am încercat să nu mă gândesc la fericire, la cum era înainte de revoluţie, înainte ca toate lucrurile acelea oribile să se întâmple, ca şi cum rememorarea evenimentelor frumoase ar fi făcut ca amintirile să se estompeze, aşa cum se întâmplă cu fotografiile vechi pe care pui mâna de prea multe ori. Dar uneori, în miez de noapte, trăgeam în piept mireasma lămâilor sălbatici şi auzeam frunzele lor groase foşnind în briza proaspătă şi sărată a mării. Simţeam valurile calde ale Mării Caspice învolburându-se la picioarele mele şi nisipul lipicios şi ud acoperindu-mi degetele. În vis, mă întindeam în patul din casa mea de la malul mării, privind cum răsare luna plină. Apoi călcam pe podea, dar nu scârţâia; umblam fără ţintă, dar nu dădeam de nimeni, încercam să-l strig pe Arash, dar nu puteam scoate niciun sunet.

Mă gândeam tot timpul la Andre. Înainte să fiu arestată, iubirea mea pentru el era fragilă, abia se năştea. Îmi era teamă să mă las în voia sentimentelor mele faţă de el, deoarece mă gândeam că l-aş putea pierde – şi nici nu voiam să-l trădez pe Arash. Acum, că stătusem faţă în faţă cu moartea, ştiam că eram îndrăgostită de Andre. Nu îmi doream nimic mai mult pe lume decât să fiu cu el. Dar oare el mă iubea? Credeam că da. El era speranţa mea. Trebuia să supravieţuiesc pentru el. El era cel la care îmi doream să mă întorc.

Într-o noapte, pe la mijlocul lunii martie, Sheida a intrat în travaliu şi a fost dusă la spitalul închisorii. A doua zi, s-a întors cu un băieţel frumos şi sănătos, căruia i-a pus numele Kaveh, aşa cum îl chema pe soţul ei. Ne-am strâns toate în jurul ei şi al bebeluşului. Ne simţeam mândre să avem o mamă în cameră şi din acel moment am strigat-o doar „mama Sheida”. Copilul a devenit foarte repede un răsfăţat, căci avea multe mătuşi dornice să aibă grijă de el. Şi, chiar dacă nu a dispărut complet de pe faţa Sheidei, umbra întunecată a îngrijorării s-a mai luminat puţin; copilul sădea speranţă nu numai în sufletul mamei lui, ci şi în sufletele tuturor celor din jurul lui.

Când Kaveh avea două sau trei săptămâni, vreo 70 de prizoniere din pavilionul 246 au fost transferate la Ghezel Hessar, o închisoare din oraşul Karaj, situat cam la 25 de kilometri de Teheran. Cele mai multe fete spuneau că la Ghezel Hessar condiţiile de trai erau ceva mai bune decât la Evin, astfel încât cele care au plecat păreau destul de încântate. Eu eram bucuroasă că niciuna dintre prietenele mele apropiate nu fusese strigată. După transfer, camerele au devenit mai încăpătoare, dar asta nu a durat mult. În fiecare zi ni se alăturau fete noi şi, în scurtă vreme, locurile de dormit erau mai strâmte decât înainte.

Cam o dată pe săptămână, din megafoane răsunau marşuri militare şi se anunţa că

armata câştigase mari bătălii, iar trupele noastre erau pe punctul de a încheia glorios războiul cu Irakul, dar nouă nu prea ne păsa de război. Şi nu doar pentru că nu afectase direct Teheranul, ci şi pentru că închisoarea Evin părea a fi situată pe o altă planetă, într-o lume ciudată, cu reguli de neînţeles, în baza cărora oricare dintre noi putea fi torturată sau ucisă fără niciun motiv.

Într-o seară, în timp ce mâncam pâinea şi curmalele de la cină, Sarah a intrat în cameră şi, fără a-şi da jos *chador*-ul, tăcută şi cu privirea în jos, s-a dus şi s-a aşezat într-un colţ. Foarte uimită, m-am dus la ea şi i-am pus mâna pe umăr.

— Sarah?

Nu şi-a ridicat privirea.

— Sarah, unde ai fost? Am fost foarte îngrijorate.

— Sirus e mort, a spus cu o voce calmă.

Am încercat să caut cuvintele potrivite, dar nu le-am găsit.

— Am două pixuri, mi-a şoptit.

— Poftim?

— Le-am furat. Ei habar n-au.

A scos un pix negru din buzunar, şi-a ridicat mâneca stângă şi a început să scrie pe încheietura mâinii: „Sirus a murit. Într-o vară am mers la Marea Caspică şi ne-am jucat pe nisip cu o minge de plajă. Ce de culori! Valurile ne stropeau…”. Am observat că mai avea ceva scris pe braţ. Cuvintele erau mici, dar lizibile. Erau amintiri. Amintiri legate de Sirus, de familia ei, de viaţa ei.

— Ai vreo coală de hârtie sau ceva de genul asta? m-a întrebat.

— O să găsesc. Sarah, unde ai fost?

— Nu mai am loc. Te rog, găseşte-mi nişte foi!

Am găsit o bucată de hârtie, dar nu era de ajuns. A început să scrie pe pereţi. Scria aceleaşi lucruri iar şi iar, amintindu-şi anii de şcoală şi de liceu, jocurile pe care le jucam, cărţile pe care le citeam, profesorii noştri preferaţi, petrecerile de anul nou, vacanţele de vară, casa, cartierul, părinţii şi toate lucrurile pe care Sirus le făcea cu plăcere.

În cele din urmă, când am avut apă caldă într-o seară, a refuzat să facă duş.

— Sarah, trebuie să te speli. Indiferent dacă faci duş sau nu, cuvintele se vor şterge. Dacă te speli, vei putea să scrii din nou. Dacă nu, vei mirosi foarte urât.

— Mi se termină pasta din pixuri.

— Dacă faci duş, îţi voi găsi eu alte pixuri.

— Îmi promiţi? m-a întrebat.

Nu am vrut să fac o promisiune pe care să nu o pot ţine, aşa că m-am dus în biroul Surorilor şi i-am explicat situaţia Sorei Maryam. I-am spus că Sarah nu scria nimic cu

tentă politică, ci doar amintiri legate de familia ei.

Sora Maryam mi-a dat două pixuri şi am fugit cu ele la Sarah, simţindu-mă de parcă descoperisem cea mai mare comoară a lumii.

Când Sarah s-a dezbrăcat la duşuri, nu mi-a venit să-mi cred ochilor. Picioarele, braţele şi abdomenul îi erau acoperite de cuvinte minuscule.

— Nu am putut ajunge la spate. Mă spăl doar dacă îmi promiţi că vei scrie pe spatele meu, mi-a spus.

— Promit.

Şi şi-a şters cuvintele de pe piele. Cartea lui Sarah. Vie, respirând, simţind, suferind, rememorând.

Cam la trei luni după ce am ajuns în pavilionul 246, numele mi-a fost strigat prin megafon. Prietenele mele s-au uitat la mine încordate. Mi-am pus şalul pe cap, cu mâinile tremurânde.

— Sunt sigură că e vorba de veşti bune, mi-a spus Taraneh, cu ochii plini de speranţă.

Am tras aer în piept şi am deschis uşa ce dădea în hol. Sora Maryam mă aştepta în birou. Am simţit că era puţin agitată.

— Unde trebuie să merg? am întrebat.

— Fratele Hamehd a cerut să te vadă.

— Ştiţi şi de ce?

— Nu ştiu, dar nu-ţi face griji. Sunt sigură că vrea doar să vadă ce mai faci.

M-am legat la ochi şi am urmat o altă Soră către cealaltă clădire. Am aşteptat pe hol până m-a strigat Hamehd. Am intrat după el într-o cameră. A închis uşa în urma noastră şi mi-a cerut să mă dezleg la ochi. Nu se schimbase deloc. Ochii lui păreau nişte grote întunecate şi adânci. Camera avea un pat de tortură într-un colţ, un birou şi două scaune. Un bici făcut dintr-un cablu negru atârna de tăblia patului. Am început să respir precipitat şi superficial.

— Marina, ce bine îmi pare să te văd! mi-a spus zâmbind. Ia loc şi zi-mi cum mai e *viaţa* ta.

Cuvintele lui dureau ca înţepăturile de albină.

— Sunt bine, i-am răspuns, întorcându-i zâmbetul.

— Aşa deci, m-ai lăsat baltă în noaptea aceea, îţi mai aduci aminte? Te-ai gândit vreodată la ce s-a întâmplat cu ceilalţi care erau cu tine?

Inima îmi bătea atât de repede, încât simţeam că o să-mi explodeze capul.

— Nu te-am lăsat baltă, Ali m-a luat. Şi ştiu foarte bine ce s-a întâmplat cu ceilalţi. I-ai omorât.

Pe patul de tortură erau pete de sânge şi nu puteam să-mi iau privirea de la ele.

— Trebuie să recunosc că, deşi nu-mi place de tine, mă amuzi. Ţi-ai dorit vreodată să fi murit cu ei în acea noapte?

— Da.

Continua să zâmbească.

— Ştii că sentinţa ta este închisoare pe viaţă, nu-i aşa?

— Da, ştiu.

Dacă începe să mă biciuiască, nu se va opri până nu mă omoară.

— Şi asta nu te deranjează? Vreau să spun că, nu prea te-ai distrat în ultimele luni, nu-i aşa? Imaginează-ţi asta pentru tot restul vieţii.

— Dumnezeu mă va ajuta să rezist, i-am spus.

S-a ridicat şi s-a plimbat prin cameră câteva momente, după care a venit spre mine şi, cu dosul palmei, m-a lovit atât de tare peste obrazul drept, încât am simţit că mi s-a rupt gâtul. Urechea dreaptă îmi ţiuia.

— Ali nu mai e aici să te protejeze.

Mi-am acoperit faţa cu mâinile.

— Nu mai rosti niciodată cuvântul „Dumnezeu”! Eşti necurată şi nedemnă de numele Lui. Trebuie să mă duc să-mi spăl mâinile pentru că te-am atins. Încep să cred că, până la urmă, închisoarea pe viaţă e o măsură mai potrivită pentru tine. Vei suferi vreme îndelungată, fără nicio speranţă.

Cineva a bătut la uşă. Hamehd a deschis şi a ieşit din cameră. Nu eram în stare să gândesc limpede. Oare ce voia de la mine?

Un bărbat pe care nu îl mai văzusem până atunci a intrat în cameră.

— Bună, Marina! Numele meu este Mohammad. Te voi duce înapoi în pavilionul 246.

M-am uitat la el, nedumerită. Nu-mi venea să cred că Hamehd mă lăsa să plec aşa uşor.

— Eşti bine? m-a întrebat Mohammad.

— Da.

— Acoperă-ţi ochii şi hai să mergem!

M-a lăsat în biroul din pavilionul 246, unde Sora Maryam mi-a spus să mă dezleg la ochi de îndată ce am ajuns. Sora Masoomeh stătea în spatele mesei şi citea ceva.

— De ce ai faţa aşa de roşie? m-a întrebat Sora Maryam.

Sora Masoomeh şi-a ridicat privirea.

Le-am povestit ce se întâmplase.

— Slavă Domnului că am reuşit să dau de fratele Mohammad! El şi fratele Ali sunt prieteni foarte apropiaţi. Au lucrat în aceeaşi clădire. L-am sunat şi i-am spus că te-a luat Hamehd, iar el mi-a promis că te va găsi şi te va aduce înapoi, mi-a mărturisit Sora Maryam.

— Ai avut noroc, Marina. Hamehd nu are nevoie de motive serioase ca să le facă rău oamenilor dacă aşa are el chef, mi-a şoptit Sora Masoomeh.

— După cum vezi, mi s-a adresat Sora Maryam, întorcându-se spre mine, Sora Masoomeh nu este în cele mai bune relaţii cu Hamehd, dar a învăţat să-şi muşte limba. Deşi face parte din organizaţia „Studenţilor Musulmani Supuşi Liniei Imamului", este una dintre cei care au participat la luarea de ostatici în ambasada americană şi îl cunoaşte personal pe imam, Sora Masoomeh a avut probleme cu Hamehd. Singurele persoane pe care le cunosc aici şi care îl pot înfrunta pe Hamehd sunt Fratele Ali şi Fratele Mohammad.

— Nu-ţi face griji, Marina! Acum că eşti sub protecţia Fratelui Mohammad, Hamehd nu te va mai deranja, mi-a spus Sora Masoomeh.

Toate fetele din camera 7 s-au bucurat să mă vadă şi au vrut să afle unde fusesem. Dar, de îndată ce au văzut urma roşie şi umflată de pe obrazul meu, au ştiut că aveam doar veşti proaste. Nu mai speram la o eliberare condiţionată, dar nici nu aveam de gând să mă dau bătută, pentru că exact asta îşi dorea Hamehd să fac. Încercase să mă dărâme şi aproape reuşise. Aproape.

M-am gândit la ceea ce îmi spusese Sora Maryam despre Sora Masoomeh. Îmi venea greu să cred că fusese una dintre cei care luaseră ostatici în ambasada Statelor Unite din Teheran. Mi-am adus aminte cum mă uitam la ştirile TV despre luarea de ostatici atunci când s-a întâmplat. Fusesem îngrijorată pentru ostatici. Aveau familiile lor în America – oameni care îi aşteptau, aveau nevoie de ei şi îi voiau înapoi acasă. Captivitatea lor a durat 444 de zile, fiind eliberaţi pe 20 ianuarie 1981. Acum, situaţia mea era mai rea decât fusese a lor. Ei aveau cetăţenie americană, ceea ce însemna că erau cineva. Cel puţin guvernul lor încercase să-i salveze, iar întreaga lume ştia despre lucrurile oribile care li se întâmplaseră. Ştia lumea despre noi? Încerca cineva să ne salveze? În adâncul inimii mele ştiam că răspunsul la ambele întrebări era „nu".

Mă gândeam întruna la biserica mea. Simţeam mirosul lumânărilor arzând în faţa icoanei Fecioarei Maria, luminile lor pâlpâind cu speranţa de a fi auzite. Oare Fecioara mă uitase? Îmi aminteam că Iisus spusese că dacă avem o fărâmă de credinţă putem face un munte să se arunce în mare. Nu voiam să mut din loc ceva atât de mare, ci doar să mă întorc acasă.

De ziua mea, m-am trezit foarte devreme. Nici măcar nu era vremea pentru *namaz*-ul de dimineaţă. Împlineam 17 ani. Când eram mai mică şi aveam vreo 10 sau 11 ani, visam la această vârstă. Pe atunci credeam că o fată de 17 ani poate face orice. În schimb, acum eram o prizonieră politică ce avea o sentinţă de închisoare pe viaţă. Taraneh m-a atins pe umăr şi m-am întors. Locul ei de dormit era lângă al meu.

— La mulţi ani, mi-a şoptit.

— Mulţumesc. De unde ai ştiut că nu dorm?

— După felul în care respirai. După ce dormi atât de mult timp lângă cineva, îţi dai seama dacă doarme cu adevărat sau se preface.

M-a întrebat dacă în familia mea obişnuiam să sărbătorim zilele de naştere şi i-am spus că, de obicei, părinţii mei îmi cumpărau un tort şi un mic cadou. Mi-a spus că la ea acasă aniversările erau foarte importante. Organizau petreceri mari şi îşi făceau cadouri. Ea şi surorile ei se luau la întrecere între ele: îşi confecţionau una alteia haine, care în fiecare an erau tot mai în pas cu moda.

— Marina, mi-e dor de ele, mi-a spus.

Am luat-o în braţe.

— Te vei întoarce acasă şi totul va fi la fel ca înainte.

După masa de prânz, Taraneh, Sarah şi alte câteva prietene m-au înconjurat. Sarah mi-a întins o bucată de pânză împăturită. Am desfăcut-o. Era o faţă de pernă cusută de mână. Mi s-a tăiat răsuflarea. Era foarte frumoasă! Toate prietenele mele donaseră câte o bucăţică de material din hainele sau eşarfele lor pentru faţa mea de pernă. Am recunoscut fiecare pătrăţel în parte. Fetele din închisoare aveau obiceiul să coasă săculeţe, pe care le agăţau de un cârlig sub raftul din cameră şi în care depozitau obiecte personale de mici dimensiuni. Eu eram prima care primise o faţă de pernă.

După cină am avut un tort aniversar în ton cu închisoarea, făcut din pâine şi curmale. M-am prefăcut că suflu în nişte lumânări imaginare.

— Ai uitat să-ţi pui o dorinţă! mi-a spus Taraneh.

— O să mi-o pun acum: îmi doresc ca toate să ne petrecem următoarele aniversări acasă.

Toată lumea a bătut din palme şi a aclamat.

Două sau trei zile mai târziu, s-a anunţat prin megafon că toate prizonierele de la etajul doi al pavilionului 246 trebuiau să-şi pună *hijab*-ul şi să se adune în curte. Deşi ni se permitea să ieşim în curte în anumite momente ale zilei, acest lucru nu a fost niciodată obligatoriu. Toată lumea era îngrijorată. Odată ajunse în curte, ni s-a spus să nu păşim într-o zonă demarcată din centru. Patru bărbaţi înarmaţi, ce făceau parte din Gărzile Revoluţionare, au ieşit din clădire, însoţiţi de două tinere. Una dintre ele era o prietenă de-a mea ce stătea în aceeaşi cameră cu noi şi avea 19 ani, iar cealaltă era din camera 5. Erau îmbrăcate cu *chador*-ul şi li s-a spus să se întindă pe jos, în mijlocul curţii. Unul dintre membrii Gărzilor le-a legat cu sfoară încheieturile mâinilor şi gleznele. S-a anunţat că cele două fete avuseseră o relaţie de tip homosexual, aşa că urmau să fie pedepsite în concordanţă cu legile Islamului. Toată lumea era îngrozită. Am privit cum doi dintre membrii Gărzilor le-au biciuit pe spate. Multe fete nu s-au uitat, acoperindu-şi faţa cu mâinile şi rugându-se, dar eu nu puteam să închid ochii. Priveam bicele ridicându-se, devenind nişte forme difuze şi brăzdând aerul cu sunetele

lor ascuţite şi pătrunzătoare. Apoi urma o clipă de tăcere, când inima părea să nu mai bată, iar plămânii refuzau să respire. Cele două nu ţipau, dar mi-aş fi dorit să o facă. Trupurile lor micuţe tresăreau la fiecare lovitură. Mi-am amintit de durerea îngrozitoare pe care o simţisem când fusesem biciuită. După treizeci de bice, fetele au fost dezlegate şi au reuşit să se ridice. Au fost duse de acolo, iar pe noi ne-au lăsat în curte, ca să ne gândim la ce se întâmplase cu prietenele noastre. Se presupune că suferinţa ar trebui să ne întărească, dar mai întâi trebuie să plătim un preţ pentru asta.

Într-una din zile, mi-a venit rândul să o ajut pe Sheida cu rufele. Spălatul scutecelor de pânză în apă rece nu era o sarcină uşoară. Spălasem scutecele de dimineaţă şi le pusesem la uscat în curte. Deşi toată lumea trebuia să aştepte până a doua zi pentru a-şi strânge rufele, Sheidei i s-a permis să iasă afară seara. Mergea cu câţiva paşi înaintea mea. Era primăvară şi ciripitul păsărilor se auzea în depărtare. Soarele tocmai apusese, iar cerul era de un trandafiriu strălucitor. Cele cinci sârme de rufe erau la capătul curţii, legate de zăbrelele geamurilor de la etajul întâi şi acoperite de haine de toate culorile. Sheida a dispărut în spatele zidurilor de textile, iar eu am urmat-o, folosindu-mă de braţe pentru a da la o parte rochii, pantaloni, fuste şi văluri. Apoi am auzit-o ţipând.

— Marina! Fugi! Adu o foarfecă! Grăbeşte-te! Acum! striga.

Am zărit-o pe Sheida ţinând trupul cuiva care atârna de zăbrelele uneia dintre ferestre. Am fugit spre biroul Surorilor şi am bătut la uşă. Sora Maryam mi-a deschis.

— Foarfeca! Acum! În curte!

A luat repede o foarfecă de pe birou şi am fugit în curte, unde o lăsasem pe Sheida. Încă mai ţinea trupul fetei aceleia. Am realizat că era vorba de Sarah. Se spânzurase cu o frânghie scurtă, făcută din eşarfe, pe care o legase deasupra barei orizontale de sus a ferestrei de la primul etaj. Dacă Sarah, care era micuţă şi scundă, ar fi fost cu câţiva centimetri mai înaltă, nu ar fi putut face asta. Trupul i se scutura. Sora Maryam a reuşit să taie frânghia. Sarah respira, dar faţa i se învineţise. Am rămas lângă ea, în timp ce Sora Maryam s-a dus după asistentă. Sarah era inconştientă. I-am vorbit şi am mângâiat-o pe faţă, dar nu a avut nicio reacţie.

Sarah a fost luată din nou din cameră.

Îmi pierdeam puţin câte puţin speranţa cu fiecare minut care trecea. Era primăvară, iar aerul uşor purta cu el mireasma florilor îmbobocite. Viaţa îşi urma cursul dincolo de zidurile închisorii Evin. Oare eram doar o amintire îndepărtată pentru Andre? Poate că mă uitase. În sala de vizite se instalaseră telefoane şi i-am întrebat pe părinţii mei despre Andre. Mama mi-a spus că îi vizita tot timpul şi se gândea mereu la mine, dar mă gândeam că poate îmi zisese asta ca să nu mă supere.

Zilele treceau, aproape identice, ceea ce făcea ca singurătatea şi disperarea să fie şi mai greu de suportat. Fiecare zi începea cu rugăciunea de dimineaţă, înainte de răsărit.

Micul dejun era servit în jurul orei opt, iar apoi trebuia să ne uităm la emisiunile de educaţie religioasă de la televizor. Ni se permitea să citim cărţile disponibile în închisoare, toate despre Islam, sau să ne plimbăm de-a lungul holurilor înguste. Vorbeam foarte rar despre regim sau despre activităţile politice în care fuseserăm implicate înainte de a fi închise la Evin. Se ştia că unele fete erau informatoare. Nu erau multe, poate una sau două în fiecare cameră, dar nu puteam risca să spunem lucruri pe care nu doream să le afle anchetatorii noştri.

Timp de aproape o oră în fiecare zi, aveam voie să ieşim în curtea împrejmuită de clădire. Afară trebuia să ne punem *hijab*-ul, deoarece pe acoperiş patrulau întruna gardieni, care ne păzeau cu atenţie, dar *chador*-ul nu era obligatoriu în curte; puteam purta *mantou*-uri şi eşarfe pe cap. Tot ce puteam face acolo era să ne plimbăm în cerc sau să stăm aşezate lângă ziduri şi să privim către bucăţica de cer de deasupra noastră. Acel petic de albastru era singura parte a lumii de afară pe care o puteam vedea. Ne amintea de celălalt spaţiu în care trăiserăm şi unde ne erau casa şi locul. De obicei, stăteam cu Taraneh lângă un zid. Ne sprijineam de suprafaţa lui aspră şi priveam norii dispărând din faţa noastră şi călătorind spre celălalt tărâm. Imaginându-ne că plutim pe un nor, pe care îl puteam manevra în orice direcţie, ne povesteam una alteia despre toate locurile cunoscute pe care le vedeam din înalt: străzile din cartierele noastre, şcolile şi casele unde mamele priveau pe fereastră şi se gândeau la fiicele care le fuseseră luate.

— Cum ai dat de necaz şi ai ajuns aici? m-a întrebat Taraneh într-o zi, în timp ce lăsam soarele călduţ de primăvară să ne încălzească şi visam cu ochii deschişi la căminele noastre.

Nu vorbiserăm niciodată despre evenimentele care duseseră la arestarea noastră. Curtea era plină de fete. Multe se plimbau în cerc, iute şi hotărât, de parcă trebuiau să ajungă la o anumită destinaţie. *Mantou*-uri negre, bleumarin, maro şi gri se atingeau unele de altele, în timp ce papucii de cauciuc se mişcau cu repeziciune pe terenul pavat. Am realizat că, din locul în care stăteam aşezată, vedeam cam ce vede un cerşetor stând pe marginea unei străzi aglomerate, doar că perspectiva mea era mult mai limitată şi mai modestă. În acele clipe, lumea mea era ca o clădire pătrată fără acoperiş, cu două niveluri de ferestre cu gratii ce dădeau spre camere întunecate, o lume de tinere femei mergând în cerc. Era ca o povestire ştiinţifico-fantastică foarte bizară: „Planeta fetelor încarcerate”. M-a pufnit râsul.

— Ce este? m-a întrebat Taraneh.

— Parcă am fi cerşetori stând la marginea drumului, pe altă planetă.

Taraneh a zâmbit.

— În comparaţie cu noi, cerşetorii o duc regeşte, mi-a spus.

— Necazurile mele au început în ziua în care am ieşit afară de la ora de analiză

matematică...

Unsprezece

La începutul anilor ’80, Abolhassan Banisadr a devenit primul preşedinte ales al Iranului. Înainte de victoria revoluţiei, acesta luase parte mulţi ani la mişcarea împotriva şahului şi fusese încarcerat de două ori, ulterior reuşind să fugă în Franţa şi să se alăture ayatollahului Khomeini. Unii sperau că va duce Iranul pe calea democraţiei. Cu toate acestea, pe măsură ce anul şcolar 1979/1980 înainta, simţeam că mă cufund în întuneric. Totul se schimba din rău în mai rău. Una câte una, tinere fanatice şi lipsite de experienţă îi înlocuiau pe mai toţi profesorii noştri. *Hijab*-ul a devenit obligatoriu, femeile fiind nevoite să poarte fie *chador*-ul, fie veşminte lungi şi închise la culoare şi să-şi acopere părul cu eşarfe mari. Grupările politice care se opuseseră guvernului islamic sau doar îl criticaseră au fost scoase în afara legii. Cravatele, apa de colonie, parfumul, produsele de machiaj sau lacul de unghii au fost declarate „satanice”, iar cei care le foloseau erau aspru pedepsiţi. În fiecare zi, înainte de a intra la ore, elevii erau obligaţi să se alinieze şi să strige sloganuri pline de ură, cum ar fi „Moarte Americii!” sau „Moarte Israelului!”.

În fiecare dimineaţă, directoarea noastră, *Khanoom* Mahmoodi, şi directoarea adjunctă, *Khanoom* Kheirkhah, stăteau la intrarea în şcoală cu o găleată cu apă şi o cârpă, inspectând fiecare elevă. Dacă vreuna era machiată, îi frecau faţa până îi dădeau lacrimile. În timpul unei inspecţii de dimineaţă, *Khanoom* Mahmoodi a dat-o deoparte pe prietena mea Nasim, reproşându-i că sprâncenele ei arătau impecabil şi că sigur le pensase. Nasim a început să plângă şi a spus că nu s-a atins niciodată de ele, dar directoarea a făcut-o târfă. Nasim era frumoasă de la natură şi multe dintre noi i-am luat apărarea şi am confirmat că sprâncenele ei arătaseră întotdeauna aşa. Nu a primit niciodată scuze.

Zi după zi, mânia şi frustrarea se acumulau în mine. Sufeream la majoritatea orelor, dar mai ales la analiză matematică. Noua profesoară era o tânără membră a Gărzilor Revoluţionare care nu era calificată pentru a preda această materie. În cea mai mare parte a orei răspândea propaganda guvernului islamic, vorbind despre Islam şi despre

societatea islamică perfectă care rezistase influenţei occidentale şi corupţiei morale. Într-o zi, în timp ce profesoara vorbea fără oprire despre lucrurile măreţe pe care le făcuse Khomeini pentru ţară, am ridicat mâna.

— Da, a spus.

— Nu vreau să par obraznică, domnişoară profesoară, dar am putea să ne întoarcem la lecţia noastră, vă rog?

A ridicat o sprânceană şi, pe un ton ameninţător, a spus:

— Dacă nu îţi place ce predau, eşti liberă să părăseşti sala de clasă.

Toată lumea şi-a întors privirea către mine. Mi-am strâns cărţile şi am ieşit din clasă. În timp ce străbăteam holul, am auzit zgomotul multor paşi în urma mea. Întorcându-mă, am realizat că majoritatea colegilor mei mă urmaseră. Eram vreo treizeci de elevi ieşiţi pe hol.

Până la pauza de masă, în şcoală se crease un adevărat haos. Toată lumea spunea că eu declanşasem o grevă. Mai toate orele de după-amiază au fost anulate, deoarece cam 90% dintre elevi se aflau în curte, refuzând să se întoarcă în clasă. *Khanoom* Mahmoodi a ieşit afară cu o portavoce şi ne-a spus să intrăm în şcoală, dar nimeni nu a ascultat-o. Ne-a avertizat că îi cheamă pe părinţii noştri, dar nimeni nu s-a mişcat din loc. Apoi ne-a ameninţat că ne exmatriculează, dar i-am răspuns cu toţii că n-are decât. În cele din urmă, elevii ne-au ales pe mine şi pe încă doi colegi să fim reprezentanţii lor şi să vorbim cu directoarea. Am informat-o că intenţionam să ne întoarcem la ore doar dacă profesorii noştri promiteau să nu se abată de la materie şi să lase politica deoparte.

În aceeaşi zi, când am ajuns acasă, mama m-a strigat. Era ceva neobişnuit – abia dacă îmi adresa vreo vorbă înainte de cină. Era în bucătărie şi toca pătrunjel.

Am rămas în cadrul uşii.

— Da, *maman*?

— M-a sunat directoarea de la şcoală.

Nu se uita la mine, ci îşi ţinea privirea aţintită asupra tocătorului. Cuţitul se mişca lin şi precis. Pătrunjelul tocat îi acoperea mâinile, înverzindu-le.

— Ce crezi tu că faci? m-a întrebat, aruncându-mi o privire ascuţită precum cuţitul.

I-am povestit ce se întâmplase.

— Ai face bine să rezolvi problema asta, mi-a spus. Nu vreau să mă sune din nou. Încearcă să te înţelegi cu ei. Guvernul ăsta nu va rezista mult. Gata, acum du-te şi fă-ţi temele!

M-am dus în camera mea şi am închis uşa după mine, surprinsă că scăpasem atât de uşor de furia mamei. Probabil că îi displăcea noul guvern la fel de mult ca şi mie şi cred că din acest motiv nici reacţia ei nu fusese atât de dură pe cât mă aşteptasem.

Greva a continuat încă două zile. Mergeam la şcoală, dar nu şi la ore. Ne petreceam timpul plimbându-ne prin curte sau stând în grupuri mici şi vorbind. Conversaţiile

noastre erau legate în general de evenimentele la care fuseserăm martori în ultimele luni. Ne era greu să credem că viaţa se schimbase atât de dramatic. Cu doar un an înainte nu am fi crezut că hainele pe care le purtăm ne-ar putea pune viaţa în pericol sau că aveam să facem grevă ca să studiem analiză matematică. În a treia zi de grevă, *Khanoom* Mahmoodi i-a chemat pe reprezentanţii elevilor la ea în birou.

Cu faţa roşie de furie, ne-a spus că ne dă un ultim avertisment: dacă nu ne întorceam la ore, nu avea altă soluţie decât să cheme Gărzile Revoluţionare la şcoală, ca să rezolve ele problema. Nu avea niciun dubiu că ştiam că gărzile nu vor fi foarte răbdătoare cu noi şi ne-a explicat că aceasta era o chestiune serioasă şi că unii oameni puteau fi răniţi. Ne-a atras atenţia că acţiunile noastre erau îndreptate împotriva guvernului islamic şi că puteam fi condamnaţi la moarte. Aveam la dispoziţie o oră să ne întoarcem la ore.

Ameninţarea a avut efectul scontat. Gărzile Revoluţionare aveau o reputaţie proastă. În lunile anterioare arestaseră sute de oameni, iar de mulţi dintre ei nu se mai auzise nimic. Infracţiunea lor era că fuseseră împotriva revoluţiei, împotriva Islamului sau împotriva lui Khomeini.

Greva a luat sfârşit.

Nu ne făceam griji doar în legătură cu Gărzile Revoluţionare; mai era şi gruparea Hezbollah, formată din civili fanatici, înarmaţi cu cuţite şi bâte, care îi atacau pe participanţii la proteste publice. Erau peste tot şi se puteau organiza în câteva minute. Erau deosebit de violenţi cu femeile care nu purtau veşminte corespunzătoare. Multe fuseseră atacate şi bătute pentru că erau rujate sau pentru că le ieşeau câteva şuviţe de păr de sub eşarfă.

Cam la o lună sau două după grevă, profesoara mea de chimie, *Khanoom* Bahman, m-a rugat să rămân puţin după oră şi mi-a spus despre o listă cu nume pe care o zărise în biroul directoarei. *Khanoom* Bahman era una dintre puţinele profesoare care predau la şcoala noastră dinainte de revoluţie şi mă cunoştea foarte bine. În timp ce vorbea, stătea cu ochii pe uşă, pentru a fi sigură că nimeni nu intra peste noi. Vorbea aproape în şoaptă şi am fost nevoită să mă aplec ca să aud ce spune.

Într-un fel, mă aşteptam să se întâmple aşa ceva. Ştiam că aveam să dau de necaz după tot ce spusesem şi făcusem. Nu era un secret faptul că nu îmi plăceau noile reguli islamice, iar în acele vremuri nu puteai să te exprimi liber fără să suporţi consecinţele. Dar, deşi ştiam toate aceste lucruri, pericolele care mă pândeau mi se păreau îndepărtate şi nedesluşite. Cumva, credeam că lucrurile rele li se întâmplau doar altora.

I-am mulţumit lui *Khanoom* Bahman că-mi spusese despre listă, iar ea m-a sfătuit să părăsesc ţara. M-a întrebat dacă aveam rude în străinătate şi i-am explicat că familia mea nu era bogată şi nu-şi permitea să mă trimită nicăieri. M-a întrerupt, ridicând vocea:

— Marina, nu cred că înţelegi. E o chestiune de viaţă şi de moarte. Dacă aş fi în locul mamei tale, te-aş scoate de aici chiar dacă asta ar însemna să mor de foame, mi-a spus cu ochii în lacrimi.

Îmi era dragă şi nu am vrut să o supăr, aşa că i-am spus că voi vorbi cu părinţii mei, dar nu aveam nicio intenţie să fac asta. Ce-aş fi putut să le spun? Că urma să fiu arestată în curând?

Fratele meu şi soţia lui plecaseră din ţară la scurt timp după revoluţie şi emigraseră în Canada. Îşi dăduseră seama că nu aveau niciun viitor în Republica Islamică. La puţin timp după plecarea lor, guvernul Iranului le-a interzis cetăţenilor iranieni să emigreze. Îmi plăcea numele „Canada" – părea un loc îndepărtat şi rece, dar foarte liniştit. Fratele meu şi soţia lui erau norocoşi că trăiau acolo. Puteau să ducă o viaţă normală şi să aibă griji normale. Părinţii mei se gândiseră să mă trimită să locuiesc cu fratele meu, dar nu s-a putut rezolva. A trebuit să rămân şi să-mi asum riscurile.

În acea după-amiază, priveam strada de la balcon. Noul regim nu adusese decât distrugere şi violenţă. Şcoala, care era cea mai frumoasă parte a vieţii mele, se transformase într-un fel de infern. Auzisem că guvernul plănuia să închidă toate universităţile, pentru o restructurare pe care o numea Revoluţia Culturală Islamică. Iar Arash era mort. Nu mai aveam nimic.

Cea mai mare parte a verii anului 1980 a fost liniştită, iar eu mă simţeam uşurată că se terminase şcoala şi că urma să merg la casa noastră de vacanţă. În iulie, Aram şi părinţii lui au petrecut vreo două săptămâni acasă la mătuşa lui. M-am simţit foarte singură şi aşteptam cu nerăbdare venirea lor, dar când s-au întors mi-am dat seama că mă gândeam mai mult la Arash şi că îi simţeam şi mai acut lipsa. Aram şi cu mine ne petreceam cea mai mare parte a timpului în casă, jucând cărţi sau *Master Mind*, jocul lui preferat. Uneori mergeam la plimbare pe plajă, dar nu puteam să înotăm împreună, pentru că acum femeilor nu li se permitea să poarte costum de baie în public. Mulţi prieteni ai noştri, printre care şi Neda, ale căror familii deţinuseră proprietăţi în zonă, plecaseră din ţară. Ne-am întâlnit cu câţiva prieteni vechi, dar tuturor ne era frică de Gărzile Revoluţionare şi de membrii comitetelor islamice, care erau peste tot şi nu vedeau cu ochi buni întâlnirile dintre băieţi şi fete; conform noilor legi care guvernau ţara, acestea erau imorale.

Războiul dintre Iran şi Irak a început în septembrie 1980. Mă întorsesem în oraş şi eram în vizită la o prietenă. Stăteam în bucătărie, beam ceai şi mâncam prăjiturele de orez, iar ea îmi arăta noua ei pereche de adidaşi Puma albi cu dungi roşii pe ambele părţi. Dintr-odată, două bubuituri puternice ne-au întrerupt conversaţia. Păreau a fi explozii. Eram singure acasă.

Alte bubuituri.

Ne-am uitat pe geam şi nu am văzut nimic. Prietena mea locuia la ultimul etaj al unui bloc cu cinci niveluri, în apropiere de Piaţa Jaleh. Ne-am hotărât să urcăm repede pe acoperiş. Pe casa scării am dat peste câţiva vecini care mergeau şi ei sus. De pe acoperiş aveam o perspectivă aproape completă a oraşului. Era o zi senină şi însorită, iar Teheranul era învăluit într-o ceaţă fină. Am auzit zgomot de avioane.

— Acolo! a strigat cineva.

La câţiva kilometri spre sud, două avioane de vânătoare cu reacţie se îndreptau rapid către est. Pe linia orizontului, coloane de fum se ridicau în văzduh. Un vecin adusese un radio şi l-a deschis. În scurt timp, un reporter agitat a anunţat că MIG-uri irakiene bombardaseră aeroportul din Teheran. Diferite divizii ale armatei irakiene trecuseră graniţa şi intraseră în Iran. Eram în război.

Citisem despre Primul şi al Doilea Război Mondial şi despre Războiul Civil American. Citisem despre bombe care dărâmaseră oraşe întregi şi lăsaseră în urmă doar moloz şi cadavre. Dar acele războaie erau în cărţi. Chiar dacă întâmplările erau adevărate, se petrecuseră cu ani în urmă. Lumea se schimbase. Nimănui nu i s-ar fi permis să distrugă oraşe şi să omoare mii de oameni.

— Le arătăm noi lor! a strigat omul cu aparatul de radio, fluturându-şi pumnul în aer. Vom cuceri Bagdadul şi-l vom ucide cu pietre pe Saddam. Nemernicii!

Toată lumea a dat din cap aprobator.

Când am ajuns acasă, am găsit-o pe mama lipind pe geamuri X-uri mari de bandă autoadezivă, ca să nu se spargă geamurile în caz de bombardament. Mi-a explicat că la radio oamenii erau îndemnaţi să ia măsuri de precauţie şi se spunea că războiul avea să se termine în câteva zile sau cel mult în câteva săptămâni, pentru că armata noastră avea să-i învingă pe irakieni în scurt timp. Mama adusese şi nişte bucăţi de carton negru pentru a acoperi geamurile pe timp de noapte, astfel încât MIG-urile să nu observe luminile şi să nu ţintească în direcţia noastră. Nu eram prea îngrijorată, nu avea cum să fie atât de rău.

Zilele s-au scurs. Sirenele de alarmă urlau de câteva ori pe zi, dar rareori auzeam explozii. Posturile de radio şi televiziune difuzau marşuri militare cât era ziua de lungă şi anunţau că forţele aeriene atacaseră Bagdadul şi alte oraşe irakiene, iar inamicul fusese respins. Toţi bărbaţii, bătrâni, tineri şi chiar adolescenţi, erau încurajaţi să se înroleze în armată şi să devină martiri; în definitiv, anunţa guvernul, martirii urmau să ajungă rapid şi sigur în rai. Acesta era un război al binelui împotriva răului. Oraşul Khorramshahr, care se afla în apropiere de graniţa Iranului cu Irakul, fusese distrus aproape în totalitate şi ulterior invadat.

În scurt timp, toate graniţele au fost închise şi nimeni nu avea voie să iasă din ţară fără permisiune specială. Cu toate acestea, în fiecare zi, oameni care plătiseră sume foarte mari de bani traficanţilor de persoane plecau din ţară pentru a evita serviciul

militar sau pentru a nu fi arestaţi de Gărzile Revoluţionare. Îşi riscau viaţa pentru a trece graniţa în Pakistan sau în Turcia.

La un moment dat, spre sfârşitul toamnei, am auzit de la nişte prieteni de la şcoală despre un protest şi am decis să particip şi eu. Deşi ştiam că este periculos, părea a fi cel mai bun lucru de făcut. Protestul urma să înceapă la ora patru, în Piaţa Ferdosi, care se afla la zece minute de şcoală.

În ziua manifestaţiei, după ore, în timp ce ieşeam de la şcoală cu Gita şi Sarah, am dat peste sute de oameni care umpleau străzile, majoritatea femei şi bărbaţi tineri. Ne-am alăturat şi noi mulţimii ce se îndrepta spre Piaţa Ferdosi. Toată lumea era în alertă, uitându-se de jur împrejur şi ştiind că, mai devreme sau mai târziu, Gărzile Revoluţionare sau gruparea Hezbollah, ori poate amândouă, aveau să ne atace. Inima a început să-mi bată cu putere. Strada era un râu învolburat şi viu. Am observat cum vânzătorii închideau magazinele şi plecau. În Piaţa Ferdosi, o tânără cu o portavoce vorbea mulţimii despre atacurile violente ale grupării Hezbollah asupra femeilor: „Cât timp le vom mai permite criminalilor şi asasinilor să se ascundă în spatele numelui lui Dumnezeu ca să ne atace mamele, surorile şi prietenele şi să scape basma curată?”, întreba ea. O bătrână stătea lângă noi, ţinând în mâini o pancartă de carton alb. Îşi legase *chador*-ul alb la brâu, lăsându-şi părul cărunt şi subţire să se reverse în lumina soarelui. Pe pancartă era chipul unei tinere ce zâmbea larg, iar sub fotografie scria: „Executată la Evin”.

Brusc, strada s-a umplut de zgomote puternice ca de tunet. Oamenii au început să fugă.

— Pe acoperişuri! a strigat cineva.

Am ridicat privirea şi am văzut membri ai Gărzilor Revoluţionare peste tot. Un tânăr de lângă noi a căzut la pământ, gemând de durere. Îşi ţinea mâna apăsată pe abdomen. Un fir roşu şi subţire îi apăru printre degete, i se întinse pe mână şi picură pe asfalt. Mă uitam fix la el şi nu puteam să mă mişc din loc. Oamenii ţipau şi fugeau care încotro. Aerul era plin de fum şi mă usturau ochii. M-am uitat în jur; fusesem despărţită de prietenii mei. Nu puteam să-l las pe bărbatul rănit acolo. Îngenunchind lângă el, l-am privit în ochi şi am văzut liniştea morţii. Arash murise la fel – ca un străin. Undeva, cineva îl iubea pe acest bărbat şi-l aştepta să vină acasă.

— Marina! m-a strigat o voce familiară.

Gita m-a apucat de mână şi m-a tras după ea. Aerul era plin de gaze lacrimogene. Bărbaţi cu barbă, îmbrăcaţi în haine civile, fluturau bâte în aer, atacând mulţimea care fugea. Toată lumea ţipa. Ne-am făcut loc prin nebunia care ne înconjura.

Când am ajuns acasă, m-am încuiat în baie. Îmi doream să fi fost împuşcată mortal. Nu mai voiam să trăiesc. Ce rost avea atâta suferinţă? Am intrat în dormitorul părinţilor mei şi am deschis sertarul cu medicamente al mamei. Era plin ochi de borcane şi cutii

de diverse mărimi şi forme: siropuri pentru răceală, antiacide, aspirină şi diverse tipuri de calmante. Am scotocit printre ele, am găsit o sticluţă aproape plină cu somnifere şi am fugit înapoi în baie. Moarte la borcan. Tot ce trebuia să fac era să desfac capacul şi să înghit micile pastile. Îngerul urma să vină după mine şi i-aş fi spus că am văzut suficienţi oameni murind. Am umplut o cană cu apă şi am deschis capacul recipientului. Dar în adâncul meu ştiam că ar fi o greşeală să înghit pastilele. Cum ar fi dacă toţi cei care cred în bine ar decide să se sinucidă pentru că în lume este prea multă suferinţă? Am închis ochii şi am văzut privirea îngerului. Îmi doream ca bunica, Arash şi Irena să fie mândri de mine; îmi doream să fac ceva cu viaţa mea, ceva bun, care să merite osteneala. Privisem cum viaţa unui tânăr se scursese pe asfalt, într-un cerc de sânge care se mărea întruna. Nu puteam să mă ascund; moartea nu era un ascunziş. Am pus înapoi capacul sticluţei şi am dus-o la loc, în sertarul cu medicamente al mamei. M-am gândit că aş putea face ceva. Am fugit la magazin, am cumpărat o bucată de carton alb şi am scris pe ea despre atacul Gărzilor Revoluţionare din timpul protestului paşnic.

A doua zi, m-am dus la şcoală mai devreme decât de obicei. Nu era nimeni pe culoar. Am lipit bucata de carton pe perete într-un hol şi m-am aşezat în faţa ei, prefăcându-mă că o citesc. Cam într-o jumătate de oră, elevii s-au adunat şi în curând toată lumea încerca să citească povestea. Nu a durat mult până a apărut *Khanoom* Mahmoodi. A năvălit ca o furtună în hol, cu paşi repezi şi furioşi şi cu faţa congestionată.

— La o parte! a ţipat.

Ne-am dat din calea ei. A citit câteva rânduri şi a vrut să ştie cine scrisese. Când nu a răspuns nimeni, a rupt cartonul de pe perete, urlând:

— Sunt numai minciuni!

— Nu-i adevărat! am protestat. Am fost acolo!

— Aşa deci, *tu* ai scris asta.

I-am spus că Gărzile Revoluţionare au deschis focul asupra unor oameni nevinovaţi.

— Ce oameni nevinovaţi? Doar cei care se opun revoluţiei şi duşmanii lui Dumnezeu şi ai Islamului participă la astfel de manifestaţii. Ai intrat în mare necaz! mi-a spus, ameninţându-mă cu degetul.

Apoi s-a întors şi a plecat. Eram furioasă. Cum îndrăznea să mă facă mincinoasă?

Câteva zile mai târziu, prietenii mei şi cu mine am înfiinţat un mic ziar la şcoală. În fiecare săptămână scriam câteva articole scurte despre chestiuni politice care ne afectau viaţa, le copiam de mână şi le făceam să circule prin şcoală.

Guvernul desfiinţase câteva ziare independente, pe motiv că cei din conducerea lor erau duşmani ai revoluţiei islamice. Mă simţeam ca şi cum ţara se scufunda încet sub ape, fiindcă pe zi ce trecea era din ce în ce mai greu să respiri. Dar am rămas optimişti, gândindu-ne că nu aveau cum să înece pe toată lumea.

De când începuse războiul cu Irakul, regimul islamic punea toate problemele pe seama lui; îl considera răspunzător pentru orice. Preţurile au crescut simţitor. Carnea, produsele lactate, laptele praf pentru bebeluşi şi uleiul se dădeau cu raţia. De obicei, mama se ducea la magazin la cinci dimineaţa pentru a sta la rând să ia porţia ce ne revenea şi se întorcea în jurul prânzului. Puteai găsi aproape orice pe piaţa neagră, dar produsele erau atât de scumpe, încât oamenii cu venituri mici şi familiile din clasa medie nu şi le permiteau; iar raţiile erau foarte mici.

În Teheran, războiul părea departe; acum, sirenele abia dacă mai sunau, şi chiar dacă o făceau, nu se întâmpla nimic. Cu toate acestea, oraşele din apropierea graniţei cu Irakul plăteau scump. Numărul victimelor creştea. În fiecare zi, ziarele prezentau zeci de fotografii ale tinerilor ucişi pe front. Iar guvernul se pricepea să profite de starea emoţională a oamenilor, inducându-le dorinţa de a căuta răzbunare. În moschei, mullahii strigau prin megafoane că războiul nu presupunea doar protejarea Iranului, ci şi a Islamului, iar Saddam nu era un adevărat musulman, ci un discipol al diavolului.

Încetul cu încetul, toate lucrurile pe care le îndrăgeam deveneau ilegale. Romanele occidentale, refugiul şi mângâierea mea, au fost declarate „satanice”, începând să fie greu de găsit. Apoi, la începutul primăverii anului 1981, *Khanoom* Mahmoodi mi-a spus că aveam nevoie de note la religie. Până atunci, minorităţile religioase fuseseră scutite de participarea la orele de religie islamică sau zoroastriană. Acum trebuia fie să particip la orele de religie islamică, fie să aduc la şcoală note la religie de la biserica mea. Deşi înainte mă dusesem din proprie iniţiativă la orele de religie islamică, nu mai voiam să fac asta. Consideram că primisem suficientă educaţie islamică. Obţinerea notelor la religie de la biserică părea o idee practică şi corectă, dar nu se putea aplica şi în cazul meu. Biserica Ortodoxă Rusă din Teheran nu mai avea preot de mult timp. Mama a sunat la o prietenă care mergea regulat la slujbă, iar aceasta m-a îndreptat către o biserică romano-catolică. Deşi se afla la vreo două străzi de casa noastră, nu o observasem până atunci; neavând ferestre cu vitralii colorate spre stradă, biserica arăta la fel de mohorâtă şi neinteresantă ca şi clădirile guvernamentale sau ambasadele străine din jurul ei. Preoţii s-au oferit să mă ajute cu studiul şi să-mi pună note.

O dată pe săptămână, mergeam la biserică pentru ora de catehism. Trebuia să sun la uşa metalică ce dădea din stradă în curtea din spate a bisericii şi să aştept să mi se deschidă prin interfon. Închideam uşa în urma mea şi mergeam pe o alee îngustă, înghesuită între biserică şi zidurile de cărămidă care împrejmuiau curtea. Pe jos era asfaltat. Birourile bisericii şi reşedinţa preoţilor se aflau într-o clădire separată. Preotul mă întâmpina cu căldură, apoi citeam şi discutam Biblia. Când se termina lecţia, deschideam uşa grea din lemn de la intrarea în biserică. Uşa scârţâia întotdeauna, făcând un zgomot ce spărgea liniştea adâncă şi se răsfrângea din zidurile înalte şi arcuite. În biserică îmi plăcea să mă aşez pe o bancă şi să admir icoana înrămată a

Fecioarei Maria: veşmântul lung, de culoare roz, mantia albastră care îi acoperea părul şi zâmbetul liniştit de pe chip. Lumânări pâlpâiau în faţa ei. Ea ştia ce înseamnă să pierzi pe cineva drag, trăise această durere. Într-un fel, aici mă simţeam ca acasă.

Doisprezece

În ziua de 1 mai 1982, pe la începutul după-amiezii, Taraneh şi alte cinci fete au fost chemate prin megafon în biroul Surorilor. Liniştea se lăsă peste închisoare. Toată lumea ştia despre condamnarea la moarte a celorlalte cinci fete din acel grup, dar eu eram singura care ştia despre sentinţa lui Taraneh. Ca de obicei, Taraneh stătea într-un colţ, citind din Coran. Era singura din camera noastră care fusese chemată. Toată lumea a încremenit şi a privit-o lung. Ea s-a ridicat ca şi cum urma să facă o mică plimbare pentru a-şi dezmorţi picioarele. M-am îndreptat către ea, dar s-a uitat la mine şi mi-a făcut un semn din cap. Şi-a luat geanta micuţă ce atârna de un cârlig şi bagajul mai mare de pe raftul de sus, a venit la mine şi mi le-a pus în braţe.

— Ştii că nu am multe lucruri. Asta e tot. Încearcă să găseşti o cale ca să ajungă la părinţii mei.

Am dat din cap că aşa voi face. Şi-a pus *chador*-ul şi s-a îndreptat spre uşă. Ştiam că prietena mea se ducea la moarte. Aş fi urlat până mi-ar fi dat sângele pe gât, mi-aş fi izbit capul de perete până mi l-aş fi crăpat, dar toate astea nu ar fi salvat-o. Cu bagajele lui Taraneh în mână, am rămas neclintită în mijlocul camerei mult timp, până m-au lăsat picioarele. Nimeni nu a scos un cuvânt toată ziua. Am păstrat liniştea, ca şi cum aceasta ar fi fost în stare să păstreze viaţa, să facă un miracol. Am aşteptat, ne-am rugat şi am plâns în tăcere, buzele noastre mişcându-se fără să scoată niciun sunet. Dar ziua s-a încheiat pe tăcute şi orizontul s-a umplut de nuanţe de roşu şi violet, în timp ce noaptea s-a strecurat în văzduh. Aşteptam focuri de armă, şi în curând au venit, ca nişte nori de sticlă ce cădeau din cer.

Treisprezece

La vreo patru luni şi jumătate după ce fusesem arestată, am fost strigată prin megafon.

— Marina Moradi-Bakht, pune-ţi *hijab*-ul şi vino în birou!

Nu ştiam de ce mă cheamă. Poate că lui Hamehd îi era din nou dor de mine. Mi-am acoperit părul cu şalul şi m-am îndreptat către biroul Surorilor.

Sora Maryam m-a întâmpinat zâmbind.

— Fratele Ali s-a întors, mi-a spus. A cerut să te vadă.

M-am legat la ochi şi am urmat-o într-o altă clădire, unde am aşteptat pe hol. Respiram de parcă aveam pietre în gât.

— Marina, urmează-mă, mi-a spus Ali, iar eu l-am ascultat.

A închis uşa şi mi-a spus să stau jos şi să mă dezleg la ochi. Părea mai înalt decât mi-l aminteam, dar poate că asta se datora faptului că slăbise.

M-am uitat în jurul meu. Ne aflam într-o încăpere fără ferestre şi fără paturi de tortură. Pe un perete era agăţat un portret al ayatollahului Khomeini, cel care, după spusele lui Ali, dăduse ordin să-mi fie cruţată viaţa. Sprâncenele negre ale ayatollahului se uneau într-o încruntătură severă, iar ochii lui mă fixau cu o furie intensă. Părea un bătrân foarte rău. Lângă portretul lui Khomeini era unul al preşedintelui, ayatollahul Khamenei, care, în comparaţie cu imamul, avea un chip mai degrabă blând.

Şchiopătând, Ali a scos un scaun de după un birou metalic, căutându-mă cu privirea. Aproape că uitasem cum arăta. Avea o cicatrice nouă pe obrazul drept.

— Arăţi mult mai bine decât ultima dată când te-am văzut, mi-a spus zâmbind. Ce-ai mai făcut între timp?

— Destul de bine. Dar tu?

— Încerci să fii politicoasă sau chiar vrei să ştii?

— Vreau să ştiu, l-am minţit.

Nu-mi doream decât să ies din acea încăpere şi să fug înapoi în pavilionul 246.

Mi-a povestit că petrecuse patru luni pe front, luptând împotriva irakienilor, dar

fusese nevoit să se întoarcă deoarece fusese împuşcat în picior. I-am spus că îmi părea rău, ceea ce era adevărat. Nu mi-aş fi dorit niciodată ca el sau oricine altcineva să fie rănit.

Mă privea cu atenţie, iar zâmbetul i s-a transformat într-o mină serioasă.

— Marina, am de discutat ceva important cu tine şi vreau să mă asculţi, fără să mă întrerupi, până termin ce am de spus.

Nedumerită, am dat din cap afirmativ. Mi-a spus că principalul motiv pentru care plecase de la Evin fusese că voia să fie departe de mine. Crezuse că sentimentele lui aveau să se schimbe în lipsa mea, dar nu s-a întâmplat aşa. Mi-a mărturisit că s-a îndrăgostit de mine de când m-a văzut prima dată. A încercat să-şi ignore sentimentele, dar acestea au devenit tot mai puternice. În noaptea în care m-a condus la baie, a simţit că trebuia să mă salveze cu orice preţ, iar asta l-a înspăimântat. Când a văzut că nu mai ieşeam de la baie, m-a strigat, dar nu i-am răspuns; drept urmare, a intrat să vadă ce se întâmplase şi m-a găsit întinsă pe podea. Un moment a crezut că eram moartă, dar mi-a luat pulsul şi şi-a dat seama că eram în viaţă. Ştia că numele meu se afla pe lista de execuţie şi că Hamehd nu mă plăcea deloc. A încercat să discute cu el, dar acesta nici nu voia să audă. Mi-a explicat apoi că avea o singură cale ca să-mi salveze viaţa şi aceea era să vorbească cu ayatollahul Khomeini. Ani de zile, tatăl lui fusese un prieten apropiat al ayatollahul. Aşa că Ali s-a dus la imam şi l-a implorat să-mi cruţe viaţa, explicându-i că eram prea tânără şi că aveam nevoie de o şansă să mă schimb. Ayatollahul i-a răspuns că acuzaţiile ce mi se aduceau erau suficient de grave pentru a fi condamnată la moarte, dar Ali a continuat să-l roage să mă cruţe. În cele din urmă, ayatollahul a fost de acord să-mi schimbe sentinţa în închisoare pe viaţă. Ali s-a grăbit să ajungă înapoi la Evin şi i-a întrebat pe gardieni unde eram, iar aceştia i-au răspuns că Hamehd mă dusese să fiu executată. Mi-a spus că s-a rugat în timp ce se grăbea să ajungă la locul cu pricina.

Am simţit cum mă cuprindea panica.

După ce a vorbit cu ayatollahul, Ali a decis să mă trimită în pavilionul 246 şi să plece de la Evin. Cum beneficiam de graţierea imamului, Hamehd nu mai avea ce să-mi facă. Ali a încercat să mă uite, dar se gândea la mine mereu şi s-a bucurat când a fost rănit, pentru că avea un motiv să se întoarcă. Mi-a spus că tatăl lui îl sfătuise întotdeauna să nu ia decizii pripite când era vorba de chestiuni importante în viaţă şi să se gândească bine la toate aspectele. M-a asigurat că nu s-a pripit în legătură cu căsătoria noastră, că s-a gândit la asta mai bine de patru luni şi că luase o decizie.

— Vreau să te căsătoreşti cu mine, Marina, şi îţi promit că voi fi un soţ bun şi că voi avea grijă de tine. Nu-mi da răspunsul acum. Vreau să te gândeşti bine, mi-a spus.

Încercam să înţeleg tot ce auzisem, dar nu puteam. Nu avea nicio logică. Cum putea să se gândească la o căsătorie între noi? Nu voiam să mă mărit cu el. Nici măcar nu-mi

doream să mă aflu în aceeaşi încăpere cu el.

— Ali, trebuie să înţelegi că nu pot să mă căsătoresc cu tine, am spus cu o voce tremurândă.

— De ce nu?

— Din multe motive!

— Sunt pregătit să le aud. Nu uita că m-am gândit la asta luni de zile, dar nu se ştie niciodată, e posibil să fi omis ceva. Hai, dă-i drumul, spune-mi motivele tale.

— Nu te iubesc şi nu ţi-am fost hărăzită ţie.

— Nu mă aştept să mă iubeşti. Dragostea poate veni cu timpul, după ce îmi vei da o şansă. Şi ai spus că nu mi-ai fost hărăzită mie? Dar cui ai fost hărăzită? Lui Andre?

Mi s-a tăiat respiraţia. De unde ştia despre Andre?

Mi-a spus că odată, când dormeam, stătuse lângă mine, iar eu îl strigasem pe Andre în somn. Făcuse cercetări şi ştia exact cine e Andre şi unde locuieşte. Deşi Andre nu avea cazier politic, Ali mi-a spus că, dacă era nevoit, îi putea fabrica unul.

Deşi ştiam că uneori vorbesc prin somn, îmi era greu să-l cred. Poate că mă urmăriseră înainte de arestare şi astfel aflaseră de Andre. Îl băgasem şi pe el în treaba asta. Ce puteam să fac?

— Vrei să-l vezi şi pe el aici? m-a întrebat Ali. Poate pe un pat de tortură? Lasă-l să-şi trăiască viaţa. Trebuie să accepţi că viaţa ta s-a schimbat complet din momentul în care ai fost arestată. Şi nu uita de părinţii tăi! Sunt sigur că nu vrei să-i pui în pericol. De ce să plătească ei pentru greşelile tale? Promit să te fac fericită. Vei învăţa să mă iubeşti.

I-am spus că nu avea niciun drept să-mi facă asta, dar el nu a fost de acord, amintindu-mi că mă salvase de la o moarte sigură. Ca inamic al Islamului, nu aveam niciun drept. Era convins că îmi făcea o favoare şi mi-a spus că nu ştiam ce era mai bine pentru mine.

Căutam cu disperare o soluţie. Moartea mea ar fi rezolvat multe probleme.

— Te cunosc prea bine, mi-a spus, iar vocea lui m-a făcut să-mi pierd firul gândurilor. Ştiu exact ce-ţi trece prin cap acum. Te gândeşti la sinucidere. O văd în ochii tăi, dar ştiu şi că nu vei face asta. Nu eşti genul de om care să se dea bătut. E împotriva firii tale. Eşti o luptătoare, ca şi mine. Renunţă la trecut şi putem avea o viaţă minunată împreună. Dar ca măsură de precauţie te avertizez că, dacă îţi pui dinadins viaţa în primejdie, voi ordona ca Andre al tău să fie executat. Va plăti el în locul tău.

Cum aş fi putut avea o viaţă „minunată” cu el? Mă ameninţa că îl va executa pe Andre şi că îmi va aresta părinţii.

— Îţi dau trei zile să te gândeşti la asta, dar ai grijă să nu faci vreo prostie. Am vorbit foarte serios.

Îi pusesem în pericol pe Andre şi pe părinţii mei şi trebuia să fac tot ce puteam pentru a-i proteja. Nu trebuia să pierd din vedere că eram condamnată la închisoare pe

viaţă. Nu aveam nicio scăpare. Aproape că mi-am dorit să nu-l fi întâlnit pe Andre.

Paisprezece

L-am cunoscut pe Andre când am participat prima oară la slujba de duminică de la noua mea biserică catolică. În ziua aceea, după slujbă, m-am îndreptat către micul birou al preoţilor, pentru a sta de vorbă cu ei. În timp ce aşteptam, a intrat Andre, care era organist acolo. În timpul slujbei, deşi stătusem în spate, observasem că era foarte chipeş. Acum realizam că admirasem versiunea înveşmântată a lui David, capodopera lui Michelangelo. Avea faţa ovală, un nas lung şi aristocratic, cârlionţi aurii îi acopereau fruntea lată, iar ochii îi erau de culoarea Mării Caspice într-o zi liniştită. Era frumos. Îmbujorându-mă, am lăsat privirea în jos, sperând că nu-mi putea citi gândurile atât de uşor pe cât mă temeam. Am făcut cunoştinţă.

Biserica deservea o comunitate foarte mică, prin urmare orice nou-venit atrăgea foarte multă atenţie şi curiozitate. M-a întrebat dacă eram studentă şi când i-am spus că trecusem în clasa a zecea a roşit. Eu i-am povestit despre originile mele ruseşti, iar el mi-a spus că studia ingineria electrică la Universitatea din Teheran, dar, cum toate universităţile erau închise din cauza Revoluţiei Culturale Islamice, acum preda engleza, fizica şi matematica la o şcoală armeană.

În timpul conversaţiei, am fost cuprinsă de entuziasm. Vorbea calm şi încet. I-am spus că îmi făcuse plăcere să-l ascult cântând, iar el mi-a răspuns că era începător. După revoluţie, când guvernul preluase toate şcolile de băieţi care aparţineau de biserică, mulţi dintre preoţii care le administraseră au fost deportaţi, sub acuzaţia că erau spioni. Andre frecventase şcoala lor timp de 12 ani. Un preot care aştepta să fie deportat fusese organist mulţi ani. I-a predat câteva lecţii de muzică lui Andre, care nu mai cântase niciodată la un instrument, şi după ce preotul a plecat Andre i-a luat locul.

— Ar trebui să te alături corului nostru, mi-a spus Andre. Chiar acum suntem în căutare de noi membri.

I-am spus că nu mă pricepeam la cântat.

— Ar trebui să încerci, e distractiv. Următoarea noastră repetiţie este miercuri seara, la ora şase. Ai vreun program special atunci?

— Nu.

— Bine, atunci ne vedem miercuri seara.

S-a ridicat şi mi-a strâns mâna.

După ce a plecat, am reuşit să-mi recapăt răsuflarea.

Aram încă mă conducea acasă o dată pe săptămână. Era în clasa a douăsprezecea, în ultimul an de liceu.

— Plănuim să părăsim Iranul în câteva luni şi sperăm să ajungem în Statele Unite, mi-a spus într-o după-amiază caldă şi însorită de primăvară.

Ştiam că avea să vină şi ziua asta. Fuseserăm prieteni buni mai bine de doi ani. Nu voiam să-l pierd, dar ştiam că cel mai bun lucru pentru el era să plece şi să înceapă o nouă viaţă, departe de toate amintirile dureroase pe care le împărtăşeam.

I-am spus că mă bucuram pentru el. S-a oprit şi s-a uitat la mine şi am observat că avea lacrimi în ochi. Mi-a mărturisit că şi-ar fi dorit să pot merge şi eu cu el; era îngrijorat pentru siguranţa mea. Mulţi dintre colegii lui de şcoală fuseseră arestaţi şi duşi la Evin şi auzise că nimeni nu ieşea de acolo viu. I-am spus că era paranoic, dar a susţinut că toate astea nu aveau nicio legătură cu paranoia.

— Aram, nu ai de ce să-ţi faci griji, am insistat.

— Arash obişnuia să spună acelaşi lucru. Hei, stai puţin; tocmai mi-a trecut ceva prin cap, dar nu, nu se poate… pe de altă parte însă…

S-a oprit în mijlocul trotuarului îngust, în faţa unui mic aprozar. Cutii şi coşuri pline de fructe şi legume blocau o parte din trotuar.

— Nu ai de gând să te omori, nu-i aşa? m-a întrebat brusc, aproape plângând.

L-am asigurat că nu aveam nicio intenţie să mă sinucid.

O femeie corpolentă care încerca să treacă de noi pentru a intra în magazin, sătulă să ne aştepte să terminăm conversaţia, a rostit un „scuzaţi-mă” plin de frustrare şi aproape că ne-a împins pe amândoi într-o cutie mare cu ceapă. Recăpătându-şi echilibrul, Aram s-a uitat la mine. M-am dat la o parte, pe marginea străzii, şi l-am asigurat din nou că voi fi bine. În timp ce ne plimbam, am dat să-l iau de mână, dar el s-a împotrivit.

— Ce faci? O să fim arestaţi! mi-a spus, uitându-se în jur şi înroşindu-se la faţă.

— Îmi… îmi pare rău! Sunt o idioată! Nu m-am gândit.

Mi-am înghiţit lacrimile.

— Iartă-mă, Marina! Nu am vrut să fiu aspru. Dar cum aş putea să mă împac cu mine însumi dacă te-ar biciui pentru că m-ai ţinut de mână?

— Îmi pare rău!

— Vezi, ăsta e încă un motiv pentru care ar trebui să pleci. Să ţii pe cineva de mână nu este o crimă. Dacă ai povesti asta cuiva care trăieşte într-o ţară normală, ar crede că

e o glumă proastă.

Câteva minute mai târziu, mi-am amintit că voiam să-l întreb dacă nu cunoştea pe cineva care să poată traduce din rusă în persană. I-am explicat că bunica mea îşi scrisese povestea vieţii şi că mi-o dăduse mie înainte să moară. Aveam nevoie de cineva care să mi-o traducă în persană. M-a întrebat de ce nu îi rog pe părinţii mei să mă ajute şi i-am spus că bunica îmi încredinţase povestea mie. Poate că nu voia ca părinţii mei să o aibă. Voiam să mă ajute cu traducerea cineva care nu mă cunoştea. Mi-a spus că Irena avea o prietenă cam ciudată, dar care ştia multe limbi şi vorbea fluent atât persana, cât şi rusa. Mi-a promis că o va suna.

Eram aproape la jumătatea drumului spre casă, când am observat că se apropia o furtună. Nori negri acopereau cerul. Era ciudat cum o zi atât de frumoasă şi însorită se schimbase în câteva minute. Am auzit primul bubuit de tunet. A început să plouă. Eram încă departe de casă şi nu era niciun adăpost prin preajmă. La început n-a plouat tare; puteam să văd fiecare picătură de ploaie care atingea pământul. Ne-am gândit că poate vom reuşi totuşi să ajungem acasă înainte ca furtuna să se dezlănţuie, dar nu, era prea târziu. Tunetele bubuiau, iar picăturile perfecte de ploaie se amestecau. Un vânt puternic îndoia copacii, transformând ploaia într-un val de apă de nestăvilit. Am fost nevoiţi să ne oprim. Strada familiară s-a estompat, iar culorile calde au dispărut. Incapabili să găsim drumul, stăteam acolo încurcaţi, ştiind că trebuia să înfruntăm furtuna. Trebuia să închidem ochii şi să ne gândim că era vorba doar de un moment trecător.

A doua zi, Aram m-a sunat şi mi-a spus că vorbise cu prietena Irenei, Anna, care fusese de acord să se întâlnească cu mine. Câteva zile mai târziu, Aram m-a însoţit la casa Annei, care era situată pe o stradă liniştită din apropierea Bulevardului Takht-eh Tavoos. Am apăsat butonul soneriei şi un câine a început să latre în spatele porţii care separa curtea din faţa casei de stradă. O voce de femeie a întrebat în limba persană cine e la poartă,. Când am răspuns, Anna ne-a deschis. Părea de vreo 70 de ani, era înaltă şi slabă şi avea un păr negru, des şi frumos, care i se revărsa pe umeri. Ochii îi erau mari şi cenuşii, purta o bluză albă de mătase şi o pereche de blugi şi ne-a salutat în limba rusă. Un ciobănesc german se ţinea după ea. Casa ei mică cu etaj era plină de plante tropicale. Am fost nevoiţi să dăm frunzele la o parte pentru a o putea urma în sufragerie, unde un papagal colorat stătea cocoţat pe o stinghie, câţiva canari cântau într-o colivie şi o pisică neagră se freca de picioarele mele. Aerul mirosea a pământ ud şi fiecare perete din casă era acoperit cu rafturi care gemeau de cărţi.

— Unde e textul? m-a întrebat în timp ce ne aşezam.

I l-am dat şi a răsfoit puţin paginile.

— Voi avea nevoie de câteva ore pentru a-l traduce.

S-a ridicat şi ne-a condus către uşă.

— Irena te îndrăgea foarte tare, Marina. Poţi să vii după text mâine după-amiază, la patru şi jumătate.

A doua zi, aproape de îndată ce am sunat la poartă, Anna ne-a deschis şi mi-a dat scrierile bunicii şi traducerea.

— Poftim, draga mea. Bunica ta a fost o femeie tristă, dar puternică, mi-a spus şi ne-a închis uşa în nas.

— Ţi-am spus că e puţin ciudată, mi-a spus Aram şi a izbucnit în râs.

Am citit traducerea imediat ce am ajuns acasă. Avea aproape 40 de pagini, era scrisă de mână caligrafic şi foarte corect gramatical. Dacă nu aş fi ştiut, nu aş fi ghicit niciodată că persana nu era limba maternă a autoarei.

La vârsta de 18 ani, bunica mea, Xena Mooratova, se îndrăgostise de un tânăr chipeş de 23 de ani, pe nume Andrei. Avea părul blond-auriu, ochi mari şi albaştri şi era comunist. Xena îl implorase să nu participe la demonstraţiile şi protestele organizate împotriva ţarului, dar el nu a ascultat-o. Andrei îşi dorea ca Rusia să devină mai măreaţă decât era şi voia ca sărăcia să dispară. Xena scria că tânărul avea idei frumoase, dar imposibile, şi că era foarte naiv. A început să meargă şi ea la proteste pentru a-l proteja. În timpul unei demonstraţii, soldaţii au avertizat mulţimea să plece, dar nimeni nu i-a ascultat, aşa că aceştia au deschis focul.

„Oamenii au început să alerge", scria Xena. „M-am întors. Era întins pe stradă, sângerând. L-am ţinut în braţe până a murit. Soldaţilor li s-a făcut milă de mine şi m-au lăsat să-l duc la mama lui. I-am târât trupul pe străzile Moscovei. Câţiva tineri mi-au sărit în ajutor; au început să-l care în locul meu, iar eu mergeam în urma lor, privind cum sângele i se scurge pe asfalt. Din acea zi nu am mai avut niciodată somnul liniştit. Încă mă mai trezesc uneori şi îi văd sângele pe patul meu."

Xena l-a întâlnit pe viitorul ei soţ – bunicul meu, Esah – câteva luni mai târziu. Era un tânăr cu suflet bun, de meserie bijutier. Nu ştia exact cum şi când se îndrăgostise de el. În scurt timp, Esah a cerut-o în căsătorie, iar ea a acceptat. S-au căsătorit, au avut o fată şi i-au pus numele Tamara. Curând după aceea au fost forţaţi să părăsească Rusia şi să vină în Iran. A fost o călătorie foarte dificilă, mai ales pentru Xena, care era însărcinată cu cel de-al doilea copil, tatăl meu. Ajunsă în Iran, familia s-a stabilit la început în oraşul Mashad, unde s-a născut tata, apoi s-a mutat în oraşul Rasht, unde Esah avea câteva rude. La scurt timp după aceea s-au mutat din Rasht în Teheran. Capitala Iranului era foarte diferită de Moscova şi Xenei îi era dor de casă. Îi lipseau prietenii şi familia, dar asta nu era chiar atât de grav pentru ea, fiindcă ducea o viaţă foarte fericită alături de Esah. Însă fericirea nu avea să dureze mult. Esah a plecat de acasă într-o dimineaţă şi nu s-a mai întors, fiind omorât de nişte hoţi pentru bijuteriile pe care plănuia să le vândă ca să cumpere o casă.

Din acel moment, Xena a dus o viaţă foarte singuratică şi grea. Tânjea să se întoarcă

acasă în Rusia, dar acolo pierduse totul; casa şi stilul ei de viaţă fuseseră distruse de o revoluţie însetată de sânge. Nu avea unde să se ducă şi credea că avea să fie o străină pentru tot restul vieţii.

A deschis o pensiune şi a început să muncească din greu. Anii au trecut, copiii au crescut, iar Tamara s-a căsătorit cu un rus şi s-a întors cu el în ţara natală. Apoi Xena l-a întâlnit pe Peter, un ungur care stătea la pensiunea ei. El o ajuta şi îi ţinea companie. Când a început al Doilea Război Mondial, Peter a cerut-o pe Xena în căsătorie, iar ea a acceptat, dar nu au mai apucat să facă nunta. Ţările erau dezbinate, iar Ungaria era de partea lui Hitler. Toţi ungurii care trăiau în Iran au fost luaţi prizonieri de război şi trimişi în lagăre speciale din India, unde Peter a murit în urma unei boli infecţioase.

Eram în lacrimi când am terminat de citit traducerea. Înţelegeam cât de tristă, neajutorată şi singură trebuie să se fi simţit bunica. Revoluţiile ne-au distrus pe amândouă. Ambele revoluţii, cea comunistă şi cea islamică, au avut ca rezultat instalarea unor regimuri dictatoriale groaznice. Viaţa mea părea o copie distorsionată a vieţii bunicii mele. Puteam doar să sper că viitorul avea planuri mai bune pentru mine. Trebuia să ţin minte că ea supravieţuise şi asta aveam de gând să fac şi eu.

În următoarea seară de miercuri m-am dus la repetiţia corului. Am stat lângă o femeie care avea o voce minunată. După ce s-a terminat, Andre a venit la mine. Purtam blugi şi un tricou simplu şi îmi doream să mă fi îmbrăcat mai frumos. Deşi *hijab*-ul era obligatoriu şi puteai fi biciuită şi arestată dacă nu îl purtai, femeile aveau totuşi dreptul să se îmbrace cum doreau pe dedesubt. Atunci când mergeam la biserică sau în vizită la prieteni ori la rude, puteam să mă dezbrac de *hijab* când ajungeam.

— Ai o voce foarte frumoasă, Marina, mi-a spus Andre.

— Nu-i adevărat. Am stat lângă doamna Masoodi, ea e cea cu vocea minunată, am râs.

L-am întrebat de unde era şi mi-a spus că părinţii lui veneau din Ungaria, dar că el şi cu sora lui se născuseră în Teheran. Sora lui avea 21 de ani şi se mutase recent la Budapesta pentru a merge la universitate acolo. El avea 22 de ani.

Faptul că era ungur mi s-a părut o coincidenţă bizară. Dar când am analizat mai bine situaţia, mi-am dat seama că nu era chiar atât de ciudată. Creştinii erau o minoritate atât de restrânsă în Iran, încât eram cu toţii legaţi între noi într-un fel sau altul.

— Vrei să înveţi să cânţi la orgă? m-a întrebat Andre.

— E greu?

— Nu e greu deloc. Te învăţ eu.

— Bine. Când începem?

— Ce-ai zice să începem acum?

În ciuda evenimentelor înspăimântătoare din timpul manifestaţiei din Piaţa Ferdosi, am continuat să particip la multe alte proteste organizate de diferite grupări politice, de la comunişti şi până la mujahedini. Măcar atât puteam face pentru a-mi arăta dezaprobarea faţă de guvern şi de politicile sale. Nu le-am pomenit nimic despre asta părinţilor mei, lui Aram sau lui Andre. Toate protestele se desfăşurau cam în acelaşi fel: tinerii se adunau pe o stradă principală, arborând pancarte împotriva guvernului, mulţimea începea să se deplaseze şi să strige sloganuri, iar după doar câteva momente aerul se umplea de gaze lacrimogene, făcându-ne ochii să lăcrimeze şi gâtlejurile să ardă. Apoi urma zgomotul gloanţelor. Însemna că Gărzile Revoluţionare sosiseră. Toată lumea fugea cât de tare putea, ţinând capul aplecat. Totul devenea concentrat şi clar. Culorile deveneau mai intense. *Evită verdele de armată! Stai departe de bărbaţii cu barbă!* Era o greşeală să încerci să fugi pe străduţe înguste; posibilitatea de a fi arestat sau bătut era mult mai mare. Cu cât era mai largă strada, cu atât aveai mai multe şanse de supravieţuire. De câteva ori a trebuit să mă ascund după containere de gunoi urât mirositoare sau după cutii de fructe şi legume putrezite, pentru a scăpa de Gărzile Revoluţionare. Exceptând acel moment din Piaţa Ferdosi, nu am mai văzut pe nimeni împuşcat, dar după manifestaţii mereu se găsea cineva care îmi povestea că văzuse oameni căzând sau urme de sânge pe caldarâm. De câte ori ajungeam acasă teafără după un protest, inima îmi era plină de entuziasm. Supravieţuisem din nou. Poate că eram imună la gloanţe şi la bâte fluturate în aer.

Cam cu două săptămâni înainte de vacanţa de vară, Gita, care absolvise liceul cu un an înainte şi aştepta să se redeschidă universităţile după Revoluţia Culturală Islamică, a venit să mă viziteze într-o seară şi mi-a spus că o prietenă de-a ei, pe nume Shahrzad, voia să se întâlnească cu mine. Mi-a explicat că Shahrzad era studentă şi fusese prizonieră politică timp de trei ani pe vremea şahului. Shahrzad auzise de greva pe care o provocasem la şcoală şi ştia că citisem câteva dintre cărţile grupării din care făcea parte. Ba chiar citise şi câteva articole pe care le scrisesem pentru ziarul înfiinţat la şcoală. Am întrebat-o pe Gita de ce voia Shahrzad să mă vadă şi mi-a spus că aceasta îşi dorea ca eu să fac parte din gruparea Fadayian-e Khalgh. I-am spus Gitei că nu îmi doream asta; eu credeam în Dumnezeu şi mergeam la biserică, aşa că nu aveam mare lucru în comun cu acea grupare.

— Eşti o susţinătoare a guvernului? m-a întrebat Gita.

— Nu, nu sunt.

— Eşti ori cu ei, ori împotriva lor.

— Chiar dacă sunt împotriva lor, asta nu înseamnă că sunt comunistă. Te respect şi îţi respect convingerile, dar nu vreau să mă implic în politică.

— Cred că deja eşti implicată, chiar dacă tu nu crezi asta. Dă-i o şansă. Vrea doar să vorbească cu tine câteva minute. Te ajungem din urmă mâine, după şcoală, pe drumul

spre casă.

Nu am vrut să mă cert cu Gita, aşa că am fost de acord să mă întâlnesc cu Shahrzad.

A doua zi, m-am trezit cu Shahrzad şi Gita lângă mine de îndată ce am ieşit din şcoală. Gita ne-a făcut cunoştinţă şi a plecat imediat, motivând că trebuia să ajungă undeva. Shahrzad era diferită de toate fetele pe care le cunoscusem până atunci. Avea o privire foarte tristă şi se uita mereu în jurul ei, agitată.

— Din câte am auzit, eşti un lider înnăscut, mi-a spus în timp ce mergeam către casă. Nu sunt prea mulţi oameni care să poată face asta. Ceilalţi te ascultă. Ţi-am citit şi articolele din ziarul pe care l-aţi înfiinţat la şcoală. Sunt bine scrise. Tu chiar poţi aduce o schimbare. Guvernul islamic va distruge ţara, iar tu poţi face ceva în privinţa asta.

— Shahrzad, îţi respect convingerile, dar noi două nu avem nimic în comun.

— Eu cred că avem. Avem acelaşi duşman, prin urmare suntem prietene.

I-am spus că nu puteam privi lucrurile din aceeaşi perspectivă. Pur şi simplu aşa era felul meu, să spun lucrurilor pe nume. I-am explicat că dacă am fi avut un guvern comunist în locul celui islamic, probabil că aş fi deschis gura şi împotriva acestuia.

M-a întrebat dacă nu doresc să produc o schimbare şi i-am spus că schimbarea pe care voiam eu să o provoc era diferită de cea pe care o avea ea în minte. S-a oprit brusc şi a privit lung către un tânăr care tocmai trecuse pe lângă noi, şi-a luat la revedere rapid şi a dispărut după un colţ. Nu am mai văzut-o niciodată.

Îmi doream haine noi. Mă săturasem de blugi decoloraţi, pulovere ponosite şi adidaşi. Dar aveam o problemă. Rata inflaţiei crescuse după revoluţie şi ştiam că părinţii mei nu îşi permiteau astfel de cheltuieli. Nu se obişnuia ca adolescentele să muncească, aşa că trebuia să fiu creativă pentru a găsi un mod de a face rost de bani. Pantofii de calitate erau foarte scumpi.

Părinţii mei, mătuşa Zenia, unchiul Ismael şi soţia lui se întâlneau o dată la două săptămâni să joace rummy. Jucau pe bani şi luau totul foarte în serios. Îi privisem jucând de multe ori şi învăţasem regulile. Într-o noapte, când soţia unchiului meu se simţea rău şi nu putea să joace, m-am oferit să o înlocuiesc. Mătuşii Zenia i s-a părut o idee grozavă şi a convins pe toată lumea să-mi dea nişte bani ca să pot participa. Am intrat în joc. Până la sfârşitul serii ajunsesem de la 100 de *toman*-i la 2.000. A doua zi, mi-am făcut de cap la cumpărături şi mi-am luat pantaloni eleganţi, bluze şi trei perechi de pantofi cu toc. În ziua următoare, m-am dus la biserică îmbrăcată în haine cumpărate din bani obţinuţi la jocuri de noroc: pantaloni negri eleganţi, o bluză albă de mătase şi o pereche de pantofi negri cu toc şi vârf ascuţit.

Când bunica încă mai trăia şi părinţii mei invitau acasă la noi prieteni sau rude şi jucau cărţi, ea dădea mereu din cap dezaprobator şi îmi spunea că jocurile de noroc nu

sunt un lucru bun, pentru că pot distruge familii şi prietenii şi din acest motiv nu erau pe placul lui Dumnezeu. Era un păcat să joci. Ştiam toate astea şi mă simţeam vinovată. Dar eram sigură că Dumnezeu înţelegea situaţia. Şi, ca măsură de precauţie, aveam de gând să-i spun preotului despre jocurile de noroc la spovedanie.

Îmi plăcea foarte mult zgomotul delicat pe care îl făceau noii mei pantofi la modă în timp ce păşeam de-a lungul culoarului din biserică pentru a ajunge la băncile din faţă, unde repeta corul. Şi m-am simţit foarte bine când membrii corului mi-au spus în şoaptă că arătam minunat. Când m-a văzut Andre, s-a uitat lung la mine şi, în timpul slujbei, am observat că mă privea cu coada ochiului.

Andre s-a străduit să mă înveţe să cânt la orgă, dar cu cât încerca mai mult, cu atât îmi dădeam mai bine seama că nu aveam talent la muzică. Îşi petrecea mare parte din timpul lui liber la biserică, reparând diferite lucruri, de la orgă până la aparatură sau mobilă, şi, de obicei, mă ruga să îi ţin companie. Îmi plăcea să-mi petrec timpul cu el. Îmi povestea despre viaţa lui, despre familie şi prieteni. Înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, tatăl lui, Mihaly, pe atunci tânăr tâmplar, venise în Iran să lucreze la un nou palat care se construia pentru şah. Mihaly o lăsase pe logodnica lui, Juliana, la Budapesta, în speranţa că se va întoarce acasă după ce va termina lucrul, dar războiul l-a împiedicat să o facă. Războiul se dezlănţuia în Europa, iar Ungaria era de partea Germaniei; Aliaţii au intrat în Iran pentru a aproviziona Rusia din sud. Şi la fel ca în cazul lui Peter, logodnicul bunicii mele, Mihaly a fost deportat într-un lagăr din India. Dar, spre deosebire de Peter, Mihaly a supravieţuit. După război, s-a întors în Iran, şi nu în ţara lui natală, deoarece Ungaria devenise comunistă. Cetăţenii unguri nu aveau voie să iasă din ţară în acel moment, astfel că Juliana nu a putut să i se alăture lui Mihaly. A fost obligată să rămână în Ungaria până la revoluţia anticomunistă din 1956, când s-au deschis graniţele ţării şi a putut să treacă în Austria ca refugiată, iar mai apoi să vină în Iran şi să-şi reîntâlnească iubirea pierdută, după 18 ani de separare. S-au căsătorit imediat şi au avut doi copii: Andre şi sora lui, care a venit pe lume 15 luni mai târziu. Juliana a murit când Andre avea doar patru ani, iar sora lui doi ani şi jumătate. După moartea mamei, una dintre surorile lui Mihaly, care avea vreo 60 de ani şi nu era măritată, a venit în Iran ca să-şi ajute fratele să-şi crească copiii. Cu timpul, s-a dovedit a fi o înlocuitoare minunată a mamei pe care o pierduseră cei mici.

Într-o zi, în timp ce stăteam pe banca din faţa orgii, iar în biserică nu mai era nimeni, i-am povestit lui Andre despre problemele mele de la şcoală: greva, lista pe care *Khanoom* Bahman o văzuse în biroul directoarei, ziarul înfiinţat la şcoală şi faptul că *Khanoom* Mahmoodi mă ura. În ochii lui mari şi albaştri se putea citi o mare uimire.

— Ai făcut toate lucrurile astea? m-a întrebat, nevenindu-i să creadă.

— Da. Problema mea e că nu pot să-mi ţin gura.

— Sunt surprins că nu ai fost arestată încă.

— Ştiu. Şi eu sunt la fel de surprinsă.

M-a luat de mână, iar inima mi-a stat în loc. Avea mâna rece ca gheaţa.

— Trebuie să pleci din ţară! mi-a spus.

— Andre, fii realist! Cu toate problemele mele, sigur nu-mi vor da paşaport, iar să treci ilegal graniţa e periculos şi, în plus, costă foarte mult. Părinţii mei nu şi-ar permite.

— Ei ştiu toate astea?

— Ştiu unele lucruri, dar nu totul.

— Practic, tu îmi spui că aştepţi să fii arestată?

— Am altă soluţie?

— Să te ascunzi.

— Mă vor găsi. Şi unde să mă ascund? E corect din partea mea să-i pun pe alţii în pericol?

Mi-am dat seama că ridicasem glasul, care s-a răsfrânt din tavan. Am păstrat un moment de tăcere, apoi Andre şi-a pus braţul pe după umerii mei. M-am sprijinit de el, simţind căldura cu care mă întâmpina trupul lui. Când eram cu el, aveam sentimentul puternic că acolo e locul meu, casa mea, unde ajungeam după o călătorie anevoioasă. Mă îndrăgosteam din nou şi asta m-a făcut să mă simt vinovată – nu voiam să-l trădez pe Arash. Dar dragostea avea căile ei; era ca şi cum primăvara se furişa încet pe faţa pământului, iar iarna lua sfârşit. Temperatura creştea uşor cu fiecare zi care trecea, ramurile copacilor se îmbogăţeau cu muguri noi, soarele stătea pe cer cu câteva clipe mai mult decât în ziua precedentă şi, pe nesimţite, lumea se umplea de căldură şi culoare.

În 1981, spre sfârşitul lunii iunie, la câteva zile după ce mama mea şi cu mine am ajuns la casa de vacanţă pentru a ne petrece vara acolo, Aram m-a sunat şi m-a întrebat dacă aflasem că, influenţat de ayatollahul Khomeini, parlamentul îl pusese sub acuzare pe preşedintele Banisadr deoarece se opusese executării prizonierilor politici şi îi scrisese lui Khomeini, avertizându-l că nu este de acord cu regimul dictatorial. Nu ştiam nimic despre asta. La casa de vacanţă aveam doar un aparat de radio vechi, care nu prea funcţiona şi la care nu prindeam ştirile BBC, iar la posturile locale de televiziune nu ne oboseam să ne uităm. Câteva zile mai târziu, Aram mi-a spus că Banisadr reuşise să fugă în Franţa, dar mulţi dintre prietenii lui fuseseră arestaţi şi executaţi.

Pe 28 iunie, mama a deschis din întâmplare televizorul, chiar înainte să luăm masa de seară, şi aşa am aflat că, mai devreme în cursul acelei zile, o bombă explodase în sediul Partidului Republicii Islamice în timpul unei şedinţe. În incident muriseră peste 70 de membri de partid, majoritatea oficiali ai guvernului, printre care şi ayatollahul Mohammad-eh Beheshti, şeful sistemului juridic şi secretarul general al partidului. Guvernul a anunţat că responsabili pentru atacul cu bombă erau mujahedinii.

La începutul lunii august a fost învestit în funcţie noul preşedinte, Mohammad Ali Rajai. Era cunoscut ca unul dintre liderii Revoluţiei Culturale Islamice. A ocupat fotoliul de preşedinte doar două săptămâni, deoarece pe 30 august o bombă a explodat în biroul prim-ministrului, omorându-i pe acesta, pe preşedintele Rajai şi pe şeful poliţiei din Teheran. S-a dat vina din nou pe mujahedini, dar am auzit zvonuri conform cărora ambele atacuri cu bombă fuseseră consecinţele unui război intern între diferite facţiuni ale guvernului.

Ţara părea să fie într-un doliu perpetuu: la fiecare colţ de stradă, din megafoane răsunau cântări religioase, iar grupuri de bărbaţi mergeau pe stradă plesnindu-se cu palmele peste piept sau lovindu-se cu lanţuri metalice pe spate, în spiritul tradiţiei şiite, în timp ce femeile îi urmau bocind şi jelind. Eram extrem de indignată de evenimentele recente şi mă adânceam şi mai mult în lectură, care îmi oferea de cele mai multe ori o lume mai plină de noimă, compasiune şi predictibilitate.

Înainte de sfârşitul verii, am luat decizia să nu mă mai întorc la şcoală. Ce rost avea să mă mai duc? Nu eram capabilă să mă adaptez noilor reguli şi probabil că aveam să intru în şi mai multe necazuri cu *Khanoom* Mahmoodi şi cu ceilalţi profesori.

Imediat ce ne-am întors la Teheran, am urmărit dispoziţia mamei pentru a găsi cel mai bun moment ca să-i comunic decizia mea. Eram sigură că nu avea să cedeze uşor. Era foarte mândră că fratele meu avea o diplomă de licenţă şi vorbea întotdeauna cu admiraţie despre cei care primiseră o educaţie aleasă. Dar nu avea cum să mă oblige. Ştiam că situaţia mea nu avea decât să se înrăutăţească dacă aş fi petrecut chiar şi o zi în plus la şcoală.

Cumpăraserăm câteva piese de mobilier pentru camera în care fusese sala de dans a tatălui meu: patru scaune mari, tapiţate cu un material catifelat, verde-oliv, două măsuţe negre de cafea, o masă mare cu opt scaune din acelaşi set şi un bufet. Dar sala de aşteptare rămăsese aceeaşi, cu masa rotundă în centru şi cu cele patru scaune de piele neagră în jurul ei. Între două scaune era o sobă cu kerosen, care încălzea camera pe timp de iarnă. Mamei îi plăcuse dintotdeauna să tricoteze şi, mai ales după victoria revoluţiei, îşi petrecea cea mai mare parte a timpului aşezată pe scaunul din stânga sobei, tricotând pulovere pentru noi. Uneori mai croşeta şi feţe de masă sau cuverturi. În ziua cu pricina, când am intrat în cameră, mama era cuibărită în scaunul ei preferat şi tricota, cu ochelarii pe vârful nasului. M-am aşezat pe scaunul din faţa ei, păstrând câteva minute tăcerea şi încercând să mă hotărăsc cum să încep conversaţia.

— *Maman?*

— Da?

Nu şi-a ridicat privirea.

— Nu mă pot întoarce la şcoală. Cel puţin, nu anul ăsta.

A lăsat puloverul pe care îl tricota să-i cadă în poală şi mi-a aruncat o privire pe

deasupra ochelarilor. Deşi avea 56 de ani şi câteva riduri îi apăruseră în jurul ochilor şi pe frunte, încă era o femeie frumoasă.

— Poftim?

— Nu pot să mă întorc la şcoală.

— Ţi-ai ieşit din minţi?

I-am spus că nu ne învăţau nimic util la şcoală şi că, dacă aş fi stat acasă, nu aş mai fi fost nevoită să am de-a face cu profesorii din Gărzile Revoluţionare. I-am promis că voi studia singură toate manualele de clasa a unsprezecea şi că mă voi duce la examene.

— Ştii bine că pot face asta, i-am spus. Probabil că ştiu mai multe decât noii profesori.

A oftat şi a lăsat privirea în jos.

— *Maman*, te rog, nu mă obliga să mă întorc, i-am spus suspinând.

— O să mă mai gândesc, mi-a spus.

Am fugit în camera mea.

În dimineaţa următoare, când mama a intrat în cameră, aproape că nu mai puteam vedea, atât de umflaţi îmi erau ochii după o noapte întreagă de plâns. Era ca şi cum toată durerea şi frustrarea mea se revărsaseră. Mama stătea lângă uşa balconului, privind strada.

— Poţi să stai acasă, a spus, dar numai un an.

Luase hotărârea împreună cu tata.

La începutul lunii septembrie, Aram m-a sunat într-o seară să-şi ia la revedere; pleca din ţară a doua zi. Mi s-a părut că plângea.

— Îţi voi simţi lipsa. Ai grijă de tine, i-am spus, controlându-mi vocea.

Nu-i spusesem de Andre şi am decis că venise momentul să ştie. Aşa că i-am zis că întâlnisem la biserică pe cineva de care îmi plăcea foarte mult.

A rămas surprins şi m-a întrebat de când îl cunoşteam. I-am spus îl cunoscusem pe Andre în primăvară.

— De ce nu mi-ai spus mai devreme? Am crezut că ne spunem totul, mi-a zis.

— Nu eram sigură de ceea ce simţeam. Nu voiam să mă mai apropii prea mult de cineva vreodată.

A înţeles.

Toţi băieţii erau obligaţi să facă serviciul militar după terminarea liceului, cu excepţia celor care reuşeau să intre la o universitate sau care erau scutiţi în mod oficial de guvern, din motive medicale sau din alte motive întemeiate. Tatăl lui Aram obţinuse o scutire pentru el, deoarece fratele său era considerat martir, iar Aram era singurul copil în viaţă al părinţilor săi. Nu trebuia să mai meargă la război pentru că familia lui pierduse deja un fiu în luptă. I s-a părut ironic că moartea fratelui său îi salvase viaţa.

Guvernul i-a eliberat lui Aram un paşaport oficial, cu care avea dreptul să părăsească ţara.

Într-o zi din luna noiembrie a anului 1981, Sarah m-a sunat să-mi spună că trebuia să mă vadă urgent. Vocea îi tremura, dar nu a vrut să-mi spună mai multe la telefon. Am fugit la ea şi am găsit-o aşteptându-mă la uşă. Părinţii şi fratele ei nu erau acasă. Ne-am dus în camera ei şi s-a trântit pe pat. Avea ochii roşii şi umflaţi de plâns.

Mi-a spus că, în urmă cu două zile, Gărzile Revoluţionare veniseră la Gita să o aresteze, dar aceasta nu era acasă, aşa că le arestaseră pe mama ei şi două surori şi îi spuseseră tatălui că, dacă Gita nu se predă într-o săptămână, una dintre surori va fi executată. Drept urmare, Gita se dusese şi se predase la Evin ca să-şi elibereze mama şi surorile.

— Marina, ştii cât e de încăpăţânată. O vor omorî. Nu poate să-şi ţină gura. Şi probabil că urmăm noi. De fapt, Sirus e cu siguranţă următorul, dar el spune că toţi cei care au vorbit public împotriva guvernului sunt în pericol de a fi arestaţi.

Sirus avea dreptate. Eram conştientă că vor veni după noi mai devreme sau mai târziu. Ştiau pe cine să caute. Ştiau unde locuiam. Nu spusesem nimănui de listă, pentru că nu aveam habar ce alte nume conţinea şi pentru că nu voiam să sperii pe cineva sau să o pun în pericol pe *Khanoom* Bahman.

— Da, probabil că noi urmăm. E doar o chestiune de timp şi nu putem face nimic. Nu putem să fugim, pentru că le vor face rău părinţilor noştri, i-am spus.

— Nu putem să stăm pur şi simplu şi să aşteptăm.

— Ce vrei să faci?

— Aş putea cel puţin să le spun părinţilor mei, a zis Sarah.

— Vor intra în panică. Nu se poate face nimic, doar să dispăreţi toţi împreună. Dacă le spun părinţilor mei, nu mă vor lua în serios. Nu-ţi face prea multe griji, nu poate fi chiar atât de rău. Oamenii exagerează. Nu am făcut nimic. Gita era foarte implicată în gruparea ei. De ce s-ar deranja pentru noi?

— Cred că ai dreptate. Nu ar trebui să intrăm în panică. Nu am făcut nimic.

Cincisprezece

După ce m-a cerut în căsătorie, Ali m-a condus înapoi în pavilionul 246. Prietenele mele s-au strâns în jurul meu de îndată ce am intrat în cameră, vrând să afle ce se întâmplase. Le-am spus că se întorsese Ali şi că voia doar să vadă ce mai fac. După expresia de pe chipurile lor, îmi dădeam seama că nu mă credeau. Erau îngrijorate, dar nimeni nu putea să facă nimic ca să mă ajute.

Nu voiam ca fetele din cameră să ştie de cererea lui Ali. Mă simţeam vinovată şi ruşinată. Îi pusesem pe Andre şi pe părinţii mei în pericol. Trebuia să fac ce îmi cerea, căci nu aveam nici cel mai mic dubiu că ameninţările lui erau reale.

Mi-am amintit de ziua în care Arash m-a sărutat. A fost cel mai frumos sentiment din lume, pentru că îl iubeam. Avea Ali de gând să mă sărute? M-am şters la gură cu mâneca şi o sudoare rece mi-a acoperit trupul.

„Pot să mă omoare dacă vor, dar nu vreau să fiu violată”, îmi spusese Taraneh.

Deşi tot nu aflasem încă ce însemna mai exact să fii violată, mi-am spus că ăsta nu era viol. Ali voia să mă căsătoresc cu el. Era în regulă… Nu, nu era… De ce oare mai analizam situaţia? Îmi era clar că trebuia să o fac.

Căsătoria e menită să fie pentru totdeauna. Aş fi putut trăi pentru totdeauna cu Ali? Poate că el se gândea la un mariaj temporar. Auzisem că exista ceva ce se numea *sigheh* în religia islamică, o căsătorie pe termen scurt, care putea dura de la câteva minute până la câţiva ani. De asemenea, ştiam că într-o astfel de căsătorie femeia nu avea niciun fel de drepturi. În cazul meu, acest aspect nu avea nicio relevanţă, pentru că eram prizonieră şi oricum nu beneficiam de drepturi. Poate că dorea să-i fiu soţie pentru scurtă vreme şi apoi avea să-mi dea drumul. Dacă era aşa, nu trebuia să mai ştie nimeni. Trebuia să păstrez secretul acestui mariaj cât mai mult timp posibil.

Orele treceau, iar eu nu puteam să mănânc, să gândesc sau să vorbesc cu cineva. Nu puteam nici măcar să plâng. Tot ce puteam să fac era să mă plimb încolo şi încoace pe hol în timpul zilei şi să mă prăbuşesc în pat, ruptă de oboseală, noaptea.

În cele din urmă, în a treia zi m-am dus să vorbesc cu Sora Maryam. Ştia că Ali mă

ceruse în căsătorie, aşa că nu trebuia să-mi fac griji că dezvălui un secret. I-am spus că nu doream să mă căsătoresc cu el, iar ea mi-a răspuns că toate căsătoriile din familia ei fuseseră aranjate şi că niciuna dintre femei nu îşi dorise să se căsătorească cu bărbatul ales de părinţi. Chiar şi mama ei îl urâse pe cel ce avea să-i devină soţ, însă a ajuns să fie foarte fericită cu el. I-am spus că nu înţelegeam cum ar fi posibilă fericirea în asemenea circumstanţe şi i-am explicat că la noi în familie femeile îşi alegeau singure soţul. Mi-a zis că nu mai locuiam cu familia şi că nu trebuia să uit că Ali îmi oferise şansa la o nouă viaţă. În opinia ei, comportamentul meu nu avea nicio justificare.

Cele trei zile luaseră sfârşit. La începutul celei de-a patra zile, am fost chemată prin megafon. Ali mă aştepta în biroul Surorilor.

— Nu-i nevoie să te legi la ochi, mi-a spus. Vom vorbi în maşina mea.

Din birou, am intrat într-un hol fără ferestre, iluminat de lămpi fluorescente. Până în acel moment, exceptând pavilionul 246 şi camera de interogatoriu, nu văzusem niciodată interiorul închisorii Evin. Percepusem totul ca pe un coşmar negru plin de voci furibunde, bice, ţipete, împuşcături şi de zgomotul uşor al papucilor de cauciuc călcând pe linoleum sau pe podelele de piatră. Cu toate acestea, holul pe care îl aveam în faţa ochilor ar fi putut fi orice hol, poate unul dintr-o clădire administrativă obişnuită sau dintr-o şcoală. L-am urmat pe Ali coborând nişte trepte, la fel de normale ca oricare altele. Câţiva membri ai Gărzilor Revoluţionare au urcat scările trecând pe lângă noi; s-au înclinat uşor în faţa lui Ali, spunându-i „*salam aleikum*” şi ignorându-mă complet. Ali le-a întors plecăciunea şi i-a salutat. Odată ajunşi la capătul scărilor, Ali a deschis o uşă gri de metal şi am păşit afară. M-a surprins peste măsură cât de normal era ceea ce vedeam. Închisoarea Evin îmi amintea de campusul Universităţii din Teheran, de pe Bulevardul Enghelab. Singura diferenţă era că Evin avea mai multe spaţii deschise. Un alt lucru diferit era gardul de metal care înconjura campusul universitar, în timp ce închisoarea Evin era împrejmuită de ziduri înalte de cărămidă şi avea turnuri de supraveghere şi gardieni înarmaţi. Pâlcuri de arţari înalţi şi bătrâni se vedeau din loc în loc, iar munţii Alborz se înălţau deasupra noastră.

Ali m-a condus pe un drum pavat îngust şi apoi pe după colţul unei clădiri cenuşii, până la un Mercedes negru, parcat la umbra unor copaci. A deschis portiera din dreptul pasagerului din faţă şi am intrat. Maşina mirosea a nou. Sudoarea îmi curgea pe frunte. S-a aşezat pe locul şoferului şi şi-a pus mâinile pe volan. I-am observat degetele lungi şi subţiri şi unghiile curate şi îngrijite cu atenţie. Avea mâini de pianist, dar, cu toate astea, era anchetator.

— Care e decizia ta? m-a întrebat, fixând cu privirea un şirag de mătănii de culoarea ambrei ce atârnau de oglinda retrovizoare.

O vrabie îşi luă zborul dintr-un copac şi dispăru în imensitatea albastră a cerului fără

nori.

— Mariajul la care te-ai gândit e unul temporar? l-am întrebat.

M-a privit cu uimire.

— Ceea ce simt pentru tine nu este o atracţie fizică trecătoare. Te vreau pentru totdeauna.

— Ali, te rog…

— Răspunsul tău e „da” sau „nu”? Şi nu uita de consecinţe. Vorbesc foarte serios.

— …Mă voi căsători cu tine, i-am spus, simţindu-mă ca şi cum aş fi fost îngropată de vie.

A zâmbit.

— Eşti o fată isteaţă. Ştiam că vei face alegerea corectă. Îţi promit că nu vei regreta această decizie. Voi avea grijă de tine. Trebuie să fac aranjamentele necesare şi să vorbesc cu părinţii mei. O să dureze puţin.

M-am întrebat ce aveau să spună părinţii lui despre căsătoria fiului lor cu o prizonieră creştină. Dar familia mea? Oare cum avea să reacţioneze?

— Ali, încă nu vreau ca familia mea să afle despre căsătorie, i-am spus. Nu am fost niciodată prea apropiată de părinţii mei. Ştiu că nu vor înţelege situaţia şi va fi şi mai dificil.

Nu mi-am mai putut ţine lacrimile.

— Marina, te rog să nu plângi! Nu trebuie să spui nimănui până nu te simţi pregătită şi nu contează cât timp va dura. Înţeleg că îţi este greu. Voi face tot ce-mi stă în putinţă pentru a-ţi uşura situaţia.

Atât timp cât prietenii şi familia mea nu ştiau despre această căsătorie, fata care fusesem înainte de Evin avea o şansă de supravieţuire. Putea să existe, să viseze, să spere şi să iubească, chiar dacă trebuia să se ascundă în interiorul noii Marina: soţia unui anchetator. Nu ştiam sigur cât avea să poată trăi astfel, dar intenţionam să o protejez. Ea era adevărata Marina, cea pe care părinţii mei şi Andre o iubeau şi o doreau înapoi acasă.

Ali m-a adus înapoi în pavilionul 246 şi am întrebat-o pe Sora Maryam dacă nu era posibil să mă trimită într-una din camerele de la etajul unu. Nu voiam să le dau explicaţii prietenelor mele. Cele două niveluri ale pavilionului erau complet separate, iar prizonierele nu puteau interacţiona unele cu altele. Voiam să fiu lăsată în pace, să fiu într-un loc unde nimeni nu mă cunoştea. Sora Maryam a fost de acord şi a rugat-o pe reprezentanta camerei 7 să-mi aducă lucrurile personale la birou, iar eu am fost mutată în camera 6 de la etajul unu, care, la fel ca vechea mea cameră de la etajul doi, adăpostea aproximativ cincizeci de fete.

Nu după mult timp, sănătatea mea a început să se deterioreze. Vărsam după fiecare masă şi migrenele mă paralizau. Cu o pătură trasă peste cap, zăceam mai tot timpul

într-un colţ, neputând să dorm. Gândurile mi se învârteau în cap şi îşi găseau drumul către Taraneh. Ce dor îmi era de ea! De când o luaseră, evitasem să mă gândesc la ea, fiindcă nu voiam să-mi imaginez detaliile ultimelor ei ore de viaţă. De ce oare am întors toate spatele realităţii atunci când aceasta a devenit prea greu de suportat? Ar fi trebuit să-i spun Sorei Maryam că vreau să mor şi eu cu Taraneh. Ar fi trebuit să încerc să-i împiedic execuţia. Ştiu că nu aş fi reuşit, dar ar fi trebuit să încerc. Oare nu merita să lupţi pentru o viaţă nevinovată, chiar dacă lupta era pierdută din start? Eram responsabilă pentru moartea ei, deoarece îi acceptasem soarta. Dar oare de ce nu spusesem nimic? Îmi era frică de moarte? Nu credeam că era vorba de asta. Poate că motivul era speranţa; speram să mă întorc acasă într-o zi. Părinţii mei şi Andre mă aşteptau. Cum puteam să aleg moartea dacă nu îmi strigase numele? Binele şi răul se întrepătrundeau, iar eu nu mai ştiam încotro s-o apuc.

Mă aflam în inima întunericului. Un câmp deschis cu dealuri negre de jur-împrejur. Taraneh stătea lângă mine, îmbrăcată în puloverul ei norocos, privind insistent înainte. I-am atins mâna, iar ea s-a uitat la mine, cu ochii ei de culoarea ambrei. Ali s-a ivit din noapte. A venit spre noi şi a îndreptat un pistol spre capul meu. Nu puteam să mă mişc. Cu mâna ei micuţă, Taraneh l-a apucat pe Ali de încheietură. „Nu!", a spus. Ali i-a pus pistolul la tâmplă şi a apăsat pe trăgaci. Sângele lui Taraneh mi-a acoperit trupul. Am început să ţip.

M-am trezit cu un ţipăt blocat în gâtlej. Plămânii mei refuzau să primească aer. Deasupra mea apăru o faţă, vagă şi imprecisă. Voci zgomotoase şi neinteligibile umpluseră camera. Dar când nu ai suflu nu mai contează nimic altceva decât să ţi-l recapeţi. Am încercat să mă întind şi să mă agăţ de ceva, de orice m-ar fi salvat de la sufocare. Am încercat să spun că nu pot să respir. Faţa era a Sorei Maryam. Spunea ceva, dar cuvintele ei păreau că vin de undeva de departe. Camera s-a estompat, ca şi cum cineva redusese intensitatea luminii şi apoi o stinsese de tot.

Când am deschis ochii, Ali vorbea cu doctorul Sheikh, care purta o uniformă militară kaki. Acum puteam respira. Eram împrejmuiţi de perdele albe, iar eu eram întinsă pe un pat curat şi confortabil. O eşarfă albă îmi acoperea părul şi un cearşaf gros de aceeaşi culoare era tras peste corpul meu. Dintr-un recipient de plastic, agăţat de un suport metalic, un lichid limpede picura într-un tub transparent, care era conectat la mâna mea. Doctorul Sheikh a fost primul care a observat că mă trezisem.

— Bună, Marina! Cum te simţi? m-a întrebat.

Nu-mi aminteam ce se întâmplase şi nici nu ştiam unde mă aflam. Doctorul mi-a spus că eram foarte deshidratată şi că fusesem adusă la spitalul închisorii. Apoi a dispărut printr-o mică deschizătură din perdea. M-am uitat la Ali, iar el mi-a zâmbit.

— Mă duc până acasă să-ţi aduc nişte mâncare gătită de mama. Te poate vindeca de

orice. Acum încearcă să te odihneşti. Te trezesc imediat ce mă întorc. Ai nevoie de ceva? Pot să-ţi aduc ceva de afară?

— Nu.

— De ce nu ai spus nimănui că te simţeai atât de rău?

— Chiar nu ştiu ce s-a întâmplat.

— Colegele tale de cameră i-au spus Sorei Maryam că vomitai de câteva zile.

Ochii mi s-au umplut de lacrimi.

— Întotdeauna am avut probleme cu stomacul. Nu a fost nimic nou. Doar puţin mai rău ca de obicei. Dar nu m-am îngrijorat prea tare. Serios. Am crezut că o să-mi treacă. Coşmarurile şi durerile de cap. Am încercat…

Pieptul începea să mi se încordeze.

Ali s-a aplecat deasupra mea, sprijinindu-şi mâinile de marginea patului.

— Nu-ţi face griji, nu-i nimic. Totul este în regulă. Te simţi rău, asta-i tot. Acum poţi să te odihneşti şi să te faci bine. Trage aer în piept cu putere. Inspiră adânc.

L-am ascultat.

— Doctorul îţi va da ceva care te va ajuta să dormi. Ai nevoie de odihnă. Şi nu vei mai avea nici coşmaruri, nici dureri de cap, bine?

Vocea lui Ali m-a trezit din somn. Mă striga pe nume; în mână avea un castron cu supă de pui cu tăiţei. Mirosea a lămâie. Acasă puneam întotdeauna lămâie în supa de pui. Mi-a spus că doctorul era de părere că aerul curat şi o schimbare de peisaj mi-ar fi făcut bine, iar Ali s-a oferit să mă scoată la o plimbare cu maşina. L-am întrebat dacă se referea la o plimbare în afara închisorii, iar el a zis că da şi m-a îndemnat să-mi termin supa ca să putem pleca.

După ce am terminat de mâncat, Ali m-a ajutat să mă aşez într-un scaun cu rotile şi apoi a dat la o parte perdelele albe din jurul nostru. Eram într-o încăpere spaţioasă, compartimentată de o mulţime de perdele albe. Două perdele erau trase la o parte, dezvăluind două paturi, dintre care unul era gol, iar celălalt era ocupat de o fată cam de vârsta mea care dormea. Pe cap avea o eşarfă bleumarin, iar trupul îi era acoperit de un cearşaf alb şi gros. Încăperea nu avea ferestre. Ali a împins scaunul pe o uşă care dădea într-un hol îngust. Din nou, alesese să nu mă lege la ochi. A deschis o uşă, iar lumina puternică a lumii exterioare m-a făcut să mijesc ochii. Am coborât cu scaunul pe o rampă.

Cerul părea o mare cu susul în jos; valuri de nori pufoşi pluteau către orizont. Am trecut pe lângă câteva femei legate la ochi şi purtând *chador*-uri de un albastru închis. În şir indian, acestea urmau un membru al Gărzilor Revoluţionare. Fiecare femeie se ţinea de veşmântul celei din faţa ei. Cel care le conducea ţinea în mână o bucată de sfoară, al cărei capăt era legat de cătuşele femeii din capul şirului; bărbatul o trăgea

după el pe femeie, iar celelalte o urmau. Cu câteva zile înainte fusesem şi eu ca ele. Acum aveam protecţia lui Ali şi lucrurile se schimbaseră. M-am simţit ruşinată. Le trădasem. Trădasem pe toată lumea.

În dreapta noastră, arţari înalţi îmi blocau vederea, în timp ce în partea stângă se afla o clădire de cărămidă cu două niveluri, în spatele căreia era parcat Mercedesul lui Ali. Când am ajuns la maşină, mi-am dat seama că nu voiam să fiu singură cu el. Frica îmi intrase sub piele.

— Hai, lasă-mă să te ajut, mi-a spus, luându-mă de braţul stâng şi ridicându-mă.

L-am respins.

— Marina, te rog să nu-ţi fie frică de mine! Nu-ţi voi face niciun rău. Nu ţi-am făcut rău niciodată.

Avea dreptate, nu mă rănise niciodată cu adevărat.

— Ai încredere în mine. Chiar şi când ne vom căsători, voi fi atent şi blând. Nu sunt un monstru.

Nu puteam decât să-l cred pe cuvânt. Muşchii mei erau sensibili şi slăbiţi şi am ameţit când m-am ridicat, dar am reuşit să intru în maşină fără să-mi pierd echilibrul. La ieşire, Ali le-a făcut cu mâna gardienilor, aceştia au deschis porţile şi pur şi simplu am ieşit din închisoare. Eram extrem de uimită să constat cât de uşor îi fusese să mă scoată afară; probabil că avea o funcţie mult mai importantă decât îmi imaginasem.

Strada era pustie şi lipsită de viaţă, dar pe măsură ce ne îndepărtam de închisoare începea să se anime. Au apărut oameni, case, magazine. Pe un teren viran, un grup de băieţi fugeau după o minge de plastic, cu feţele acoperite de o peliculă de praf alb ca făina. Femeile îşi cărau cumpărăturile acasă, iar din loc în loc bărbaţii stăteau de vorbă. Toate lucrurile simple pe care le făceau oamenii aveau pentru mine dimensiunea unor miracole.

— Eşti foarte tăcută. La ce te gândeşti? m-a întrebat Ali după vreo jumătate de oră.

— La viaţă şi la cât de normal pare totul aici.

— Îţi promit că, deşi va dura ceva vreme, în cele din urmă vom avea o viaţă normală. Voi munci şi îţi voi oferi tot ce vei avea nevoie. Tu vei avea grijă de casă, vei merge la cumpărături şi-ţi vei vizita prietenii şi familia. Vei fi fericită.

Oare cum putea vorbi atât de relaxat despre slujba lui? De parcă ar fi fost profesor, doctor sau mecanic.

— Prietenii mei sunt fie morţi, fie în puşcărie şi nu sunt sigură că familia mea va dori să mă mai vadă vreodată, i-am spus.

— O să-ţi faci prieteni noi. Şi de ce crezi că familia ta se va împotrivi atât de tare căsătoriei noastre?

— În primul rând, din cauza meseriei tale.

— Marina, crede-mă, există speranţă. Vor vedea cât de mult te iubesc. Am fost

nevoit să trec peste multe obstacole ca să te ţin în viaţă şi sunt mulţi oameni care se împotrivesc căsătoriei noastre. Mai am multe obstacole de trecut, dar mă voi ocupa de fiecare problemă în parte. Familia ta va vedea ce viaţă frumoasă îţi voi oferi şi îşi va schimba părerea. Vom înfrunta familia ta împreună, atunci când vei fi pregătită.

De ce mă alesese pe mine? Eram întruparea tuturor lucrurilor împotriva cărora lupta: eram creştină, antirevoluţionară şi prizonieră. Trebuise să facă eforturi pentru a mă salva de la moarte şi acum era nevoit să lupte din nou pentru a mă lua de soţie. De ce făcea asta?

O vreme, am ieşit la plimbare cu maşina în fiecare seară. În timp ce eram în maşină, încercam să-mi închipui că sunt o persoană normală şi să nu mă mai gândesc la trecut sau la viitor; făceam eforturi să mă concentrez doar la zgomotul liniştitor al motorului, la confortul scaunelor de piele şi la străzile care fremătau de viaţă lipsită de griji. Deşi oraşul rămăsese exact aşa cum îl lăsasem, orice privelişte, miros sau sunet îmi păreau străine. Vocea lui Ali acoperea orice altceva în timp ce îmi povestea despre familia lui. Era singurul fiu al părinţilor lui şi avea o soră de 25 de ani, care era măritată. Mama lui mai rămăsese însărcinată de două ori după naşterea fiicei, dar pierduse ambele sarcini. Legea islamică le permite bărbaţilor să aibă mai mult de o soţie, dar tatăl lui Ali, Hossein-eh Moosavi, rămăsese devotat primei soţii şi celor doi copii. Domnul Moosavi era un bărbat foarte religios şi îl ajutase mulţi ani pe ayatollahul Khomeini. Era mândru că Ali se dovedise a fi un soldat curajos în jihadul împotriva şahului. Domnul Moosavi era un om de afaceri inteligent, care avea o avere considerabilă, dar care nu uitase să-i ajute pe cei aflaţi în nevoie. Ani de zile, părinţii îl bătuseră la cap pe Ali să se însoare, dar la vârsta de 28 de ani el încă nu îşi luase acest angajament.

— Le-am spus părinţilor mei despre tine, mi-a zis în timpul uneia dintre plimbările noastre nocturne.

— Şi cum au reacţionat? l-am întrebat.

— Au fost îngroziţi, mi-a răspuns râzând.

Poate că mai exista o speranţă şi nu aveam să ne căsătorim până la urmă.

— Dar le-am explicat că tu eşti aleasa, a continuat. Le-am spus că te vreau mai presus de orice. Am fost întotdeauna un fiu devotat. Nu le-am ieşit niciodată din cuvânt, dar de data asta decizia îmi aparţine. Nu pot să mă mulţumesc cu mai puţin. Am 28 de ani, am trecut prin multe în viaţa mea şi am luat o hotărâre. Vreau să fii soţia mea, partenera mea şi mama copiilor mei.

— Ali, provenim din lumi diferite. Nu voi fi niciodată pe placul părinţilor tăi. Mă vor critica mereu pentru că sunt diferită.

Mi-a spus că părinţii lui sunt oameni buni şi generoşi şi nu avea niciun dubiu că mă vor îndrăgi.

Am închis ochii şi am încercat să nu mă gândesc la nimic.

După câteva minute, Ali mi-a spus că mai avea un lucru de discutat cu mine. Ştia că nu avea să-mi placă, dar a insistat că era vorba doar de o formalitate.

— Tatăl meu mi-a spus că dacă te converteşti la islamism, el nu va avea nimic împotriva căsătoriei noastre. Ba chiar o va încuraja, mi-a zis. Apoi, părinţii mei vor fi mândri să te accepte ca fiică. Te vor sprijini şi proteja ca pe propriul lor copil. Marina, asta îmi doresc să se întâmple. Vreau ca locul tău să fie lângă mine şi mi-ar plăcea ca familia mea să te iubească. Din momentul în care te-am văzut, am ştiut că trebuie să fim împreună.

Îmi pierdusem familia, omul iubit, libertatea, căminul şi toate speranţele şi visele. Acum eram nevoită să renunţ la credinţa mea.

Nu îi păsa dacă aveam de gând să rămân creştină în sufletul meu. L-am implorat să mă lase în pace, dar mi-a spus că asta nu era posibil.

— Şi dacă spun „nu”? am întrebat.

— Nu-ţi îngreuna situaţia, mi-a răspuns. Toate astea sunt spre binele tău. Nu cred că vrei ca cei dragi ţie să sufere din cauza mândriei tale. Ai doar 17 ani. Sunt multe lucruri legate de lumea asta pe care încă nu le înţelegi. Îţi promit că te voi face mai fericită decât ai fost vreodată.

Cum aş fi putut să-l fac să înţeleagă că nu aveam cum să fiu vreodată fericită cu el?

A parcat maşina pe o stradă liniştită. Cunoşteam zona; era aproape de casa mătuşii Zenia. L-am întrebat dacă înţelegea că trebuia să uit de părinţii mei, de prieteni şi de biserică şi că ei aveau să mă urască pentru totdeauna. Mi-a spus că dacă cei dragi mă vor urî pentru convertirea mea la islamism, asta însemna că nu mă iubiseră niciodată cu adevărat.

A ieşit din maşină şi mi-a deschis portiera.

— Ce faci? l-am întrebat.

— Vino, am cumpărat o casă pentru noi.

Am urcat câteva trepte care duceau către uşa de la intrare a unei case mari din cărămidă, cu un singur nivel. A descuiat uşa şi am intrat. Am şovăit.

— Ce aştepţi? Nu vrei s-o vezi? m-a întrebat.

L-am urmat. Casa avea o cameră de zi, o sufragerie, cea mai mare bucătărie pe care o văzusem în viaţa mea, patru dormitoare şi trei băi. Pereţii erau proaspăt văruiţi în culori neutre, dar nu exista nicio mobilă. În dormitorul principal, o uşă glisantă dădea în curte. Gazonul era des şi verde, iar pe moviliţe de pământ erau plantate muşcate, panseluţe şi gălbenele. Roşii, albe, violet şi galbene. Un fluture alb zbura din floare în floare, chinuindu-se să-şi menţină echilibrul fragil în bătaia vântului. Un zid înalt de cărămidă separa curtea de stradă. Cum era posibilă atâta frumuseţe într-o lume atât de crudă?

Ali a deschis uşa glisantă.

— Hai să ieşim afară! Florile au nevoie de apă, mi-a spus.

Când am ajuns în curte, şi-a suflecat mânecile, a dat drumul la robinet şi a apucat furtunul. Vântul purta picături fine de apă rece care îmi atingeau faţa. A udat plantele, fiind atent să nu deranjeze solul. Picături mari de apă se iviră pe frunzele florilor, capturând lumina aurie a soarelui în interiorul corpului lor perlat. A adunat florile uscate, fredonând o melodie şi zâmbind. Părea un om normal, ca oricare altul. Oare omorâse vreodată pe cineva? Nu pe front, ci în închisoare. Oare apăsase vreodată pe trăgaci pentru a pune capăt vieţii cuiva?

— Îţi place casa? m-a întrebat.

— E frumoasă.

— Am plantat florile pentru tine.

— Ali, sunt o prizonieră condamnată la închisoare pe viaţă. Cum mi se va permite să trăiesc aici?

— I-am rugat pe toţi oficialii importanţi de la Evin să te lase să stai aici cu mine, ca într-un fel de arest la domiciliu, iar ei au fost de acord. Marina, asta e casa noastră; a ta şi a mea.

Casa noastră. Nici măcar nu mai ştiu cine sunt. Casa asta e o anexă a închisorii Evin.

— Deci voi fi prizonieră aici, am spus.

— Trebuie să facem totul cum trebuie. Ştii foarte bine că unii oameni, printre care şi Hamehd, sunt împotriva căsătoriei noastre şi stau cu ochii pe noi. Nu trebuie să facem nicio greşeală. Ai fost condamnată la moarte de un tribunal islamic şi…

— Dar nu am avut niciodată parte de un proces, am zis.

În noaptea execuţiilor, Ali îmi spusese că fusesem condamnată la moarte, dar am presupus că Hamehd şi poate alţi câţiva deciseseră pur şi simplu să mă execute. Pentru mine, un proces însemna ceea ce citisem în cărţi sau văzusem în filme: o încăpere mare cu un judecător, juraţi, un avocat al apărării şi unul al acuzării.

Ali mi-a spus că existase un proces, doar că nu fusesem prezentă când a avut loc. Apoi am fost graţiată de imam şi sentinţa mi-a fost comutată în închisoare pe viaţă. Mi-a explicat că nu ar fi fost potrivit să meargă din nou la imam, dar că i se îngăduia să ceară o rejudecare. Credea că dacă primeam dreptul la un nou proces după convertirea la islamism şi căsătoria cu el, noua sentinţă nu ar fi presupus mai mult de doi sau trei ani de închisoare.

L-am întrebat de ce mă ura Hamehd atât de tare. Mi-a explicat că lui Hamehd şi multor altora ca el nu le păsa de cei care erau diferiţi şi aveau alte obiceiuri.

Am oftat. Nu înţelegeam această societate islamică ciudată.

— Totul va fi bine, a continuat. Nu am cumpărat mobilă gândindu-mă că poate ai vrea să amenajezi tu interiorul. Putem să facem cumpărături pentru casă începând de

mâine; probabil că aşa va fi gata la timp. Ştiu că încă te îngrijorează reacţia familiei tale, dar ai încredere în mine. De îndată ce vor vedea ce viaţă îţi ofer, ai tăi vor fi fericiţi.

Poate că Ali avea dreptate. Nu eram o familie bogată, iar casa aceea era cu mult peste posibilităţile noastre. Tata nu crezuse niciodată în Dumnezeu şi râsese mereu de convingerile mele religioase, dar de bani fusese întotdeauna interesat. Lucrurile mari şi scumpe îl impresionaseră mereu. Poate că avea să-l placă pe Ali. Tatălui meu îi plăceau maşinile luxoase, iar Ali conducea un Mercedes nou-nouţ. Mama nu avusese niciodată nimic scump şi trăise într-un apartament cu chirie de când se măritase. Cu siguranţă avea să-i placă acea casă. Exista oare o mică şansă să fiu fericită cu Ali? Era adevărat că depindea de el, dar şi de mine. Mă iubea în felul lui. Deşi eram foarte diferiţi, vedeam iubirea din ochii lui atunci când mă privea.

În timp ce conducea înapoi spre Evin, Ali mi-a spus:

— Nu cred că ar trebui să te întorci în pavilionul 246. Celulele de la 209 sunt o idee mai bună pentru moment. Voi putea să te vizitez mai des şi să-ţi aduc mâncare de acasă. Ce părere ai?

Am aprobat din cap.

Pe drum, ne-am oprit la un mic restaurant şi Ali a cumpărat câte un sendviş cu ou şi câte o sticlă de Cola. Îmi plăceau mult ouăle şi nu mai mâncasem de luni de zile. Am mâncat în maşină. Pâinea proaspătă era unsă cu unt, iar feliile de ouă fierte tari alternau cu felii de roşii. Când am terminat sendvişul, Ali nu mâncase nici jumătate dintr-al lui. M-a întrebat dacă mai voiam unul şi am spus că da. A mai cumpărat câte unul pentru fiecare.

Când am ajuns la închisoare, Ali a parcat maşina în faţa unei clădiri în care am intrat. Înaintea noastră se întindea un hol lung şi slab iluminat, cu multe uşi de metal de-o parte şi de cealaltă. Un gardian s-a îndreptat către noi.

— *Salam aleikum*, Frate Ali, ce mai faci?

— Foarte bine, Frate Reza, mulţumesc lui Dumnezeu. Dar tu?

— Nu o duc rău deloc, mulţumesc lui Dumnezeu.

— E gata celula pe care am cerut-o?

— Da, e gata. Urmaţi-mă.

Ne-a condus către o uşă pe care era scris numărul 27. A băgat cheia în broască şi a deschis-o. Un scârţâit puternic a răsunat în tot holul. Ali a intrat în celulă şi a privit împrejur. Apoi a ieşit şi mi-a făcut semn să intru. L-am ascultat. Celula era cam de trei metri pe doi şi avea o toaletă şi o chiuvetă mică, ambele din inox. Podeaua era acoperită cu un covor maro uzat, iar singura fereastră, cu laturi de vreo 30 de centimetri, avea zăbrele şi era prea sus ca să pot ajunge la ea. Ali stătea la uşă.

— O să-ţi fie bine aici. Mă voi întoarce mâine-dimineaţă, cu micul dejun. Încearcă să

dormi.

Am privit uşa închizându-se şi am auzit cheia răsucindu-se în broască. A sunat de parcă ar fi zis „trădător”.

Un marş militar a început să se audă din megafoane. O altă victorie. Dacă toate aceste „victorii” ar fi fost adevărate, Iranul ar fi cucerit întreaga lume până atunci.

Mi-am scos eşarfa, m-am îndreptat spre chiuvetă şi mi-am dat cu apă pe faţă. Era o senzaţie plăcută, aşa că mi-am mai dat cu apă de vreo treizeci de ori, până mi-am simţit faţa amorţită. Zgomotul apei care curgea şi răceala ei mă reconfortau. Într-un fel, apa mă lega de restul lumii. Dar, deşi o puteam simţi pe piele, această legătură era ca o amintire. Liniştea pe care mi-o oferea nu aparţinea prezentului; era ceva din trecut, nostalgic şi trist.

Eram epuizată. Într-un colţ am găsit câteva pături militare strânse. Le-am întins pe podea şi m-am lungit pe ele. Pereţii celulei fuseseră văruiţi într-un bej deschis, dar o parte a varului se cojise, dezvăluind tencuiala de dedesubt. Varul rămas era acoperit de amprente, de urme ciudate şi unsuroase de diferite forme şi mărimi, precum şi de câteva pete maro-roşietice, pe care le-am bănuit a fi de sânge. Erau multe cuvinte şi numere scrise pe pereţi, cele mai multe ilizibile. Le-am urmărit cu degetele, ca şi cum ar fi fost scrise în Braille. Într-un loc scria: „Shirin Hashemi, 5 ianuarie 1982. Mă aude cineva?”.

Eu eram acasă pe 5 ianuarie, iar această fată, Shirin, era aici. Oare unde se afla acum? Poate că murise. Cât de crunt fusese torturată înainte să scrie acele cuvinte?

„Mă aude cineva?” întrebase ea.

Nu, Shirin, nimeni nu ne aude. Suntem singure aici.

Erau scrise şi alte nume: Mahtab, Bahram, Katayoon şi Pirooz, precum şi alte date: 2 decembrie 1981, 28 decembrie 1981, 12 februarie 1982 şi aşa mai departe. Am reuşit să citesc o propoziţie: „Firoozeh *jan*, te iubesc”. Vieţi captive şi pierdute îşi lăsaseră amprenta pe pereţii din jurul meu. Urmam o linie invizibilă, ca un drum pe o hartă, unind cuvintele, datele şi propoziţiile care mă înconjurau ca nişte pietre de mormânt. Moartea era prezentă aici, umbra ei dând fiecărui cuvânt un caracter definitiv: „Mă aude cineva?”.

Sunt o trădătoare. Şi merit tot ce mi se întâmplă, această durere, această celulă. În momentul în care am pus piciorul în închisoarea Evin, am fost condamnată să mă trădez pe mine însămi. Chiar şi moartea mi-a întors spatele. Toţi mă vor urî: părinţii mei, Andre, preoţii şi prietenii mei. Dar Tu, Doamne? Şi Tu mă urăşti? Nu, nu cred, deşi ai putea. Nu are niciun rost. Cine sunt eu să decid ce crezi Tu? Dar Tu m-ai adus aici, nu-i aşa? Ai fi putut să mă laşi să mor. Însă am rămas în viaţă. Prin urmare, a fost mai mult decizia Ta decât a mea. Ce aşteptai de la mine? Te rog, Te implor, spune ceva…

Dumnezeu n-a spus nimic.

După cum promisese, Ali mi-a adus micul dejun a doua zi dimineaţă: pâine *barbari* cu gem de vişine făcut în casă. Ceaiul, pus într-un pahar de plastic, era delicios şi parfumat şi nu mirosea a camfor. Mi-am petrecut dimineaţa întrebându-mă ce făceau părinţii mei şi Andre. Eram aproape sigură că mama stătea pe scaunul ei favorit, tricotând sau sorbind dintr-o ceaşcă cu ceai. Tata era la muncă, iar Andre… ei bine, *el* nu ştiam ce făcea. Primăvara se apropia de sfârşit şi şcolile erau închise, deci nu preda. Oare mă înlăturaseră din gândurile lor, oare eram o amintire dată la o parte? Sau se gândeau mereu la mine, mă iertaseră şi se rugau pentru mine?

Mă aude cineva?

În seara aceea, Ali a venit să mă ia pe la ora şase şi mi-a spus că intenţiona să mă ducă să-i cunosc părinţii. Casa lor nu era foarte departe de Evin. Când am ajuns, a parcat maşina pe strada liniştită. Ziduri vechi din cărămizi de lut se ridicau de ambele părţi ale drumului, iar în spatele lor arţari bătrâni, sălcii şi plopi se înălţau către cer, dar păreau nişte buruieni pe fundalul impunător al munţilor Alborz. Gâtul îmi era cumplit de uscat, iar mâinile reci şi umede. Deşi Ali mă asigurase că părinţii săi erau oameni foarte cumsecade, nu ştiam la ce să mă aştept. L-am urmat până la o uşă verde de metal, unde a apăsat butonul soneriei. Ne-a deschis o femeie micuţă. Purta un *chador* alb şi am presupus că era mama lui, Fatemeh *Khanoom*. Mă aşteptasem să fie mai masivă.

— *Salam, Madar joon*, i-a spus Ali şi a sărutat-o pe frunte. *Madar*, ea e Marina.

— *Salam*, draga mea. Mă bucur să te cunosc, mi-a spus ea zâmbind.

Ochii ei mici şi căprui îmi cercetau faţa, plini de curiozitate. Avea un chip blând.

Am păşit pragul şi am intrat în curtea din faţa casei. O alee îngustă, acoperită de pietricele cenuşii, cotea către dreapta, dispărând printre nuci şi arţari bătrâni. Curând, în raza mea vizuală apăru şi casa mare, îmbrăcată în viţă-de-vie. Ghivece din ceramică, ticsite cu muşcate şi gălbenele, încadrau scările late care duceau către veranda spaţioasă.

Podelele casei erau acoperite de covoare persane frumoase şi scumpe. Sora lui Ali, Akram, era şi ea acolo, împreună cu soţul ei, Massood. Avea faţa rotundă, ochii mari şi căprui şi obrajii îmbujoraţi. Nu ştiam dacă s-o îmbrăţişez, să dau mâna cu ea sau să nu fac nimic; unii musulmani fanatici îi considerau murdari pe creştini, astfel că am ales să nu o ating pentru a nu-i da un motiv să se simtă ofensată. Ali şi-a îmbrăţişat tatăl şi l-a sărutat pe ambii obraji. Era cu câţiva centimetri mai înalt decât Ali, mai degrabă slab şi avea o barbă căruntă şi îngrijită. Membrii familiei m-au salutat politicos, dar mi-am dat seama că nu se simţeau în largul lor. O creştină, care mai era şi prizonier politic, nu era tocmai soţia potrivită pentru fiul lor şi nu-i condamnam că încercau să înţeleagă ce anume văzuse Ali la fata asta palidă şi ciudată.

Am trecut în sufrageria spaţioasă şi frumos aranjată. Pe fiecare măsuţă de cafea erau platouri de argint şi cristal cu fructe şi dulciuri. M-am aşezat pe o canapea, lângă Akram. Mama lui Ali ne-a servit cu ceai Earl Grey. Am observat că mă fixa cu privirea mai tot timpul şi am simţit o urmă de milă în ochii ei. Mi-am băut ceaiul, adus într-o cană delicată de sticlă cu marginea aurie, şi am început să mă simt ceva mai confortabil. Era aproape ca şi cum m-aş fi dus acasă la nişte cunoştinţe pentru o vizită nepretenţioasă. Akram mi-a oferit nişte prăjiturele din orez şi am luat una. Domnul Moosavi a început să vorbească cu Ali despre afacerea lui. Avea un magazin în bazarul din Teheran şi importa şi exporta mărfuri, printre care şi covoare persane sau fistic. După puţin timp a fost pusă masa: orez cu bob lung condimentat cu şofran, pui fript, tocană cu carne de vită şi ierburi aromatice şi salată.

Deşi totul mirosea minunat, nu îmi era foame. Probabil că şi părinţii mei luau cina la ora aceea.

— E o situaţie dificilă, Marina, mi-a spus domnul Moosavi după ce am terminat de mâncat. Şi ai dreptul să-mi cunoşti opinia. Trebuie să ştii în ce poziţie te afli, mai ales că eşti atât de tânără.

Ca musulman practicant, domnul Moosavi respecta obiceiul de a nu privi niciodată în ochi o femeie care nu îi era rudă apropiată – o *namahram*.

— *Babah*, am vorbit despre asta de o mie de ori, şi-a exprimat Ali nemulţumirea.

— Da, aşa e, dar nu-mi amintesc ca Marina să fi fost prezentă la vreuna dintre acele discuţii. Aşa că te rog să ai răbdare şi să mă laşi să vorbesc cu viitoarea mea noră.

— Da, *Babah*.

— Fată dragă, să ştii că înţeleg momentele dificile prin care treci. Trebuie să-ţi pun câteva întrebări şi vreau să-mi răspunzi sincer. Eşti de acord?

— Da, domnule.

— Fiul meu s-a comportat frumos cu tine?

— Da, domnule, am răspuns, uitându-mă la Ali.

El mi-a zâmbit.

— Vrei să te căsătoreşti cu el?

— Nu vreau să mă căsătoresc cu el, i-am răspuns, dar el vrea să se căsătorească cu mine. A trecut prin multe dificultăţi pentru a-mi salva viaţa. Înţeleg situaţia în care mă aflu. Mi-a promis că va avea mare grijă de mine.

Speram să nu fi spus ceva greşit.

Domnul Moosavi a zis că eram o fată isteaţă şi mult mai matură decât ar fi fost de aşteptat la vârsta mea. Mi-a mai spus că fusesem un duşman al lui Dumnezeu şi al guvernului islamic şi că meritasem să mor, dar Ali intervenise pentru că credea că aş putea învăţa din greşelile mele şi m-aş putea schimba. Domnul Moosavi spera că îmi dădeam seama că persoana care fusesem înainte de Evin era moartă. Mi-a spus că în

curând aveam să încep o nouă viaţă ca musulmană, iar convertirea avea să-mi şteargă toate păcatele. Mi-a mai spus că îl considera pe fiul său responsabil pentru promisiunile pe care mi le făcuse. Încercase să-l convingă pe Ali să nu se căsătorească cu mine, dar acesta nu voise să-l asculte. Ali fusese întotdeauna un fiu bun şi nu făcuse nimic împotriva voinţei tatălui său. Nu insistase niciodată atât de mult ca acum, aşa că domnul Moosavi acceptase să încuviinţeze căsătoria doar dacă eu eram de acord să mă convertesc la islamism. Înţelegea că era posibil ca familia mea să mă respingă din acest motiv şi mi-a promis că, atâta vreme cât îmi onoram noua credinţă, mă comportam respectabil, după legile Islamului, şi îi eram o soţie credincioasă fiului său, voi fi fiica lui, iar el se va ocupa personal de protecţia şi bunăstarea mea.

— Suntem cu toţii de acord în această privinţă? a întrebat când a terminat de vorbit.

— Da, a răspuns toată lumea.

Eram surprinsă de eforturile pe care le depunea tatăl lui Ali pentru a rezolva o situaţie atât de dificilă. Deşi perspectivele noastre asupra vieţii erau total diferite, am decis că îl respectam pe domnul Moosavi. Se vedea că îl iubea pe Ali şi îşi dorea să fie fericit. Dacă fratele meu ar fi dorit să se căsătorească cu o fată pe care tata nu o agrea, acesta nu ar fi organizat niciodată o întâlnire de familie, ci i-ar fi spus fratelui meu că, dacă se căsătoreşte cu fata aceea, el nu vrea să-l mai vadă niciodată.

— Aşadar, Marina, a spus domnul Moosavi, îţi urez bun venit în această familie! De acum înainte eşti fiica mea. Din cauza circumstanţelor neobişnuite, vom face o ceremonie privată aici, în această casă, iar tu, draga mea, le vei spune părinţilor tăi despre căsătorie când vei fi pregătită. Noi vom fi familia ta şi-ţi vom oferi tot ce îţi trebuie. Iar tu, fiul meu, ai fost întotdeauna bun cu noi şi îţi dorim să ai o căsnicie fericită. Îţi dăm binecuvântarea noastră.

Ali s-a ridicat, şi-a sărutat tatăl şi i-a mulţumit. Mama lui plângea în timp ce mă îmbrăţişa.

— Ce părere ai despre familia mea? Ţi-a plăcut de ei? m-a întrebat Ali în timp ce ne întorceam la Evin.

— Se comportă foarte frumos cu tine. Familia mea e foarte diferită.

— Ce vrei să spui prin „diferită”?

I-am spus că îmi iubeam părinţii şi că îmi era dor de ei, dar că întotdeauna fuseseră foarte distanţi cu mine; nu avusesem niciodată o conversaţie serioasă despre nimic. Mi-a spus că îi părea rău să audă asta şi că tatăl lui vorbise serios în legătură cu intrarea mea în familia lor.

— Cam peste o săptămână vom avea la Evin o ceremonie pentru a te converti la islamism, iar nunta noastră va fi la două săptămâni după aceea, într-o zi de vineri.

Totul se întâmpla atât de repede, încât nu puteam să ţin pasul. Mi-a spus că nu

aveam niciun motiv să mă îngrijorez; nu trebuia să mă gândesc decât la cum îmi doream să amenajez casa. Plănuia să mă ducă prin magazine a doua zi. Nu înţelegeam cum era posibil ca eu să merg la cumpărături.

Mă aşteptasem ca ai lui să se comporte urât şi crud cu mine. Dar fuseseră foarte amabili. Fuseseră tot ceea ce familia mea nu fusese vreodată. Îmi venise greu să mi-l închipui pe Ali în postura de fiu, dar acum ştiam că iubea şi că era iubit.

— Fiindcă veni vorba, toţi cei care se convertesc la islamism trebuie să asiste la ore de religie şi la lecturi din Coran şi să-şi aleagă un nume islamic. Tu ai studiat deja islamismul de când ai fost arestată, aşa că nu ai nevoie decât de un nume. Vreau să ştii că îmi place foarte mult numele tău, cred că e foarte frumos şi nu-ţi voi spune niciodată altfel, dar alegerea unui alt nume e o formalitate care trebuie îndeplinită, mi-a spus.

Urma să am chiar şi un nou nume. Era ca şi cum Ali mă dezmembra, bucată cu bucată; eram disecată de vie. Putea să-mi spună cum dorea.

— Alege tu un nume pentru mine, i-am spus.

— Nu. Vreau să ţi-l alegi singură.

Primul nume care mi-a venit în minte a fost Fatemeh şi l-am rostit cu voce tare.

— Numele mamei mele! Va fi foarte bucuroasă!

Urma să-i întorc spatele lui Hristos. Nu mai aveam nicio scăpare. Gândul mi-a zburat la Iuda. Şi el îl trădase pe Iisus. Mergeam şi eu pe aceeaşi cale? Iuda şi-a dat seama doar la urmă de greşeala îngrozitoare pe care o făcuse şi şi-a luat viaţa. Disperat, şi-a pierdut orice credinţă şi speranţă şi a căzut pradă întunericului. Oare nu aceasta fusese cea mai mare greşeală a lui? Poate că dacă ar fi acceptat adevărul, dacă I-ar fi cerut iertare lui Dumnezeu, sufletul lui ar fi putut să-şi găsească mântuirea. Când Iisus a fost arestat, sfântul Petru s-a lepădat de trei ori de El, dar a crezut în iertarea lui Dumnezeu şi a căutat-o. Dumnezeu era iubire. Iisus a fost torturat şi a murit în chinuri groaznice. Nu trebuia să-I explic nimic Lui. Ştia deja.

Trebuia să-mi iau la revedere de la Andre, doar un rămas-bun şi nimic mai mult. Nu era nevoie să ştie toate detaliile. Trebuia să vorbesc şi cu părinţii mei, dar aş fi putut începe prin a le spune despre convertirea la islamism, ca să văd cum reacţionează. De asemenea, îmi doream să-mi văd biserica pentru ultima dată. Poate că după aceea aş fi putut să-mi văd de noua mea viaţă.

A doua zi, la micul dejun, Ali mi-a adus pâine *barbari* proaspătă cu brânză.

— Eşti pregătită să mergem la cumpărături? m-a întrebat după ce am luat masa.

— Da, dar vreau să te rog ceva înainte.

— Ce anume?

— Chiar vrei să mă ajuţi să te iubesc?

— Da, vreau.

Părea surprins.

— Atunci du-mă la biserica mea, doar o dată, să-mi iau rămas-bun.

— Te voi duce. Altceva?

I-am spus că mai era ceva şi ştiam că nu avea să-i placă. I-am explicat că pricepeam foarte bine că noi doi aveam o înţelegere. Intenţionam să-mi ţin promisiunea şi să mă străduiesc să fiu o bună soţie, dar aveam nevoie să-mi iau adio de la Andre. Dacă nu aş fi făcut asta, trecutul meu nu mi-ar fi dat pace niciodată.

L-am privit în ochi şi am văzut că nu era furios.

— Ei bine, cred că trebuie să accept că inima ta nu se poate schimba peste noapte. Îţi voi da voie să-l vezi o singură dată, dar vreau să ştii că fac acest lucru împotriva voinţei mele şi doar pentru ca tu să fii fericită.

— Îţi mulţumesc!

— Voi face pregătirile necesare. I se va permite să vină în timpul orelor de vizită, probabil nu în tura care urmează, ci data viitoare.

I-am mulţumit şi i-am spus că la următoarea vizită aveam de gând să le spun părinţilor mei despre convertire.

— Le vei spune şi despre căsătoria noastră?

— Nu, nu încă. O voi face treptat.

— Cum crezi tu că e mai bine pentru tine, mi-a spus.

M-am convertit la islamism cam după o săptămână. Ceremonia a avut loc după rugăciunea de vineri, care a fost organizată afară, într-o zonă liniştită a închisorii, cu copaci şi tufişuri. Iarba era acoperită de covoare. Angajaţii şi gardienii de la Evin erau aşezaţi în şiruri, mai întâi bărbaţii şi apoi femeile, dar majoritatea erau bărbaţi. Toată lumea stătea cu faţa către o platformă de lemn, unde ayatollahul Ghilani, care avea rolul de conducător al rugăciunii de duminică – *imam-eh Jomeh* –, urma să ţină o predică şi să conducă *namaz*-ul. L-am urmat pe Ali până în dreptul ultimelor rânduri, unde stăteau femeile. Toate erau aşezate, cu excepţia unei femei înalte, care stătea în picioare şi privea de jur-împrejur. Era Sora Maryam. A zâmbit, m-a luat de mână şi mi-a spus că pot să stau lângă ea. Curând după aceea a sosit şi ayatollahul Ghilani şi şi-a ţinut predica. A vorbit mulţimii despre lucrurile malefice pe care le făceau Statele Unite şi a lăudat tot ce făceau Gărzile Revoluţionare şi angajaţii Curţilor Revoluţiei Islamice pentru a proteja Islamul. Apoi, după *namaz*, ayatollahul Ghilani mi-a strigat numele şi m-a invitat pe platformă. Sora Maryam mi-a strâns mâna cu putere, iar eu m-am ridicat, simţindu-mă uşor ameţită. Toată lumea se uita lung la mine. Cu paşi nesiguri, m-am îndreptat către ayatollah, iar el m-a rugat să repet o frază simplă: „Mărturisesc că nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este profetul său". Pentru a-şi arăta aprobarea, mulţimea a strigat „*Allahu akbar!*" de trei ori. Nu mai eram creştină.

Vrăbiile au continuat să ciripească vesele pe crengile copacilor din jur, iar adierea

vântului ce venea dinspre munţi răscolea frunzele, făcând ca lumina soarelui să se înfioare în drumul ei spre pământ. Cerul părea la fel de albastru ca întotdeauna. Aşteptam ca mânia lui Dumnezeu să se manifeste. Îmi doream să vină un trăsnet şi să mă lovească chiar în locul unde mă aflam. Ali stătea în rândul întâi, iar iubirea de pe chipul lui m-a lovit mai rău decât ar fi putut-o face orice trăsnet. Mi s-a umplut inima de vinovăţie. „Precum Eu v-am iubit pe voi, aşa şi voi să vă iubiţi unul pe altul", spusese Iisus. Oare El aştepta de la mine să-l iubesc pe Ali? Cum ar fi putut să se aştepte la aşa ceva?

Ali s-a ridicat şi mi-a dat un *chador* negru împăturit.

— Mama a plâns de bucurie şi s-a rugat pentru tine în timp ce l-a cusut. Suntem foarte mândri de tine.

Îmi doream să fi simţit şi eu acelaşi lucru.

În ziua de vizită, le-am spus părinţilor despre convertirea mea la islamism. Nu mă aşteptam să mă întrebe de ce luasem această decizie şi nici nu au făcut-o. Nimeni nu îndrăznea să pună sub semnul întrebării ceea ce se întâmpla la Evin. M-au privit insistent şi au început să plângă. Am ghicit că ştiau că un prizonier de la Evin nu era fiu sau fiică, soţ sau soţie, mamă sau tată; era un prizonier şi nimic mai mult.

Ali şi-a ţinut promisiunea şi m-a dus la biserică după câteva zile. Prietenul său Mohammad a venit cu noi, deoarece, după spusele lui Ali, nu mai fusese niciodată într-o biserică şi era curios să vadă cum arăta înăuntru. Ali a parcat maşina în faţa clădirii. Aceasta nu se schimbase deloc, dar eu mă simţeam complet străină. Am coborât din maşină şi m-am îndreptat către uşa principală. Era încuiată. Am mers la intrarea laterală şi am sunat.

— Cine e? a întrebat părintele Martini prin interfon.

Inima mi-a stat în loc.

— Marina, am răspuns.

Paşi grăbiţi s-au apropiat de uşă, care în cele din urmă s-a deschis. Un moment, părintele Martini a rămas blocat de uimire şi neîncredere.

— Marina, sunt atât de fericit să te văd. Te rog… intră, a reuşit să îngâne.

Am intrat în curte şi l-am urmat până la micul lui birou. Ali şi Mohammad erau în spatele nostru.

— Pot să-i sun pe mama ei şi pe Andre, unul dintre prietenii ei, să vină să o vadă aici? l-a întrebat părintele Martini pe Ali.

Ali şi cu mine am schimbat o privire. Aproape că nu-mi mai simţeam bătăile inimii.

— Da, puteţi, a spus Ali şi l-a rugat pe Mohammad să iasă afară cu el.

Mohammad a reintrat după câteva momente, dar nu l-am mai văzut pe Ali. Probabil că aştepta în maşină, nedorind să-l vadă pe Andre. Părintele Martini m-a întrebat ce

făceam şi i-am spus că bine. Îşi muta privirea de la mine la Mohammad şi înapoi. Îmi dădeam seama cât era de înspăimântător pentru el să mă aflu acolo. Nu mă gândisem niciodată la teama pe care ar fi putut să o provoace prezenţa mea. Ştiam că nu-i pusesem pe preoţi în pericol, dar ei nu aveau de unde să ştie asta. Mă aşteptam să mă simt fericită şi în siguranţă acolo, dar acum îmi dădeam seama că fericirea şi siguranţa mea muriseră în ziua în care fusesem arestată.

Atât mama, cât şi Andre au ajuns în câteva minute. Îmi doream atât de mult să le spun toată povestea, dar ştiam că era posibil ca acest lucru să nu se întâmple niciodată. Era oare cu putinţă să transpun atâta durere în cuvinte? Venisem să-mi iau rămas-bun. Era cel mai bun lucru pe care puteam să-l fac. Trebuia să le ofer şi lor, dar şi mie, o şansă de vindecare şi de uitare. Trebuia să închid uşile către trecut.

Mama purta o eşarfă mare, bleumarin, care îi acoperea părul, un *mantou* islamic negru şi pantaloni de aceeaşi culoare. M-a îmbrăţişat şi nu mai voia să-mi dea drumul. Puteam să-i simt coastele sub degete; slăbise şi, ca de obicei, mirosea a ţigară.

— Eşti bine? mi-a şoptit la ureche.

Mâinile ei se mişcau cu grijă de-a lungul spatelui şi braţelor mele; încerca să se asigure că nu îmi lipsea vreun membru. În cele din urmă m-am îndepărtat, iar ea m-a examinat cu privirea din cap până-n picioare, dar din cauza *chador*-ului nu putea să vadă mare lucru; mi se zărea doar faţa.

— Mamă, sunt bine, am zâmbit.

A reuşit să zâmbească silit.

— De unde ai luat *chador*-ul? m-a întrebat.

I-am spus că mi-l dăduse o prietenă.

— Ştiţi că Marina s-a convertit la islamism, nu-i aşa? a spus Mohammad, iar vocea lui gravă a răsunat în toată camera.

— Da, au răspuns în cor mama şi părintele Martini.

Mama şi-a deschis poşeta, a scos un şerveţel şi şi-a şters lacrimile.

— Sigur eşti bine? m-a întrebat Andre, uitându-se la mine şi apoi la Mohammad.

— Sunt în regulă.

Aveam atâtea să le spun, dar nu mai eram în stare să gândesc.

Andre observase chinul din privirea mea.

— Ce este? m-a întrebat.

Cuvintele se pierduseră undeva în adâncul meu. Ultimele luni din viaţa mea creaseră un cerc de durere şi confuzie în jurul meu, ţinându-mă captivă nu doar între pereţii închisorii, ci şi înăuntrul meu. Am deschis gura, dar nu am reuşit să spun nimic.

— Când vii acasă? m-a întrebat Andre.

— Niciodată, am răspuns în şoaptă.

— Te voi aştepta, mi-a spus, zâmbind cu convingere.

Din privirea lui mi-am dat seama că, în ciuda a tot ce se întâmplase, mă iubea. Nu era nevoie să mai spun niciun cuvânt. Chiar dacă l-aş fi implorat să mă uite, ştiam că nu avea de gând să o facă. Când cineva te aşteaptă, înseamnă că există speranţă. Andre era viaţa mea, aşa cum fusese ea înainte de Evin, şi trebuia să mă agăţ de el ca să supravieţuiesc. M-am întors şi am ieşit, cu lacrimile şiroindu-mi în tăcere pe faţă. Am urcat în maşină împreună cu Mohammad, iar Ali a pornit, dar a tras pe dreapta după câteva minute.

— De ce ai oprit maşina? l-am întrebat.

— Nu te-am văzut niciodată atât de palidă.

— Sunt bine. Îţi mulţumesc că m-ai adus. Nu erai obligat să-i laşi să vină să mă vadă. Îţi sunt recunoscătoare pentru asta. Ştiu că nu ţi-a fost uşor.

— Ai uitat că te iubesc.

— Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc.

— Ba da, ştii, mi-a spus.

Şaisprezece

În ziua nunţii noastre, pe 23 iulie 1982, după *namaz*-ul de dimineaţă, Ali a venit în pavilionul 209 şi m-a luat din celula izolată în care stătusem cam o lună fără să am niciun contact cu alţi prizonieri. Nu dormisem în noaptea dinainte. Frica era salvarea mea, căci îmi paraliza gândurile şi mă lăsa amorţită. Stăteam aşezată într-un colţ, uitându-mă la fereastra mică cu zăbrele, la felul în care liniile sale cenuşii de metal tăiau în dreptunghiuri mici şi plate imensitatea de un albastru închis a cerului. Îmi plăcuseră întotdeauna primele ore ale dimineţii, când lumina se strecoară încet prin întunericul nopţii: un albastru intens se infiltrează în negrul cerului, aşa cum ploaia pătrunde în trupul deşertului. Dar, de acolo, această frumuseţe părea ireală.

Ali a bătut încet la uşă. Cu mâinile tremurânde, mi-am pus *chador*-ul şi m-am ridicat. Uitându-se fix în ochii mei, a intrat şi a închis uşa după el. Am lăsat privirea în jos.

— N-o să regreţi, mi-a spus, apropiindu-se de mine. Ai dormit azi-noapte?

— Nu.

— Nici eu. Eşti pregătită?

Am dat din cap că da.

Am mers cu maşina către casa părinţilor lui, fără să scoatem niciun cuvânt. De îndată ce am ajuns, Ali şi tatăl său au plecat de acasă. Mama lui m-a îmbrăţişat şi m-a sărutat, insistând că trebuia să mănânc un mic dejun consistent. Nu îmi era foame, dar ea nici nu voia să audă. Am urmat-o la bucătărie. M-a pus să stau jos şi a spart câteva ouă într-o tigaie. Spre deosebire de bucătăria mamei mele, a ei era spaţioasă şi luminoasă. Un samovar mare din inox bolborosea uşor, spărgând liniştea stânjenitoare.

— Familia şi prietenii au vrut să participe cu toţii la nuntă, mi-a spus după câteva minute. Am trei surori şi doi fraţi şi toţi au copii. Mai toţi sunt căsătoriţi şi, la rândul lor, au copii. Domnul Moosavi are şi el trei fraţi şi o soră, care au copii, şi tot aşa. Mai sunt mătuşi, unchi, verişori şi prieteni de familie. Au fost foarte dezamăgiţi să afle că nimeni nu a fost invitat la nunta lui Ali. Dar le-am explicat şi cei mai mulţi au înţeles şi ţi-au transmis toate gândurile lor bune. De îndată ce tu şi Ali veţi fi pregătiţi, îi voi invita aici

să te cunoască.

Vorbise rar şi se oprise din când în când, încercând să-şi aleagă cuvintele cu grijă.

Din nou, linişte stânjenitoare. Doar hârşâitul lingurii de lemn pe tigaie.

— Ştiu că eşti speriată, a oftat mama lui Ali, rămânând în faţa aragazului, cu spatele la mine. Îmi amintesc ziua în care m-am măritat cu domnul Moosavi. Eram mai tânără decât eşti tu acum. A fost o căsătorie aranjată, iar eu eram îngrozită. Ali mi-a spus că eşti foarte curajoasă şi, din ce-am auzit şi am observat, ştiu că aşa este. Dar mai ştiu şi că astăzi eşti speriată şi ai tot dreptul să fii, mai ales că nu ai familia lângă tine. Dar vreau să-ţi spun că Ali e un om bun. Seamănă foarte mult cu tatăl lui.

Când s-a întors către mine, mi-am dat seama că amândouă plângeam. A venit spre mine, mi-a strâns capul la pieptul ei şi mi-a mângâiat părul. Nu mai fusesem consolată astfel din ziua în care murise bunica. Apoi ne-am aşezat amândouă la masă şi am mâncat ouăle jumări. Conform tradiţiei, mi-a explicat ea, viitoarea mireasă trebuia să facă o baie în tihnă. De asemenea, mi-a spus că peste vreo două ore o aştepta pe *bandandaz*, care îi era prietenă apropiată. Nu mai făcusem o baie de luni întregi, ci doar duşuri rapide. Mi-am adus aminte de baia pe care nu am mai apucat să o fac în noaptea arestării mele.

Înainte să mă conducă la baie, m-a dus într-unul din dormitoare, care fusese eliberat ca să se facă loc pentru *sofreh-yeh aghd*, „pânza pentru căsătorie”. O faţă de masă albă din mătase era întinsă pe podea, iar în mijlocul ei era aşezată o oglindă cu ramă de argint. De o parte şi de alta a oglinzii era câte un sfeşnic mare din cristal cu o lumânare albă. În faţa oglinzii era un Coran. Platouri de argint, pline cu dulciuri şi fructe, acopereau restul feţei de masă. Ştiam că obiceiul cerea ca mullahul să oficieze ceremonia căsătoriei cu mirele şi mireasa stând lângă *sofreh-yeh aghd*.

În baie, plăcile de ceramică scumpă străluceau. Am umplut cada şi m-am cufundat în apa aburindă. Deşi era vară, îmi fusese frig toată dimineaţa. Pe măsură ce căldura ameţitoare îmi învăluia trupul, muşchii încordaţi începeau să mi se relaxeze. Am închis ochii. Dumnezeu îmi oferise o abilitate salvatoare: de cele mai multe ori, puteam să mă detaşez de propriile gânduri atunci când deveneau prea greu de suportat. Nu intenţionam să mă gândesc la ce urma să se întâmple în acea noapte.

Puţin mai târziu, când apa începuse să se răcească, cineva a bătut uşor în uşa de la baie. Era Akram, care m-a anunţat că sosise Shirin *Khanoom*, cea care avea să îndeplinească rolul de *bandandaz*.

— Nu ai nevoie de *hijab*. Bărbaţii sunt încă plecaţi şi se vor întoarce abia spre seară, mi-a spus.

M-am îmbrăcat şi am ieşit din baie. În fostul dormitor al lui Akram, o femeie trupeşă întindea un cearşaf alb pe podea. De îndată ce am intrat în cameră, ochii ei m-au cercetat din cap până-n picioare.

— Ce fată frumoasă! a spus ea, dând din cap aprobator. Dar prea slabă. Fatemeh *Khanoom*, va trebui să o hrăneşti bine. Va arăta şi mai bine cu forme mai pline.

S-a apropiat de mine, mi-a ridicat bărbia cu un deget şi mi-a examinat faţa.

— Ce ten fin! Dar am ceva treabă la sprâncene.

— Akram şi cu mine vom fi în bucătărie în caz că ai nevoie de ceva, a spus mama lui Ali către Shirin *Khanoom* şi mi-a zâmbit în timp ce ieşea din cameră cu fiica ei.

Aşezată pe cearşaf, Shirin *Khanoom* mi-a spus:

— Ei bine, draga mea, eu sunt pregătită. Dezbracă-te şi stai jos în faţa mea!

Nu m-am mişcat din loc.

— Ce aştepţi? Vino! mi-a spus râzând. Nu ai de ce să te ruşinezi. Trebuie să facem şi treaba asta. Vrei să arăţi bine pentru soţul tău, nu-i aşa?

Mi-am zis în gând că nu-mi doream asta, dar n-am spus nimic cu voce tare.

Tremurând, mi-am dat încet hainele jos, m-am aşezat pe cearşaf şi mi-am strâns genunchii la piept. Shirin *Khanoom* mi-a zis să-mi întind picioarele. M-am supus. A luat o bucată lungă de sfoară, şi-a înfăşurat un capăt în jurul degetelor de câteva ori, în timp ce pe celălalt îl ţinea cu dinţii, şi, aplecându-se peste picioarele mele, a început să mişte sfoara ca pe o foarfecă, cu o viteză fantastică, pentru a înlătura părul. A fost o experienţă dureroasă. Când a terminat, mi-a spus să fac un duş rece. După duş, mi-a împletit părul, care îmi ajungea aproape până la talie, şi mi l-a strâns într-un coc la ceafă.

La amiază, vocea muezinului de la moschee a răsunat în tot cartierul, invitându-i pe credincioşi să se pregătească pentru al doilea *namaz* al zilei. Am luat parte la ritualul numit *vozoo*, ce implica spălarea mâinilor, braţelor şi picioarelor, apoi am ieşit din baie şi am găsit-o pe mama lui Ali aşteptându-mă; ţinea în mână o bucată de material alb şi mătăsos. Mi l-a întins: era un frumos covor de rugăciune pe care îl făcuse chiar ea. Mă simţeam învăluită de bunătatea ei.

Părinţii lui Ali aveau o cameră specială pentru *namaz*. Exceptând covoarele persane groase care acopereau podeaua, camera era complet goală. Acolo, cu faţa către Mecca, ne-am desfăcut covoarele de rugăciune şi am stat în picioare pe ele, pentru a ne ruga; covorul meu avea o broderie delicată, cu mărgele şi cu fire de aur şi argint. Probabil că mama lui Ali lucrase ore întregi la el.

După rugăciune, Akram a pregătit masa cu veselă din cel mai bun porţelan şi ne-am aşezat să luăm prânzul: tocană de vinete cu carne de vită şi garnitură de orez. Am reuşit să înghit câte ceva. După masă am băut ceai şi, în timp ce-l savuram, am observat că mama lui Ali se uita la mine gânditoare, ca şi cum ar fi avut ceva important să-mi spună, dar nu ştia de unde să înceapă. Am lăsat privirea în jos.

— Marina, vreau să-ţi mărturisesc ceva despre Ali, nu sunt sigură dacă ştii, a spus în cele din urmă. Ţi-a spus că a fost prizonier la Evin pe vremea şahului?

Am rămas foarte surprinsă.

— Nu, nu mi-a spus niciodată.

— Poliţia secretă a şahului, SAVAK, l-a arestat cu trei ani şi trei luni înainte de revoluţie. Am fost sfâşiată de durere, a continuat ea. Nu credeam că va supravieţui. Îi era foarte devotat imamului şi îi ura pe şah şi pe cei din guvernul lui corupt. Mă aşteptam să-l aresteze şi pe domnul Moosavi, dar nu au făcut-o. Însă l-au luat pe Ali. Ştiam că era torturat. Am fost la Evin şi am cerut să-l vedem, dar timp de trei luni nu ne-au dat voie. În cele din urmă, când ni s-a permis să-l vizităm, arăta cumplit de slab şi firav. Fiul meu cel frumos şi puternic!

Lacrimile curgeau încet pe faţa lui Fatemeh *Khanoom.*

— L-au eliberat cu vreo trei luni înainte de triumful revoluţiei. Nu ne anunţaseră că îi dau drumul. În ziua aceea eram chiar aici, în bucătărie, când am auzit soneria. Era o zi ploioasă de toamnă, iar curtea era acoperită de frunze. Am alergat la uşă şi am întrebat cine e. Nu mi-a răspuns nimeni şi am ştiut că e el. Nu-mi explic cum anume, dar am ştiut. Am deschis uşa şi era acolo. Mi-a zâmbit şi m-a îmbrăţişat şi nu ne mai puteam desprinde unul de altul. Părea atât de slab! Îi puteam simţi oasele sub degetele mele. Iar zâmbetul îi era diferit – împovărat şi trist. Ştiam că văzuse lucruri groaznice. Şi mai ştiam că tristeţea din ochii lui avea să rămână acolo pentru totdeauna. Şi-a reluat viaţa, dar se schimbase. Durerea pe care o purta cu el nu a dispărut de tot nici acum. Uneori îl auzeam plimbându-se prin casă toată noaptea. Apoi, în urmă cu câteva luni, a venit într-o zi de la muncă, şi-a făcut bagajul şi a plecat pe front să lupte împotriva irakienilor. Aşa, pur şi simplu, fără nicio explicaţie. A fost un şoc pentru mine. Aşa ceva nu-i stătea în fire. Nu mă înţelege greşit; nu m-a surprins faptul că a plecat pe front; mai fusese pe front, dar momentul ales acum era ciudat. Ştiam că se întâmplase ceva, dar nu a vrut să-mi spună despre ce era vorba. Iar în cele patru luni cât a stat departe abia dacă am închis un ochi. În cele din urmă, ne-au sunat într-o zi să ne anunţe că fusese împuşcat în picior şi că era în spital. I-am mulţumit lui Dumnezeu de un milion de ori. Când am fost să-l vizitez, mi-a zâmbit ca altădată, ca atunci când era băieţel, şi mi-a spus că i se întâmplase ceva minunat. La început am crezut că îşi pierduse minţile.

Aşadar, Ali fusese prizonier la Evin şi fusese torturat. Poate că era unul dintre motivele pentru care, după ce am fost biciuită şi m-a condus în celula izolată, m-a întrebat dacă aveam nevoie de ceva care să-mi aline durerea şi a aranjat să vină doctorul să mă vadă. Poate că făcuse asta pentru că suferise ca şi mine.

După revoluţie, Ali a vrut răzbunare, aşa că a început să lucreze la Evin. În primele luni de după revoluţie, majoritatea celor închişi la Evin erau foşti agenţi SAVAK şi astfel a avut şansa să-şi regleze conturile. Ochi pentru ochi. Nu erau doar duşmanii Islamului, ci şi duşmanii lui personali. Dar lucrurile s-au schimbat. Cei care luptaseră cot la cot cu el pe vremea şahului, mujahedinii sau membrii grupării Fadayian-e Khalgh, erau acum

arestaţi. Eram sigură că la început nu i-a fost prea greu să justifice arestarea lor; foştii săi colegi de celulă şi adepţii lor deveniseră inamicii regimului islamic şi, după cum spusese Khomeini, erau duşmanii lui Dumnezeu şi ai profetului său, Mahomed. Ali fusese crescut ca un musulman pios şi şi-ar fi urmat imamul până la moarte, dar probabil că începuse să-şi dea seama că ceea ce se întâmpla acum la Evin în numele Islamului era greşit. Cu toate acestea, din pricina devotamentului faţă de religia sa, îi era greu să accepte adevărul şi nu ştia cum să-i facă faţă. Credinţa lui îl orbise, dar, cel mai probabil datorită experienţei sale personale, uneori privea lucrurile din perspectiva prizonierului. Iar părinţii lui erau mândri că se afla în prima linie a bătăliei împotriva duşmanilor Islamului. Pentru ei, a fi anchetator reprezenta unul dintre cele mai onorabile lucruri pe care le putea face un musulman. După părerea lor, ceea ce se întâmplase la Evin după revoluţie era complet justificat; îşi protejau modul de trai şi valorile. Până la urmă, erau convinşi că era vorba de un război între bine şi rău.

După ce am strâns masa, mama lui Ali m-a întrebat dacă mă pricepeam la gătit.

— Mă pricep, dar nu aşa de bine ca dumneavoastră sau ca Akram. Am învăţat să gătesc din cărţile de bucate. Mamei nu-i plăcea să mă aibă prin preajmă în bucătărie.

— Ai vrea să ne ajuţi cu prepararea cinei? Trebuie să ne apucăm numaidecât. *Agha* – mullahul – va sosi la ora cinci şi vom lua masa după ceremonie.

Le-am dat o mână de ajutor în bucătărie. Akram şi cu mine am tocat şi am călit ceapa, pătrunjelul proaspăt, arpagicul şi ierburile aromatice. Mama lui Ali a tăiat carnea de vită şi a fiert orezul cu bob lung. Marinase dinainte bucăţi de carne de pui într-un amestec de iaurt, gălbenuşuri de ou şi şofran. Am gătit *khoresh-eh ghormeh sabzi* – o tocană de carne de vită cu ierburi aromatice – şi *tachin* – un amestec de carne de pui, orez, iaurt, gălbenuşuri de ou şi şofran.

Domnul Moosavi, Ali şi soţul lui Akram, Massood, s-au întors acasă pe la ora patru. Mama lui Ali m-a împins în baie, spunându-mi că trebuia să mai fac un duş, pentru că miroseam a ceapă.

După ce am ieşit de la duş, m-am îmbrăcat în hainele pe care mama lui Ali le lăsase pe pat pentru mine, toate de culoare albă: *mantou*-ul islamic, o eşarfă mare, pantaloni şi *chador*-ul. Nu după mult timp, cineva a bătut la uşă.

— Marina, a sosit momentul, mi-a strigat Akram.

Am deschis uşa şi am ieşit, fără să-mi mai acord timp să reflectez. Ali stătea deja lângă *sofreh-yeh aghd*. M-am aşezat lângă el, întrebându-mă dacă observase cineva cât de tare tremuram. Mullahul a intrat în cameră. A cântat câteva propoziţii în limba arabă, pe care le-aş fi înţeles dacă m-aş fi putut concentra. Apoi m-a întrebat în persană:

— Fatemeh *khanoom-eh* Moradi-Bakht, îl iei în căsătorie pe Seyed Ali-eh Moosavi?

Ştiam că obiceiul era ca mireasa să nu răspundă la întrebare prima dată. Mullahul

trebuia să aştepte răspunsul şi, neprimindu-l, să repete întrebarea de încă două ori. Am răspuns „da” de la prima întrebare. Voiam ca totul să se termine mai repede.

După cină, Ali şi cu mine ne-am urcat în maşină şi am plecat spre casa pe care o cumpărase pentru noi. Mi-a luat mâna stângă, care se odihnea în poala mea, şi mi-a ţinut-o strâns tot drumul. Era prima dată când mă atingea în acest fel.

În timp ce păşeam în noua mea casă şi în noua şi ciudata mea viaţă, mi-am promis să nu privesc niciodată înapoi şi să nu mă mai gândesc la trecut, dar era o promisiune greu de ţinut. Ali m-a condus în dormitorul nostru, unde cadourile erau puse grămadă pe pat.

— Deschide-le! mi-a spus. Unele sunt de la mine, iar restul din partea familiei mele.

Erau multe bijuterii, boluri şi pahare de cristal, farfurii şi platouri argintate. Ali stătea lângă mine pe pat şi mă privea cum deschid cadourile.

— Sunt soţul tău acum, nu mai ai nevoie de *hijab*, mi-a spus.

Îmi doream să mă pot ascunde undeva. Mi-a dat jos eşarfa mare ce îmi acoperea părul, iar eu m-am întins după ea.

— Îţi înţeleg sfiala, dar chiar nu ai nevoie de *hijab*. Te vei obişnui cu mine.

Mi-a desfăcut părul împletit, trecându-şi degetele prin el.

— Ai un păr minunat! E moale ca mătasea!

Mi-a pus un colier la gât şi o brăţară la mână. M-am uitat la verighetă. Avea un diamant strălucitor prins pe ea.

— Te-am dorit de când te-am văzut prima dată, mi-a spus Ali, luându-mă în braţe şi sărutându-mi părul şi gâtul.

L-am respins.

— Marina, totul e în regulă. Ştii cât de mult am aşteptat momentul ăsta. În sfârşit eşti a mea şi te pot atinge. Nu trebuie să-ţi fie frică. Nu te voi răni. Voi fi tandru, îţi promit.

Şi-a descheiat cămaşa, iar eu, paralizată de frică, am închis ochii. Nu după mult timp, am simţit cum degetele lui îmi descheiau nasturii *mantou*-ului. Am deschis ochii şi am încercat să-i opun rezistenţă, dar greutatea lui m-a ţintuit pe saltea. L-am implorat să se oprească, dar mi-a spus că nu putea. Mi-a sfâşiat hainele. Am scos un ţipăt. Pielea lui goală se lipea de a mea, iar căldura ciudată şi nefamiliară a trupului său mă apăsa. Mirosea a şampon şi săpun. Mi-am adunat toate forţele şi m-am străduit să-l împing, dar fără niciun rezultat; era prea masiv şi puternic. Furia, frica şi un sentiment cumplit de umilinţă s-au răsucit, s-au frământat şi s-au înălţat în mine ca o furtună care nu avea pe unde să iasă, până când nu am mai avut energie, până când am acceptat că nu aveam unde să fug, până când am cedat. A durut. Această durere şocantă nu semăna cu cea pe care o simţisem când fusesem biciuită. În timpul torturii reuşisem să-mi păstrez un sentiment de autoritate, o putere ciudată pe care chinul fizic nu mi-o putea răpi. Dar

acum eram a lui, mă poseda.

Am plâns toată noaptea. Ardeam în adâncul meu. Ali mă ţinea strâns în braţe. Înainte de ivirea zorilor s-a trezit pentru *namaz*, iar eu am rămas în pat. S-a aşezat pe marginea patului, lângă mine, sărutându-mi obrazul şi braţul.

— Trebuie să te ating ca să mă conving că eşti soţia mea. A fost dureros pentru tine?

— Da.

— Va fi mai bine cu timpul.

Am adormit după ce a plecat din pat; somnul era singurul meu refugiu.

— Micul dejun e gata! a strigat Ali din bucătărie, pe la opt.

Lumina soarelui pătrundea prin uşile glisante. M-am ridicat şi le-am deschis. O briză uşoară a intrat în cameră şi a adus cu ea ciripitul vrăbiilor. Curtea era minunată. Muşcatele şi gălbenelele erau în plină floare. Era ca şi cum aş fi trăit viaţa altcuiva. Vecina de alături şi-a chemat copiii în casă la micul dejun. Era o zi perfectă de vară, fără urmă de nor pe cer, dar eu doream ca zăpada să acopere pământul; îmi doream ca atingerea ei rece şi sinceră să-mi cuprindă pielea caldă. Voiam ca degetele mele să-şi piardă simţul tactil, îngropate în gheaţa rece până la durere. Voiam ca toate tonurile de verde şi roşu să dispară sub greutatea iernii şi a nuanţelor ei de alb, ca să pot să visez şi să-mi spun că, atunci când va veni primăvara, lucrurile vor fi diferite.

— Aici erai! l-am auzit în spatele meu. Micul dejun e gata, iar ceaiul ţi se răceşte. Ai pâine proaspătă pe masă.

Mă aflam din nou în braţele sale.

— Nu poţi să-ţi imaginezi cât de fericit sunt! mi-a şoptit la ureche şi mi-a mărturisit că prima dată când mă văzuse stăteam aşezată pe jos, într-un hol, dar, spre deosebire de toate celelalte femei care purtau *chador* negru, eu aveam părul acoperit cu un şal de caşmir bej. Deşi putea vedea că eram micuţă şi slabă, stăteam cu spatele drept lipit de perete, părând mai înaltă decât toţi cei din jurul meu. Cu capul îndreptat către tavan şi cu buzele mişcându-se uşor pentru a rosti ceea ce părea a fi o rugăciune, eram întruchiparea calmului în mijlocul unei lumi pline de frică şi disperare ce gravita în jurul meu. Mi-a spus că, deşi voise, nu izbutise să-şi ia privirea de la mine.

În următoarele zile m-a răsfăţat atât de mult, încât mă simţeam stânjenită. Eram obişnuită să am singură grijă de mine şi nu-mi doream să fiu tratată ca un copil. Fata care fusesem nu mai exista. Eram o femeie căsătorită. Nu mă mai puteam ascunde sub pat cum făceam odată. Poate că Ali era crucea pe care o aveam de dus şi trebuia să-l accept. Sau cel puţin aş fi putut încerca. Îmi doream doar să mă lase să zac în pat singură. De fiecare dată când îşi dădea jos hainele şi mă atingea, îl imploram să se oprească. Uneori mă asculta, alteori nu, spunându-mi că trebuia să mă obişnuiesc şi că asta reprezenta o parte importantă a vieţii de cuplu, iar dacă nu mă mai împotriveam,

aveam să sufăr mai puţin.

În cele din urmă, cam la o săptămână după nuntă, m-am ridicat din pat în zorii zilei şi am decis să încerc să-mi trăiesc viaţa fără să-mi mai plâng de milă. Ce fusese făcut era bun făcut, nu se mai putea schimba nimic. Am început prin a face curat în casă şi a pregăti micul dejun şi i-am spus lui Ali să-i invite pe părinţii şi sora lui la cină. A crezut că mi-am pierdut minţile şi mi-a spus că nu credea că ştiu să gătesc. L-am asigurat că mă pricepeam la gătit şi a cedat.

— Bine, o să-mi sun părinţii şi sora, a spus. Atunci vom merge la cumpărături şi... Marina?...

— Da?

— Îţi mulţumesc.

— Pentru ce anume?

— Pentru că te străduieşti.

M-am bucurat cum nu mă mai bucurasem de multă vreme. Am început să gătesc cina chiar după ce am terminat de luat prânzul. Ali a ieşit pentru câteva ore, iar când s-a întors toată casa mirosea a lasagna, tocană de vită cu ciuperci şi orez. Tocmai începusem să prepar o prăjitură cu mere. A intrat în bucătărie, spunându-mi că mirosul de mâncare îi făcuse foame. Voia să ştie dacă mama mă învăţase să gătesc, iar eu i-am răspuns că mama mea nu avea suficientă răbdare ca să mă înveţe ceva; îmi plăcea să gătesc, aşa că învăţasem din cărţile de bucate. S-a oferit să facă ceai şi a turnat nişte apă în samovar. Apoi, după ce a pus câteva frunze de ceai într-un ceainic din porţelan, a venit către mine. Chiar atunci spărgeam un ou într-un bol. Încă mă înspăimânta. De fiecare dată când se apropia de mine, de fiecare dată când îi simţeam respiraţia pe piele, de fiecare dată când mă atingea, îmi doream să fug de acolo. Mi-a luat faţa în palme şi m-a sărutat pe frunte, iar eu m-am întrebat dacă aveam să mă obişnuiesc vreodată cu atingerea lui.

Părinţii lui Ali, împreună cu Akram şi Massood, au venit la cină şi au fost cu toţii încântaţi de ceea ce pregătisem. Mama lui Ali era puţin răcită, aşa că după cină şi desert i-am făcut un ceai cu lămâie şi i-am adus o pătură, ca să se odihnească pe canapea. Akram a venit la bucătărie ca să mă ajute să spăl vasele.

— Cina a fost delicioasă, mi-a spus ea cu un zâmbet forţat.

Îi simţeam stânjeneala în voce; încerca să fie amabilă cu mine şi am apreciat asta.

— Îţi mulţumesc! Nu sunt o bună bucătăreasă, dar m-am străduit. Sunt sigură că te pricepi la gătit mult mai bine decât mine.

— Nu, nu chiar.

Liniştea a umplut spaţiul dintre noi. Am început să pun resturile de mâncare în frigider.

— De ce te-ai căsătorit cu fratele meu? m-a întrebat pe neaşteptate.

M-am uitat drept în ochii ei, dar ea şi-a ferit privirea.

— Ce ţi-a spus fratele tău în legătură cu ce s-a întâmplat între noi? am întrebat-o.

— Nu foarte multe.

— Atunci de ce nu-l întrebi pe el?

— Nu vrea să-mi spună şi, în plus, vreau să aflu de la tine.

— M-am căsătorit cu el pentru că aşa a vrut el.

— Asta nu-i suficient.

— De ce nu? Tu de ce te-ai căsătorit cu soţul tău?

— Căsătoria mea a fost aranjată. Când eram copil, părinţii mei s-au înţeles cu părinţii soţului meu că mă voi căsători cu fiul lor atunci când voi avea vârsta potrivită. Tu provii dintr-un alt fel de familie, dintr-o cultură diferită. Dacă nu voiai să te căsătoreşti cu el, puteai să fi spus „nu”.

— De ce crezi că nu am vrut să mă căsătoresc cu el?

— Pur şi simplu ştiu. O femeie simte astfel de lucruri.

Am tras adânc aer în piept.

— Nu uita că sunt o prizonieră. Ali m-a ameninţat că, dacă nu mă căsătoresc cu el, le va face rău celor dragi mie.

— Ali nu ar face niciodată aşa ceva!

— Vezi, de asta nu am vrut să-ţi spun. Am ştiut că n-o să mă crezi pentru că îţi iubeşti fratele.

— Ai fi în stare să juri cu mâna pe Sfântul Coran că a făcut el asta?

— Da, îţi spun adevărul.

S-a lăsat să cadă pe un scaun, scuturându-şi capul fără a-i veni să creadă.

— E groaznic! Îl urăşti pentru asta?

Nu am ştiut ce să zic. Şi nu pentru că nu voiam să-i spun adevărul, ci pentru că am realizat că nu ştiam exact care era adevăratul răspuns la această întrebare. Cu câteva zile înainte aş fi spus cu convingere că îl uram. Dar acum nu mai eram atât de sigură. Ceva se schimbase, nu în mod fundamental, dar ceva era uşor diferit şi nu înţelegeam de ce sentimentele mele faţă de Ali erau acum altele. Dar aveam tot dreptul să-l urăsc.

— Nu, nu ştiu. L-am urât, dar acum nu mai simt la fel. „Ură” este un cuvânt foarte puternic.

M-a privit în ochi.

— Te-ai convertit la islamism tot pentru că ai fost nevoită?

— Da.

— Deci nu înseamnă nimic pentru tine?

— Nu, dar nu uita că ţi-am spus numai pentru că ai insistat să afli adevărul şi nu am vrut să te mint. Aşa stau lucrurile şi gata. Sunt musulmană, sunt soţia fratelui tău, i-am promis să-i fiu credincioasă şi aşa voi face. Nu vreau să vorbesc despre asta. Ce-i făcut e

bun făcut.

— Domnul să-ţi dea putere! mi-a spus. Ştiu cât de greu trebuie să-ţi fie.

— Cel puţin cineva mă înţelege şi asta e bine de ştiut.

Un zâmbet sincer şi neforţat i-a luminat faţa.

— De cât timp eşti căsătorită? am întrebat-o.

— De şapte ani.

— Îţi iubeşti soţul?

Surprinsă, s-a uitat la mine ca şi cum nu îşi pusese vreodată problema dacă îl iubea sau nu.

— „Iubire" e un cuvânt foarte puternic, mi-a spus râzând şi s-a uitat fix la verighetă, trasând conturul diamantului strălucitor cu degetul. Cred că iubirea există doar în basme. Soţul meu e bun cu mine, îmi este credincios şi duc o viaţă confortabilă. Cred că s-ar putea spune că sunt fericită, atâta doar că…

Privea în depărtare şi am recunoscut durerea nostalgică pe care pierderea cuiva drag o lasă în urmă. Inima mi s-a umplut de tristeţe.

— Doar că? am şoptit.

— Nu pot avea copii, mi-a spus oftând, de parcă aceasta ar fi fost cea mai grea propoziţie pe care o rostise vreodată. Am încercat totul. La început, toţi mă întrebau dacă sunt însărcinată, dar după câţiva ani au renunţat. Acum sunt doar femeia care nu poate avea copii. Dar, după cum ţi-am spus, soţul meu e bun cu mine. Ştiu cât este de important pentru el să aibă un fiu, dar mi-a spus că nu se va căsători cu altă femeie.

— Ce faceţi aici, doamnelor? Vă ia o veşnicie, a spus mama lui Ali intrând în bucătărie. Bărbaţii voştri ar mai dori nişte ceai.

De îndată ce ne-am întors în sufragerie şi ne-am aşezat, a sunat telefonul. Ali a răspuns. Puteam să ghicesc că îl suna cineva de la Evin. Mai tot timpul a ascultat şi părea îngrijorat. Nimeni nu spunea niciun cuvânt. Când a terminat de vorbit, l-am întrebat ce se întâmplase.

— Ştim de ceva vreme că mujahedinii plănuiesc să asasineze câţiva dintre oamenii care ocupă poziţii importante la Evin, a spus. Am tot încercat să-i găsim şi să-i arestăm pe cei implicaţi. Câţiva au fost prinşi şi interogaţi recent. Era Mohammad la telefon. M-a sunat să mă anunţe că, din informaţiile obţinute de el, mă aflu pe lista persoanelor vizate pentru a fi asasinate. Colegii şi prietenii mei cred că ar fi mai sigur pentru Marina şi pentru mine dacă am locui la Evin o perioadă. Nu sunt îngrijorat pentru mine, dar nu vreau să pun viaţa Marinei în pericol.

Intuisem că Ali ocupa o poziţie importantă la Evin, iar acum mi se confirma acest lucru.

— Cred că e o idee bună să staţi la Evin. Paza bună trece primejdia rea, a spus domnul Moosavi.

Părea îngrijorat.

La vremea aceea, neavând acces la televizor, radio sau ziare, nu ştiam că oficiali din guvern fuseseră omorâţi recent şi toate asasinatele erau puse pe seama mujahedinilor.

— Marina, eşti de acord să stăm la Evin o perioadă? Va fi mult mai sigur, mi-a spus Ali.

— Bineînţeles, am răspuns, ştiind că nu prea aveam altă opţiune.

— Mă voi revanşa faţă de tine când situaţia se va îmbunătăţi.

După ce au plecat musafirii, ne-am dus la culcare.

— Ali, vezi ce face violenţa din oameni? Îi ucizi şi ei te ucid pe tine. Când se va sfârşi oare, după ce va muri toată lumea?

— Eşti naivă, mi-a spus. Crezi că dacă îi rugăm frumos vor înceta pur şi simplu să mai lupte împotriva guvernului? Trebuie să protejăm Islamul, legea lui Dumnezeu şi oamenii lui Dumnezeu de forţele rele care acţionează împotriva lor.

— Dumnezeu nu are nevoie de protecţie. Vreau să spun doar că violenţa dă naştere la şi mai multă violenţă. Nu ştiu ce trebuie făcut, dar ştiu că asasinarea oamenilor nu este soluţia potrivită.

M-a luat în braţe.

— Nu toţi oamenii sunt aşa de buni ca tine, mi-a spus. Trăim într-o lume crudă.

— Da, aşa e, dar numai pentru că suntem cruzi unii cu alţii.

A râs.

— Nu ai de gând să renunţi, nu-i aşa?

— Când ne întoarcem la Evin? l-am întrebat.

— Mâine-dimineaţă. Sper că înţelegi că, odată ce ne vom întoarce acolo, deşi eşti soţia mea, vei fi tratată la fel ca înainte. Oficial, eşti încă prizonieră. Vrei să stai într-o celulă izolată sau preferi să te întorci în pavilionul 246?

I-am răspuns că nu-mi păsa unde aveam să stau, iar el mi-a spus că celulele izolate erau o opţiune mai bună, pentru că astfel ar fi putut să petreacă mai mult timp cu mine. Nu l-am contrazis. Încă nu doream să dau explicaţii nimănui din pavilionul 246.

— Au fost arestaţi mulţi oameni în ultimul timp?

— Da.

— Săracii de ei! Probabil că sunt îngroziţi.

— Marina, mulţi dintre aceşti oameni sunt terorişti.

— Unii poate că da, dar ştii şi tu că majoritatea sunt doar nişte copii care nu au făcut nimic rău. Dacă voi sta într-o celulă izolată, le vei permite fetelor mai tinere să vină să stea cu mine pe perioada interogatoriului? E suficient spaţiu pentru două persoane în celulele alea. Ali, nu suport să mă simt inutilă. Pot să le ajut să se simtă mai bine şi, în acelaşi timp, mă voi simţi şi eu mai bine.

A zâmbit.

— O să fie interesant. Bine, aşa o să facem.

— Dar să nu le spui că sunt soţia ta, ca să nu le fie frică de mine.

Dacă nu exista bunătate în jurul meu, poate că era responsabilitatea mea să fac ceva bun.

— Ali, unde e Sarah Farahani? l-am întrebat.

— A stat mult timp în spitalul închisorii. Dar nu în spitalul în care ai fost tu. Mai este unul pentru prizonierii cu probleme psihice. Acum se află într-o celulă din pavilionul 209.

— Trebuie să se întoarcă acasă. A trecut prin suficiente necazuri. Nu a făcut nimic rău. Doar a vorbit prea mult. Nu va supravieţui în închisoare.

— Hamehd se ocupă de cazul ei şi ştii şi tu cât de dificil poate fi. Nu cred că Sarah va ieşi prea curând.

— Fratele ei, Sirus, chiar a fost executat?

— Da. Era un membru activ al grupării mujahedinilor şi nu a vrut deloc să coopereze, mi-a spus verde-n faţă.

— Aşadar, politica ta e să ucizi pe oricine îţi stă în cale.

— Dacă Sirus ar fi avut ocazia, m-ar fi împuşcat în cap.

— Ai fi putut să-l ţii întemniţat în loc să-l omori.

— Nu a fost decizia mea şi nu am de gând să discut despre asta.

— Pot s-o văd pe Sarah?

— Te voi duce în celula ei de îndată ce ne întoarcem la Evin.

A trebuit să-i pun o întrebare care nu-mi dădea pace de ceva vreme. Nu exista un moment potrivit pentru a întreba aşa ceva şi m-am gândit că ziua aceea era la fel de bună ca oricare alta.

— Ali, ai omorât vreodată pe cineva? Şi nu mă refer la câmpul de luptă, ci la Evin.

S-a dat jos din pat şi s-a dus la bucătărie. L-am urmat. A deschis robinetul, şi-a umplut un pahar cu apă şi a băut câteva guri.

— Ai făcut-o, nu-i aşa?

— Marina, de ce nu laşi lucrurile aşa cum sunt?

— Te urăsc!

Am simţit teribila greutate a cuvintelor mele, dar nu am regretat că le rostisem. Îmi doream să-l rănesc. Era răzbunare, iar el o merita. Încercasem să-mi accept situaţia şi să-l înţeleg, dar nu puteam să mă prefac că nu ştiam nimic despre lucrurile oribile pe care le făcuse.

A pus încet paharul pe masă, uitându-se lung la el. Când şi-a ridicat privirea, ochii îi erau întunecaţi de un amestec ciudat de furie şi durere. A venit spre mine. M-am dat câţiva paşi înapoi, până am dat de un dulap. Chiar dacă aş fi fugit, nu aş fi ajuns departe.

M-a apucat de braţe şi şi-a înfipt adânc degetele în carnea mea.

— Îmi faci rău, i-am spus.

— *Eu* îţi fac rău *ţie*?

— Da. Mi-ai făcut rău din prima clipă în care te-am văzut. Şi ai făcut rău şi altor oameni, ba chiar şi ţie.

M-a ridicat în braţe şi m-a cărat până în dormitor. M-am zbătut şi am ţipat în zadar.

A doua zi dimineaţă am refuzat să mă dau jos din pat. Ali m-a strigat de trei ori din bucătărie, spunându-mi că micul dejun era gata. Mi-am tras aşternutul peste cap, oftând. Patul a scârţâit. Am deschis ochii şi, prin pânza subţire a cearşafului alb de bumbac, l-am văzut aşezându-se lângă mine. Stătea pe marginea patului, cu coatele sprijinite pe genunchi şi cu mâinile împreunate. Nu m-am mişcat din loc.

— Marina? a spus după câteva minute.

Nu i-am răspuns.

— Îmi pare rău că m-am supărat pe tine. Ai tot dreptul să mă învinovăţeşti. Dar trebuie să înţelegi că aşa stau lucrurile. Nu-mi place ceea ce fac. Lumea e un loc dur şi violent şi sunt lucruri pe care *trebuie* să le facem. Ştiu că nu eşti de acord cu mine. Dar asta e viaţa şi nu e vina mea. Poţi să mă urăşti dacă vrei, dar eu te iubesc. Nu am vrut să te rănesc aseară. Hai, vino să luăm micul dejun!

Nu am reacţionat.

— Haide, te rog! Ce pot să fac să mă revanşez?

— Lasă-mă să plec acasă.

— Marina, eşti soţia mea. Casa ta e acolo unde sunt eu. Trebuie să te obişnuieşti cu asta.

Suspinele mele deveneau tot mai adânci şi mai zgomotoase. A dat cearşaful la o parte şi a încercat să mă ia în braţe, dar l-am împins.

— Trebuie să te obişnuieşti cu felul cum stau lucrurile acum. Ai vreo dorinţă *rezonabilă* pe care ţi-o pot îndeplini ca să te fac fericită?

Trebuia să găsesc puţină bunătate în toată durerea asta, altfel avea să mă înece.

— Ajut-o pe Sarah!

— O s-o ajut.

Ali era îmbrăcat în pantaloni de pijama, dar nu avea cămaşă pe el. Linii înguste şi albe îi acopereau spatele dintr-o parte în alta. Cicatrici. Erau foarte multe. Urme de bici. Nu le observasem până atunci, pentru că mereu închideam ochii când se dezbrăca de haine.

L-am atins pe spate.

— Ai cicatrici…

S-a ridicat şi şi-a pus cămaşa.

Era prima dată când simţeam o apropiere între noi, o legătură. Nu-mi doream să fie acolo, dar era la fel de palpabilă precum cearşaful care mă acoperea, la fel de reală precum cicatricile lui şi ale mele: o înţelegere tristă, care nu avea nevoie de cuvinte ca să existe, care spunea tot ce era de spus printr-o privire neînsoţită de cuvinte sau o atingere uşoară.

— Hai, vino să mâncăm! mi-a spus.

Am luat micul dejun.

După vreo trei ore, eram înapoi în vechea mea celulă izolată. Nu puteam spune că îmi fusese dor de ea. Ali mi-a adus un teanc mare de cărţi – toate despre Islam – şi mi-a spus că avea să fie foarte ocupat. I-am amintit că îmi promisese să mă ducă la Sarah şi m-a condus până la celula ei, dar m-a avertizat că era sedată puternic şi că nu avea să fie foarte receptivă.

— Poţi să stai cu ea o oră sau două, dar nu mai mult. Nu vreau să-l supăr pe Hamehd.

Când am intrat în celula ei, Sarah scria pe pereţi. Slăbise mult, iar pielea i se îngălbenise. I-am pus mâinile pe umeri, dar nu a reacţionat în niciun fel.

— Sarah, mi-a fost dor de tine!

Pereţii erau acoperiţi de cuvinte care mă transportau înapoi la vieţile noastre de dinainte: casa lui Sarah, cu stratul ei de flori, mama ei stând aşezată într-un leagăn în curte, tatăl ei recitând poemele lui Hafez, Sirus jucând fotbal cu prietenii lui, şcoala noastră cu ferestre înalte, plimbările spre casă când ne întorceam de la magazinul cu de toate al lui *Agha-yeh* Rostami mâncând câte o îngheţată. Continua aşa la nesfârşit. Scrisese chiar şi despre penarul meu. Eu nu voiam să-mi amintesc nimic. Mă durea inima dacă priveam înapoi şi mă apuca un dor nebun să mă întorc acasă. Acasă. Parcă era peste mări şi ţări. Dar casa mea era acolo. Undeva, dincolo de Evin. Dacă s-ar fi aflat dincolo de Everest, l-aş fi urcat. Aş fi putut cuceri chiar şi zece munţi Everest.

— Sarah, ştiu că mă poţi auzi. Împărtăşim multe dintre aceste amintiri. Casele noastre încă sunt la locul lor şi trebuie să supravieţuieşti închisorii ca să te întorci la ai tăi. Casa ta e undeva acolo şi te aşteaptă. Nu uita că mereu va fi o zi de mâine, dar trebuie să treacă noaptea ca să o poţi vedea. Sirus îşi doreşte să o vezi. Du lupta asta pentru el, pentru mama ta, pentru tatăl tău!

Am apucat-o pe Sarah de umeri şi am întors-o cu faţa spre mine.

— Hamehd vrea ca tu să fii o învinsă. Nu-i oferi această satisfacţie! Te vei întoarce acasă. Dacă ai şti ce am făcut! Mi-e atât de greu să dorm în patul lui Ali, dar el nu e ca Hamehd. Există bunătate în el şi mă iubeşte…, dar mi-e atât de greu. Nici nu-ţi poţi imagina.

Braţele lui Sarah s-au încolăcit în jurul meu într-o îmbrăţişare din ce în ce mai

strânsă. Am stat îmbrăţişate şi am plâns.

După vreo două săptămâni, pe care mi le-am petrecut mai mult citind, excepţie făcând momentele când Ali era cu mine, am primit-o pe Sima, prima mea colegă de celulă. Avea 15 ani şi ochii mari, căprui; nu-i dădeai mai mult de 13 ani. Înainte să închidă uşa în urma lui, gardianul care a adus-o în celulă i-a spus să se dezlege la ochi. Şi-a scos legătoarea, s-a frecat la ochi, m-a privit pe furiş, apoi a căscat nişte ochi mari şi speriaţi.

M-a întrebat cine eram. I-am spus numele meu şi am lămurit-o că eram prizonieră. S-a simţit un pic mai uşurată şi s-a aşezat, păstrând o oarecare distanţă faţă de mine. Picioarele îi erau puţin umflate. Am întrebat-o dacă o dureau.

— M-au torturat, mi-a spus plângând.

M-am apropiat de dânsa şi i-am spus că şi eu fusesem torturată, ba chiar mai rău decât ea. M-a întrebat de cât timp eram prizonieră la Evin şi i-am răspuns că de şapte luni.

— Şapte luni? E prea mult! Ai stat în celula asta în tot acest timp? m-a întrebat.

I-am explicat că stătusem în pavilionul 246 şi că, după terminarea perioadei de interogatoriu, ar putea fi trimisă şi ea acolo, în aşteptarea judecăţii. M-a întrebat cât aveau să o ţină acolo, iar eu i-am spus că putea dura de la câteva zile până la câteva luni. A vrut să ştie dacă şi eu avusesem parte de un proces.

— Oarecum, i-am răspuns.

— Care e sentinţa ta? m-a întrebat.

— Închisoare pe viaţă.

— Dumnezeule!

Mi-a spus că nu se putea închipui stând mai mult de o săptămână la Evin. Am întrebat-o cine o interogase şi mi-a răspuns că anchetatorul ei se numea Ali şi că era foarte dur.

— Uneori e dur, i-am spus. Dar sunt alţii mult mai răi decât el.

Nu ar fi ajutat-o cu nimic dacă i-aş fi spus adevărul.

Sima voia să afle cât mai multe despre felul în care se desfăşurau lucrurile în pavilionuul 246 şi i-am spus tot ce ştiam.

Pe la opt seara, Ali a bătut la uşa celulei şi m-a strigat pe nume. Mi-am luat *chador*-ul şi m-am îndreptat către uşă.

— Ce vrea de la tine? m-a întrebat Sima în şoaptă.

— Nu-ţi face griji, n-o să-mi facă rău, i-am răspuns în timp ce-mi puneam *chador*-ul şi ieşeam din celulă.

Ali a vrut să ştie cum mergeau lucrurile cu Sima şi i-am spus că se simţea ceva mai bine. L-am întrebat de ce o biciuise şi mi-a răspuns că nu avusese altă opţiune; fratele ei

era membru al grupării mujahedinilor şi fusese implicat în asasinarea unui oficial al guvernului. Ali încerca să-l găsească şi să-l aresteze de luni de zile. Mi-a spus că trebuia să se asigure că Sima nu ştia unde se află fratele ei.

— Te rog să-mi promiţi că nu o vei mai biciui, bine?

— N-o s-o mai fac, nu ştie nimic. O trimit în pavilionul 246. Îi vom da drumul de îndată ce fratele ei se predă.

L-am întrebat unde intenţiona să mă ducă.

— Doar într-o altă celulă. Sunt epuizat. Am mare nevoie de tine, mi-a spus.

După rugăciunea de dimineaţă, când m-am întors în celulă, Sima dormea profund.

— Când te-ai întors aseară? m-a întrebat de îndată ce s-a trezit. Mi s-a părut că te-am aşteptat o veşnicie şi la un moment dat cred că am adormit.

— M-am întors foarte târziu.

— Ce-ai făcut în tot acest timp?

— Nimic important.

— Nu vrei să vorbeşti despre asta, nu-i aşa?

— Nu. Nu-ţi face griji pentru mine.

Plângea. Am luat-o în braţe şi i-am spus că totul va fi bine atât timp cât nu-şi pierdea speranţa. I-am spus că auzisem că Ali o va trimite în pavilionul 246, unde avea să se întâlnească cu prietenele mele, care aveau să o ajute. Am rugat-o să le spună că eram bine.

A doua zi, Sima a fost trimisă în pavilionul 246, iar zilele mele au devenit din nou chinuitor de plictisitoare şi de singuratice. L-am rugat pe Ali să-mi aducă nişte cărţi de poezie şi mi-a îndeplinit dorinţa. Aşa că nu făceam decât să citesc şi să memorez operele lui Hafez, Saadi şi Rumi sau să dorm.

Câteva zile mai târziu, spre seară, Ali a venit să mă ia din celulă şi să mă ducă la părinţii lui ca să luăm cina. Ne-am oprit la porţile închisorii, aşteptând permisiunea să ieşim. Ali a lăsat în jos geamul portierei pentru a-i saluta pe gardieni, care, deşi erau prietenoşi cu el, obişnuiau să mă ignore complet. Dar de data aceasta, după ce i-a urat noapte bună lui Ali, gardianul de serviciu a dat din cap în direcţia mea şi a spus:

— Noapte bună, doamnă Moosavi.

Încurcată, m-am uitat în jur şi, după câteva secunde, am realizat că mi se adresase mie. Ali mi-a atins mâna, iar eu am tresărit.

— Arăţi foarte surprinsă, mi-a spus.

— Până acum se comportau mereu ca şi cum aş fi fost invizibilă.

— Încep să te accepte. Ştiu că suntem căsătoriţi.

De îndată ce am ajuns acasă la părinţii săi, Akram şi mama lui Ali m-au îmbrăţişat.

— Tot piele şi os eşti, s-a plâns mama lui Ali, scuturând din cap.

Am urmat-o la bucătărie şi am ajutat-o să pregătească cina. Akram a început să ungă cu grăsime friptura de miel din cuptor. Mama lui Ali le-a turnat nişte ceai bărbaţilor şi, în drum spre sufragerie, m-a întrebat dacă aş putea face eu salata. Într-o strecurătoare de lângă chiuvetă erau salata şi nişte roşii şi castraveţi spălaţi. Am luat un cuţit şi, în timp ce tăiam, mi-am amintit că în noaptea dinainte avusesem un vis în care îmi apăruse Akram.

— Te-am visat astă-noapte, i-am spus.

— Şi ce făceam?

Am făcut o pauză, încercând să mă hotărăsc dacă să-i povestesc visul sau nu.

— Haide, spune-mi! S-a întâmplat ceva rău?

— Nu, nu. Deloc.

— Atunci despre ce a fost? Cred în vise. Îţi mai aminteşti ce-ai visat?

I-am spus că fusese un vis ciudat: Akram era în biserica mea, aprinzând o lumânare, şi mi-a zis că o sfătuisem să spună „Ave Maria" de nouă ori pe zi, timp de nouă zile, pentru a avea un copil.

A rămas surprinsă şi m-a întrebat ce era „Ave Maria", iar eu i-am spus.

— Chiar crezi că Maria a fost mama lui Dumnezeu? m-a întrebat după ce a ascultat rugăciunea.

I-am explicat că creştinii cred că Dumnezeu a făcut ca fiul său, Iisus, să se întrupeze în pântecele Mariei, care nu era o femeie obişnuită, ci fusese născută pentru această misiune.

— Noi credem că Maria a fost o femeie minunată, dar nu mama lui Dumnezeu! mi-a spus Akram.

— Nu-ţi cer să crezi nimic. M-ai întrebat despre vis, iar eu ţi l-am povestit, i-am spus pe un ton iritat.

Şi-a lăsat privirea în jos, încercând să se hotărască.

— O s-o fac. O să spun rugăciunea. Nu am nimic de pierdut, nu-i aşa?

Câteva zile mai târziu, la începutul după-amiezii, Ali m-a vizitat în celulă. Era ceva neobişnuit; de obicei, venea seara. Aţipisem şi m-am trezit speriată. S-a aşezat lângă mine, sprijinindu-se de perete, şi a închis ochii.

— Eşti bine? l-am întrebat.

— Da.

M-a luat în braţe.

— Ce s-a întâmplat?

— Gărzile au adus o fată în urmă cu câteva nopţi. Are vreo 17 ani. A fost prinsă scriind cu vopsea spray pe un zid de pe Bulevardul Enghelab „Moarte lui Khomeini", „Khomeini e un asasin" şi alte lucruri de genul ăsta. Când au arestat-o, a spus că îl ura

pe imam pentru că o omorâse pe sora ei mai mică. A tot repetat asta şi aici. Cred că şi-a pierdut minţile. Hamehd a bătut-o destul de rău, dar ea continuă să spună aceleaşi lucruri. Va fi executată în curând dacă nu se comportă cum trebuie şi nu cooperează. Nu vrei tu să vorbeşti cu ea? Are nevoie de un psiholog sau ceva de genul ăsta, dar n-o să primească un asemenea ajutor aici, mi-a spus Ali oftând. Nu-mi spune! Ştiu că nu e drept. Şi ştiu că sunt şanse mari să nu reuşeşti să-i bagi minţile-n cap. Urăsc să-ţi fac asta, dar nu-mi vine nimic altceva în minte.

— O să vorbesc cu ea. Unde e?

— În clădirea unde au loc interogatoriile. Mă duc s-o aduc.

Ali s-a întors după vreo jumătate de oră, împingând un scaun cu rotile. Fata care stătea în el era acoperită cu un *chador* albastru-închis şi era aplecată într-o parte, cu capul sprijinit pe umăr.

— Mina, acum poţi să te dezlegi la ochi, a spus Ali, dar ea nu s-a mişcat.

Ali i-a scos legătoarea, iar ea a deschis puţin ochii. Obrazul drept îi era vânăt şi umflat. Ştiam că nu putea să vadă, să audă sau să înţeleagă prea multe. Probabil că totul i se părea un coşmar fără sens.

— Numele meu este Marina, i-am spus, îngenunchind în faţa ei. Sunt prizonieră. Eşti într-o celulă. Te voi ajuta să te dai jos din scaun. Nu te teme, n-o să-ţi fac rău.

Am apucat-o de mâini şi am tras-o în sus, iar ea mi-a căzut în braţe. Am ajutat-o să se aşeze pe podea. Ali a luat scaunul cu rotile şi a ieşit din celulă.

— Layla e moartă, a şoptit Mina.

— Poftim?

— Layla e moartă.

— Cine e Layla?

— Layla e moartă.

În timp ce întindeam o pătură pe podea ca să poată sta culcată, i-am văzut picioarele şi mi s-a tăiat răsuflarea. Erau mai umflate decât fuseseră ale mele.

— O să-ţi scot papucii. O să am grijă.

Pielea de pe picioare arăta ca un balon umflat prea tare, dar i-am scos papucii cu uşurinţă.

Am turnat puţină apă într-un pahar de plastic, pe care i l-am dus la buzele uscate şi crăpate. A luat câteva înghiţituri.

— Mai bea puţin.

A scuturat din cap în semn că nu. Am ajutat-o să se întindă şi i-am scos *chador*-ul şi eşarfa. Tremura toată, aşa că am învelit-o cu câteva pături şi în scurt timp a adormit. M-am aşezat lângă ea. Era înaltă şi slabă. Părul ei şaten şi cârlionţat era murdar şi lipicios din cauză că stătuse numai sub eşarfă de când fusese arestată. M-am gândit la picioarele

ei umflate şi picioarele mele au început să pulseze cu putere. Durerea pe care mi-o aminteam din primele zile la Evin era mai mult decât o amintire. Trăia în interiorul meu.

Cam după patru ore, Mina a început să geamă. Am luat un pahar cu apă şi am ajutat-o să se ridice în şezut.

— Ascultă-mă! Ştiu cum te simţi. Ştiu că te dor toate, dar mai ştiu şi că îţi va fi mai bine dacă bei asta. Nu te da bătută!

A lua câteva înghiţituri şi m-a fixat cu privirea.

— Cine eşti? m-a întrebat.

— Sunt o prizonieră. Numele meu e Marina.

— Am crezut că am murit şi că eşti un înger sau ceva asemănător.

Am râs.

— Te asigur că nu sunt un înger, iar tu eşti cât se poate de vie. Am nişte pâine şi curmale. Trebuie să mănânci ceva. Corpul tău are nevoie de energie ca să se refacă.

A mâncat câteva curmale şi puţină pâine.

— Marina, pune-ţi *chador*-ul şi ieşi afară, s-a auzit vocea lui Ali de după uşă.

M-a condus într-o altă celulă. Am mâncat nişte pâine cu brânză, pe care le adusese cu el. Nu m-a întrebat nimic despre Mina.

— Nu vrei să ştii dacă am vorbit cu Mina? l-am întrebat.

— Sincer să fiu, în momentul ăsta nu vreau să ştiu nimic. Trebuie să mă deconectez. Nu vreau decât să dorm.

Pe la patru dimineaţa, când m-am întors în celulă, Mina încă dormea. S-a trezit odată cu răsăritul soarelui.

— Cine e Layla? am întrebat-o.

A vrut să afle de unde ştiam de Layla. I-am povestit ce spusese atunci când intrase în celulă.

— Layla e sora mea.

— Cum a murit?

— A participat la un protest. A fost împuşcată.

Mi-a spus că o prietenă de-a surorii ei, pe nume Darya, fusese atacată într-o zi de Hezbollah pentru că i se vedea părul de sub eşarfă. Mama Minei era în drum spre un magazin şi a fost martoră la atac. Apoi, bărbaţii din Hezbollah au urcat-o pe Darya într-o maşină şi au plecat cu ea. Părinţii Daryei au căutat-o peste tot, au mers pe la toate spitalele şi la toate comitetele islamice, dar aceasta dispăruse fără urmă. La câteva luni după incident, Layla a auzit despre un protest şi s-a hotărât să participe. A încurajat-o şi pe sora ei să i se alăture. Mina a încercat să o facă să se răzgândească, dar Layla a spus că se va duce indiferent dacă ea venea sau nu. A întrebat-o pe Mina cum ar fi fost dacă

ceea ce i se întâmplase Daryei i s-ar fi întâmplat ei. În cele din urmă, Mina a cedat şi a decis să-şi însoţească sora. Layla a rugat-o să nu le spună nimic părinţilor despre protest.

— Aşa că am plecat împreună, a continuat Mina. Erau atât de mulţi oameni! Gărzile Revoluţionare ne-au atacat şi au deschis focul. Toată lumea a început să fugă. Am apucat-o pe Layla de mână şi am încercat să ajung cu ea la loc sigur, dar ea a căzut. M-am întors şi era moartă.

I-am povestit Minei despre protestul din Piaţa Ferdosi, despre tânărul care fusese împuşcat şi despre decizia mea de a mă sinucide când am ajuns acasă. Apoi i-am spus cum, în loc să iau somniferele mamei, am hotărât să fac ceva în legătură cu evenimentul la care fusesem martoră; mă decisesem să fac ce trebuia.

— Şi ce-ai făcut? m-a întrebat Mina.

— Am scris pe o bucată de carton ce se întâmplase la protest şi am lipit-o pe un perete, la şcoală. Apoi am înfiinţat un ziar.

— De două sau trei ori pe săptămână, ieşeam târziu în noapte şi scriam pe pereţi, cu vopsea spray, ce i se întâmplase Laylei, a spus Mina. Am scris şi sloganuri împotriva lui Khomeini şi a guvernului. Toţi sunt nişte criminali.

— Mina, am fost cât pe ce să fiu executată. Te vor executa dacă vei continua să spui lucruri împotriva lui Khomeini şi a guvernului. Am pierdut prieteni şi ştiu ce simţi. Dar moartea ta nu va rezolva nimic.

— Deci ai ales să cooperezi ca să supravieţuieşti, mi-a spus încruntându-se.

— Nu a fost chiar aşa. M-au ameninţat că le vor face rău familiei mele şi celor la care ţin. Nu i-aş putea pune în pericol niciodată.

— Înţeleg. Dar familia mea oricum e distrusă. Tatăl meu are diabet şi probleme cu inima şi e internat în spital de ceva vreme. Mama nu a mai vorbit cu nimeni de când a murit Layla. În ultima vreme, am stat acasă la bunica mea, care a avut grijă de mama. Gărzile Revoluţionare pot să mă ameninţe cât vor, mai rău de atât nu se poate. Şi o parte din ce s-a întâmplat a fost din vina mea. Ar fi trebuit să nu o las pe Layla să meargă la protest. Dacă nu ar fi mers, acum ar fi fost bine. Toţi am fi fost bine.

I-am spus că a te contrazice cu anchetatorii era cam acelaşi lucru cu a te sinucide, dar ea nu a fost de acord cu mine.

— Nu voi coopera cu oamenii care mi-au ucis sora, mi-a spus.

— Nu ştii niciodată ce îţi poate aduce ziua de mâine sau ce se va întâmpla peste două, cinci sau zece luni. Ar trebui să-ţi acorzi o şansă. Dumnezeu ţi-a dat o viaţă; trăieşte-o!

— Nu cred în Dumnezeu. Chiar dacă există unul, e foarte crud.

— Ei bine, eu cred în Dumnezeu şi nu cred că este crud; *noi* suntem uneori cruzi. Indiferent dacă tu ai fi existat sau nu, Layla ar fi trăit şi ar fi murit în acelaşi mod. Dar

Dumnezeu ţi-a oferit şansa să-i fii soră, să o cunoşti, să o iubeşti şi să împărtăşeşti cu ea amintiri frumoase. Iar acum îţi poţi aduce aminte de ea. Poţi să trăieşti şi să faci lucruri minunate în memoria ei.

— Nu cred în Dumnezeu.

Şi-a întors privirea în altă parte.

Mina a dormit tot restul zilei. Puteam să-i înţeleg amărăciunea. Furia ei se transformase într-o ură care o consuma. Mie, credinţa în Dumnezeu îmi dăduse speranţă. Mă ajutase să cred în bunătate, în ciuda răului care mă înconjura.

Spre seară, Ali a venit la uşa celulei şi m-a strigat pe nume. Mina nu s-a mişcat şi nici nu a deschis ochii. Din nou, Ali m-a dus într-o altă celulă. Am încercat să discut cu el despre Mina, dar nu a vrut.

M-a condus înapoi în celula mea înainte de *namaz*-ul de dimineaţă, când încă nu se luminase de ziuă. După ce uşa s-a închis în urma mea, în celulă s-a făcut întuneric beznă. Nu puteam să văd nimic. M-am aşezat pe podea imediat, ca să nu calc pe Mina. Nu se auzea niciun zgomot. M-am târât înainte, pipăind podeaua cu mâinile. Mina nu era acolo.

— Mina? am strigat-o.

Luminile s-au aprins în momentul în care glasul muezinului a umplut văzduhul: „*Allahu akbar…*”.

— Mina!

„*Allahu akbar…*”

Mina dispăruse. *Ali a fost cu mine toată noaptea în cealaltă celulă. Dumnezeule! Hamehd a luat-o şi Ali nu ştie.* Am încercat să-mi adun gândurile. Poate că încă era în viaţă. Ce puteam să fac? Eram sigură că Ali se îndrepta spre clădirea unde aveau loc interogatoriile. Aş fi putut să bat în uşa celulei şi să rog un gardian să-l cheme. Pe de altă parte, acest lucru l-ar fi ţinut pe Ali departe de clădirea interogatoriilor. Trebuia să aştept.

Mă plimbam de-a lungul şi de-a latul celulei. Era nevoie doar de vreo cinci sau şase paşi pentru a-i străbate lungimea, iar lăţimea nu-mi lua mai mult de trei. În faţa ochilor au început să-mi apară imagini din noaptea în care trebuia să fiu executată. Fusesem martoră la ultimele momente din viaţa a doi băieţi şi două fete. Nici măcar nu le ştiam numele. Oare familiilor li se spusese că fiii şi fiicele lor fuseseră executaţi? Unde erau înmormântaţi? Acelaşi lucru i se putea întâmpla şi Minei. Am bătut cu pumnii în uşa celulei cât de tare am putut.

— S-a întâmplat ceva? a întrebat o voce de bărbat.

— Poţi, te rog, să-l găseşti pe Fratele Ali şi să-i spui că vreau să-i vorbesc urgent?

A zis că da.

Am continuat să mă plimb prin celulă, cu inima bătându-mi cu putere. Nu aveam

ceas şi nu puteam să-mi dau seama cât timp aşteptasem. Muezinul nu anunţase încă *namaz*-ul de la mijlocul zilei, deci încă nu era amiază. Ameţisem şi mă clătinam dintr-o parte în alta, izbindu-mă de pereţi. Trebuia să mai fie ceva ce aş fi putut face. Am început să cer ajutorul tuturor sfinţilor pe care îi ştiam. Sfinte Pavele, ajut-o pe Mina! Sfinte Marcu, ajut-o pe Mina! Sfinte Matei, ajut-o pe Mina! Sfinte Luca, ajut-o pe Mina! Sfântă Bernadeta, ajut-o pe Mina! Sfântă Ioana d'Arc, ajut-o pe Mina! Când nu mi-am mai putut aminti numele niciunui sfânt, am bătut din nou în uşă.

— I-am transmis, mi-a răspuns aceeaşi voce.

— Şi ce a spus?

— Că va veni cât poate de repede.

M-am aşezat într-un colţ al celulei, suspinând.

„*Allahu akbar*…", a anunţat muezinul; era timpul pentru rugăciunea de la mijlocul zilei. „*Allahu akbar*…"

Uşa celulei s-a deschis. Ali a intrat şi a închis-o în urma lui. A rămas locului, uitându-se lung la mine preţ de câteva secunde.

— Am ajuns prea târziu, mi-a zis în cele din urmă. A murit azi-noapte, în timpul interogatoriului.

— Cum?

— Hamehd mi-a spus că-i tot întorcea vorba; i-a dat o palmă, iar ea a căzut şi s-a lovit undeva la cap.

— Dumnezeule! Şi tu îl crezi?

— Nu contează ce cred eu.

Voiam să plâng, dar nu puteam. Voiam să ţip, dar nu puteam. Voiam să fac ceva să nu se mai întâmple lucruri îngrozitoare, dar nu puteam.

Ali s-a aşezat lângă mine.

— Am încercat, mi-a spus.

— Nu suficient! am ţipat.

A plecat.

După acest episod, Ali nu a mai venit să mă vadă vreo cinci sau şase zile, iar eu mi-am petrecut timpul dormind, copleşită de moartea Minei. În cele din urmă, într-o dimineaţă, mi-a adus în celulă o tânără femeie, pe nume Bahar, care ţinea în braţe un copil. Nu mi-a adresat niciun cuvânt, dar privirile ni s-au întâlnit. Am avut senzaţia că voia să-mi vorbească, însă a plecat imediat.

Bebeluşul lui Bahar, un băieţel minunat pe care îl chema Ehsan, avea cinci luni. Bahar era din Rasht, un oraş din nordul Iranului, pe ţărmul Mării Caspice, nu departe de casa noastră de vacanţă. Avea părul negru, scurt şi ondulat şi, cu toate că puteam ghici o umbră întunecată de îngrijorare în ochii ei, se mişca şi vorbea cu calm şi

încredere. Ea şi soţul ei erau susţinători ai grupării Fadayian. Fuseseră arestaţi acasă la ei şi aduşi la Evin. Bahar nu fusese biciuită sau rănită în timpul interogatoriului.

În acea noapte, Ali mi-a strigat numele din spatele uşii închise. Înainte să plec, Bahar mi-a prins mâinile în ale ei şi mi-a spus că era convinsă că totul va fi bine. Avea cele mai mari mâini pe care le văzusem la o femeie şi le-am simţit căldura pe pielea mea rece.

Ca de obicei, Ali m-a dus într-o altă celulă izolată, dar de data aceasta era foarte tăcut. S-a aşezat într-un colţ, privindu-mă în timp ce-mi dădeam jos *chador*-ul.

— Nu mă judeca atât de aspru! mi-a spus pe neaşteptate.

— Mina e moartă, i-am spus. O fată nevinovată a murit, iar ţie îţi pasă de felul în care te judec? Bineînţeles că te judec aspru. Ce altceva aş putea face? Tu eşti cel care deţine puterea aici.

— Nu deţin eu puterea. Am încercat, dar nu am reuşit.

— Atunci cine o deţine?

— Marina, fac tot ce pot. Trebuie să ai încredere în mine. Nu e uşor. Şi vreau să înţelegi că nu doresc să vorbesc despre asta.

Pe la patru dimineaţa, când m-am întors în celulă, era foarte linişte, aşa că am mers în vârful picioarelor către locul meu.

— Eşti bine? a răsunat vocea lui Bahar în întuneric.

— Da, sunt în regulă. Îmi pare rău că te-am trezit.

— Nu m-ai trezit, nu dormeam. Vrei să vorbim?

— Despre ce?

— Despre orice îţi trece prin minte. Până acum am vorbit mai mult despre mine, acum e rândul tău; şi nu-mi spune că eşti bine, pentru că ştiu că nu eşti.

Am încercat din răsputeri să-mi ţin lacrimile. Mă luase pe nepusă masă. Nu ştiam de unde să încep.

— Vreau să-ţi povestesc, dar nu pot.

— Încearcă. Nu trebuie să-mi spui absolut tot.

— Sunt soţia lui Ali.

— Cred că nu vorbeşti serios!

— Ba da.

— Cum e posibil aşa ceva? Şi-a arestat propria soţie?

— Nu, nu îl cunoşteam înainte să fiu adusă aici. A fost unul dintre cei care m-au interogat. Când celălalt anchetator, Hamehd, m-a dus să fiu executată, Ali a oprit execuţia şi apoi m-a ameninţat că, dacă nu mă căsătoresc cu el, le va face rău celor dragi mie. Nu am avut de ales.

— Ăsta e viol!

— Nu mai spune nimănui despre asta. Prietenele mele din pavilionul 246 nu ştiu

nimic.

— Eşti *sigheh* pentru el?

— Nu, şi-a dorit o căsătorie permanentă.

— În condiţiile astea, nu ştiu dacă o căsătorie permanentă e mai bună sau mai rea. Dacă ai fi fost o *sigheh*, cel puţin ai fi ştiut că după o vreme te va lăsa în pace. Dar aşa…

— Sunt bine.

— Cum poţi spune că eşti *bine*?

Asta fusese tot. Am început să suspin, iar copilul s-a trezit. Bahar l-a ridicat şi a început să-l legene şi să-i cânte un cântec de leagăn pe care îl inventase. Era despre Marea Caspică, despre pădurile dese din nord şi despre copiii care se joacă acolo fără nicio grijă.

Îmi venea uşor să vorbesc cu Bahar. I-am povestit despre Gita, Taraneh şi Mina şi despre cât mă uram fiindcă nu reuşisem să fac nimic pentru ele. Mi-a spus că şi ea pierduse prieteni şi se învinuia pentru faptul că era încă în viaţă.

Am întrebat-o ce se mai întâmplase pe afară înainte să fie arestată şi mi-a spus că lucrurile nu se schimbaseră prea mult în ultimul an. Guvernul islamic devenise şi mai strict. Oamenii analfabeţi şi insuficient educaţi îl urmau orbeşte pe Khomeini deoarece îşi doreau să ajungă în rai, în timp ce mulţimile educate rămâneau tăcute pentru a evita întemniţarea, tortura şi execuţia. Mai erau şi cei care nu credeau în mullahi şi în propaganda lor, dar cu toate acestea îi urmau, pentru a avea acces la slujbe mai bune şi mai bine plătite.

După ce petrecuse trei săptămâni în celula mea, Bahar a fost mutată în pavilionul 246, iar eu am început să mă simt singură. Într-o noapte, pe la mijlocul lunii septembrie, l-am rugat pe Ali să mă lase să mă întorc în pavilionul 246 şi a fost de acord. Adusese nişte orez cu carne de pui la cuptor şi luam cina.

— Mâine se rejudecă procesul tău, mi-a spus.

Vestea nu mi-a adus nici bucurie şi nici entuziasm. Chiar dacă aş fi fost achitată, ştiam că lucrurile nu aveau să se schimbe prea mult; eram căsătorită cu Ali şi trebuia să rămân cu el pentru totdeauna.

Mi-a spus că mi se permitea să fiu prezentă la proces.

— Va trebui să vorbesc?

— Nu, în afară de cazul în care te întreabă cineva ceva. Voi fi şi eu acolo, nu te îngrijora.

Avea şi alte veşti: Sarah se simţea mai bine şi se întorsese în pavilionul 246. Fusese condamnată la opt ani de închisoare.

— Opt ani? Mi-ai promis că o vei ajuta!

— Marina, dar am ajutat-o. Ar fi fost mult mai rău dacă nu aş fi intervenit. Nu va

ispăşi toată pedeapsa. Voi încerca să-i adaug numele pe lista de eliberări condiţionate.

— Îmi pare rău, Ali! Ai dreptate. Chiar nu ştiu ce-aş fi făcut fără tine.

— Cred că e cel mai frumos lucru pe care mi l-ai spus vreodată, mi-a zis râzând, iar eu am realizat că avea dreptate.

A doua zi dimineaţă, Ali a venit să mă ia din celulă. Tribunalul era în altă clădire, la zece minute de mers pe jos. Angajaţii şi gardienii se grăbeau de la o clădire la alta, uneori trăgând câţiva prizonieri după ei. Aproape toţi cei cu care ne întâlneam îl salutau pe Ali făcând o uşoară plecăciune şi ducându-şi mâna dreaptă la inimă. Apoi dădeau din cap în direcţia mea, lăsând privirea în jos. Femeile musulmane nu aveau voie să privească bărbaţii direct în ochi decât dacă era vorba de soţi, taţi, fraţi şi alte câteva rude apropiate, iar eu urmam bucuroasă această regulă. Ali făcea şi el o plecăciune când se întâlnea cu prieteni şi colegi, adăugând câteva cuvinte amabile. Am intrat în tribunal, o clădire din cărămidă cu două niveluri, cu ferestre zăbrelite şi holuri întunecoase. Ali a bătut la o uşă închisă, iar o voce puternică i-a spus să intre. Am păşit înăuntru. Trei mullahi care stăteau în spatele a trei birouri s-au ridicat să dea mâna cu Ali de îndată ce am intrat în încăpere. Am lăsat privirea în jos şi am spus doar „*salam aleikum*” atunci când m-au salutat. Ni s-a spus să luăm loc.

— În numele lui Dumnezeu cel milostiv şi bun, a spus mullahul ce stătea în mijloc, declar deschisă şedinţa acestei curţi de justiţie islamică. Domnişoara Marina Moradi-Bakht a fost condamnată la moarte în ianuarie 1982, dar a fost graţiată de imam şi sentinţa i-a fost comutată în închisoare pe viaţă. De atunci, situaţia ei s-a schimbat considerabil. S-a convertit la religia islamică şi s-a căsătorit cu domnul Ali-eh Moosavi, care a protejat întotdeauna Islamul cât a putut de bine şi, în multe ocazii, a dat dovadă de o mare putere de sacrificiu în slujba imamului. Având în vedere toate aceste schimbări, curtea a redeschis cazul şi i-a redus sentinţa la trei ani de închisoare, din care a executat deja opt luni.

Toţi mullahii s-au ridicat în picioare, i-au strâns mâna din nou lui Ali şi ne-au rugat să rămânem la un ceai. Rejudecarea procesului se terminase.

Câteva zile mai târziu, m-am întors în camera 6 de la primul nivel al pavilionului 246. De îndată ce am intrat pe uşă, le-am văzut pe Sheida şi pe Sarah stând în faţa mea. Ne-am îmbrăţişat ca nişte surori care s-au regăsit după mult timp şi, înainte să-mi dau seama, Sima şi Bahar ne strângeau atât de tare, încât a trebuit să le implorăm să ne dea drumul. Nu-mi venea să cred cât de mult crescuse Kaveh, băiatul Sheidei; acum avea cam şase luni.

— Ce cauţi jos? am întrebat-o pe Sheida imediat ce ne-am aşezat într-un colţ liniştit.

— M-au mutat aici în urmă cu vreo două săptămâni. Unde ai fost?

— În celulele izolate din pavilionul 209.

— De ce?

— Începusem să sufăr de migrene şi nu mai suportam zgomotul de aici, aşa că m-au mutat la 209.

— Înţeleg.

Ştiam că nu mă crezuse, dar nu voia să-mi pună alte întrebări. Mi-a spus că sentinţa îi fusese comutată în închisoare pe viaţă, dar soţul ei încă era pe lista condamnaţilor la moarte.

— Mă gândesc să-l trimit pe Kaveh acasă la părinţii mei. Am voie să-l ţin aici cu mine până la vârsta de trei ani, dar cred că ar fi egoist din partea mea să fac asta. Nu a văzut niciodată un copac, o floare, un leagăn sau un alt copil, mi-a spus.

Era adevărat: zidurile înalte, sârma ghimpată şi gardienii înarmaţi făceau parte din lumea lui, iar el nu merita asta. Dar ori de câte ori Sheida se gândea să-l trimită la părinţii ei, mai că i se rupea inima. Nu ştia dacă ar fi avut puterea să-l lase să plece.

Sarah şi cu mine am început să lucrăm într-o mică croitorie care funcţiona în închisoare. Coseam cămăşi bărbăteşti şi ne plăcea ceea ce făceam, pentru că ne ţinea ocupate toată ziua. Gardienii ne-au spus că vom fi plătite pentru munca noastră înainte să fim eliberate, dar salariul era atât de mic, încât nici nu merita să ne gândim la asta. Sarah părea să se simtă mai bine. Cu toate acestea, când avea ocazia, continua să-şi scrie amintirile pe corp sau pe orice altă suprafaţă avea la îndemână. Dar cât era la croitorie se concentra la ce avea de făcut.

Între timp, speram şi mă rugam ca Ali să se plictisească de mine, ceea ce nu s-a întâmplat. Numele meu era strigat prin megafon cam în trei nopţi pe săptămână şi, după ce îmi petreceam noaptea cu el într-o celulă din pavilionul 209, mă întorceam la 246, la timp pentru *namaz*-ul de dimineaţă. Cele mai multe fete nu m-au întrebat niciodată unde mergeam noaptea, dar dacă cineva mă întreba, îi spuneam că mă oferisem să lucrez ca voluntară la spitalul închisorii. Alte trei sau patru fete din pavilionul 246 erau şi ele chemate cu regularitate pe timpul nopţii. Ca şi mine, se întorceau de obicei înainte de răsăritul soarelui. Evitam să vorbim una cu alta, dar îmi închipuiam că situaţia lor era probabil similară cu a mea.

Treceau zile, săptămâni, luni în rutina zilnică de la Evin. Cu fiecare clipă care se ducea, viaţa noastră de dinainte de închisoare se îndepărta tot mai mult, dar, deşi speranţa de a ne întoarce acasă devenea tot mai ştearsă şi mai iluzorie, o păstram ascunsă în inimile noastre şi refuzam să o lăsăm să moară.

Şaptesprezece

— Am veşti bune, mi-a spus Ali într-o noapte din luna februarie.

Un zâmbet luminos şi copilăresc era întipărit pe chipul său.

— Akram m-a sunat dimineaţă. Doctorul i-a spus că e însărcinată!

M-am bucurat foarte mult pentru ea.

— Mi-a mai spus şi despre visul tău cu rugăciunea. E convinsă că îţi datorează fericirea pe care o simte şi m-a pus să-i promit că te voi duce acasă la ea cât mai curând.

Nu am spus nimic. Ali se uita la mine zâmbind.

— Ce altceva ai mai făcut pe la spatele meu?

— Nu am făcut nimic pe la spatele tău.

— De ce nu mi-ai spus despre asta?

— Era o chestiune între două femei.

— Doar nu-ţi mai e frică de mine, nu?

— Ar trebui să-mi fie?

— Nu, niciodată. E adevărat că gândim diferit, dar, într-un fel, am mai multă încredere în tine decât în mine însumi. Dacă acest copil va trăi, Akram se va simţi întotdeauna îndatorată faţă de tine.

— Dumnezeu a răspuns rugăciunilor lui Akram. Nu are nicio legătură cu mine.

Akram era în extaz. Nu mai văzusem niciodată pe cineva atât de fericit.

— Când m-a sunat Ali să-mi spună că vii, i-am zis lui Massood să dea fuga la patiserie şi să cumpere nişte *choux à la crème* pentru tine. Mi-am amintit cât de mult îţi plac, mi-a spus Akram în timp ce pregăteam cina.

A scos două cutii mari din frigider.

— Dumnezeule, Akram, ai destule prăjituri să hrăneşti o armată!

— Massood e atât de fericit, încât ar fi cumpărat toată patiseria dacă îi ceream.

— I-ai spus despre rugăciune? am întrebat-o, şi aş fi fost foarte surprinsă dacă mi-ar fi spus că da.

— Le-am spus tuturor!

— Şi nu s-a supărat pe mine?

— Să se supere? De ce?

— Păi, ştii, e o rugăciune creştină…

— Nu-i pasă. Rugăciunea a avut efect, nu-i aşa? Vom avea un copil! Asta e tot ce contează. Spune că Maria a fost menţionată în Coran ca fiind o femeie importantă şi nu e nimic greşit în a-i cere ajutorul.

Resimţeam fericirea lui Akram ca pe o palmă peste obraz, dar nu am vrut să fiu supărată din cauza bucuriei ei.

— Ce s-a întâmplat, Marina? Ali e supărat pe tine? Pentru că dacă e, o să…

— Nu, Ali nu e supărat.

Am început să pun prăjiturile pe un platou. Erau proaspete şi dulci, dar nu îmi era foame. Akram nu avea dreptul să fie atât de fericită când tinere mame ca Sheida sufereau la Evin. Nu era corect.

— Dar pari foarte tristă, Marina. Ce s-a întâmplat?

— Îmi pare rău! Sunt foarte fericită pentru tine, dar nu pot să nu mă gândesc la o prietenă de-a mea, Sheida. Era însărcinată când a fost arestată împreună cu soţul ei şi amândoi au fost condamnaţi la moarte. L-a născut pe fiul ei, Kaveh, în închisoare. Băieţelul va împlini în curând un an. E adorabil. Sentinţa Sheidei a fost comutată în închisoare pe viaţă, dar soţul ei încă este condamnat la moarte. Sheida vrea să-l trimită pe Kaveh acasă la părinţii ei, dar nu se poate despărţi de dânsul. Kaveh e viaţa ei. Dar bietul băieţel a fost crescut la Evin. Nu a văzut niciodată lumea de afară.

— E groaznic! Dar de ce e închisă Sheida?

— Nu ştiu exact. Nu vorbim despre asta, dar cred că era o susţinătoare a mujahedinilor.

— Mujahedinii sunt terorişti, Marina. Sunt răi.

— Sheida nu e rea. E o femeie foarte tristă, o mamă. Dacă credem despre cineva că este rău, asta nu ne dă dreptul să-l chinuim după bunul nostru plac, să facem la rândul nostru lucruri rele. Ce e greşit e greşit, oricum ai privi lucrurile. Sunt convinsă că Sheida nu merită să fie închisă pe viaţă.

— Voi vorbi cu Ali, poate va putea să facă ceva pentru ea.

— Ei bine, nu strică sa-l rogi, dar nu cred că poate să facă nimic. Nu e anchetatorul ei. A încercat să ajute oameni, dar nu a reuşit întotdeauna.

Samovarul a început să clocotească.

— Hai, Marina, vino să bem ceaiul şi să mâncăm nişte prăjituri!

Am îmbrăţişat-o şi i-am spus că îmi era foarte dragă. I-am spus că era atâta durere şi tristeţe în Evin, încât uitasem cum să fiu fericită.

După vreo patru luni, în ziua în care ne aniversam nunta, părinţii lui Ali ne-au invitat acasă la ei să luăm cina. În ultimele unsprezece luni mersesem în vizită la ei cam o dată la două săptămâni şi întotdeauna fuseseră drăguţi cu mine. Sarcina lui Akram progresase foarte bine, iar copilul urma să se nască peste aproximativ trei luni.

— Ai pregătit un cadou pentru soţia ta cu ocazia primei voastre aniversări? l-a întrebat domnul Moosavi pe Ali după ce am luat cina.

Ali i-a spus că decisese să mă ducă pe malul Mării Caspice pentru câteva zile.

— Dar nu e periculos? am întrebat eu.

— Doar părinţii mei ştiu unde mergem. Vom sta în casa de vacanţă a unchiului meu, în mijlocul pustietăţii, şi nici măcar el nu ştie că vom fi acolo. Crede că vor veni părinţii mei, iar el nu va fi acasă, fiindcă e plecat într-o călătorie de afaceri. Deci, ce spui? Vrei să mergi?

Am dat din cap că da. Mi-a spus că puteam pleca chiar atunci; mama lui pregătise o valiză pentru mine. Am luat maşina domnului Moosavi, un Peugeot alb, şi am pornit la drum înainte de ora zece.

— Cum ţi-a venit ideea? l-am întrebat pe Ali.

— Mi-ai spus odată că iubeşti Marea Caspică şi am vrut să petrec câteva zile speciale cu tine. Amândoi aveam nevoie să evadăm puţin de la Evin. Înainte de revoluţie, casa unde vom sta a fost a unui ministru din cabinetul şahului. Acesta a părăsit ţara împreună cu familia sa în aceeaşi perioadă cu şahul. Curtea Revoluţiei Islamice i-a confiscat casa, sau mai bine zis palatul, din Teheran şi casa de vacanţă de lângă Ramsar şi le-a scos la vânzare. Unchiul meu a cumpărat-o pe cea din urmă la un preţ foarte bun.

— Probabil că e foarte frumoasă.

— Da, o să vezi. Spune-mi de ce îţi place atât de mult Marea Caspică.

I-am spus că petrecusem multe veri fericite acolo. La Teheran totul era plictisitor şi lipsit de culoare, dar la mare totul era plin de viaţă.

Aerul rece îmi mângâia faţa prin geamul deschis. La începutul călătoriei simţeam doar mirosul de praf şi de gaze de eşapament, dar, pe măsură ce maşina înainta pe drumul şerpuit care urca munţii Alborz, noaptea se umplea de miresmele izvoarelor cristaline, plopilor şi arţarilor. Pentru mine, acesta era parfumul unei lumi pierdute, al libertăţii, al fericirii şi al tuturor lucrurilor minunate care nu mai existau.

— Când tu erai pe front, iar eu stăteam în pavilionul 246, am aflat că o prietenă de-a mea, Taraneh Behzadi, a fost condamnată la moarte, i-am spus.

— Taraneh Behzadi? Numele nu-mi sună cunoscut.

— Nu erai tu anchetatorul ei. Mi-a spus că pe cel care o interoga îl chema Hossein şi era din divizia a patra. M-am gândit că poate ai putea s-o ajuţi, aşa că am întrebat-o pe Sora Maryam dacă puteam vorbi cu tine, iar ea mi-a spus că erai pe front.

— Marina, nu pot să mă amestec în treburile altor divizii. Chiar dacă am fost unul

dintre anchetatorii tăi, nu mi-a fost uşor să-ţi reduc sentinţa.

— E moartă. A fost executată.

— Îmi pare rău!

— Chiar îţi pare?

— Da, îmi pare rău că a trebuit să se ajungă până aici. Dar Islamul are legi, iar ea le-a încălcat şi a fost pedepsită.

— Dar infracţiunile ei au fost atât de îngrozitoare încât să-i justifice execuţia?

— Nu pot eu să decid asta. Nici măcar n-am cunoscut-o. Nu ştiu ce-a făcut.

— Dumnezeu dă viaţă şi doar el poate să o ia înapoi.

— Marina, ai tot dreptul să fii supărată. Era prietena ta şi ai vrut să o ajuţi. Dar chiar dacă aş fi fost acolo, probabil că mi-ar fi fost imposibil să o salvez. Anchetatorii şi chiar şi tribunalele mai fac greşeli. Am reuşit să ajut oameni a căror sentinţă mi s-a părut prea aspră, dar nu pot face asta mereu. Am încercat s-o ajut pe Mina, nu-i aşa? Dar nu am putut.

— Taraneh nu merita să moară.

Aveam în faţa ochilor doar chipul lui Taraneh, cu ochii ei mari, de culoarea ambrei, şi zâmbetul trist. Ali a rămas cu privirea aţintită la drum.

— Am auzit un lucru groaznic şi trebuie să te întreb dacă e sau nu adevărat, i-am spus.

— Ce anume?

— Tu crezi că fecioarele merg în rai când mor?

— Marina, ştiu încotro baţi.

— Te rog, răspunde-mi!

— Nu, nu cred asta. Şi e decizia lui Dumnezeu cine merge în rai şi cine nu, nu a mea. Fetele tinere nu sunt violate înainte de execuţie. Nu ar trebui să crezi tot ce auzi.

Era prea întuneric şi nu-i puteam vedea bine faţa, dar respiraţia i se accelerase.

— *Tu* ai fost pe punctul de a fi executată. Ai fost violată? m-a întrebat.

— Nu, am spus şi am vrut să adaug că nu am fost violată înainte, ci la vreo şase luni după, dar m-am abţinut.

— Marina, îţi înţeleg supărarea, dar te asigur că nu a fost violată.

Vorbele lui nu au reuşit să mă consoleze.

Am ajuns la casa de vacanţă pe la ora două dimineaţa. Ali a ieşit din maşină, a deschis o poartă mare din fier forjat şi ne-am continuat drumul de-a lungul unei alei pavate, pe sub o boltă formată din frunzişul copacilor. Proprietatea împădurită era mult mai mare decât cea pe care o deţineau părinţii mei pe malul Caspicii, dar era ciudat cât de mult se asemănau una cu alta. Cântecul greierilor pătrundea prin geamurile deschise ale portierelor. Vântul se învârtea printre frunze şi crengi, aruncând valuri de

umbre argintii pe parbriz. Abia în momentul în care am parcat maşina am putut auzi în sfârşit marea; valurile se spărgeau de ţărm, umplând noaptea cu ritmul lor familiar.

Clădirea albă, construită pe două niveluri, era de două ori mai mare decât a părinţilor mei, iar intrarea era străjuită, de-o parte şi de alta, de câte un leu de piatră cât un câine mare. Ali a descuiat uşa din faţă şi am intrat. Sufrageria era mobilată cu scaune în stil franţuzesc şi măsuţe de cafea cu blat de sticlă, iar podelele erau acoperite cu covoare persane din mătase. O scară interioară mare, care îmi aducea aminte de *Pe aripile vântului*, ducea la etaj, unde erau şase dormitoare. Ali l-a ales pe cel mai spaţios, care avea vedere la mare. În mijlocul camerei trona un pat uriaş. Dormitorul mai avea şi o masă de toaletă mare, cu sertare de diferite mărimi, un şifonier şi două noptiere. Totul era şters de praf şi de o curăţenie imaculată, aşa că am presupus că unchiul lui Ali şi familia lui fuseseră acolo în urmă cu puţin timp. Am dat la o parte perdelele albe de dantelă şi am deschis una dintre cele două ferestre, iar aerul încărcat cu vapori de apă sărată mi-a mângâiat părul. M-am întrebat ce se întâmplase cu primii proprietari. Probabil că le plăcuse tare mult să locuiască aici şi, oriunde ar fi fost acum, cu siguranţă tânjeau după acest loc.

— Numele tău se află pe lista de eliberări condiţionate, mi-a spus Ali, stând în spatele meu.

— Ce înseamnă asta?

— Înseamnă că în aproximativ trei luni de zile vei fi liberă în mod oficial.

Liberă în mod oficial. Ce expresie ciudată! Oare aveam să fiu vreodată liberă cu adevărat? Nu înţelegeam ce însemna pentru el cuvântul „libertate”. Îmi răpise libertatea pentru totdeauna. Nu am spus nimic.

— Nu te bucură vestea asta?

— Nu ştiu, Ali. Nu ştiu ce să mai cred. Chiar dacă sunt liberă în mod oficial, tot nu voi putea merge nicăieri.

— Ba da, vei putea. Vom merge acasă. Lucrurile se schimbă în bine. Când vei fi eliberată, ne vom putea întoarce acasă în siguranţă.

M-a luat de umeri şi m-a întors cu faţa spre el, atingându-mi obrajii.

— De ce plângi?

— Nu ştiu. Amintirile, probabil. Nu mă pot abţine.

De obicei, ochii îi erau opaci, dar uneori privirea lui trăda o dorinţă ciudată şi intensă, care mă îngrozea. Am lăsat ochii în jos. Când i-am ridicat din nou, se uita pe fereastră, cu spatele la mine.

— Marina, tu încă mă urăşti? m-a întrebat, întorcându-se spre mine.

— Nu, nu te mai urăsc. Te-am urât la început, dar acum nu.

— Mă vei iubi vreodată?

— Nu ştiu, dar ştiu că, atât timp cât lucrezi la Evin şi o parte din munca ta constă în a

le face rău oamenilor, nu voi putea să te iubesc. Şi nu uita că m-ai forţat să accept această căsătorie. Sunt prizoniera ta.

— Nu vreau să te gândeşti la mine ca la cel care te ţine captivă.

— Dar ăsta-i adevărul.

— Nu, este doar adevărul aşa cum îl percepi tu.

— Ce vrei să spui?

— Nu înţelegi? Ai fost la un pas de moarte, iar eu te-am adus înapoi. Chiar crezi că puteai să pleci, pur şi simplu? Crezi că Hamehd şi ceilalţi s-ar fi împăcat cu ideea? Eşti naivă. Te-am vrut, dar nu sunt atât de egoist. Dacă ar fi existat o cale, te-aş fi lăsat să pleci, iar apoi probabil că mi-aş fi pus pistolul la tâmplă şi m-aş fi sinucis. Într-un fel, amândoi suntem captivi.

M-a cuprins cu braţele.

— Înainte de revoluţie, am fost prizonier politic timp de trei ani. Ştiu ce înseamnă să-ţi doreşti să te întorci acasă. Dar dă-mi voie să-ţi spun ceva: „casa" ta nu mai este aşa cum ai lăsat-o, sau chiar dacă este, tu nu mai eşti aceeaşi persoană. Familia ta nu te va înţelege niciodată; vei fi singură pentru tot restul vieţii tale. Probabil că îmi pierd timpul spunându-ţi toate astea, pentru că eşti încă prea tânără şi prea bună la suflet. Nu ai unde să pleci. Singurul loc rămas pentru tine pe lumea asta e alături de mine, iar singurul loc pentru mine e lângă tine.

Ne-am băgat în pat, dar eu nu puteam dormi şi priveam razele lunii trecând pe deasupra podelei. Ali dormea cu spatele la mine. Umărul lui stâng se ridica şi cobora cu fiecare respiraţie. Îi spusesem lui Taraneh că nu fusesem violată înainte de a fi dusă la execuţie şi acesta era adevărul. Dar Hamehd şi gărzile ştiau că eram creştină şi, după părerea lor, virgină sau nu, oricum aş fi ajuns în iad. Iar Taraneh ştia asta, dar mă întrebase pentru că, deşi îşi acceptase condamnarea la moarte, căuta cu disperare chiar şi cea mai mică garanţie că va putea muri cu demnitate. Ali îmi spusese că fetele tinere nu erau violate înainte de a sta în faţa plutonului de execuţie. Dar tot el era convins că nu mă violase. Din punctul lui de vedere, mă forţase să mă căsătoresc cu el pentru binele meu. Poate că violase fete sub titlul de *sigheh* fără să stea pe gânduri. Voiam să cred că nu făcuse niciodată aşa ceva, că eram singura pe care o forţase vreodată să accepte orice fel de căsătorie, dar nu aveam cum să aflu adevărul.

M-am strecurat pe furiş din pat şi m-am îndreptat spre mare. Valurile mici şuşoteau, lovindu-se de ţărmul stâncos, iar stelele pluteau printre norii gri-argintii, lumina lor perlată reflectându-se de pe suprafaţa apei. Marea Caspică mă chema ca pe o veche prietenă. Credeam că sunt pregătită, că umerii mei pot suporta povara pierderii. Dar nimic nu era cum trebuia să fie. Marea mă chema, iar eu îmi doream să merg către ea. Nevoia cumplită, dorinţa arzătoare de a dispărea. Am păşit în valuri. Erau la fel de calde cum mi le aminteam. Aici aş fi putut deveni o amintire, dar asta ar fi însemnat să se

piardă tot ce păstram în inima mea.

— *Viaţa e preţioasă, nu renunţa, trăieşte din nou!*

Vocea îngerului.

— Am avut nevoie de tine. Te-am strigat. Nu ai venit. Şi acum îmi spui să nu renunţ? Să nu renunţ la ce?

— *Viaţa e preţioasă, nu renunţa, trăieşte din nou!*

— Şi ce vei face dacă mă scufund şi trag în plămâni apă în loc de aer? Mă vei lăsa să mor de data asta şi mă vei învinovăţi pentru că am cedat disperării şi durerii? Sau îmi vei zâmbi şi mă vei face să mă simt vinovată pentru ce am făcut sau n-am făcut, trimiţându-mă înapoi să mă chinui?

Briza mă mângâia, trecând spre păduri şi spre valea Râului Alb. Apoi se abătea prin liniştea deşertului, pentru a-şi găsi drumul spre ocean.

M-am întors spre casă, udă leoarcă. Ali stătea la poarta care dădea spre plajă. Plângea. De ce nu puteam să-l iubesc şi să las în urmă trecutul? Trebuia să mă las pradă ritmului existenţei, ca un copil care descoperă cum să plutească pe apă.

— M-am trezit şi nu erai acolo, mi-a spus, ridicându-mă de pe nisipul ud şi ducându-mă în braţe spre casă ca pe un copil.

Ne-am întors la Evin după cinci zile petrecute la casa de vacanţă. Nimic nu se schimbase. Au mai trecut încă patru săptămâni şi apoi, la sfârşitul lui august, am început să mă simt foarte rău. După ce am vomitat câteva zile, Ali a decis să mă programeze la medicul mamei sale, care mi-a făcut mai multe analize şi m-a anunţat apoi că eram însărcinată în opt săptămâni. Nici măcar nu-mi trecuse prin cap că aş putea aştepta un copil. Când fusesem de acord să mă căsătoresc cu Ali, luasem în considerare doar efectele pe care decizia mea avea să le aibă asupra vieţii mele, asupra vieţii părinţilor mei şi asupra lui Andre. Nu mă gândisem nicio clipă la copii. Acum, o altă viaţă avea să fie afectată: un prunc nevinovat. Un copil urma să aibă nevoie de mine, să se bazeze pe mine şi, indiferent dacă asta îmi plăcea sau nu, urma să aibă nevoie de tatăl lui.

Ali mă aştepta în maşină. S-a bucurat foarte mult când i-am dat vestea.

— Eşti fericită? a vrut să ştie.

Întrebarea lui m-a supărat. Nu eram fericită şi nu mi se părea drept. Copilul din pântecul meu nu ştia nimic despre viaţa mea. Avea nevoie doar de iubirea şi atenţia mea. Într-un fel, eram îngerul lui. Cum aş fi putut să-i întorc spatele?

— Sunt fericită, i-am spus, dar şi în stare de şoc.

— Hai să mergem acasă la părinţii mei! Vreau să afle şi ei chiar acum.

Ştiam că trebuia să le spun şi părinţilor mei, dar şi lui Andre. Cine avea să arunce prima piatră?

De îndată ce am ajuns la casa părinţilor lui, Ali a sunat-o pe Akram. Părinţii lui erau în culmea fericirii şi m-am bucurat să-i văd atât de entuziasmaţi. Toată seara, mama lui Ali mi-a dat sfaturi legate de etapele sarcinii. Simţeam deja că pe mama lui Ali o cunoşteam mai bine decât pe propria mea mamă. Eram atât de disperată să găsesc puţină normalitate şi fericire, încât îmi doream să uit de mine şi să-l iubesc pe Ali. Dar era imposibil. Nu l-aş fi putut ierta niciodată pentru ce făcuse, nu doar mie, ci şi altora.

— Ar trebui să stai aici cu noi, mi-a spus mama lui Ali. Ai nevoie de odihnă şi de mâncare bună.

Am refuzat oferta, dar ea a insistat. A intervenit domnul Moosavi:

— Va sta unde va dori, a spus el. E mai mult decât bine-venită să locuiască aici. Este casa ei, la fel cum este şi a lui Ali, dar poate că doreşte să fie lângă soţul ei. Sarcina nu e o boală. O să fie bine.

A venit şi Akram şi m-a copleşit cu îmbrăţişări şi sărutări. Urma să nască peste vreo patru săptămâni şi, având în vedere că era micuţă de statură, burta ei părea prea mare. Am mers în fostul ei dormitor ca să putem vorbi între patru ochi.

— Marina, nu am mai fost atât de fericită în viaţa mea! E minunat! Copiii noştri vor creşte împreună. Vor avea aproape aceeaşi vârstă.

M-am îndepărtat de ea.

— Ce s-a întâmplat? m-a întrebat.

— Nimic. Doar că am greţuri tot timpul.

— Eşti fericită că eşti însărcinată?

Nu îmi doream să aud această întrebare, şi cu atât mai puţin să răspund la ea. Îmi sfâşia inima, pentru că ştiam că nu eram fericită. Încercasem să fiu, dar nu eram. Nu-mi doream acest copil, iar asta mă durea.

— Nu vrei copilul, nu-i aşa?

— Nu, nu-l vreau, dar nu-mi doresc să mă simt aşa. Dumnezeu ştie cât am încercat!

— Nu e vina ta. Eşti speriată. Hai, vino să simţi cum se mişcă copilul!

Mi-a pus mâna pe burta ei şi am simţit bebeluşul lovind.

— Copilul tău va creşte şi se va mişca aşa în tine. E cel mai minunat sentiment din lume. Acordă-i o şansă! Sunt sigură că îl vei iubi mai mult decât poţi să-ţi imaginezi. Voi fi aici să te ajut cu orice ai nevoie. Nu trebuie să te îngrijorezi. Şi, Marina, Ali te iubeşte cu adevărat, eşti totul pentru el.

Akram devenise o adevărată soră pentru mine şi, indiferent dacă asta îmi plăcea sau nu, începusem să fac parte din familia lui Ali. Cu ei mă simţeam mai iubită şi mai protejată decât înainte, iar iubirea pe care o primeam de la ei mă făcea să mă simt vinovată, deoarece îmi dădeam seama că şi eu îi iubeam. Dar nu e normal ca iubirea să te facă să te simţi ruşinat. Iubirea nu e un păcat, însă pentru mine asta devenise. Oare acest lucru însemna că într-o zi aveam să-l iubesc şi pe Ali? Oare însemna că îi trădasem

cu totul pe părinţii mei şi pe Andre?

Mai târziu în acea noapte, stăteam întinsă într-o celulă cu Ali, amândoi treji în întuneric.

— Marina, mâine îmi dau demisia, mi-a spus.

Am fost surprinsă să aud asta, dar nu era ceva total neaşteptat. Deşi Ali îmi vorbea rareori despre meseria lui, trăiam la Evin şi băgasem de seamă câte frustrări acumulase în ultimul timp. Observasem asta mai ales după moartea Minei. L-am învinovăţit pe Ali pentru ceea ce i se întâmplase fetei şi credeam că ar fi trebuit să facă mai multe eforturi pentru a o salva, dar i-am simţit şi neputinţa. Pierduse lupta cu Hamehd.

— De ce? l-am întrebat.

Nu a vrut să vorbească despre asta, dar i-am spus că meritam să ştiu. Mi-a povestit că intrase într-un conflict de proporţii cu procurorul Teheranului, Assadollah-eh Ladjevardi, care răspundea de închisoarea Evin.

— Assadollah şi cu mine am fost prieteni ani de zile, mi-a spus. Şi el a fost prizonier la Evin pe vremea şahului. Dar a întrecut măsura. Am încercat să schimb lucrurile la Evin, dar nu am reuşit. Pur şi simplu nu vrea să-mi asculte argumentele.

Îl văzusem pe Ladjevardi de două ori. O dată venise să facă turul croitoriei unde lucram, iar a doua oară când l-am întâlnit ieşeam din maşina lui Ali; el urca într-o altă maşină, dar a venit la noi şi ne-a salutat călduros. Ali ne-a făcut cunoştinţă, iar Ladjevardi mi-a spus că auzise despre mine şi că se bucura să mă cunoască. Ne-a urat multă fericire şi a spus că era mândru de mine pentru că mă convertisem la islamism.

— Ţi-am promis că-ţi voi oferi o viaţă bună după căsătorie, mi-a spus Ali, şi de asta vom avea parte, departe de locul ăsta. Voi lucra cu tatăl meu şi vom duce o viaţă normală. Ai dat dovadă de putere, răbdare şi curaj, aşa cum mă aşteptam de la tine. Acum a venit timpul să mergem acasă. Am nevoie doar de vreo trei săptămâni să pun lucrurile în ordine.

Dintr-odată, visul de a părăsi închisoarea Evin devenea realitate, dar ceea ce simţeam nu era fericire. Ştiam că în calitate de soţie a lui Ali aveam să fiu întotdeauna o prizonieră.

— Va trebui să-mi anunţ părinţii, i-am spus.

Nu mai puteam să păstrez secretul căsătoriei mele, mai ales cu un copil pe drum.

Am auzit câteva focuri de armă în depărtare. Ali mi-a spus că s-a gândit de multe ori la noaptea în care puţin a lipsit să fiu executată.

— Dacă aş fi ajuns acolo cu doar câteva secunde mai târziu, acum ai fi fost moartă, mi-a mărturisit. Nu ţi-am spus niciodată acest lucru, dar uneori am coşmaruri legate de noaptea aia. Întotdeauna se întâmplă la fel: ajung acolo şi e prea târziu. Te găsesc moartă şi plină de sânge.

— Asta trebuia să se întâmple.

— Nu, nu-i adevărat! Dumnezeu m-a ajutat să te salvez.

— Şi cu ceilalţi cum rămâne? Există oameni care i-au iubit şi nu voiau ca ei să moară, la fel de mult cât ţi-ai dorit şi tu ca eu să fiu în viaţă.

— Cei mai mulţi şi-au făcut-o cu mâna lor, mi-a spus.

Îmi venea să-l iau şi să-l scutur.

— Nu, greşeşti! Eşti un simplu om. Poţi să spui că ştiai totul despre ei? Atunci când iei decizii legate de viaţa sau moartea cuiva, ai nevoie de o cunoaştere completă a lumii, pe care noi, oamenii, nu o avem. Doar Dumnezeu poate lua astfel de hotărâri, pentru că El e singurul care ştie totul.

Începusem să plâng şi a trebuit să mă ridic ca să pot respira.

— Îmi pare rău, mi-a spus, nu iau apărarea violenţei, dar uneori nu există altă cale. Dacă cineva îţi ţine pistolul la tâmplă şi ai şansa să-l împuşti şi să te aperi, o vei face sau îl vei lăsa să te omoare, fără să ripostezi?

— Nu voi omorî o altă fiinţă umană.

— Atunci cei răi vor câştiga, iar tu vei pierde.

— Dacă a câştiga înseamnă să omori, atunci aleg să pierd. Iar cei care sunt martori la moartea mea sau aud despre felul cum am murit vor şti că am plecat din această lume pentru că am refuzat să cedez în faţa urii şi a violenţei; şi poate că într-o zi vor găsi un mod paşnic de a înfrânge răul.

— Marina, tu trăieşti în lumea ta idealistă, care nu are nimic de-a face cu realitatea.

În noaptea aceea, după ce Ali a adormit, eu am rămas trează. Mi se părea că Ali începea să realizeze că violenţa era lipsită de sens – torturarea şi executarea unor adolescenţi nu puteau duce la nimic bun şi nu puteau fi nicicum pe placul lui Dumnezeu. Şi poate că de aceea mă salvase de la moarte şi se căsătorise cu mine; eu eram modul lui ciudat şi disperat de a se răzvrăti împotriva a tot ceea ce se întâmpla la Evin.

Pe 26 septembrie, într-o zi de luni, Ali şi cu mine am mers să luăm cina la părinţii lui. Trecuseră două săptămâni de când îşi dăduse demisia şi, în timp ce mâncam, mi-a spus că vom pleca de la Evin cam într-o săptămână şi ne vom muta înapoi în casa pe care o cumpărase pentru noi.

În jurul orei unsprezece, ne-am luat rămas-bun de la toată lumea şi am ieşit din casă. Era o noapte răcoroasă, aşa că părinţii lui Ali nu ne-au mai condus afară. Uşa metalică dintre curte şi stradă a scârţâit în timp ce Ali o deschidea, iar apoi încuietoarea s-a închis cu zgomot în urma noastră. Ne-am îndreptat spre maşină, care fusese parcată la vreo 25 de metri distanţă, unde strada era puţin mai lată. Un câine lătra în depărtare. Dintr-odată, zgomotul unei motociclete a răsunat în liniştea nopţii. Am ridicat privirea

şi am văzut-o cum venea spre noi, de după colţ. Pe ea se aflau două siluete întunecate şi, de îndată ce le-am văzut, am intuit ce avea să se întâmple. Ali şi-a dat şi el seama şi m-a împins. Mi-am pierdut echilibrul şi am căzut la pământ. S-au auzit focuri de armă. Pentru un moment care s-a întins între viaţă şi moarte, o întunecime imponderabilă m-a învăluit în materia ei fină şi mătăsoasă. Apoi o lumină discretă mi s-a răspândit în ochi şi o durere surdă mi-a pătruns în oase. Ali era întins peste mine. Deşi abia eram în stare să mă mişc, am reuşit să mă întorc spre el.

— Ali, eşti bine?

A scos un geamăt, uitându-se la mine năucit şi cu durere în privire. Aveam o senzaţie ciudată de căldură în corp şi în picioare, de parcă ar fi fost învelite într-o pătură.

Părinţii lui au venit în grabă către noi.

— O ambulanţă! am ţipat. Sunaţi la ambulanţă!

Mama lui a fugit înapoi în casă. *Chador*-ul alb îi căzuse pe umeri, dezvăluindu-i părul sur. Tatăl lui a îngenuncheat lângă noi.

— Eşti bine? m-a întrebat Ali.

Aveam dureri în tot corpul, dar nu era nimic grav. Eram stropită toată de sângele lui.

— Da, sunt bine.

Ali m-a luat de mână.

— Tată, du-o la familia ei! a reuşit să spună.

L-am ţinut strâns în braţe, cu capul sprijinit pe pieptul meu. Dacă nu m-ar fi împins, aş fi fost împuşcată. Îmi salvase viaţa din nou.

— Doamne, te rog, nu-l lăsa să moară! am strigat.

A zâmbit.

Îl urâsem, fusesem furioasă pe el, încercasem să-l iert şi mă străduisem în zadar să-i ofer iubire.

Se chinuia să respire. Pieptul i s-a ridicat şi a coborât, apoi a rămas nemişcat. Lumea se învârtea în jurul nostru, dar noi fuseserăm lăsaţi în urmă, stând pe două maluri diferite ale unui hău neiertător. Îmi doream să ajung dincolo de adâncurile întunecate ale morţii şi să-l readuc la viaţă.

Luminile intermitente ale unei ambulanţe… O durere ascuţită în abdomen… Şi lumea din jurul meu a dispărut în întuneric…

Stăteam într-o pădure deasă, cu copilaşul în braţe. Era un băiat frumos, cu ochii mari şi negri şi cu obrajii îmbujoraţi. Şi-a întins mânuţele, m-a prins de păr şi a chicotit. Am râs şi, uitându-mă în sus, l-am văzut pe Îngerul Morţii. Am fugit către el. Mi-a zâmbit cald şi familiar, învăluindu-mă cu parfumul lui suav. Era ca şi cum îl văzusem doar cu o zi înainte, ca şi cum nu plecase niciodată de lângă mine.

— Hai să facem o plimbare, mi-a spus şi a pornit pe o cărare ce se pierdea în pădure.

L-am urmat. Era o zi frumoasă şi părea că tocmai se oprise ploaia; frunzele copacilor dimprejur tremurau sub greutatea picăturilor de apă. Peste tot erau tufişuri de trandafiri roz, iar aerul era înmiresmat şi cald. Am rămas în urmă. Îngerul a dispărut după un copac, aşa că am început să merg mai repede pentru a-l ajunge şi l-am găsit aşezat pe Stânca Rugăciunii din grădina mea. M-am aşezat lângă el.

— Ai un fiu foarte frumos! mi-a spus.

Copilaşul a început să plângă. Nu ştiam ce să fac.

— Probabil că îi este foame. Ar trebui să-l hrăneşti, mi-a spus îngerul.

Am aşezat pruncul la sân, de parcă aş mai fi făcut asta de un milion de ori până atunci, iar el l-a apucat cu gura lui caldă şi micuţă.

Am deschis ochii. Una după alta, picături rotunde se scurgeau într-un tub dintr-o pungă de plastic transparentă. Pic. Pic. Pic. Am urmărit tubul cu privirea; era conectat la mâna mea dreaptă. Camera era întunecată, cu excepţia unei lumini discrete ce venea de la o lampă de veghe. Eram întinsă pe un pat curat şi alb. Pe măsuţa de alături era un telefon. Am întins mâna stângă după el şi am simţit o durere ascuţită în pântec. M-am lăsat înapoi pe spate şi am inspirat adânc. Durerea a dispărut. Am pus receptorul la ureche. Nu avea ton. Lacrimile au început să mi se scurgă pe obraz.

Uşa s-a deschis şi o lumină orbitoare s-a răspândit şi a ajuns până la mine. O femeie de vârstă mijlocie, cu o basma albă pe cap şi cu un *mantou* de aceeaşi culoare, a intrat în încăpere.

— Unde mă aflu? am întrebat-o.

— E în regulă, draga mea. Eşti într-un spital. Ce anume îţi aduci aminte?

— Soţul meu e mort.

Soţul meu e mort. Dumnezeule, de ce mă doare asta atât de mult?

Femeia a ieşit din cameră, iar eu am închis ochii. *E mort, s-a dus, iar eu mă simt singură. Cumplit de singură. Mă simt aproape la fel ca atunci când i-am văzut pe soldaţi aruncând trupul lui Arash într-un camion. Dar pe Arash l-am iubit, pe Ali niciodată. Ce se întâmplă cu mine?*

Era durerea pierderii, negată, dar prezentă şi puternică.

Cineva m-a strigat pe nume. Am deschis ochii şi am văzut un bărbat de vârstă mijlocie, cu barba sură şi capul pleşuv. Mi-a spus că era medic şi m-a întrebat dacă simţeam vreo durere, iar eu i-am răspuns că nu. Apoi m-a informat că pierdusem copilul. Tot ce mai rămăsese din mine s-a prăbuşit.

Vreo două zile am trăit la limita dintre coşmaruri, vise şi realitate, nefiind în stare să le deosebesc. Undeva, printre imagini tulburi şi voci neclare, l-am găsit pe domnul Moosavi stând lângă patul meu. L-am atins pe umăr, iar el s-a uitat la mine. Raze de

soare pătrundeau în încăpere.

— Ce s-a întâmplat e prea greu de suportat pentru noi toţi, mi-a spus plângând. Dar trebuie să ne supunem voinţei lui Dumnezeu.

Îmi doream să înţeleg voinţa lui Dumnezeu, dar nu reuşeam.

Domnul Moosavi a continuat să vorbească, dar vocea lui devenea tot mai slabă, până s-a stins de tot. Am visat că Andre şi cu mine ne plimbam pe plajă, ţinându-ne de mână. Erau acolo Taraneh, Sarah, Gita şi Arash. Câteva momente mai târziu, mă aflam lângă uşa casei de vacanţă a părinţilor mei, privind spre aleea din faţă. Ali se îndepărta de mine, făcându-mi cu mâna semne de rămas-bun. Am alergat disperată să-l ajung din urmă, strigându-i numele, dar deja dispăruse.

M-am trezit cu ceva rece pe frunte. Akram stătea lângă patul meu şi ceea ce simţisem rece era mâna ei. Avea cearcăne întunecate în jurul ochilor şi plângea încet. Nu mai ţineam minte unde eram. Mi-a reamintit că mă aflam într-un spital. Am întrebat-o dacă Ali murise cu adevărat şi ea mi-a spus că da. Suspinând, s-a băgat lângă mine în pat şi m-a cuprins pe după umeri.

Când am devenit suficient de lucidă, domnul Moosavi mi-a spus că se va ocupa de formalităţile externării mele, dar fusese informat că, deocamdată, trebuia să mă ducă înapoi la Evin. Mi-a mai spus că Ali făcuse un testament cu câteva zile înainte de a muri şi îmi lăsase tot ce avea. I-am zis domnului Moosavi că nu mi se părea corect să iau ceva din ceea ce aparţinea lui Ali.

— Nu vrei să le spui celor din familia ta despre căsătorie, nu-i aşa?

Nu am răspuns.

— L-ai făcut pe fiul meu foarte fericit, mi-a spus. Meriţi să-ţi iei viaţa de la capăt.

S-a aşezat pe un scaun de lângă patul meu, ţinând în mână un şirag de mătănii de culoarea ambrei. L-am recunoscut; era al lui Ali. L-am întrebat cum făcuse faţă tragediei Fatemeh *Khanoom* şi mi-a răspuns că fusese foarte puternică.

— Ce face Akram? l-am întrebat.

— A venit să te vadă acum câteva zile şi a încercat să vorbească cu tine, dar nu te simţeai prea bine.

— Da, a fost aici…, mi-am amintit.

— A născut un băieţel, mi-a spus domnul Moosavi, cu un zâmbet discret, dar mândru.

— Când?

— A intrat în travaliu după ce i-am spus despre Ali.

Akram era în acelaşi spital în care mă aflam şi eu. Avusese o hemoragie puternică, dar acum era în afara oricărui pericol, iar bebeluşul avusese icter, dar se înzdrăvenea.

Înainte de a mă conduce înapoi la Evin, domnul Moosavi m-a dus să-i văd pe Akram şi băieţelul ei, căruia îi pusese numele Ali. În drum spre salonul lui Akram am trecut

prin faţa unui geam mare, în spatele căruia vreo treizeci de copilaşi dormeau sau plângeau în pătuţurile lor. Domnul Moosavi mi-a arătat un bebeluş mărunţel, cu faţa roşie şi încreţită, care ţipa tare. Era micul Ali. Am cerut să-l ţin în braţe, iar asistenta mi l-a adus. S-a oprit din plâns de îndată ce am început să-l legăn şi s-a apucat să-mi sugă *mantou*-ul; îi era foame. Nefiind în stare să-mi opresc lacrimile, i l-am dus lui Akram, care l-a pus la sân.

Bebeluşul meu era mort. L-aş fi iubit dacă ar fi trăit. Nu-mi fusese dat să-l hrănesc, să-i schimb scutecele, să mă joc cu el sau să-l privesc cum creşte.

Când am întrat în biroul din pavilionul 246 şi m-am dezlegat la ochi, o gardiană pe care nu o mai văzusem până atunci se uita lung la mine. Avea vreo 45 de ani şi zâmbea cu dispreţ.

— Faimoasa Marina! Sau poate ar trebui să-ţi spun Fatemeh Moradi-Bakht. În sfârşit ne întâlnim. Să ţii minte un lucru: acum eu sunt şefa aici şi nu vei beneficia de niciun tratament special pe viitor. Nu eşti cu nimic mai presus faţă de nimeni. Ai înţeles?

Am dat din cap afirmativ.

— Unde e Sora Maryam?

— Surorile Gărzilor Revoluţionare de la Evin au fost redistribuite pe posturi. Eu sunt Sora Zeinab. Sunt membră a Comitetelor Islamice şi noi comandăm aici. Mai ai şi alte întrebări?

— Nu.

— Treci în camera ta!

Lumea avea felul ei de a-mi demonstra că mă înşelam. Lucrurile se puteau înrăutăţi şi mai mult. Dar eram prea obosită ca să mai vărs vreo lacrimă. În camera 6, toată lumea s-a strâns în jurul meu. Vocea lui Bahar a răsunat peste toate celelalte:

— Fetelor, lăsaţi-o să respire! Marina, eşti bine?

Am privit-o în ochi şi toate celelalte voci s-au stins.

Când mi-am revenit, eram întinsă pe podea într-un colţ, acoperită cu o pătură, iar Bahar stătea lângă mine, citind din Coran.

— Bahar?

Mi-a zâmbit.

— Credeam că ai intrat în comă sau ceva de genul ăsta. Unde ai fost?

I-am povestit despre asasinarea lui Ali. Vestea a şocat-o.

— A primit ce-a meritat, mi-a spus.

— Nu, Bahar. Nu merita asta.

— Nu-l urai pentru ce ţi-a făcut?

De ce toată lumea mă întreba acelaşi lucru?

— Nu avea doar părţi rele. Exista şi bunătate în el. Era trist şi singur şi îşi dorea să se

schimbe, să ajute oamenii, dar nu ştia exact cum, sau poate că ştia, dar nu putea, din cauză că oameni ca Hamehd nu-l lăsau s-o facă.

— Ce spui tu nu are logică. Te-a violat în repetate rânduri.

— Eram căsătorită cu el.

— Ţi-ai dorit această căsătorie?

— Nu.

— Te-a forţat să-l iei de soţ.

— Da.

— Violul în cadru legal este tot viol.

— Bahar, nimic nu are sens. Simt că totul s-a întâmplat din cauza mea.

— Nimic nu s-a întâmplat din cauza ta.

Am întrebat unde era fiul ei, Ehsan, şi mi-a spus că dormea. De soţul ei nu ştia nimic.

După vreo două săptămâni, numele mi-a fost strigat prin megafon. Domnul Moosavi mă aştepta în birou. Sora Zeinab l-a rugat să semneze un document conform căruia trebuia să mă întorc înainte de ora zece seara.

— Te iau la noi acasă să cinăm, mi-a spus imediat ce am ieşit din birou.

— Surorile astea noi nu sunt prea amabile.

— Nu, deloc.

În timp ce ne îndreptam către maşină, domnul Moosavi era cu gândurile în altă parte.

După ce am trecut de porţile închisorii, m-a întrebat dacă mă simţeam mai bine şi i-am spus că da. Mi-a zis că şi ei îşi mai reveniseră puţin; Dumnezeu le dăduse putere, iar bebeluşul lui Akram îi ţinuse ocupaţi. Apoi a tras adânc aer în piept şi mi-a spus că aflase că asasinarea lui Ali fusese comandată din interior. Nu mi-a venit să cred.

— Hamehd? am întrebat.

— Da, e unul dintre ei, dar nu am dovezi.

I-am spus că Ali îmi povestise despre dificultăţile pe care le avea cu Assadollah-eh Ladjevardi, iar domnul Moosavi era convins că acesta ordonase uciderea lui.

— Puteţi face ceva pentru a-i aduce în faţa justiţiei pe cei responsabili? l-am întrebat.

— Nu, după cum am spus, nu se poate demonstra nimic. Martorii nu vor recunoaşte niciodată.

Domnul Moosavi îşi pierduse unicul băiat, iar ucigaşii, care erau colegii fiului său, aveau să scape basma curată. Era îngrozitor de dureros pentru el. Mi s-a părut o ironie tristă faptul că Ali murise aproape la fel ca tinerii executaţi la Evin: membrii aceloraşi plutoane de execuţie care îi uciseseră pe Gita, Taraneh şi Sirius apăsaseră pe trăgaciul care i-a curmat şi lui viaţa.

— Mai trebuie să ştii ceva, Marina, a adăugat domnul Moosavi. Am tot încercat să te

scot din închisoare, dar nu am reuşit.

— De ce?

— Pentru că fanaticii, aşa cum e şi Ladjevardi, au un cuvânt greu de spus la Evin şi sunt de părere că nu ar trebui să ţi se permită să te întorci la vechiul tău mod de viaţă. Ei consideră că o astfel de decizie ţi-ar pune în pericol credinţa în Islam. După spusele lor, eşti soţie de martir, soţul tău a fost omorât de mujahedini şi ar trebui să fii protejată împotriva necredincioşilor şi să te căsătoreşti cu un bun musulman cât mai curând posibil.

Nu-mi venea să-mi cred urechilor.

— Aş prefera să mor, am spus.

A scuturat din cap dezaprobator.

— Nu-i nevoie să mergi atât de departe, Marina. I-am promis fiului meu că te voi duce acasă şi aşa voi face. Va trebui să merg în audienţă la imam. Sunt sigur că pot să-l conving să semneze ordinul pentru eliberarea ta. Unii nu vor fi foarte fericiţi şi vor face tot ce pot ca să complice lucrurile, aşa că e posibil să dureze mai mult decât m-am aşteptat, dar o vom scoate la capăt. Trebuie să fii puternică! Poate că nu voi reuşi să-i aduc pe ucigaşii lui Ali în faţa justiţiei, dar pe tine te voi proteja, pentru că asta şi-a dorit fiul meu.

— Mă veţi duce la mormântul lui Ali? l-am întrebat.

Mi-a promis că avea să o facă.

— Marina, l-ai iubit câtuşi de puţin? m-a întrebat dintr-odată.

Întrebarea lui m-a luat prin surprindere. Nu mă aşteptam să fie atât de deschis cu mine.

— Nu cu mult timp înainte să moară, Ali m-a întrebat dacă îl uram şi i-am răspuns că nu. Nu, nu pot să spun că l-am iubit, dar am ţinut la el, i-am spus.

Nu fusesem niciodată acasă la părinţii lui Ali fără el. La fiecare câteva minute aveam senzaţia că urma să intre în încăpere.

După cină, mama lui Ali mi-a spus că voia să discute cu mine între patru ochi. Am mers cu ea în fostul dormitor al lui Akram. A închis uşa în urma noastră, s-a aşezat pe pat şi mi-a făcut semn să vin şi să stau lângă ea. Mi-a spus că domnul Moosavi făcea tot ce putea pentru ca eu să mă întorc acasă la părinţii mei şi i-am spus că ştiam acest lucru.

— Ştiu că ţi-a spus, dar voiam s-o auzi şi din gura mea, mi-a zis. Ultima dorinţă a lui Ali a fost să te întorci acasă, iar asta înseamnă foarte mult pentru noi.

Mi-a mai spus că nu se aşteptase ca Ali să supravieţuiască atunci când fusese arestat de SAVAK şi dus la Evin înainte de revoluţie. Ştia că era o onoare să fii mamă de martir, dar fusese înspăimântată. Nu dorea să-şi piardă singurul băiat. Apoi, când Ali a plecat pe front, i-a fost din nou frică şi s-a simţit uşurată când s-a întors, crezând ca va fi în

siguranţă la Teheran.

— Dar uite ce s-a întâmplat! a spus suspinând. Oamenii cu care a lucrat l-au înjunghiat pe la spate. Cei care trebuiau să-l protejeze. Cei în care avea încredere. Şi nu se poate face nimic. A supravieţuit şahului şi războiului ca să fie ucis în felul ăsta. Tot ce putem face acum e să-i îndeplinim ultima dorinţă. Şi o vom face, îţi promit. Şi ştim şi că Akram a rămas însărcinată datorită ţie. Micul Ali e un miracol pentru noi. El e speranţa noastră.

S-a auzit o bătaie în uşă şi Akram a intrat cu micul Ali în braţe. Crescuse de când îl văzusem la spital. Avea obrăjorii dolofani şi trandafirii şi ochii mari şi negri; era o frumuseţe de copil. L-am luat în braţe şi gândul mi-a zburat la copilaşul meu. Eram recunoscătoare că avusesem ocazia să-mi ţin fiul în braţe, chiar dacă asta se întâmplase doar în vis.

Câteva zile mai târziu, domnul Moosavi m-a dus la Cimitirul Behesht-eh Zahra, unde fusese înmormântat Ali. Cimitirul este situat imediat la sud de Teheran, cu acces de pe autostrada spre Qom, un oraş faimos pentru şcolile sale de religie islamică. Akram ne-a însoţit. A stat cu mine pe bancheta din spate şi, în cele două ore cât a durat călătoria, ne-am ţinut de mână în tăcere. Drumul era ca o linie întunecată şi curată care tăia deşertul în două. Plouase cu o noapte înainte, dar acum cerul se însenina. Mi-am rezemat capul de spătarul banchetei şi m-am lăsat mângâiată de valurile de umbră şi lumină. Pierdusem prieteni şi persoane dragi până atunci, dar Ali nu făcea parte din această categorie. Era diferit de toţi cei pe care îi cunoscusem vreodată. Nu puteam schimba ceea ce îmi făcuse sau ceea ce se întâmplase între noi. Murise tocmai când începuse să se îndepărteze de cel care fusese înainte. Atâţia nevinovaţi îşi pierduseră viaţa între zidurile închisorii Evin şi erau îngropaţi în morminte anonime, iar Ali era răspunzător pentru lucrurile oribile care se întâmplaseră acolo. Dar adevărul era că moartea lui fusese nedreaptă. Fanaticii care erau răspunzători de moartea lui îl uciseseră fiindcă devenise o ameninţare pentru ei, fiindcă se străduise să îmbunătăţească lucrurile şi încercase să se elibereze.

În cimitir, mintea mea refuza să se concentreze. Lumea devenise o învălmăşeală de imagini fără legătură una cu alta. M-am trezit la realitate atunci când Akram mi-a spus că am intrat în Golzar-eh Shohadah, porţiunea din cimitir dedicată martirilor. Era aproape de ora prânzului şi, chiar dacă prinsese să adie o briză răcoroasă şi plăcută, soarele ardea şi începusem să transpir. Din loc în loc erau copaci mici, dar cât vedeai cu ochii pământul era acoperit de pietre de mormânt din marmură şi ciment, aşezate orizontal deasupra mormintelor. Peste tot în jurul nostru erau suporturi metalice cu ferestre de sticlă, mici altare în memoria celor morţi. Majoritatea celor îngropaţi aici fuseseră ucişi în război şi muriseră foarte tineri.

În cele din urmă, domnul Moosavi şi Akram s-au oprit. Ajunseserăm la mormântul lui Ali. Tatăl lui a îngenuncheat şi a pus mâinile pe piatra de marmură. Umerii au început să-i tremure, în timp ce lacrimile îi cădeau pe suprafaţa lucioasă a pietrei, scurgându-se pe literele gravate care alcătuiau textul:

Seyed Ali-eh Moosavi
Brav soldat al Islamului
21 aprilie 1954 – 26 septembrie 1983

Akram şi-a aşezat palmele pe umerii tatălui ei şi şi-a acoperit faţa cu *chador*-ul.

În interiorul suportului metalic de la capul mormântului erau puse trei fotografii cu Ali. În prima avea opt sau nouă ani şi stătea cu piciorul drept pe o minge de fotbal şi cu mâinile în şolduri, zâmbind către obiectiv. În a doua fotografie, care fusese făcută pe la 16 ani, avea o barbă rară şi era foarte serios. Iar în a treia era aşa cum îl cunoscusem eu: un bărbat cu părul negru şi barbă deasă şi îngrijită, cu nasul destul de mare şi cu ochi negri, trişti şi pătrunzători. Câţiva trandafiri roşii artificiali erau lipiţi în jurul fotografiilor, iar de o parte şi de alta a suportului era câte un ghiveci cu muşcate. Aveam ochii în lacrimi. M-am aşezat lângă mormânt, pe pământul acoperit de pietriş, şi am rostit zeci de „Ave Maria” pentru el, pentru soţul meu, un musulman îngropat la Golzar-eh Shohadah – „grădina cu flori a martirilor”. Îmi doream să aibă parte de iertarea mea şi ştiam că iertarea nu vine imediat şi deplină, frumos împachetată şi legată cu o fundă roşie, ci treptat. Iar iertarea mea nu avea să şteargă durerea pe care el mi-o pricinuise; această durere urma să mă însoţească tot restul vieţii, dar iertarea avea să mă ajute să mă ridic deasupra trecutului şi să înfrunt tot ce se întâmplase. Trebuia să-l eliberez pentru a deveni la rândul meu liberă.

În dreapta, la câteva morminte distanţă, o bătrână mică şi gârbovită curăţa o piatră de mormânt din marmură cu un burete galben înmuiat în apă cu săpun. Apoi turna apă curată dintr-o sticlă pe piatră şi o ştergea cu o cârpă albă. Când piatra a devenit imaculată, s-a mutat la următorul mormânt şi a repetat acelaşi ritual. Un bătrânel slab, îmbrăcat cu o cămaşă albă şi pantaloni de costum negri, stătea aşezat pe pământ între cele două morminte şi psalmodia ceva, prefirându-şi mătăniile şi uitându-se la femeie.

Nimeni nu avea să cureţe vreodată piatra de mormânt a lui Taraneh, a lui Sirius sau a Gitei; nimeni nu avea să le ridice altare la cimitir, unde prietenii, familia sau străinii să poată să se oprească, să-i comemoreze şi să spună o rugăciune. Dar eu îmi aminteam de ei şi, acum că supravieţuisem, trebuia să găsesc o cale de a le păstra vie memoria. Viaţa mea le aparţinea lor mai mult decât îmi aparţinea mie.

M-am ridicat în picioare, am deschis geamul de sticlă al micului altar comemorativ al lui Ali, mi-am scos şiragul de mătănii din buzunar şi l-am lăsat acolo pentru el.

Akram s-a uitat la şirag.

— Ce-i asta? a întrebat.

— Mătăniile mele.

— Sunt foarte frumoase! N-am mai văzut astfel de mătănii până acum.

— Sunt pentru rugăciunile către Fecioara Maria.

În timp ce ne îndreptam spre maşină, am aruncat o privire la pietrele de mormânt pe care bătrâna le curăţase cu atâta grijă. Atât ea, cât şi bătrânelul plecaseră. Unul dintre morminte era al lui Reza Ahmadi, iar celălalt al lui Hassan-eh Ahmadi. Se născuseră în aceeaşi zi şi muriseră în aceeaşi zi; erau fraţi gemeni şi fuseseră ucişi pe front împreună.

Am realizat cât de mult mă obişnuisem cu moartea. Iar în lumea în care trăiam, moartea îi alegea mai curând pe cei tineri decât pe cei bătrâni.

După ce a lăsat-o pe Akram acasă, domnul Moosavi m-a dus înapoi la Evin şi mi-a promis că avea să facă tot posibilul ca să ajung la ai mei cât mai curând cu putinţă.

La sfârşitul lui octombrie, cu prilejul unei vizite, Sheida l-a trimis pe Kaveh acasă la părinţii ei. Avea cam nouăsprezece luni şi era un copilaş energic şi dulce, care ne adusese tuturor multă bucurie. Nu putea să-mi pronunţe numele, aşa că îmi spunea „mătuşa Manah”. Când Sheida s-a întors de la vizită fără el, arăta de parcă îşi pierduse sufletul. S-a aşezat într-un colţ şi s-a legănat înainte şi înapoi ore întregi, până când, într-un final, a adormit.

Câteva zile mai târziu am dat toate lucrurile lui Taraneh, pe care ea mă rugase să le fac să ajungă la părinţii săi, unei prietene apropiate de-a ei, a cărei pedeapsă de optsprezece luni se apropia de final. Începeam să-mi pierd speranţa că mă voi întoarce vreodată acasă.

În ziua de Crăciun a anului 1983 a nins. Dis-de-dimineaţă, prin ferestrele cu zăbrele ale camerei noastre, am privit cum fulgii uşori ca pana se plimbau în bătaia vântului. Nu după mult timp, frânghiile şi rufele atârnate pe ele s-au umplut de promoroacă. Când ne-a venit rândul să ieşim în curte, cele mai multe fete şi-au strâns rufele şi au intrat repede înapoi, pentru că era prea frig. Papucii de cauciuc nu ne protejau prea mult împotriva intemperiilor. M-am oferit să aduc înăuntru hainele lui Bahar şi ale lui Sarah. Era mai frig decât îmi închipuisem, dar îmi plăcea să simt fulgii atingându-mi faţa. Afară nu mai era nimeni. Mi-am scos şosetele şi papucii şi am rămas cât de nemişcată am putut. Iarna cu formele ei albe m-a primit în braţele sale, acoperindu-mă şi umplându-mi micile spaţii dintre degetele de la picioare. Ziua Crăciunului. Ziua în care s-a născut Hristos. O zi de bucurie şi sărbătoare, în care se cântă colinde, se stă la mese îmbelşugate şi se deschid cadouri. Cum putea lumea să meargă mai departe ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca şi cum atâtea vieţi pierdute nu ar fi existat niciodată?

După o vreme, picioarele au început să mă doară şi mi-au amorţit. Mă vedeam în noaptea execuţiilor, când trebuia să mor, stând în inima întunericului şi aşteptând moartea. Închisoarea Evin mă luase de acasă şi mă înstrăinase de cea care fusesem; mă dusese pe un tărâm aflat dincolo de frică; îmi arătase mai multă durere decât ar trebui să îndure un om vreodată, oricine ar fi el. Experimentasem pierderea înainte şi ştiam ce înseamnă să jeleşti pe cineva. Dar aici jelania devenise o beznă mistuitoare şi fără sfârşit, care îşi ţinea victimele într-o perpetuă stare de sufocare. Cum putea cineva să trăiască după ce ieşea de la Evin?

Trebuia să nu mă mai gândesc la nimic. Aceste gânduri nu puteau să-mi aducă altceva decât disperare. Trebuia să trăiesc cu credinţa că într-o bună zi aveam să mă întorc acasă.

După vreo trei luni, în dimineaţa zilei de 26 martie 1984, megafonul a hârâit şi mi-am auzit numele.

— Marina Moradi-Bakht să se prezinte la birou.

Asta putea însemna orice. Puteau să-mi dea drumul, să mă aşeze în faţa plutonului de execuţie – sau poate că domnul Moosavi venise să mă vadă.

— Marina, pleci acasă, sunt sigură! mi-a spus Bahar.

— Aici nimic nu e sigur niciodată.

— Marina, Bahar are dreptate. A sosit momentul, a spus Sheida.

Sarah m-a îmbrăţişat râzând, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji.

— Marina, ia legătura cu mama mea. Spune-i că sunt bine. Spune-i că într-o zi voi veni acasă, mi-a zis ea.

— Hai, Marina! Fugi! au strigat fetele, împingându-mă de-a lungul holului.

Am trecut de uşa cu grilaj şi, înainte să urc scările ce duceau către birou, am privit înapoi şi am văzut mâinile prietenelor mele întinse printre zăbrele, făcându-mi semne de rămas-bun. Le-am întors gestul. Când am intrat în birou, Sora Zeinab a chemat-o prin megafon pe reprezentanta camerei 6, spunându-i să vină şi să-mi aducă lucrurile.

— Ai câştigat, mi-a zis Sora Zeinab. Nu am crezut că te vor lăsa să pleci acasă atât de repede.

— Am pierdut mulţi prieteni, mi-am pierdut soţul şi copilul şi crezi că am câştigat?

A lăsat privirea în jos.

Plecam acasă. În sfârşit plecam acasă.

Tatăl şi mama lui Ali şi Akram cu bebeluşul mă aşteptau într-o cămăruţă de lângă porţi. Domnul Moosavi mi-a zâmbit.

— Mi-am ţinut sau nu promisiunea faţă de tine? m-a întrebat.

— Da, v-aţi ţinut-o. Cum aţi reuşit să faceţi asta?

— Am discutat cu imamul. Ladjevardi te vorbise de rău, dar în cele din urmă l-am convins pe imam că eliberarea ta este soluţia cea dreaptă.

A făcut o pauză, apoi a continuat:

— Îţi vei aminti cu plăcere de mine?

— Da, cu siguranţă. Dar dumneavoastră? Cum o să mă ţineţi minte?

— Ca pe o fiică puternică şi curajoasă, mi-a spus, ştergându-şi lacrimile.

M-a rugat să-l sun dacă întâmpinam probleme. Mi-a spus că avea de gând să păstreze la bancă toţi banii pe care Ali îi lăsase pentru mine, în eventualitatea în care mă răzgândeam şi hotăram totuşi că îi vreau. Încercase să-mi uşureze situaţia, dar mi-a explicat că nu mi se va permite să părăsesc ţara câţiva ani; asta era regula pentru cei eliberaţi de la Evin.

I-am spus domnului Moosavi că Ali îmi promisese să o ajute pe Sarah. L-am rugat să-i transmită lui Mohammad să aibă grijă de ea, iar el mi-a făgăduit că aşa va face.

— Mai am doar un singur sfat pentru tine, mi-a spus domnul Moosavi. Nu te duce să vizitezi familiile tuturor prietenelor tale din închisoare! Poate e bine să vizitezi una sau două, dar nu mai multe. Hamehd va fi cu ochii pe tine şi, dacă îi dai chiar şi cel mai mic motiv să te aresteze din nou, o va face. Iar dacă se va întâmpla asta, nu sunt sigur că te voi mai putea ajuta. Stai acasă! Nu atrage atenţia asupra ta!

— Voi sta acasă.

Domnul Moosavi s-a oferit să mă ducă până la Luna Park, unde mă aştepta familia mea, dar i-am mulţumit pentru amabilitate şi i-am spus că preferam să merg pe jos. Aveam nevoie de aer curat şi de timp ca să mă pregătesc pentru reîntâlnirea cu părinţii mei.

Luna Park, situat la vreo doi kilometri şi jumătate spre sud faţă de Evin, era un parc de distracţii. Guvernul preluase o parte din el şi-l folosea ca bază pentru autobuzele care duceau vizitatorii la închisoare. Atunci când era eliberat un prizonier, familia lui trebuia să-l aştepte în parc.

Am ieşit afară. Era cel mai ciudat sentiment să ştiu că puteam să plec acasă, pur şi simplu. Încă nu îndrăzneam să mă bucur. O rafală de vânt a suflat spre mine picături reci şi grele de ploaie. Aranjându-mi *chador*-ul negru, am coborât cu grijă cele câteva trepte care dădeau în strada liniştită şi îngustă. Apoi m-am oprit, mi-am ridicat privirea şi m-am uitat la norii purtaţi de vântul puternic; pentru o clipă am zărit o porţiune mică de cer senin – era incredibil! Deşi palid, albastrul cerului era încă viu şi frumos pe fundalul diferitelor nuanţe de gri. Am parcurs strada cu privirea şi o maşină albă a apărut de după colţ. Şoferul, un bărbat de vârstă mijlocie, a încetinit şi m-a privit lung, dar şi-a continuat drumul. Şosetele îmi erau ude leoarcă în papucii de cauciuc, iar picioarele îmi îngheţaseră.

Un gardian înarmat stătea în vârful unui turn de supraveghere, privind către stradă.

— Frate, cum ajung la Luna Park? i-am strigat, iar el mi-a arătat cu mâna în josul străzii.

Peste tot erau bălţi. Unde delicate se răspândeau pe suprafaţa lor, făcând reflexiile să tremure, să se amestece şi să se dizolve. Nu erau mulţi pietoni, dar din când în când cineva trecea pe lângă mine cu paşi repezi şi hotărâţi. O umbrelă neagră dansa în aer, îndepărtându-se de mine şi părând a avea o destinaţie precisă. La un colţ, un bătrân slab, îmbrăcat într-un costum zdrenţuit, stătea în faţa unui zid dărăpănat din lut. Îşi ţinea mâinile osoase în faţa ochilor, deschise ca pentru rugăciune.

Ce aveam oare să le zic părinţilor mei? Că în ultimii doi ani fusesem torturată, cât pe ce să-mi pierd viaţa, apoi căsătorită, că rămăsesem văduvă şi pierdusem un copil? Cum aş fi putut cuprinde totul în cuvinte? Şi Andre… Oare mă mai iubea, în ciuda intervalului de timp care ne separase?

Am observat o fată care mergea la mică distanţă în faţa mea. Căra o sacoşă mare de plastic asemănătoare cu a mea, iar papucii de cauciuc îi erau cu cel puţin trei numere mai mari. La fiecare câţiva paşi, se oprea şi se uita la munţii pe care îi lăsa în urmă. Nu părea să mă fi observat. Când a ajuns la autostradă, iar Luna Park a început să se vadă, deşi semaforul se făcuse verde, nu a traversat. M-am oprit la câţiva paşi în spatele ei. Stătea lângă trecerea de pietoni şi privea cum culoarea semaforului se schimba din verde în roşu, apoi din nou în verde. Maşinile treceau în trombă, se opreau, apoi o luau iar din loc.

— De ce nu treci strada? am întrebat-o.

Tresărind, s-a întors şi m-a privit prin ploaie. I-am zâmbit.

— Şi eu vin de la Evin şi mă întorc acasă. Putem să traversăm împreună, m-am oferit.

Mi-a zâmbit fără convingere. Luându-ne de mână, am trecut autostrada. Mâna ei era chiar mai rece decât a mea.

Când am ajuns la porţile parcului, ne-a oprit un membru al Gărzilor Revoluţionare. Blestema ploaia rece. Ne-a întrebat cum ne numim, a scos o bucată de hârtie udă din buzunar, a cercetat-o şi ne-a lăsat să trecem. Am privit în jurul nostru. Dacă făceai abstracţie de standurile mari de la capătul parcului, locul arăta ca o parcare goală, păzită de gărzi înarmate. Nu vedeam nicio faţă cunoscută, dar noua mea prietenă a luat-o la fugă către un bărbat şi o femeie care tocmai ajunseseră şi plângeau. Câteva minute mai târziu, i-am zărit pe părinţii mei. Am alergat spre dânşii, i-am îmbrăţişat şi nu mai reuşeam să mă desprind de ei. În timp ce ne îndreptam spre maşină, mama a început să se lupte cu umbrela, care refuza să se deschidă.

— *Maman*, ce faci?

— Umbrela asta idioată s-a blocat.

— Mai avem puţin şi ajungem la maşină.

— Eşti udă leoarcă. Nu vreau să răceşti.

Voia să mă protejeze de ploaie. În ultimii doi ani nu putuse face nimic pentru a mă ajuta. Se simţise neputincioasă, probabil chiar mai neputincioasă decât mă simţisem eu. În cele din urmă, umbrela s-a deschis şi, chiar dacă aproape ajunseserăm la maşină, am luat-o.

Udă până la piele, am intrat în maşina tatălui meu, la volanul căreia l-am găsit pe Andre. S-a întors spre mine şi mi-a zâmbit. Prezenţa lui acolo însemna că-şi ţinuse promisiunea şi mă aşteptase; încă mă iubea. În sfârşit mă simţeam fericită! Era ciudat că înainte să fiu arestată nu prea ne-am dat seama că ne iubeam; am descoperit acest lucru doar după ce ne-am pierdut unul pe celălalt.

Vocea mamei mele a răsunat în maşină:

— Pe aşa o vreme, de ce nu ne-au lăsat să venim la porţile închisorii? Uită-te la tine! Sigur o să te îmbolnăveşti. Dă-ţi jos şosetele!

— *Maman*, nu te îngrijora! Sunt bine. Te asigur. Mă voi schimba de îndată ce ajungem acasă.

— Ţi-am făcut haine noi. Toate te aşteaptă la tine în şifonier.

În timp ce eu eram în închisoare, părinţii mei se mutaseră în casa unei vechi prietene, o femeie cumsecade pe nume Zenia, care trăia singură într-o casă mare cu cinci dormitoare şi demisol în partea din spate, situată într-un cartier select. Această înţelegere era profitabilă pentru ambele părţi. Zenia nu mai stătea singură, iar părinţii mei nu mai erau nevoiţi să plătească o chirie mare pentru un spaţiu mic. Preţul locuinţelor crescuse dramatic în anii de după revoluţie şi multor familii din clasa de mijloc care nu aveau propria casă le era greu să plătească chirie.

— Cum v-aţi descurcat cu mutatul? am întrebat-o pe mama.

— Bine. A trebuit să mai vindem din lucruri. Zenia are multă mobilă şi nu era suficient spaţiu pentru toate. Andre a fost foarte drăguţ şi ne-a ajutat în ziua mutării. Slavă Domnului că are maşină break. Nu ştiu ce ne-am fi făcut fără el.

— Încă mai ai break-ul? l-am întrebat pe Andre.

— Da.

Am fost surprinsă să aflu că avea aceeaşi maşină, dar apoi am realizat că, deşi mi se părea că stătusem o viaţă la Evin, trecuseră doar doi ani, două luni şi douăsprezece zile.

Optsprezece

În casa Zeniei mă aştepta un dormitor cu o fereastră mare cât aproape tot peretele, care dădea spre curtea din spatele casei. Pereţii şi perdelele erau roz, culoarea mea preferată, iar lângă fereastră se aflau două fotolii. Mi-am trecut degetele peste materialul moale care îmbrăca fotoliile şi m-am imaginat aşezată într-unul din ele, citind un roman sau o carte de poezie. Aveam chiar şi o măsuţă de toaletă, care făcea parte dintr-un set de mobilier de perete, iar pe ea erau aşezate două fotografii cu mine, puse în rame lucrate manual în Isfahan. Într-una aveam vreo opt ani şi stăteam sprijinită de Oldsmobile-ul albastru strălucitor al tatălui meu; purtam o rochie albă de plajă şi mă uitam insistent către obiectiv, cu un zâmbet ezitant şi întrebător pe faţă. Chiar fusesem vreodată atât de tânără? În cealaltă fotografie aveam treisprezece ani şi eram pe bicicletă, în faţa casei de vacanţă a mătuşii mele, îmbrăcată cu un tricou albastru şi o pereche de pantaloni scurţi albi, nerăbdătoare să ajung la plajă şi să mă întâlnesc cu Arash. Fratele meu făcuse ambele fotografii.

În locul vechiului meu pat, o canapea acoperită cu o cuvertură maro dintr-un material asemănător cu tweedul era aşezată într-un colţ. Am atins fiecare obiect de mobilier. Totul părea real. De ce mă simţeam ca şi cum aş fi visat? Într-un fel, viaţa mea reală era încă la Evin, iar această lume în care tocmai intrasem, acest loc pe care îl numisem casă şi la care tânjisem să mă întorc era intangibil şi străin. *Totul e real. Sunt acasă. M-am întors. S-a terminat. Coşmarul a luat sfârşit. E bine că ne-am mutat. Este un nou început. Trebuie să uit trecutul.*

Mi-am scos hainele împăturite din sacoşa de plastic pe care o adusesem de la Evin. Mă gândisem să arunc tot conţinutul ei la gunoi, dar ştiam că nu pot face asta. Eşarfa albă pe care o purtasem la nuntă se afla deasupra teancului; o înfăşurasem în jurul verighetei. Trăgând adânc aer în piept, i-am desfăcut fiecare pliu mătăsos. Îl vedeam pe Ali în braţele mele, chinuindu-se să respire. Dorindu-mi ca lumea să fi fost un loc mai simplu, cu doar două categorii de oameni, buni şi răi, am împachetat la loc verigheta şi am ascuns-o într-un colţ întunecat al şifonierului. Apoi m-am îndreptat către fereastră.

Ploaia se oprise, iar lumina soarelui se revărsa printre nori, ca nişte panglici aurii şi mătăsoase. Curtea era foarte intimă, fiind înconjurată de ziduri înalte de cărămidă. O mulţime de tufe desfrunzite de trandafiri împrejmuiau piscina goală. S-a auzit o bătaie uşoară în uşa dormitorului meu.

— Intră, am spus, fără să-mi iau privirea de la grădina liniştită.

Andre a intrat, a venit în spatele meu şi şi-a aşezat mâinile pe umerii mei. Simţeam mirosul apei sale de colonie şi căldura trupului său.

— Puteai să vii acasă cu un copil în braţe şi te-aş fi iubit la fel de mult, mi-a spus. Nimic nu s-ar fi schimbat pentru mine.

Nu m-am mişcat din loc. Nu avea de unde să ştie despre copil, dar spusese ceea ce aveam nevoie să aud cel mai mult. Am presupus că auzise că fetele erau violate în închisoare. M-am abţinut să nu plâng.

— Nu sunt însărcinată.

— Ai fost torturată?

— Da. Vrei să ştii de ce m-am convertit la islamism?

Aş fi vrut să afle tot ce mi se întâmplase, dar nu ştiam cum să-i spun.

— Nu prea contează pentru mine, dar ştiu că ai făcut-o doar pentru că nu ai avut de ales, nu-i aşa?

— Da.

— Te iubesc!

— Şi eu te iubesc!

M-am întors cu faţa spre el.

Era prima dată când ne declaram unul altuia iubirea.

M-a prins în braţe. Buzele lui le-au atins pe ale mele şi, pentru câteva clipe, Evin a devenit doar o amintire care nu mai putea să mă ţină captivă.

În seara aceea ne-am aşezat cu toţii în jurul mesei să luăm cina. Mama gătise tocană din carne de vită şi ţelină cu garnitură de orez. La început, în încăpere a domnit liniştea, întreruptă doar de zgomotul făcut de tacâmuri în contact cu farfuriile sau de câte o tuse scurtă.

— Slavă Domnului că a plouat azi! Era secetă de prea multă vreme. Gazonul părea foarte trist, dar acum arată mai bine, a spus Zenia, spărgând tăcerea cu vocea ei caldă şi melodioasă.

Avea cam 1,55 metri şi vreo 55 de kilograme, părul blond tuns scurt şi ochii negri.

— Cu cât plouă mai mult acum, cu atât vor înflori mai frumos trandafirii, a adăugat Hooshang *Khan*, un prieten apropiat de familie al Zeniei, care lua masa cu noi.

Sisi, una dintre cele trei pisici ale Zeniei, stătea sub masă şi se freca de piciorul meu. M-am aplecat şi am scărpinat-o pe cap, iar ea s-a pus pe tors.

Tatăl meu stătea mai mereu cu capul în jos, fixând farfuria cu mâncare, dar din când în când privirea lui făcea încet turul mesei, zăbovind câteva clipe asupra mea. Încercam să-i descifrez gândurile analizându-i faţa, dar aceasta era la fel de inexpresivă ca de obicei. Când venea să mă viziteze la închisoare părea distrus, dar acum mă întorsesem acasă şi lucrurile reintraseră pe făgaşul lor normal. Probabil că era mai uşor pentru toţi dacă se prefăceau că nu fusesem niciodată încarcerată. Dar oare această tăcere era un mod de a mă proteja pe mine sau de a se proteja pe ei înşişi?

În noaptea în care fusese asasinat Ali, mama lui gătise tot tocană din carne de vită şi ţelină cu garnitură de orez. Cum le-aş fi putut spune alor mei despre Ali, despre căsătoria mea şi despre moartea lui? Mă simţeam ca o străină, ca un musafir de care nu-i păsa nimănui cu adevărat, care fusese invitat din obligaţie. Odată terminată vizita, trebuia să le urez tuturor noapte bună şi să plec acasă. Dar unde era casa mea? La familia Moosavi sau la Evin?

În noaptea aceea nu am putut să dorm, privind umbrele necunoscute ce se proiectau pe pereţi. În noaptea morţii sale, Ali m-a salvat de două ori: prima dată atunci când m-a împins la pământ, iar a doua oară când l-a rugat pe tatăl său, cu ultimele lui cuvinte, să mă ducă la familia mea. Dacă nu aş fi avut sprijinul domnului Moosavi, mi-aş fi petrecut tot restul vieţii la Evin sau, mai rău, după cum îmi spusese însuşi domnul Moosavi, Hamehd mi-ar fi aranjat o căsătorie cu unul dintre prietenii lui şi nu mi-ar fi rămas altă soluţie în afară de sinucidere.

Când s-a întors de pe front, Ali m-a avertizat că, dacă nu mă căsătoream cu el, îi va aresta pe părinţii mei şi pe Andre. Atunci l-am crezut, dar acum o umbră de suspiciune încolţea în mine. Dacă fusese doar o ameninţare? Ce s-ar fi întâmplat dacă l-aş fi refuzat?

Acum, când stăteam întinsă în patul meu, în deplină siguranţă, era mult mai uşor să fiu curajoasă.

A doua zi, am scotocit casa în căutarea cărţilor mele, majoritatea primite cadou de la Albert, proprietarul librăriei, şi a cutiei aurii ce conţinea povestea bunicii mele. Le-am căutat în zadar, apoi m-am dus s-o întreb pe mama de ele. Stătea în camera de zi, fumând o ţigară.

— *Maman,* nu-mi găsesc cărţile. Unde sunt?

A scuturat din cap şi m-a privit ca şi cum ar fi fost cea mai irelevantă întrebare pe care o auzise vreodată.

— Cărţile tale. Tu încă nu te-ai învăţat minte, nu-i aşa? Cărţile tale erau la fel de periculoase ca o bombă cu ceas. Ştii cât de speriaţi am fost când te-au arestat? Am distrus toate cărţile pe care gărzile nu le-au confiscat. Mi-a luat zile întregi, dar am scăpat de ele.

Nu le-a putut arde, pentru că nu aveam şemineu sau curte. Aşa că, încet-încet, le-a rupt foaie cu foaie, le-a spălat şi le-a stors la maşină până le-a transformat într-o pastă, pe care a amestecat-o cu gunoiul în mai multe rânduri.

M-am lăsat să cad pe un scaun, gândindu-mă la cuvintele frumoase transformate într-o pastă urâtă.

Cărţi spălate. Cuvântul scris înecat, redus la tăcere.

Cronicile din Narnia îmi lipseau cel mai mult. Albert mi le semnase.

— Era o cutioară aurie sub patul meu. Ce s-a întâmplat cu ea? am întrebat-o pe mama.

— Scrierile bunicii tale. Gândeşte, Marina! Dacă Gărzile Revoluţionare ar fi venit din nou la noi acasă şi ar fi găsit hârtii scrise în limba rusă, la ce crezi că s-ar fi gândit? Ne-ar fi trebuit ani întregi să demonstrăm că nu suntem comunişti.

Nu am învinovăţit-o pe mama; fusese speriată. Acestea erau consecinţele revoluţiei islamice.

Durerea pierderii era un lucru ciudat. Apărea sub multe chipuri şi forme, era de multe soiuri şi mă întrebam dacă a stat vreodată cineva să le identifice pe toate şi să le dea nume pretenţioase.

Nu după mult timp, mi-am sărbătorit a nouăsprezecea zi de naştere, iar mama a invitat câţiva prieteni şi rude la petrecere. Înainte ca invitaţii să sosească, mi-am inspectat garderoba: haine negre, bleumarin şi maro, toate cu mânecă lungă şi deprimante. Nu aveam 80 de ani. Îmi doream o rochie fără mâneci, în culori vii; îmi doream să o pun pe mine, să mă uit în oglindă şi să o regăsesc pe fata care fusesem odată. Voiam să o îmbrac şi să-mi reiau viaţa din punctul în care o lăsasem.

M-am dus la mama şi i-am spus că, deşi hainele pe care mi le făcuse erau foarte drăguţe şi îmi plăceau, îmi doream ceva mai colorat şi mai vesel pentru ziua mea. Am întrebat-o dacă aş putea împrumuta una dintre rochiile ei de petrecere; avea una roz, fără bretele, pe care o adoram. Bănuiam că îmi era un pic cam mare, dar aş fi fost în stare să rezolv această problemă. La Evin învăţasem să cos. Mama a fost de acord. După ce am stat jumătate de oră în spatele maşinii de cusut, rochia îmi venea perfect. Mi-am înghesuit picioarele într-o pereche de pantofi cu toc. Aveam de gând să-mi regăsesc viaţa şi să o recuperez.

Invitaţii mi-au zâmbit, m-au îmbrăţişat şi m-au sărutat, spunându-mi că arătam grozav. Mă bucuram să-i văd pe toţi, dar simţeam o distanţă tangibilă între noi, între fata care fusese plecată şi cei care trăiseră o viaţă normală. Pauze stânjenitoare se strecurau în fiecare conversaţie.

— Marina, arăţi minunat! Ce mai faci? mă întreba cineva.

— Foarte bine, mulţumesc! răspundeam.

Apoi îmi zâmbeau forţat şi încercau să-şi ascundă stinghereala, care era la fel de vizibilă ca şi culoarea ochilor lor.

— Ah, pateurile acelea par delicioase! Le-a făcut mama ta?

Nu era vina lor. Erau politicoşi şi amabili, dar totul se oprea aici. Nimeni nu dorea să afle mai multe. Părintele Nicola, venise şi el; cânta cântece populare ruseşti la acordeon, iar părinţii mei îl acompaniau cu vocea. Era un sentiment plăcut să fiu înconjurată de chipurile zâmbitoare şi familiare ale prietenilor şi rudelor şi să ascult melodiile care alcătuiseră coloana sonoră a copilăriei mele. Ali avusese dreptate. Acasă nu mai era la fel, pentru că nici eu nu mai eram la fel. Inocenţa confortabilă şi sigură a copilăriei dispăruse pentru totdeauna.

După cină, naşa mea, Siran, s-a aşezat lângă mine. Era o femeie înţeleaptă şi îmi plăcuse întotdeauna să-i ştiu punctul de vedere.

— Cum te simţi? m-a întrebat.

— Ca nouă, i-am răspuns.

— Mă bucur că ai rămas tu însăţi, mi-a spus râzând.

Era îmbrăcată la fel de elegant ca întotdeauna, într-o bluză crem şi o fustă maro bine croită.

— Trebuie să fii mândră de tine, a continuat. Cei mai mulţi oameni care ies de la Evin se închid într-o cameră şi nu mai vorbesc cu nimeni multă vreme. Tu ai moştenit forţa bunicii tale.

Se cânta un vals, iar oamenii dansau în jurul nostru.

— De ce nu mă întreabă nimeni nimic despre ce mi s-a întâmplat în ultimii doi ani? am vrut să aflu.

— Răspunsul e foarte simplu. Ne este frică să întrebăm pentru că ne este frică să ştim. Cred că e vorba de un fel de autoapărare naturală. Ne gândim că dacă nu vorbim despre asta şi ne prefacem că nu s-a întâmplat, vom uita.

Mă aşteptasem ca întoarcerea mea acasă să simplifice din nou lucrurile, dar nu a fost deloc aşa. Uram liniştea din jurul meu. Voiam să mă simt iubită. Dar cum putea iubirea să-şi găsească drumul prin tăcere? Tăcerea şi întunericul erau foarte asemănătoare: întunericul însemna lipsa luminii, iar tăcerea însemna absenţa sunetului, a vocilor. Cum să înaintezi printr-o asemenea uitare?

După ziua mea, am decis să fac tot posibilul pentru a absolvi liceul; trebuia să-mi văd de viaţă. Puteam să studiez acasă şi să mă prezint la examene. Deşi Andre îşi continua studiile de licenţă în inginerie electrică, venea să mă vadă în fiecare zi şi mă ajuta să învăţ la analiză matematică şi la fizică. Îmi povestea despre cursurile, profesorii şi prietenii lui şi uneori mergeam cu el acasă la amici de-ai lui pentru a participa la reuniuni sau petreceri aniversare. Într-un mod ciudat, aceasta a fost perioada în care

„mi-a făcut curte”.

Pe vremea aceea, Gărzile Revoluţionare aveau puncte de control prin tot oraşul. Obişnuiau să oprească maşinile în diferite momente ale zilei, dar mai ales noaptea, şi să facă percheziţii la întâmplare. Un bărbat şi o femeie care nu erau rude apropiate sau logodiţi nu aveau voie să fie singuri într-o maşină, aceasta fiind considerată o infracţiune. Ca măsură de precauţie, deşi nu discutaserăm încă nimic despre căsătorie, Andre i-a rugat pe preoţi să ne dea o scrisoare prin care să demonstrăm că eram logodnici şi ţinea mereu acest document în maşină, în caz că am fi fost opriţi şi luaţi la întrebări.

Studiam cam zece ore pe zi, fie în camera mea, fie plimbându-mă în jurul piscinei goale, cu cartea în mână. Poate că îmi umpleam timpul în mod inconştient cu matematica şi ştiinţele ca să nu mă mai gândesc la trecut. Tata era la muncă toată ziua, şase zile pe săptămână – încă mai lucra ca funcţionar pentru unchiul Partef – şi mama îşi petrecea majoritatea timpului stând la cozi ca să cumpere de mâncare, gătind în bucătărie sau împletind, iar eu încercam să nu-i stau în cale.

Într-o zi caldă, în timp ce mă aflam în curte, Andre şi-a tras scaunul mai aproape de al meu şi m-a luat pe după umeri. Vrăbiile se jucau în jurul nostru, iar trandafirii roşii, roz şi albi parfumau aerul cu mireasma lor.

— Când crezi că ar trebui să ne căsătorim? m-a întrebat.

La Evin, Mohammad mă prevenise că nu puteam să mă căsătoresc cu un creştin.

Conform legilor islamice, unei femei de religie musulmană nu i se permite să se mărite cu un creştin, în timp ce un bărbat musulman are voie să ia în căsătorie o femeie de religie creştină. Faptul că mă convertisem la islamism cu forţa şi în circumstanţe extraordinare nu avea nicio relevanţă pentru guvern. După obiceiurile musulmane, dacă renunţam la islamism şi mă întorceam la creştinism, meritam pedeapsa cu moartea.

— Ştii că, dacă ne căsătorim şi se află, voi fi condamnată la moarte şi e posibil ca şi tu să ai aceeaşi soartă, i-am spus.

Vântul întorcea paginile manualului de matematică aflat pe masă.

— Îţi mai aduci aminte de ziua când ne-am întâlnit pentru prima dată în biroul de la biserică? m-a întrebat. A fost dragoste la prima vedere. Din acel moment, am ştiut că tu eşti aleasa mea. Şi am simţit că trebuie să am grijă de tine. Iar când te-au luat, ştiam că aveai să te întorci. Locul nostru este unul lângă altul. Aşa ne-a fost scris.

I-am mângâiat faţa şi părul blond şi mătăsos şi l-am sărutat.

— În fiecare zi petrecută la Evin mi-am dorit să mă întorc la tine. Îmi păstram speranţa, deşi ştiam că era posibil ca asta să nu se întâmple niciodată.

Apoi, pentru prima dată, mi-a mărturisit că pe 19 martie, dis-de-dimineaţă, cu o săptămână înainte să ies din închisoare, ai mei primiseră un apel telefonic de la Evin

prin care erau informaţi că urma să fiu eliberată în ziua respectivă. Andre şi părinţii mei au mers imediat la închisoare şi au aşteptat acolo toată ziua, dar li s-a spus să plece, fără să li se dea vreo explicaţie. Am fost extrem de surprinsă să aud aşa ceva; de ce nu îmi spusese nimeni despre asta până atunci? Oare această amânare a eliberării fusese un alt rezultat al luptei pentru putere dintre Ladjevardi şi domnul Moosavi? Dacă era aşa, atunci domnul Moosavi dusese un adevărat război şi eram sigură că nu ar fi avut nicio şansă să-l câştige fără sprijinul ayatollahului Khomeini.

— Am fost atât de îngrijoraţi! mi-a spus Andre. Nu ştiam de ce se răzgândiseră, iar gărzile nu voiau să vorbească cu noi. Apoi au sunat din nou pe 26 martie şi ne-am grăbit să ajungem la închisoare. La poartă ni s-a spus să mergem la Luna Park şi să te aşteptăm acolo. Am lăsat maşina într-o parcare din apropiere şi părinţii tăi au mers pe jos de acolo. Eu am rămas să aştept în maşină. Eram foarte nerăbdător, dar ştiam că nimic nu era sigur, aşa că am încercat să nu-mi fac speranţe deşarte. La câteva minute după ce au plecat părinţii tăi, un bărbat cu barbă, îmbrăcat civil, s-a apropiat de maşină şi mi-a spus „*salam aleikum*”. L-am salutat şi eu. M-am gândit că avea nevoie de îndrumări să ajungă undeva sau ceva de genul acesta. Dar bărbatul s-a aplecat către mine şi mi-a spus: „Nu uita că nu te poţi căsători cu Marina!”. L-am întrebat cine era şi de unde mă cunoştea şi mi-a răspuns că asta nu avea nicio importanţă. Apoi a adăugat: „Te avertizez! Ea e musulmană şi tu creştin, aşa că nu puteţi să vă căsătoriţi!”. Apoi s-a întors şi a plecat.

După ce a vorbit cu acel bărbat, Andre a fost extrem de surprins şi îngrijorat. Deşi era conştient că gărzile ştiau de relaţia noastră din momentul în care fusese la biserică atunci când venisem în vizită de la Evin, abia atunci realizase că autorităţile închisorii stătuseră cu ochii pe el. Apoi spaima lui s-a transformat în furie. Nu era treaba nimănui cu cine voia el să se căsătorească. Mă iubea şi asta era tot ce conta.

— Marina, înţeleg situaţia, mi-a spus. Ştiu că e periculos să mă căsătoresc cu tine. Dar vreau s-o fac. Nu putem să ne dăm bătuţi. Nu facem nimic greşit. Suntem îndrăgostiţi şi vrem să ne căsătorim. Cât de departe îi vom lăsa să meargă? Trebuie să luăm atitudine!

Avea dreptate.

Presupuneam că bărbatul cu barbă era Mohammad. Ştiam foarte bine că această căsătorie putea să fie condamnarea mea la moarte, dar, ca o ironie, trebuia să-mi risc viaţa pentru a mi-o recupera. În închisoare fusesem la un pas de moarte, iar Ali mă salvase. Dar nu mi-a dat viaţa înapoi; a păstrat-o pentru sine. Viaţa mea fusese preţul pe care îl plătisem pentru a supravieţui şi acum trebuia să lupt ca să o redobândesc.

Le-am spus părinţilor mei că luasem decizia să mă căsătoresc cu Andre, iar ei au crezut că mi-am pierdut minţile. Chiar şi cei mai mulţi preoţi considerau că nu trebuia să ne căsătorim, dar noi am stabilit data nunţii pe 18 iulie 1985, la aproximativ

şaisprezece luni de la eliberarea mea din închisoare. Prietenii şi familia au încercat în repetate rânduri să ne facă să ne răzgândim. Într-un ultim efort, părinţii mei l-au rugat pe Hooshang *Khan* să stea de vorbă cu mine. Era un om blând şi înţelept şi ştiau că îi port mult respect. Când a bătut la uşa dormitorului meu într-o seară, eu stăteam pe canapea şi citeam. A intrat, a închis uşa în urma lui şi s-a aşezat pe un scaun. Aplecându-se în faţă, şi-a sprijinit coatele pe genunchi şi m-a privit drept în ochi.

— Nu face asta!

— Ce anume?

— Nu te căsători cu Andre! Ştiu că vă iubiţi, dar trăim vremuri grele. Ai putea muri din cauza asta. Aşteaptă să mai treacă un timp! Lucrurile s-ar putea schimba. Nu merită să-ţi pierzi viaţa pentru asta.

Cuvintele lui au scos la iveală toată furia pe care o înăbuşisem în mine.

— Nu aveţi niciun drept să-mi spuneţi cu cine să mă mărit şi cu cine nu! Nici dumneavoastră, nici părinţii mei şi, bineînţeles, nici guvernul! Voi face ceea ce îmi doresc să fac! Voi face ceea ce trebuie făcut! Ajunge cu compromisurile!

Nu ridicasem tonul în felul acesta niciodată în viaţa mea. Nu fusesem niciodată aşa de nepoliticoasă cu cineva atât de în vârstă faţă de mine. Ştiam că avusesem un comportament total nepotrivit. Hooshang *Khan* s-a albit la faţă şi a ieşit din cameră, în timp ce eu am izbucnit în lacrimi. Nu aveam de gând să-i permit guvernului să-mi conducă viaţa. Mă aruncase în închisoare şi mă torturase emoţional şi fizic. Fusesem forţată să mă convertesc la islamism şi să mă mărit cu un bărbat pe care nu îl cunoşteam. Îmi privisem prietenii suferind şi murind. Ceea ce conta acum era să fac ce trebuia, să le arăt tuturor că, deşi fusesem obligată să mă convertesc, mă căsătoream cu bărbatul pe care îl iubeam, chiar dacă asta însemna să mă întorc la închisoare şi să-mi pun viaţa în mare pericol. De data asta nu aveam de gând să fac niciun compromis. Nu mă doborâseră şi nici nu aveau cum să mă doboare vreodată.

În ziua în care Andre şi cu mine am fost să ne căutăm verighete, am încercat să-i spun despre Ali. Ştiam că avea să înţeleagă. Ne-am plimbat prin magazinul de bijuterii, uitându-ne la vitrine. Merita să ştie şi voiam să-i spun. Mi-a atras atenţia o verighetă de aur care era formată din două inele îmbinate şi am cerut să o văd. Ne-a plăcut amândurora. Când ne-am întors la maşină, am găsit pe parbriz o amendă pentru parcare neregulamentară. Andre mi-a spus că era prima amendă pe care o primise vreodată şi am început să râdem.

În timp ce mergeam cu maşina spre casă, mă tot gândeam de unde să-mi încep mărturisirea. Trebuia să încep cu începutul, adică cu primul moment în care pusesem piciorul în închisoare. Apoi trebuia să povestesc despre fiecare secundă trăită şi despre fiecare lucru care mi se întâmplase. Nu, nu puteam face asta. Nu puteam să mă întorc în trecut şi să retrăiesc totul.

În vara aceea, părinţii mei au petrecut câteva zile la casa lor de vacanţă, iar Andre şi cu mine i-am însoţit. Casa era la fel de frumoasă şi liniştită cum o ştiam, dar bucuria pe care o simţisem întotdeauna când fusesem acolo devenise o simplă amintire. În prima zi, dis-de-dimineaţă, când toată lumea încă dormea, m-am dus la Stânca Rugăciunii. Totul părea neschimbat. Copacii bătrâni mângâiau cerul, iar razele soarelui care răsărea le umpleau frunzele de lumină. Aveam pantofii şi pantalonii uzi de roua dimineţii. M-am întins pe stâncă, simţindu-i suprafaţa aspră şi umedă pe piele, şi mi-am amintit de ziua în care Arash şi cu mine ne rugaserăm acolo. Se schimbaseră atât de multe lucruri de atunci! Mi-am scos prima verighetă din buzunar, am îngenuncheat lângă stâncă şi am încercat să scot o pietricică, dar nu voia să iasă. Am tot încercat, dar toate pietricelele erau cimentate. Mă dureau degetele. M-am întors în casă. Nu se auzea nimic, cu excepţia sforăiturilor tatălui meu. Am mers pe vârfuri prin bucătărie, am luat un cuţit şi m-am întors în grabă la stâncă. De data asta am reuşit să scot trei pietricele şi să pun verigheta în scobitura întunecată. Mi-am imaginat-o înconjurată de mii de rugăciuni.

Când ne-am întors la Teheran, mama mi-a mărturisit că, atunci când m-am convertit la islamism, tata a spus că nu mai eram fiica lui. Spăla vasele şi nici nu a ridicat privirea spre mine în timp ce vorbea. Nu am fost surprinsă, dar m-a durut. Mă aşteptasem ca acasă să găsesc un adăpost, dar uşile mi se închiseseră în nas. Distanţa dintre noi părea să crească. S-a şters pe mâini şi a ieşit din bucătărie. Chiar dacă i-aş fi destăinuit secretele mele, nu ar fi fost în stare să-mi ofere ceea ce aveam nevoie din partea ei; îmi doream să mă înţeleagă. Acesta era felul ei de-a fi. Perspectiva ei asupra lumii şi lucrurile care contau cu adevărat pentru ea erau complet diferite de ale mele şi nu îndrăzneam să spun că eu aveam dreptate şi ea nu. Eram diferite şi trebuia să nu mă mai aştept ca ea să gândească la fel ca mine. Trebuia să o accept aşa cum era, deoarece acelaşi lucru îl voiam şi eu de la ea. Nu am putut înţelege de ce îmi spusese despre reacţia dură pe care o avusese tata după convertirea mea. El nu-mi spusese nicio vorbă despre asta, dar presupun că mama a considerat că trebuia să cunosc adevăratele sentimente ale tatălui meu în legătură cu această chestiune.

În ziua nunţii mele cu Andre, mama m-a ajutat cu machiajul. O mătuşă îmi cususe rochia. Mi-am stăpânit cu greu lacrimile în momentul în care am scos-o din şifonier. Nu-mi venea să cred că ajunsesem să trăiesc această zi. M-am uitat pe fereastra dormitorului meu şi am privit trandafirii roz din curte, spunând o rugăciune pentru fiecare dintre prietenii pe care îi iubisem şi îi pierdusem. Îmi lipseau toţi.

Aşezându-mi cu grijă rochia pe un scaun de lângă fereastră, gândurile mi-au zburat

la Ali şi la ziua nunţii noastre, când fusesem atât de înspăimântată. Ziua de azi era diferită; ziua de azi era a mea.

M-am întrebat dacă Andre şi cu mine vom avea vreodată copii. Îmi era groază să rămân din nou însărcinată. De multe ori mă gândisem la momentele pe care le petrecusem în vis cu copilul meu. Ochii lui veseli, chicotelile lui, mânuţa apucându-mi părul şi guriţa lui care sugea cu nesaţ din mine.

Andre ieşise dis-de-dimineaţă să cumpere fructe proaspete şi băuturi răcoritoare ca să le ducă la biserică. Invitaserăm oaspeţii să rămână după ceremonie şi slujbă la o felie de tort şi un suc în holul bisericii. Ca să nu atragem prea mult atenţia, am decis ca eu să merg la biserică mai devreme şi să mă îmbrac în rochia de mireasă acolo.

În timp ce se cânta marşul nupţial, tata m-a condus la altar în biserica plină ochi şi m-am simţit mai fericită decât fusesem vreodată în viaţa mea. Coşuri mari umplute până la refuz cu gladiole albe decorau altarul, iar feţe zâmbitoare ne înconjurau din toate părţile.

Am făcut poze în biserică şi în curte. Am mâncat tort şi am stat de vorbă cu invitaţii şi, curând după aceea, a venit momentul să mergem acasă, în micul apartament pe care Andre îl închiriase după ce murise tatăl lui, iar mătuşa care îl crescuse se întorsese în Ungaria. Cu vedere spre munţii Alborz, apartamentul era situat la nord de Teheran, într-un bloc turn construit pe dealurile Iordan, cu faţa spre autostrada cu acelaşi nume. Chiar înainte de a ieşi din biserică, mi-am pus eşarfa şi *mantou*-ul islamic peste rochia de mireasă şi apoi m-am îndreptat, alături de Andre, spre Fiatul lui bleumarin. Eram fericiţi, dar şi speriaţi şi speram la tot ce era mai bun, pentru că nu aveam încotro; hotărâserăm să ne trăim viaţa.

Aproape imediat după nunta noastră, Andre şi-a găsit de muncă la uzina electrică din Teheran şi, câteva luni mai târziu, am închiriat un apartament împreună cu părinţii mei, pentru a împărţi cheltuielile. Războiul dintre Iran şi Irak, pe atunci în al cincilea său an, începuse să se intensifice. Din septembrie 1980, când începuseră ostilităţile, conflictul armat ocolise cel mai adesea Teheranul; distanţa mare dintre oraş şi Irak ne protejase. Străzile din cartierele rezidenţiale au început să poarte numele tinerilor ucişi pe front. Înainte să fiu închisă la Evin, acest proces de schimbare a numelor străzilor fusese lent şi trecuse aproape neobservat. Dar, după ce am ieşit din închisoare, am observat că multe nume de străzi comemorau vieţile pierdute în război.

Cu puţin timp înainte de căsătoria mea cu Andre, atacurile aeriene au început să vizeze Teheranul şi alte câteva oraşe mari. Fără niciun avertisment, prima explozie s-a produs într-o dimineaţă, foarte devreme. O rachetă a aruncat în aer un cartier rezidenţial situat la mai puţin de trei kilometri de casa Zeniei. Ne-a zguduit puternic şi m-a trezit din somn. Deşi la acel moment nu cunoşteam cauza zgomotului, ştiam că se

întâmplase ceva groaznic. Din acel moment, sirenele au început să urle de câteva ori pe zi şi în toiul nopţii. Chiar dacă nimeni nu avea un adăpost antiaerian adecvat şi guvernul nu se deranjase să construiască aşa ceva, oamenii încercau să se adăpostească în locuri sigure, cât mai departe de ferestre. La fiecare rachetă care exploda, oameni mureau sau erau răniţi din cauza sticlei sparte.

Moartea devenise o parte a vieţii cotidiene. Cei care au avut posibilitatea să părăsească oraşul şi să meargă în localităţi mai mici au făcut-o. Dar majoritatea oamenilor nu aveau unde să se ducă. Însă, aşa cum râul îşi găseşte drumul spre ţinuturile mai joase chiar dacă trebuie să sape prin canioane, viaţa a reuşit să identifice calea cea mai scurtă spre „normalitate", luptând cu încăpăţânare împotriva fricii. Părinţii mergeau la muncă şi îşi trimiteau copiii la şcoală, doar că îi strângeau în braţe câteva clipe în plus şi mai zăboveau puţin atunci când îşi luau rămas-bun. Câteva şcoli fuseseră dărâmate în timpul raidurilor aeriene şi sute de copii îşi pierduseră viaţa pe când stăteau în băncile lor sau se jucau în curte. Pe câmpul de luptă, Saddam Hussein începuse să folosească arme chimice, ca sarinul şi iperita, omorând mii de oameni.

Când Andre şi cu mine mergeam cu maşina prin oraş, în drum spre biserică sau spre casa vreunui prieten, vedeam câte un spaţiu mare gol şi singuratic acolo unde cu o zi înainte fusese o casă. Uneori, câte o scară interioară refuzase să se prăbuşească printre ruinele vieţii unei familii, conducând în mod straniu spre golul din spatele ei, sau câte un perete acoperit cu tapet înflorat îşi arunca umbra peste praful vieţilor pierdute.

Într-o miercuri dimineaţă, cam la doi ani după eliberarea mea din închisoare, am primit un telefon. Tocmai voiam să ies până la magazinul alimentar şi aveam geanta în mână.

— Pot să vorbesc cu Marina? mi s-a adresat o voce necunoscută.

— Eu sunt.

— Marina, sun de la Evin.

Lumea s-a oprit în loc. Am lăsat geanta pe podea şi m-am sprijinit cu toată greutatea de perete.

— Trebuie să vii la Evin sâmbăta asta ca să răspunzi la câteva întrebări. Să fii la poarta principală la ora nouă dimineaţa şi să nu întârzii!

— Ce fel de întrebări?

— Vei vedea. Ţine minte, nouă dimineaţa, sâmbătă!

Nu mă puteam mişca. Nici măcar nu puteam lăsa receptorul din mână. Viaţa mea de după Evin fusese doar un vis. Venise vremea să mă trezesc la realitate. Cel puţin nu ceruseră să vină şi Andre. Într-un final, am închis telefonul şi m-am dus în dormitor. Nu era nimeni acasă şi am avut suficient timp să mă adun. Am încercat să mă gândesc la ce se putea întâmpla. Am încercat să-mi spun că totul era bine şi că voiau doar să mă

verifice. Dar nu am putut. Extenuată, m-am întins pe pat şi am adormit. M-am trezit cu mama strigându-mă şi atingându-mi umărul.

— De ce dormi cu eşarfa şi cu *mantou*-ul pe tine? m-a întrebat.

O clipă nu am putut să-mi amintesc nimic. Apoi i-am povestit.

— Poftim?

M-a privit ca şi cum chiar nu pricepuse nimic din ceea ce-i spusesem.

I-am repetat totul şi s-a albit la faţă.

Tot ce puteam să fac era să dorm. Nu puteam să mă gândesc la Evin, asta nu avea să mă ajute. Uneori, când mă trezeam să mă duc la baie sau să beau o gură de apă, îl găseam pe Andre stând lângă mine nemişcat, privind în gol, cu faţa palidă. Ştia că nu putea face nimic, că trebuia să mă lase să mă duc. În casă nu se auzea niciun zgomot. Liniştea ne înghiţise ca o balenă.

Sâmbătă dimineaţă, mi-am luat repede rămas-bun de la Andre fără să-l privesc în ochi. Nu voiam să-l îmbrăţişez, pentru că ştiam că nu aş fi putut să-i mai dau drumul. Luaserăm o decizie şi trebuia să rămânem fermi. În definitiv, ştiusem că se putea ajunge în acest punct. Tata m-a dus cu maşina până la poarta principală a închisorii; hotărâsem că era prea periculos să mă ducă Andre. Tata era foarte tăcut. I-am spus să plece imediat şi i-am urmărit maşina dispărând după colţ. Mă întrebam dacă aveau să mă tortureze. Dar de ce ar fi făcut-o? Pentru ei eram o musulmană care se convertise la creştinism şi se căsătorise cu un creştin, aşa că meritam să mor. Nu voiau să scoată informaţii de la mine; acum era vorba despre pedeapsa capitală. „Voi muri cu demnitate”, mi-am spus, şi abia când gândul acesta mi-a trecut prin minte am realizat că asta era adevărat atât timp cât făceam ceea ce trebuia şi îmi urmam convingerile. Şi nu aveam niciun dubiu că, indiferent ce-i făcuseră lui Taraneh, şi ea murise cu demnitate.

Aranjându-mi *chador*-ul, m-am îndreptat către unul dintre gardienii din faţa porţii şi i-am spus despre apelul telefonic. M-a întrebat cum mă chema şi s-a dus înăuntru. S-a întors după câteva minute şi mi-a spus să-l urmez. Uşa grea de metal s-a închis în urma mea. Am intrat într-o încăpere mică. A ridicat receptorul şi a format un număr.

— E aici, atât a spus.

Putea fi ultima zi din viaţa mea. Probabil că Hamehd venea să mă întâmpine. Mi-am promis că voi ţine capul sus. S-a deschis uşa şi a intrat Mohammad. Am suspinat uşurată.

— Marina, mă bucur să te revăd! Ce mai faci? m-a întrebat.

— Foarte bine, mulţumesc, dar tu?

— Slavă Domnului, sunt bine! Vino după mine!

L-am urmat. Nu mi-a cerut să mă leg la ochi. Peste tot erau plantate flori, ceea ce părea complet nefiresc la Evin. M-a condus într-o clădire şi apoi într-o cameră, care era

mobilată cu un birou şi cinci sau şase scaune. Pe perete era un tablou cu Khomeini.

— Te rog, ia loc! mi-a zis. Spune-mi, ce ai mai făcut de când ai ieşit de aici?

— Nu mare lucru. Am studiat în cea mai mare parte a timpului şi mi-am luat diploma de bacalaureat.

— Asta e foarte bine. Altceva?

— Nu prea.

Mi-a zâmbit şi a scuturat din cap.

— Iar ai intrat într-o grămadă de necazuri şi cred că ştii la ce mă refer, dar eşti norocoasă că ai câţiva prieteni aici. Hamehd avea planuri pentru tine, dar am reuşit să-l oprim.

— Ce vrei să spui?

— A aflat despre a doua ta căsătorie şi a încercat să convingă Curtea Revoluţiei Islamice să te condamne la moarte. Dar ştiai că se poate întâmpla asta, nu-i aşa?

— Da, ştiam.

— Şi totuşi ai mers până la capăt?

— Da.

— Şi cum numeşti tu ceea ce ai făcut: îndrăzneală sau prostie?

— Nici una, nici alta. Am făcut doar ceea ce am crezut eu că e bine.

— Ei bine, de data asta norocul a fost de partea ta. Fanaticii ca Hamehd au început să piardă teren la Evin. Cred că asasinarea lui Ali i-a făcut pe oameni să realizeze că au mers prea departe. Ali m-a rugat să am grijă de tine în caz că i se întâmplă ceva, şi chiar dacă nu sunt de acord cu ce ai făcut, i-am respectat dorinţa. Dar nu voi mai face asta o dată. Te-am chemat aici să te avertizez ca data viitoare să gândeşti un pic înainte de a acţiona.

— Apreciez asta.

— Familia Moosavi m-a tot întrebat de tine. Le-am spus că vei fi azi aici. Au venit să te vadă.

Uşa s-a deschis şi au intrat. Mă bucuram să-i revăd. Micul Ali crescuse; era un copilaş adorabil şi mă privea cu suspiciune. Akram m-a îmbrăţişat. Ne-am aşezat cu toţii.

— Mă bucur că eşti bine, Marina. Totul e în regulă? m-a întrebat domnul Moosavi.

— Da, mulţumesc!

— Aşadar, te-ai recăsătorit. Eşti fericită?

— Da, domnule.

— Eşti foarte încăpăţânată. Puteai să dai de multe necazuri dacă n-am fi avut noi grijă de tine.

— Ştiu, domnule, şi vă mulţumesc pentru asta.

— Nu m-am atins de bani şi, dacă îi vrei, sunt ai tăi.

— Nu, mulţumesc, sunt bine.

— Aceasta este mătuşa ta Marina, Ali. Du-te şi dă-i un pupic! i-a spus Akram băieţelului ei, care s-a îndreptat încetişor spre mine.

— Vino aici, Ali! i-am zis. Ce băiat mare te-ai făcut!

S-a apropiat, m-a sărutat pe obraz şi a fugit înapoi la mama lui.

Doamna Moosavi plângea şi am îmbrăţişat-o. Viaţa mea ar fi fost foarte diferită dacă Ali nu ar fi murit. Ei ar fi rămas familia mea, aşa cum fuseseră timp de cincisprezece luni. Nu mi-am dorit niciodată ca lui Ali să i se întâmple ceva. M-am simţit vinovată pentru că nu l-am iubit şi pentru că nu l-am urât, dar totul se terminase şi nu mai puteam face nimic. Sentimentele mele faţă de el fuseseră mereu un amestec de mânie, frustrare, frică şi incertitudine şi aşa aveau să rămână.

Când am ieşit de la Evin, am mers până la autostradă şi am făcut semn unui taxi. Supravieţuisem. Era ca şi cum moartea încerca să mă îndepărteze, să mă protejeze, iar eu nu înţelegeam motivul. Lumea se mişca şi sclipea în faţa ochilor mei. De ce supravieţuisem, când atâţia oameni muriseră? Sarah nu fusese eliberată şi ar fi trebuit să-l întreb pe domnul Moosavi de ea, dar nu fusesem în stare să gândesc clar. Mă întrebam dacă putuse face ceva pentru ea.

Când am ajuns acasă şi am deschis uşa dinspre curte, m-am trezit dintr-odată în braţele lui Andre. M-a strâns tare, tremurând.

— Slavă Domnului, slavă Domnului! Eşti bine? Nu-mi vine să cred că ţi-au dat drumul! Ce s-a întâmplat?

I-am spus că au făcut o verificare de rutină, la fel cum făceau şi cu ceilalţi foşti deţinuţi de la Evin.

— Te-au întrebat dacă te-ai căsătorit?

— Nu, am minţit.

Nu voiam să-şi facă griji şi nici să dau explicaţii.

— Ori nu ştiu, ori ştiu şi nu prea le pasă.

— Asta înseamnă că nu ne vor mai deranja?

— Nu ştiu, dar cred că vom fi în siguranţă, cel puţin pentru o vreme. Însă nu uita că sunt foarte imprevizibili. E greu de spus ce vor face mâine.

Ştiam că dacă fanaticii ca Hamehd ar fi dobândit mai multă putere şi sprijin la Evin, situaţia mea s-ar fi schimbat dramatic.

Eram înspăimântată de război, nu doar din cauza atacurilor cu rachete, ci şi pentru că Andre urma să-şi înceapă serviciul militar obligatoriu peste câteva luni. Apoi am auzit de un program guvernamental special care le permitea celor care aveau un master să predea în universităţi din oraşe izolate, timp de trei ani, în schimbul serviciului militar. Era singura noastră şansă de a-l ţine pe Andre departe de front; tocmai obţinuse diploma de master. Şi-a depus candidatura în cadrul programului şi a

fost acceptat.

Am fost nevoiţi să ne mutăm în Zahedan, un oraş situat în sud-estul Iranului, aproape de graniţa cu Pakistanul şi Afganistanul. Andre urma să fie lector la Universitatea din Sistan-Belucistan. A trebuit să se ducă la Zahedan cu vreo lună înainte de începerea cursurilor, ca să se ocupe de toate formalităţile şi pregătirile necesare. L-am însoţit şi eu, pentru că nu fusesem niciodată în acea parte a ţării şi eram curioasă să-mi văd viitoarea casă.

Zborul de la Teheran la Zahedan a durat cam o oră şi jumătate. În timp ce avionul începea manevrele de aterizare, am privit pe gemuleţul din dreptul meu. Pământul arăta de parcă fusese lăsat să se odihnească în pace, acoperit de un giulgiu de nisip. Am observat un punct mic şi oarecum verde în depărtare şi l-am privit cum se mărea în mijlocul liniştii deşertului fără sfârşit. Clădiri de lut şi cărămidă s-au ivit din nisip, căutând preţioasa umbră a copacilor rari.

După ce avionul a aterizat, am luat un taxi şi am mers să vedem oraşul. Lumina soarelui, nefiind filtrată de poluare sau umiditate, era atât de intensă, încât părea bizară şi ostilă. Drumul care lega aeroportul de oraş era într-o stare surprinzător de bună, despicând peisajul plat ca o cicatrice veche. În centrul Zahedanului, mici magazine se înşirau de o parte şi de alta a străzilor înguste, iar bărbaţi şi femei îmbrăcaţi în veşminte tradiţionale – bărbaţii în şalvari largi şi cămăşi lungi, iar femeile în rochii lungi până la glezne, brodate de mână, şi eşarfe dezlegate – umpleau trotuarele. Nu mai văzusem până atunci o cămilă de aproape, iar aici am găsit una stând la marginea străzii, mestecând tacticos şi privind traficul cu ochii ei mari şi plictisiţi, care păreau să le fi văzut pe toate. În cartierele mai noi şi mai înstărite erau case mari, construite din cărămizi de cea mai bună calitate, dar pe măsură ce ne îndreptam spre nord clădirile deveneau mai mici şi erau făcute în principal din chirpici. Spre marginea de nord a oraşului se înălţau dealuri stâncoase, care prezentau o serie de găuri asemănătoare deschiderilor de peşteri, despre care şoferul de taxi ne-a spus că fuseseră săpate de oameni pentru a fi locuite. Am văzut un grup de băieţi cu picioarele goale ce alergau după o minge de plastic ruptă sub soarele arzător şi râdeau. Şoferul de taxi ne-a întrebat care era motivul vizitei noastre, iar Andre i-a explicat că urma să predea la universitate.

— Şahul a construit universitatea, a spus şoferul, şi ne-a prins foarte bine. Acum vin aici oameni cu şcoală din Teheran şi din alte oraşe mari să-i înveţe pe copiii noştri şi pe alţi copii care vin la noi din locuri îndepărtate.

În martie 1987, Andre şi cu mine am pus tot ce aveam în maşină şi ne-am început călătoria de peste o mie cinci sute de kilometri. După câteva ore, micul nostru Renault 5 galben părea să fie singur pe lume. Prin geamul deschis, vântul fierbinte îmi şfichiuia

faţa. O mare de nisip dansa deasupra drumului, ridicându-se în valuri aurii, iar ceva mai departe, spre linia orizontului, pământul dispărea sub mirajul unui ocean argintiu fremătând. Ore întregi, peisajul a rămas acelaşi, iar drumul nu a avut nicio cotitură. Uneori, când ne opream să ne dezmorţim, îmi dădeam seama câtă linişte era în deşert fără huruitul constant al maşinii. Pe malul mării, chiar şi într-o zi liniştită, poţi auzi mereu murmurul apei, iar într-o pădure, chiar şi atunci când animalele aleg să nu facă niciun zgomot, tot poţi percepe foşnetul frunzelor. Însă aici liniştea era absolută. La asfinţit, soarele a dispărut după marginea fierbinte şi roşie a pământului, iar noaptea s-a lăsat uşor şi pe tăcute, răcorind vântul dogoritor. Simţeam că aş fi putut atinge stelele strălucitoare care umpleau cerul nopţii cu corpurile lor mici sclipind intermitent. Aici lumina şi sunetul nu se răsfrângeau; era un ţinut atât de izolat şi uitat de lume, încât părea situat în afara timpului.

Universitatea din Zahedan avea o zonă rezidenţială pentru cadrele didactice, construită în campus. Casele nu erau luxoase, dar erau bine construite, confortabile şi curate. Aveam tot ce ne trebuia pentru a duce o viaţă decentă. Însă apa de la robinet conţinea multe minerale şi nu era potabilă, aşa că de două sau trei ori pe săptămână trebuia să mergem cu maşina până la staţia de epurare, care se afla la o distanţă de vreo zece minute, pentru a umple câteva recipiente mari cu apă de băut.

Andre era foarte ocupat cu munca lui. La universitate preda, iar acasă îşi pregătea cursurile şi corecta lucrări. Singurătatea şi liniştea deşertului m-au ajutat să mă îndepărtez de trecut. Toată ziua mă ocupam cu lucruri obişnuite, cum ar fi curăţenia şi gătitul, iar când terminam, o luam de la capăt. Nu prea dădeam drumul la radio, nu deschideam televizorul şi nici nu citeam. Nu mai aveam ce cărţi să citesc şi, în mod ciudat, nici nu îmi era dor de ele. Eram pur şi simplu extenuată, ca un maratonist care a alergat ore întregi, a reuşit să treacă de linia de sosire şi în cele din urmă s-a prăbuşit. Mintea mea făcea doar lucrurile pe care trebuia să le facă. Îmi amintea să mă ocup de îndatoririle simple: rufele erau mereu spălate, podelele erau impecabile, iar masa era pusă la ora potrivită.

Andre avea colegi minunaţi la universitate. Uneori ne întâlneam cu ei şi cu familiile lor şi toţi erau foarte drăguţi cu noi. Nu ştiau nimic despre trecutul meu şi puteam să vorbesc cu ei despre reţete noi şi despre idei de amenajare a casei.

Războiul nu ajunsese până în Zahedan, care era destul de departe de graniţa Iranului cu Irakul, dar atacurile cu rachete asupra Teheranului şi a altor şapte oraşe au continuat. O sunam pe mama aproape în fiecare zi pentru a mă asigura că ai mei erau bine. Deşi e plăcut să dormi noaptea fără explozii care ameninţă să te facă bucăţi, eu mă simţeam ca o trădătoare. Mi-am implorat părinţii să vină şi să stea cu noi la Zahedan o vreme, dar tata a refuzat, zicând că trebuia să meargă la muncă. L-am rugat să o lase măcar pe mama să vină, dar mi-a spus că nu trebuia să-mi fac griji: Teheranul

era un oraş foarte mare, iar probabilitatea de a fi loviţi de o rachetă era foarte mică. Apoi, într-o dimineaţă, m-a sunat mama.

— *Maman*, eşti bine?

— Da. Am venit să stau la Marie câteva zile. Sunt mai în siguranţă aici.

Marie locuia într-un bloc turn, nu foarte departe de apartamentul din Teheran al părinţilor mei. Nu prea avea sens.

— *Maman*, despre ce vorbeşti? Eşti mai în siguranţă *aici*, în Zahedan. Teheranul este un loc nesigur, indiferent unde ai sta.

— Crede-mă. E mai bine aici.

— *Maman*, spune-mi imediat ce se întâmplă sau mă urc în următorul avion şi vin eu singură să aflu!

— Strada noastră a fost lovită ieri-dimineaţă.

Locuinţa părinţilor mei era situată pe un teren de mici dimensiuni. Dacă o rachetă lovise strada lor când mama era acasă, nu înţelegeam cum de nu era rănită.

— Unde a căzut, mai exact?

— Peste prima casă din colţ.

Căzuse la o distanţă de patru case şi mama nu era rănită?

— Casa lor e distrusă. În locul ei a rămas doar o gaură mare şi neagră, ca şi cum clădirea nu ar fi fost niciodată acolo. Nu-i cunoşteam prea bine pe proprietari. Erau oameni liniştiţi, de vârsta noastră. Bărbatul era la muncă. Soţia şi nepotul lui au murit. Au fost omorâţi şi doi oameni care treceau prin zonă cu maşina. Câţiva vecini au fost răniţi, dar nu foarte grav. Nu prea era nimeni acasă; oamenii erau la muncă sau la cumpărături.

Am încercat să-mi imaginez scena pe care tocmai o descrisese mama, dar nu am reuşit.

— Bărbatul s-a întors acasă, iar familia lui nu mai era, a continuat mama. A rămas doar o gaură. Cu câteva minute înainte de explozie a sunat sirena. Eram în bucătărie şi vorbeam la telefon cu mătuşa ta, Negar. Mi-a spus: „A pornit sirena. Închide şi du-te într-un loc ferit!”. M-am băgat între frigider şi dulap. Apoi s-a întâmplat. A fost asurzitor. Bum! Am crezut că explodasem. Dar apoi s-a făcut o linişte de moarte, de parcă surzisem. Am ieşit. Era sticlă peste tot. O parte se transformase într-o pulbere sfărâmicioasă. Iar bucăţile mai mari erau înfipte în pereţi ca nişte săgeţi. Casa a rămas în picioare, dar înăuntru era o dezordine de nedescris. Am găsit bucăţi din uşa de la dulapul tău afară, în curte.

În cele din urmă, războiul a luat sfârşit în august 1988, când eram însărcinată în patru luni. Guvernul Iranului a acceptat o rezoluţie a Consiliului de Securitate al ONU şi s-a anunţat încetarea ostilităţilor între Iran şi Irak. Nimeni nu câştigase. Fuseseră

omorâţi mai bine de un milion de oameni.

În a doua parte a anilor 1980, organizaţia Mojahedin-e Khalgh a mobilizat aproximativ 7.000 de membri în Irak pentru a lupta alături de armata lui Saddam, cu scopul de a slăbi guvernul iranian. Nu reuşeam să înţeleg cum puteau mujahedinii să se alăture unui om ca Saddam, care măcelărise atâţia iranieni. La puţin timp după acordul de încetare a focului, mujahedinii, care îşi aveau baza în Irak, au atacat provincia Kermanshah din vestul Iranului, crezând că vor obţine suficient sprijin pentru a răsturna regimul islamic, dar Gărzile Revoluţionare i-au înfrânt cu uşurinţă. Mulţi dintre ei au fost ucişi, iar cei care au supravieţuit s-au retras în Irak. După acest episod, sute de prizonieri de la Evin, care fuseseră acuzaţi că îi susţineau pe mujahedini, au fost executaţi.

În primele trei luni de sarcină m-am simţit foarte rău şi am avut greţuri frecvent, dar din cea de-a patra lună a fost mai bine. Bebeluşul creştea. Nu după mult timp, am început să-l simt mişcând în mine, iar această experienţă m-a făcut să plâng, căci realizam că îl iubesc mai mult decât credeam că este posibil. Îmi doream să-i dăruiesc lui Andre un copil sănătos.

Mama s-a oferit să vină şi să stea cu mine câteva zile după naşterea copilului. Pregătisem deja pătuţul, iar hăinuţele erau aşezate cu grijă în dulap.

La sfârşitul celei de-a opta luni de sarcină am mers la spital să fac o ecografie. Zahedanul era un oraş mic, iar întâmplarea a făcut ca medicul meu ginecolog să fie şi el prezent acolo. Capul copilului era prea mare. Ginecologul credea că bebeluşul suferea de hidrocefalie, o afecţiune gravă, ce presupune acumularea de apă în craniu. Medicul radiolog care mi-a făcut ecografia era totuşi de părere că dimensiunea mare a capului nu implica neapărat hidrocefalia şi că ar fi trebuit să existe şi alte semne, dar acestea lipseau. Stăteam întinsă pe pat, ascultându-i pe cei doi medici discutând în contradictoriu despre bebeluşul meu.

— Ar trebui să-i găurim craniul şi să scoatem copilul afară; nu merită făcută o operaţie de cezariană, a spus medicul ginecolog.

A fost prea mult pentru mine şi Andre. Eram speriată şi furioasă. Nu aveam de gând să-mi las bebeluşul să moară. Am vrut să merg la Teheran pentru a cere o a doua părere, dar sarcina era prea avansată, iar compania aeriană nu mi-ar fi permis să mă îmbarc. Să mergem cu maşina până la Teheran ar fi fost prea riscant. Ce s-ar fi întâmplat dacă bebeluşul ar fi decis să vină pe lume în mijlocul pustietăţii?

Unul dintre colegii lui Andre avea un prieten care lucra pentru compania aeriană şi, folosindu-se de influenţa lui, a reuşit să ne facă rost de bilete. În scurt timp eram în drum spre Teheran, unde o verişoară de-a mea l-a convins pe medicul ei ginecolog să mă vadă.

De la aeroport m-am dus direct la spital. Medicul a cerut o altă ecografie, iar după aceea mi s-a spus că bebeluşul era bine – pur şi simplu avea capul mare. Dar naşterea naturală nu era recomandată, aşa că am stabilit o dată pentru operaţia de cezariană: 31 decembrie 1988. Nu eram complet liniştită. Dacă se înşelau? Îmi doream cu disperare să ţin acest copil în braţe aici, pe lumea asta. Voiam să-l hrănesc şi să-i aud plânsetul. Aveam nevoie ca această viaţă nouă să fie în siguranţă înăuntrul meu, să se nască şi să trăiască.

Fiul nostru, Michael, s-a născut pe 31 decembrie 1988. Când am deschis ochii după operaţie, aveam dureri puternice şi o stare de greaţă, iar gura îmi era uscată şi amară. Andre mi-a spus că bebeluşul era bine. În timp ce îmi ţineam fiul în braţe, m-am gândit la Sheida şi la tristeţea pe care o simţise după ce-şi trimisese băieţelul acasă la părinţii ei. Acum înţelegeam cât de groaznic fusese pentru ea.

Ayatollahul Khomeini a murit pe 3 iunie 1989. Suferea de cancer şi tocmai fusese supus unei intervenţii chirurgicale. Oamenii aflaseră că moartea lui era iminentă. Când am auzit ştirea la radio, stăteam pe pat, acasă în Zahedan, şi îl alăptam pe Michael, care pe atunci avea cam cinci luni. Crainicul plângea. Cei doi ani pe care îi petrecusem la Evin mi-au trecut prin faţa ochilor. Revoluţia trebuia să însemne sfârşitul închisorii Evin, dar nu a fost aşa. Dimpotrivă, a amplificat ororile tăcute din închisoare, făcându-le mai sângeroase ca niciodată. Khomeini era responsabil pentru lucrurile îngrozitoare care se întâmplaseră în spatele acelor ziduri. Era responsabil pentru moartea lui Gita, Taraneh, Sirus, Layla, Mina şi a altor mii de oameni. Dar, cumva, nu mă bucuram să aud că murise. Într-un fel, îl compătimeam. Ce rost avea să judec un om mort? Eram sigură că, la fel ca Ali, nu avea doar părţi rele. Auzisem că îi plăcea poezia şi că era el însuşi poet. Schimbase lumea, dar oamenii nu aveau să realizeze profunzimea impactului său decât în momentul în care istoria avea să poată privi înapoi şi să analizeze acţiunile sale şi rezultatele acestora de la o distanţă sigură. M-am rugat ca sufletele celor care şi-au pierdut viaţa după revoluţie să-şi afle liniştea, iar familiile lor să găsească curajul şi puterea de a-şi continua viaţa şi de a face din Iran un loc mai bun.

Michael adormise. Era un copilaş frumos. Nu avea habar că un bărbat pe nume Khomeini schimbase vieţile părinţilor lui şi mă întrebam cum avea să ne afecteze moartea ayatollahului, pe noi şi Iranul. Mulţi credeau că guvernul islamic nu va supravieţui morţii sale şi că lupta pentru putere dintre diferitele facţiuni ale guvernului va duce la sfârşitul Republicii Islamice.

În ziua funeraliilor lui Khomeini, o zi caniculară, o mare de aproape nouă milioane de oameni, toţi îmbrăcaţi în negru, s-a revărsat pe străzile Teheranului, îndreptându-se pe autostradă către cimitirul Behesht-eh Zahra. Am urmărit transmisiunea la televizor. Nu mai văzusem o mulţime atât de mare de oameni – nimeni nu mai văzuse. Ţipau,

boceau şi se loveau cu palmele peste piept, aşa cum îşi jelesc şiiţii martirii. Nu puteam să mă gândesc decât la vieţile tinere şi nevinovate pierdute la revoluţie şi în închisoarea Evin. Dar îndoliaţilor din mulţime nu părea să le pese de asta. Khomeini fusese imamul lor, liderul lor şi eroul lor, omul care, în felul său unic, sfidător şi ferm, ţinuse piept Occidentului. „Dar de ce l-or fi iubind atât de mult?", am încercat să înţeleg. Era ura lor faţă de lumea vestică atât de puternică încât să nu le pese că propriii lor copii nevinovaţi erau încarceraţi şi omorâţi? Poate că relaţia lor cu el nu avea nimic de-a face cu dragostea, ci era o admiraţie plină de teamă şi veneraţie pentru un om ce provenea dintr-o familie săracă şi prin care găsiseră puterea şi autoritatea de a înfrunta o lume care îi hărţuise vreme îndelungată.

Mulţimea a înconjurat camionul care ducea sicriul de lemn al lui Khomeini. Toată lumea voia să obţină o bucată din giulgiul său şi să-l zărească pentru ultima dată. Camionul părea că se afundă în mulţimea neagră. Forţele de ordine se chinuiau să-i ţină pe îndoliaţi la distanţă, stropindu-i cu apă din furtunuri pentru incendii, dar era în zadar. Sub un văl de ceaţă, praf şi căldură, huruitul unui elicopter a înăbuşit ţipetele şi bocetele în timp ce s-a apropiat de camion şi a aterizat în faţa lui. Sicriul lui Khomeini a fost luat din camion pentru a fi mutat în elicopter, dar mulţimea a tras de el până s-a rupt. Mâini întinse rupeau bucăţi din giulgiul alb, iar unul dintre picioarele lui Khomeini a început să se vadă. Într-un final, trupul său a fost urcat în elicopter, care a fost nevoit să se mişte în sus şi în jos pentru a se elibera de oamenii care atârnau de patinele de aterizare.

După câteva ore s-a făcut o încercare mai organizată de a îngropa trupul lui Khomeini şi, de data aceasta, a avut succes. Câteva elicoptere militare s-au apropiat de locul de veci, iar din unul dintre ele a fost scos un sicriu metalic. Trupul lui Khomeini, învelit în giulgiu, a fost luat din sicriu – conform tradiţiei şiite, mortul se îngroapă doar în giulgiu – şi, în cele din urmă, a fost înmormântat între miile de martiri ai ţării.

Au trecut luni de zile, iar regimul islamic a reuşit să supravieţuiască morţii lui Khomeini. Ayatollahul Ali-eh Khamenei l-a înlocuit pe Khomeini în funcţia de lider suprem al ţării. Khamenei ocupase deja funcţia de preşedinte timp de două mandate. Domnia terorii a continuat. Numărul celor arestaţi a scăzut, dar nu pentru că era mai multă libertate, ci pentru că toată lumea cunoştea preţul mare pe care îl plăteai dacă vorbeai împotriva regimului. Cei care îndrăzneau să-şi exprime părerea erau reduşi imediat la tăcere. Femeile au trăit timpuri ba mai bune, ba mai rele. La fiecare câteva luni, Gărzile Revoluţionare îşi înăspreau controlul, nearătând nicio toleranţă pentru femeile machiate sau care purtau un *hijab* necorespunzător. Apoi urmau câteva săptămâni în care puteai să scapi nepedepsită dacă aveai puţin ruj pe buze sau câteva fire de păr la vedere.

Deşi Andre şi cu mine ştiam că nu vom fi niciodată în siguranţă în Iran, nu putuserăm să părăsim ţara. Când am fost eliberată din închisoare, mi se spusese că nu aveam voie să ies din Iran timp de trei ani. Dar restricţia nu a expirat în mod automat, doar pentru că trecuseră trei ani. Mai întâi trebuia să depun o cerere pentru a obţine un paşaport. Apoi, cei de la biroul de paşapoarte urmau să-mi dea o adresă pe care trebuia să o duc la Evin şi să cer permisiunea de a ieşi din ţară. Andre nu avea voie să călătorească în străinătate până nu se încheiau cei trei ani de profesorat la Zahedan. Situaţia mea era mai complicată, dar nu puteam afla exact cum stăteau lucrurile până nu încercam.

Am depus cerere pentru obţinerea unui paşaport şi, cum mă aşteptam, mi-a fost respinsă. Am luat adresa pe care mi-au dat-o la biroul de paşapoarte şi am dus-o la Evin. Acolo mi s-a spus că puteam să ies din ţară doar dacă plăteam 500.000 de *toman*-i – aproximativ 3.500 de dolari americani – ca o garanţie că mă voi întoarce. Dacă mă întorceam în mai puţin de un an, primeam banii înapoi. Dacă nu, îi lua guvernul. Pe vremea aceea, salariul lui Andre era cam de 7.000 de *toman*-i pe lună, adică aproximativ 60 de dolari americani. Nu aveam suficienţi bani.

L-am rugat pe tata să ne împrumute. Pentru a-i ajuta, continuaserăm să plătim jumătate din chiria părinţilor mei chiar şi după ce ne mutaserăm la Zahedan. Tata vânduse casa de vacanţă şi avea în bancă o sumă de două ori mai mare decât cea de care aveam nevoie.

— Tată, te rog doar să ne împrumuţi banii, i-am zis. Nu ţi-am cerut niciodată bani până acum. De îndată ce o ţară liberă ne acceptă şi găsim de muncă, îţi vom plăti treptat datoria.

— Crezi că-i aşa uşor în străinătate? m-a întrebat. Viaţa e grea. De unde ştii că veţi reuşi?

— Ştiu, pentru că suntem oameni care muncim din greu şi pentru că Dumnezeu e mare. El ne va ajuta.

Tata a râs.

— Hai să-ţi spun o istorioară, mi-a zis. Doi pescari au pornit pe mare într-o barcă mică. Era vreme bună când au plecat de la ţărm, iar marea era calmă. Dar, când au ajuns în larg, vremea s-a schimbat. Nu după mult timp, au fost prinşi în mijlocul unei furtuni. „Ce ne facem acum?”, a întrebat unul dintre ei, în timp ce barca era zdruncinată de colo colo. „Trebuie să ne rugăm la Dumnezeu să ne salveze, pentru că El e mare şi puternic şi ne poate scoate din această încurcătură”, a spus celălalt. „O fi mare Dumnezeu, prietene, dar barca asta cu siguranţă e mică”, a răspuns primul dintre ei şi amândoi au pierit înecaţi.

Nu-mi venea să-mi cred urechilor. Chiar dacă nu ştia tot ce mi se întâmplase în

închisoare, ştia că fusesem prizonier politic şi că nu aveam niciun viitor în Iran. Trebuia să trăiesc mereu cu frică şi, din cauza cazierului meu politic, nu mi se permitea să mă înscriu la universitate. Aveam nevoie de sprijinul lui, iar el avea posibilitatea să mă ajute, dar m-a refuzat.

— Îţi pasă mai mult de bani decât de mine! i-am reproşat. Ţi-am spus că ţi-i voi înapoia şi mă voi ţine de cuvânt. Nu ţi-aş cere dacă nu aş fi disperată.

— Nu! mi-a răspuns.

În cele din urmă, am fost nevoită să accept crudul adevăr despre tata: nu avea să facă niciodată vreun sacrificiu pentru mine. Nu ştiu de ce era aşa. Toată viaţa am simţit că exista o distanţă între noi, dar am ignorat-o mereu, crezând că pur şi simplu nu era genul de om care să-şi exteriorizeze adevăratele sentimente. Nu-mi aminteam de niciun episod în care să-şi fi arătat dragostea sau afecţiunea faţă de cineva, nici măcar faţă de mama sau fratele meu. Toată viaţa am tras cu coada ochiului la taţii care îşi iubeau fiicele şi îşi exprimau deschis sentimentele, la cei care făceau sacrificii enorme pentru copiii lor. Respinsesem gândul că tatăl meu era diferit. Mă prefăcusem mereu că era bun, generos şi iubitor.

M-am gândit la domnul Moosavi. Ştiam că puteam să ridic receptorul şi să-l sun şi nu aveam nici cel mai mic dubiu că mi-ar fi dat banii pe care Ali mi-i lăsase. Dar nu voiam să fac asta; aveam nevoie ca acea parte din viaţa mea să se sfârşească. Îmi doream ca familia mea să mă trateze aşa cum mă trataseră părinţii lui Ali. Dar ştiam că dorinţa mea nu avea să se îndeplinească niciodată.

În ultimii lui ani de viaţă, tatăl lui Andre lucrase la o fabrică de mobilă. Cu ajutorul patronului fabricii, el şi alţi câţiva muncitori investiseră bani într-un teren, pe care voiau să construiască un mic bloc de locuinţe. Când tatăl lui Andre a murit, proiectul nu începuse încă, dar Andre a continuat să facă plăţi în contul lui. Într-o zi am primit un telefon de la o doamnă care lucra la fabrică şi care ne-a informat că începuse construcţia blocului. I-am spus că plănuiam să plecăm din ţară, dar că întâmpinam probleme financiare. S-a oferit să ne cumpere partea şi să ne plătească cu 500.000 de *toman*-i mai mult decât investiserăm deja. Era tot ce aveam nevoie.

Andre a primit paşaportul de îndată ce s-a terminat perioada de trei ani pe care o petrecuserăm în Zahedan. M-am dus la Evin, am depus garanţia şi am obţinut şi eu paşaportul. Auziserăm de o agenţie de refugiaţi catolică din Madrid şi am decis să plecăm în Spania. Ne-am cumpărat biletele de avion, ne-am vândut toate lucrurile, care nu erau multe, şi am schimbat banii în dolari americani. Dar tot nu aveam nicio garanţie că vom putea pleca. La aeroport, Gărzile Revoluţionare le interziceau multor persoane cu paşapoarte valabile să iasă din ţară. Nu aveam să ne simţim liberi decât în momentul în care avionul nostru trecea graniţa iraniană.

Zborul nostru era dimineaţa devreme, vineri, 26 octombrie 1990, iar părinţii mei

urmau să ne ducă la aeroportul din Teheran pe la miezul nopţii. Michael, care avea douăzeci şi două de luni, a început să geamă şi să se agite în timp ce-l îmbrăcam, dar a dormit confortabil în braţele mele de îndată ce maşina a pornit din loc. Oraşul era pustiu. Priveam cum străzile familiare rămâneau în urmă. Mai întâi străzile rezidenţiale înguste din Davoodieh, unde locuiserăm după ce ne-am întors din Zahedan, apoi străzile principale, largi şi străjuite de magazine. Mă legau amintiri de aproape fiecare stradă şi fiecare colţ.

Viaţa în Iran mă transformase în cine eram. Lăsam în urmă bucăţi din inima şi din sufletul meu. În pământul acesta îşi dormeau somnul de veci oameni dragi mie – iar eu trebuia să-l părăsesc. Aici nu exista niciun viitor pentru noi, ci doar trecut. Îmi doream ca viitorii mei copii să vadă casa în care îmi găsisem locul odinioară. Voiam să le arăt drumul care mă dusese către şcoală, parcul în care mă jucasem şi biserica unde primisem darul credinţei şi al păcii. Îmi doream să vadă albastrul Mării Caspice, podul care unea cele două părţi ale portului şi câmpurile de orez care se odihneau la poalele munţilor înalţi. Voiam să cunoască deşertul, cu înţelepciunea şi singurătatea lui. Dar ştiam că, cel mai probabil, asta nu avea să se întâmple niciodată. Pentru noi nu exista cale de întoarcere.

Imediat ce am trecut de Piaţa Azadi, cu monumentul ei înalt şi alb – un punct de reper al Teheranului, care fusese ridicat pe vremea şahului şi devenise un fel de poartă de intrare în oraş –, am ştiut că îmi luam rămas-bun pentru totdeauna. Am privit pentru ultima oară către vârfurile înzăpezite ale munţilor Alborz, care abia se profilau pe fundalul cerului nopţii.

Ajunşi la aeroport, am parcat maşina şi ne-am îndreptat în tăcere spre terminal. Cum controalele de securitate durau mult, am sosit cu câteva ore mai devreme. Gărzile Revoluţionare au deschis fiecare bagaj şi l-au cercetat cu atenţie. Era ilegal să scoţi din ţară antichităţi, prea multe bijuterii sau sume mari de bani. Totul a decurs fără probleme şi le-am făcut cu mâna părinţilor mei. Toţi plângeam.

Avionul companiei Swissair a decolat în aerul rece şi întunecat al zorilor. În scurt timp, am trecut graniţa şi mai toate femeile şi-au scos *hijab*-ul şi au început să se machieze. Ascultând huruitul continuu şi liniştitor al motoarelor, am închis ochii şi m-am întrebat dacă raiul avea un birou de obiecte pierdute. Lăsasem multe lucruri în urmă. Unul dintre ele era o cutie de bijuterii din argint pe care bunica mea, ca o femeie practică ce era, o folosea ca să ţină în ea zahărul şi o ţinea pe masa din bucătărie. O primise cadou de la soţul ei. Nu puteam să nu-mi închipui că, de fiecare dată când îşi îndulcea ceaiul, îşi amintea de tot ce făcuseră împreună. Mai erau şi flautul lui Arash, colierul pe care nu mai avusese ocazia să mi-l dăruiască sau prima mea verighetă. Poate că nu erau pierdute şi aveam să le găsesc într-o bună zi pe toate sub pietrele

acoperite de muşchi ale Stâncii Rugăciunii, într-o pădure stranie, locuită de îngeri.

Epilog

Pe 28 august 1991, după ce petrecuserăm opt zile la Madrid şi apoi zece luni la Budapesta, aşteptând ca actele noastre să fie gata, un avion al companiei Swissair ne-a dus pe un aeroport din Zürich, unde ne-am aşezat la rând să ne îmbarcăm pentru zborul spre Toronto. Îl învăţasem pe Michael câteva cuvinte în limba engleză şi îi vorbisem despre o ţară frumoasă, numită Canada, unde iarna ningea mult şi puteam face oameni de zăpadă, iar verile erau calde şi verzi şi puteam să mergem şi să înotăm în lacuri albastre. Stătea lipit de mine, strângându-mă de mână, cu ochii mari, plini de entuziasm. Câţiva studenţi canadieni stăteau la aceeaşi coadă, în faţa noastră. Îi invidiam şi mă întrebam cum era să fii canadian.

— Abia aştept să ajung la Toronto! a spus unul dintre ei.

— Şi eu! a răspuns altul. Ne-am simţit foarte bine aici, dar nicăieri nu-i ca acasă.

În momentul acela, privindu-i pe acei adolescenţi cu zâmbetele lor luminoase şi lipsite de griji, am ştiut că avea să ne fie bine în Canada. Urma să fie noua noastră casă, unde aveam să fim liberi şi să ne simţim în siguranţă, să ne educăm copiii şi să-i privim cum cresc şi unde aveam să ne găsim locul.

Nota autoarei

Zahra Kazemi a murit la Evin pe 11 iulie 2003.

Pe 23 iunie 2003, fotojurnalista canadiano-iraniană fusese arestată în timp ce făcea fotografii lângă închisoarea Evin, pe durata unui protest condus de studenţi. La scurt timp, s-a comunicat că se afla în comă.

În zilele ce au urmat morţii ei, preşedintele iranian, Mohammad-eh Khatami, a cerut deschiderea unei investigaţii interne. Fiul Zahrei Kazemi şi reprezentanţi ai Ministerului canadian al Afacerilor Externe au cerut repatrierea trupului său în Canada. Oficialii iranieni au recunoscut că fotojurnalista fusese bătută mortal, dar, ignorând presiunea internaţională, au îngropat-o în Iran. Niciunui medic independent nu i s-a permis să examineze cadavrul. Autorităţile iraniene au arestat câţiva agenţi de pază, despre care au spus că era posibil să fie responsabili pentru moartea Zahrei, dar aceştia au fost eliberaţi în scurt timp.

În cele din urmă, un anchetator al serviciilor secrete iraniene, Mohammad Reza Aghdam Ahmadi, a fost acuzat de omor şi trimis în judecată, dar a fost achitat. Avocaţii familiei Kazemi, printre care şi laureatul Premiului Nobel pentru Pace Shirin Ebadi, au considerat că Aghdam Ahmadi fusese doar un ţap ispăşitor.

În data de 31 martie 2005, doctorul Shahram Azam, medic de la serviciul de urgenţă al Spitalului Baghiattulah din Teheran, a făcut publice detaliile îngrozitoare pe care i le dezvăluise unui oficial din Ministerul canadian al Afacerilor Externe în Suedia cu un an înainte: Zahra fusese violată, zgâriată şi bătută cu bestialitate, avea două degete rupte, nasul spart, trei unghii smulse, craniul fracturat, un deget zdrobit la piciorul stâng, iar pe picioare avea urme de bici.

Nu o cunoşteam pe Zahra Kazemi. În 2003, la mijlocul lui iulie, pe la ora opt dimineaţa, am deschis uşa de la intrare ca să iau ziarul care fusese lăsat pe verandă. Era o zi minunată: soarele strălucea, iar trandafirii şi clematitele din grădina mea erau în plină floare, aşa că am decis să citesc ziarul afară. L-am scos din punga de plastic albastră şi, desfăcându-l, am dat peste fotografia unei femei frumoase, cu zâmbet larg şi ochi vioi. M-am întrebat cine era şi am citit imediat articolul. Am resimţit fiecare cuvânt ca pe o frânghie ce mi se strângea în jurul gâtului.

Începusem lucrul la cartea mea de amintiri în ianuarie 2002 şi tocmai scrisesem a treia versiune, aşa că amintirile mele legate de Evin erau destul de proaspete. Ştiam că ceea ce îndurasem eu la Evin încă se mai petrecea între zidurile închisorii, dar vederea fotografiei Zahrei şi a zâmbetului ei frumos a dat acestei certitudini o putere dureroasă şi zguduitoare, care m-a lovit în plin. Murise ca Mina. Dar fotografia Minei nu apăruse niciodată pe prima pagină a vreunui ziar. Lumea aflase acum pentru că Zahra era cetăţean canadian. Dacă lumea ar fi fost atentă mai din timp, dacă lumii i-ar fi păsat, Zahra nu ar fi murit şi multe vieţi nevinovate ar fi fost salvate. Dar lumea a păstrat tăcerea, în parte şi pentru că martorilor ca mine le-a fost frică să ia atitudine. Dar deja era prea mult. Nu mai aveam de gând să las frica să mă ţină captivă.

În dimineaţa zilei de 31 martie 2005 m-a sunat Michelle Shephard, o bună prietenă de-a mea care lucrează ca reporter pentru *Toronto Star* şi scrie despre chestiuni legate de Orientul Mijlociu, terorism şi securitate. M-am bucurat să-i aud vocea, dar mi-a spus că avea nişte veşti pentru mine.

— Cred că ar fi bine să stai jos, mi-a spus.

Am făcut întocmai, iar ea mi-a spus de raportul doctorului Shahram Azam cu privire la rănile suferite de Zahra. Îmi doream să o fi putut salva. Îmi doream să fi murit cu ea. Dar moartea mea nu ar fi ajutat pe nimeni. Aveam o poveste de spus. Zahra le dăduse prizonierilor politici din Iran un nume şi un chip; venise rândul meu să le dau un glas.

Mulţumiri

Ca să fiu sinceră, nu ştiu de unde sau cum să încep; poate ar trebui să inventez cuvinte noi, pentru că „mulţumesc” şi „sunt recunoscătoare” sună prea banal şi nepotrivit şi mă fac să mă simt ca şi cum aş comite un act de trădare.

Andre, iubirea vieţii mele: cred cu tărie că eşti cea mai onestă şi loială fiinţă pe care Dumnezeu a creat-o vreodată. Bunătatea ta sfidează legile naturii. Mi-ai stat alături şi mi-ai dat speranţă şi putere să supravieţuiesc. Ştiu cât de greu ţi-a fost să accepţi că a trebuit să-mi urmez inima şi să scriu această carte; cu toate acestea, m-ai sprijinit mereu. Îţi mulţumesc pentru dragostea ta de neclintit, pentru că mi-ai acordat încredere şi iertare.

Michael şi Thomas: vă mulţumesc că aţi fost alături de mine şi mi-aţi dat darul maternităţii şi al iubirii. Prin voi m-am întregit. Vă mulţumesc că mi-aţi împărtăşit energia şi capacitatea voastră a de vă lăsa surprinşi şi că aţi dat dovadă de răbdare de-a lungul nenumăratelor ore pe care le-am petrecut scriind.

Beverly Slopen, uimitorul meu agent literar şi făcătoarea mea de minuni: mi-ai sărit în ajutor, ai transformat cartea aceasta în realitate şi i-ai deschis lumea. Sfaturile tale înţelepte m-au călăuzit în momentele dificile. Nu voi fi niciodată în stare să exprim adânca recunoştinţă pe care ţi-o port.

Minunaţii mei editori şi publicişti – Diane Turbide şi David Davidar (Penguin Canada), Eleanor Birne şi Roland Philipps (John Murray Publishers/Marea Britanie) şi Liz Stein şi Martha Levin (Free Press/Statele Unite) –, vă mulţumesc pentru sprijinul extraordinar, comentariile atente şi întrebările profunde. Aţi considerat că trebuie să-mi spun povestea şi m-aţi ghidat cu înţelepciunea voastră.

Jim Gifford: ai apărut miraculos în viaţa mea, m-ai încurajat, mi-ai devenit profesor şi prieten. Datorită ţie, manuscrisul meu s-a îmbunătăţit mult şi s-a transformat într-o carte. Îţi sunt îndatorată pentru totdeauna.

Michelle Shephard: datorită ţie am putut să fac un pas înapoi şi să-mi privesc povestea prin cuvintele tale. M-ai făcut să sap adânc în amintirile mele şi să rememorez detalii despre care credeam că sunt imposibil de recuperat, ajutându-mă să înfrunt ceea ce, inconştient, încercam să evit. Ai un loc special în inima mea.

Rachel Manley: oricât aş încerca să explic ce însemni pentru mine, nu voi reuşi. Da, eşti mentorul meu, dar te consider mult mai mult decât atât. Mi-ai fost ca o mamă bună, o prietenă ideală şi sora preferată. Mereu te voi privi cu admiraţie. Îţi mulţumesc pentru sprijin şi pentru cea mai frumoasă şi nemaipomenită recenzie pe care a primit-o această carte. Eşti o scriitoare, o poetă şi o profesoară minunată şi un spirit cu adevărat liber.

Scott Simmie: amândoi ştim multe despre pierdere, chin şi durere şi amândoi am găsit libertatea, fericirea şi alinarea în cuvântul scris şi în parfumul neaşteptat al trandafirilor şi narciselor, parfum care dă viaţă şi căldură imensei singurătăţi pe care moartea o lasă în urmă.

Joan Clark: probabil că eşti un înger, pentru că nu-mi pot explica altfel bunătatea ta. Atenţia ta la detalii este fenomenală. M-ai ajutat să-mi organizez amintirile fragmentate, oferindu-mi posibilitatea de a-mi duce manuscrisul cu un mare pas înainte. Prietenia ta este o binecuvântare nepreţuită.

Steven Beattie: când speranţele mi s-au năruit, tu ai apărut dintre ruine şi mi-ai oferit o nouă speranţă. Îţi mulţumesc că ai crezut în această carte şi în capacitatea mea de a o duce la bun sfârşit. Îţi mulţumesc pentru toate corecturile, pentru sfaturile nepreţuite şi pentru sprijin.

Olive Koyama: îţi mulţumesc că mi-ai pus întrebările potrivite şi mi-ai oferit încurajările tale.

Dragă părinte Nicola, dragă părinte Antoniazzi, dragă părinte F.: faptul că vă cunosc este un dar. Vă mulţumesc că v-aţi amintit, că v-aţi împărtăşit amintirile şi că m-aţi inspirat prin cuvintele voastre. Adresez mulţumiri speciale părintelui Nicola pentru că ne-a invitat să-l vizităm în Betleem, moment ce s-a transformat într-un punct culminant al vieţii mele, şi pentru că a tradus în italiană articolul pe care Michelle Shephard l-a scris despre povestea mea pentru *Toronto Star*.

Lee Gowan: m-ai învăţat cam tot ce ştiu despre scris. Visez ca într-o zi să pot scrie aşa cum o faci tu. M-ai încurajat atunci când îmi pierdeam speranţa că voi termina vreodată cartea. Tu mi-ai deschis uşile care m-au condus până aici. Îţi mulţumesc pentru nesfârşita ta bunătate şi generoasa ta prietenie.

Gillian Bartlett: m-ai ajutat să scriu cu încredere. Nu am mai cunoscut pe nimeni atât de bun, plin de energie, generos şi înţelept ca tine. Dragostea ta de viaţă îi molipseşte pe toţi cei din jurul tău şi face ca lumea să fie un loc mai bun şi mai fericit.

Karina Dahlin, Kim Echlin, Kent Nussey şi toţi prietenii şi profesorii mei de la Şcoala de Formare Continuă din cadrul Universităţii din Toronto: fără ajutorul şi sprijinul vostru, apariţia acestei cărţi nu ar fi fost posibilă. Sunteţi toţi la fel de pasionaţi ca mine de puterea literaturii. Îmi împărtăşiţi convingerea că a lua atitudine înseamnă a face un pas înainte spre vindecarea lumii noastre afectate de violenţă.

Martha Batiz Zuk şi Sonia Worotynec. Vă mulţumesc pentru darul prieteniei, pentru încrederea pe care aţi acordat-o muncii mele, pentru feedbackul vostru valoros care m-a făcut să văd clar calea de urmat atunci când nu mai ştiam încotro să mă îndrept. Şi vă mulţumesc pentru toate e-mailurile care m-au ţinut conectată cu lumea în timp ce lucram la manuscris. Sunteţi salvatoarele mele. Martha, întotdeauna îmi ridici moralul când sunt abătută. Dacă aş putea vreodată să-mi aleg o soră, tu ai fi în capul listei.

Doamnele de la clubul de carte: Romana Dolcetti, Karen Eckert, Neva Lorenzon, Flavia Silano, Joanne Thomson şi Dorothy Whelan. Citim împreună de 14 ani, şi cât de frumoasă a fost această călătorie! M-aţi primit cu drag în cercul vostru când mă simţeam singură şi eram o străină; m-aţi tratat ca pe una de-a voastră, ca pe o verişoară regăsită după mult timp; mi-aţi dăruit inimile voastre, mi-aţi dat ponturi despre creşterea copiilor şi cele mai bune reţete. Voi aţi citit prima variantă a manuscrisului meu, neşlefuită şi imperfectă, şi mi-aţi adresat cuvinte calde de încurajare.

Mary-Lynn VanderWielen: îţi mulţumesc că m-ai făcut să-mi găsesc locul şi că ai redactat cu meticulozitate prima mea ciornă.

Lynn Tobin: îţi mulţumesc mult că mi-ai fost ca o soră. Preţuiesc prietenia dintre noi.

De asemenea, adresez mulţumiri speciale şefului meu, colegilor de serviciu şi clienţilor fideli de la Swiss Chalet pentru sprijinul, căldura şi înţelegerea lor.

Şi Zahrei Kazemi. Moartea ta brutală a confirmat faptul că povestea prizonierilor politici din Iran trebuie spusă; ne-ai dat un nume şi un chip şi, datorită ţie, lumea ştie acum despre ororile de la Evin. Odihneşte-te în pace!

Această carte este dedicată fiecărui *hamband* în parte.

Îmi amintesc de voi toţi. Vă simt lipsa tuturor. Vă iubesc pe toţi.

Vă rog să-mi iertaţi tăcerea îndelungată şi multe alte greşeli.